

ARGUMENTI

Časopis za društvena/politička pitanja, Godina XII, Broj 33, April 2018. BESPLATNO

Akademik Drago
Branković

Prof. dr Branimir
Kuljanin

Antonije Živković

mr Mišel Buvač
mr Danijel Ajanović

Mr Slobodan Nagradić

Slavko Mitrović

U ovom broju:

**TEMELJI ENCIKLOPEDISTIKE
U REPUBLICI SRPSKOJ**

(9)

**OLIGARHIJSKA GLOBALIZACIJA
I ZLOUPOTREBA DEMOKRATIJE**

(19)

**DEKRIMINALIZACIJA KRIVIČNOG
DJELA KLEVETE U KRIVIČNOM
ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE SRBIJE**

(89)

**POLOŽAJ MEĐUNARODNOG UGOVORA
U ODNOSIMA IZMEĐU DRŽAVA II**

(121)

**O INFORMISANJU I JEZIKU
NACIONALNIH MANJINA**

(171)

USTAVNA PERSPEKTIVA

(197)

ARGUMENTI

časopis
za društvena / politička pitanja
izlazi svaka četiri mjeseca

ARGUMENTI

časopis za društvena / politička pitanja
izlazi svaka četiri mjeseca

Izdavač

Savez nezavisnih socijaldemokrata,
Banja Luka
Petrica Kočića 5

Glavni urednik

Milan Ljepojević

Redakcija

Slavko Mitrovic, Rajko Vasić, Đorđe Latinović,
Milan Tukić, Franc Sošnja, Mr Danijela Injac,
Krsto Grujić, dr.Saša Mićin, Tadej Labernik

**Kompjuterska priprema,
dizajn i štampa**

Grafid
Banja Luka

Tiraž

500

ARGUMENTI

časopis za
društvena / politička pitanja

Banja Luka
april 2018

Riječ urednika

Godina za godinom, broj za brojem i stigosmo do dvanaeste godine izlaženja i 33. broja Argumenata. Ono što je prvih brojeva i početnih godina bilo komplikovano i složeno sada je jednostavno.

Naše opredjeljenje koje sve ove godine njegujemo, kvalitet i aktuelnost ostaju i u narednom periodu osnovna programska odrednica, kao i primjenjena nauka, a ne prazno filozofiranje, te mladi autori.

Imponuje, svaki put kada pogledam sadržaj i imena autora koji objavljaju svoje naučne radove. Ovaj put imamo posebno zadovoljstvo da u Argumentima objavimo rad akademika Drage Brankovića, pod naslovom "Temelji enciklopedistike u Republici Srbiji".

Čast je objaviti rad o Enciklopediji Republike Srbije i njenom prvom tomu. Koliki je to značaj, možda je najlakše prezentovati ako se podsjetimo da su u antičko doba Aristotelova sabrana djela smatrana enciklopedijom tog doba. Pred nama je prvi tom Enciklopedije Republike Srbije i njegov promoter akademik Drago Branković.

Profesor Branimir Kuljanin, iznosi svoje viđenje u radu pod naslovom "Oligarhijska globalizacija i zloupotreba demokratije". Analiza globalizacije u savremnom svijetu, uloga SAD u svijetlu "širenja demokratije" i njihovog odnosa prema Rusiji i Kini kao i ostatku svijeta su tema analize profesora Kuljanina.

Antonije Živković objavljuje rad pod naslovom "Dekriminacija krivičnog djela klevete u krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije." Izbor teme ovog mladog autora je za svaku pohvalu. Mora se priznati da se rijetko sa ovog aspekta u svjetlu

aktuuelnih demokratskih procesa, elaborira ova tema, posebno na ovim prostorima.

Magistri Mišel Buvač i Danijel Ajanović, su uradili analizu "Položaja međunarodnih ugovora u odnosima između država", a Mr. Slobodan Nagradić piše u svom radu "O informisanju i jeziku nacionalnih manjina".

Nama samo ostaje da čitaocima preporučimo Argumente 33.

Milan Ljepojević

Sadržaj

<i>RIJEČ UREDNIKA</i>	5
<i>AKADEMIK DRAGO BRANKOVIĆ</i>	
TEMELJI ENCIKLOPEDISTIKE U REPUBLICI SRPSKOJ.....	9
<i>PROF. DR BRANIMIR KULJANIN</i>	
OLIGARHIJSKA GLOBALIZACIJA I ZLOUPOTREBA DEMOKRATIJE.....	19
<i>ANTONIJE ŽIVKOVIĆ</i>	
DEKRIMINALIZACIJA KRIVIČNOG DJELA KLEVETE U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE SRBIJE	89
<i>MR MIŠEL BUVAČ</i>	
<i>MR DANIJEL AJANOVIĆ</i>	
POLOŽAJ MEĐUNARODNOG UGOVORA U ODNOSIMA IZMEĐU DRŽAVA II	121
<i>MR SLOBODAN NAGRADIĆ</i>	
O INFORMISANJU I JEZIKU NACIONALNIH MANJINA.....	171
<i>SLAVKO MITROVIĆ</i>	
USTAVNA PERSPEKTIVA	197
<i>UPUTSTVO ZA AUTORE.....</i>	211

Akademik Drago Branković

TEMELJI ENCIKLOPEDISTIKE U REPUBLICI SRPSKOJ

Uvod

Enciklopedistika kao naučna disciplina konstituiše se i razvija u državama i kod naroda koji imaju razvijenu naučnu misao i velike fonduse znanja iz različitih naučnih, umjetničkih i drugih oblasti društvenog života. I pored toga istorija razvoja civilizacije pokazuje da su i neke male države i brojčano ne veliki narodi uspostavljali i razvijali enciklopedistiku. U takve istorijske tokove počela se uključivati i Republika Srpska sa prvim enciklopedijskim djelima. Početno ali svakako relevantno pitanje su temelji enciklopedistike. Temelji enciklopedistike čine fondus saznanja iz ove oblasti ali, što je svakako značajnije od toga, to su izrade prvih enciklopedijskih djela. U Republici Srpskoj upravo se temelji enciklopedistike uspostavljaju izdavanjem enciklopedijskih djela. U takva djela svakako spada i prvi tom Enciklopedije Republike Srpske objavljen sredinom 2017. godine u Banjoj Luci. Na razvoj enciklopedistike pored objavljivanja enciklopedijskih djela bitno

U Republici Srpskoj upravo se temelji enciklopedistike uspostavljaju izdavanjem enciklopedijskih djela.

utiće i razvijenost teorijske misli o relevantnim enciklopedijskim problemima (semantika, područje proučavanja enciklopedistike, vrste enciklopedijskih djela, kriterijumi izbora i načini

Sa teorijskog aspekta termin enciklopedistika potiče iz grčkog jezika (grč. enkyklios) i u izvornom značenju određivan je kao *krug opštih znanja*.

obrade odrednica, metodologija proučavanja enciklopedijskih izvora i dr). Za predstavljanje svakog enciklopedijskog djela neophodno je i podsjećanje na neka od navedenih teorijskih pitanja.

Sa teorijskog aspekta termin enciklopedistika potiče iz grčkog jezika (grč. enkyklios) i u izvornom značenju određivan je kao *krug opštih znanja*. Razvojem nauke i *umnožavanjem znanja* termin enciklopedistika mijenjao je svoje značenje. U savremenoj naučnoj literaturi malo je preciznih pojmovnih određenja enciklopedistike i njenog odnosa prema leksikografiji. I pored tih ograničenja savremeni enciklopedisti shvataju i tumače enciklopedistiku kao nauku koja se bavi izradom enciklopedija, leksikona, enciklopedijskih rječnika, biografija i atlasa. Takva određenja imaju samo dekriptivan i aplikativan značaj i nedovoljno ukazuju na naučni dignitet enciklopedistike. Sa semantičkog aspekta prihvatljivo je određenje prema kojem je enciklopedistika posebna naučna disciplina (područje društvenih nauka) čiji predmet proučavanja čine zakonitosti prikupljanja, obrade i sistematizacije (poredak) znanja iz nauka, umjetnosti i praktične ljudske djelatnosti. Enciklopedistika u značenju naučne discipline sporo se konstituiše u sistemu društvenih nauka, a posljednjih godina pod snažnim uticajem savremenih informatičko-komunikacionih tehnologija enciklopedistika se, pored društvenih nauka, utemeljuje i u informatičke nauke (digitalna izdanja enciklopedijskih djela).

U savremenoj teoriji enciklopedija se, za razliku od enciklopedistike, preciznije definiše. Taj pojam sve više se upotrebljava u značenju naučnog djela koje sadrži najbitnije sistematizovane (azbučnim ili abecednim redom) informacije

U savremenoj teoriji enciklopedija se, za razliku od enciklopedistike, preciznije definiše.

o znanjima iz svih nauka, grana umjetnosti i praktične ljudske djelatnosti (opšte enciklopedije) ili samo jedne nauke ili grane umjetnosti (specijalne enciklopedije). Svaka

enciklopedija prikazuje sintezu dostignutih saznanja i uvijek je omeđena vremenskom dimenzijom (prikazuje prošlost i

tadašnjost). Teorijski nije sporno određenje da je enciklopedija naučno djelo ali se još uvijek vode rasprave oko vrste enciklopedijskih djela. Dominiraju shvatanja prema kojima je enciklopedija najznačajnije enciklopedijsko djelo, ali u djela takvog karaktera enciklopedisti ubrajaju još i leksikone, enciklopedijske rječnike i atlase.

U antičko doba Aristotelova sabrana djela smatrana su enciklopedijom tog doba.

U procesima uspostavljanja temelja enciklopedistike neophodno je uzeti u obzir i saznanje prema kojem su termini enciklopedistika i enciklopedija i njihovi osnovni pojmovi mijenjali svoja značenja. U antičko doba Aristotelova sabrana djela smatrana su enciklopedijom tog doba. Tokom srednjeg vijeka enciklopedija se shvata u značenju sedam slobodnih vještina (*septem artes liberalis*). Najpoznatija je srednjovjekovna trodjelna enciklopedija: Naravno zrcalo (*Speculum naturale*), Zrcalo nauka (*Speculum doctrinale*) i Povjesno zrcalo (*Speculum historiale*). Vremenski znatno kasnije termin enciklopedija dobio je značenje zaokruženog pregleda znanja iz svih nauka, umjetnosti i društvenog stvaralaštva. Takvo značenje enciklopedije prvi put se javlja u djelu P. Skalića *Encyclopaediae seu orbis disciplinarum tam sacrarum quam profanarum epistemou*" štampanom u Bazelu 1559. godine. Poseban razvoj enciklopedistike zabilježen je u osamnaestom vijeku. Najpoznatije enciklopedije tog vijeka su Chambersova Enciklopedija i Zedlerov Leksikon. Paradigma savremene enciklopedije je *Francuska enciklopedija* koje je kolektivno djelo većeg broja naučnika po kojoj su oni i dobili ime enciklopedisti (Rousseau, Voltaire, Diderot, D.AAlambert, Helvetius). Prvo izdanje britanske enciklopedije (*The Encyclopaedia Britanica or Dictionary of Arts and Sciences*) štampano je 1771. godine.

Izdavanje enciklopedijskih djela na našim prostorima nova je pojava. Bilo je i ranije pokušaja ali se prvom savremenom enciklopedijom opšteg tipa smatra četvorotomna *Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka* štampana (1925-1929) u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. Prvih pet tomova *Hrvatske enciklopedije* (od predviđenih 12) izašlo je u Zagrebu (1941-1945). Nakon rata u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji objavljeno je osam svezaka *Enciklopedije Jugoslavije* (1955-1971).

Izdavanje enciklopedijskih djela na našim prostorima nova je pojava.

Poslije raspada Jugoslavije započelo je izdavanje nacionalnih enciklopedija. Prvo je štampana *Enciklopedija Slovenije* u šesnaest knjiga (1987-2002). *Hrvatska opća enciklopedija* objavljena je u 11 svezaka (1999-2009). Objavljena su dva toma (tri knjige) *Srpske enciklopedije* (2010-2013) i jednotomna *Enciklopedija srpskog naroda* (2008). Pokušaji izdavanja enciklopedija Makedonije i Crne Gore su zaustavljeni. U Bosni i Hercegovini objavljena su dva toma *Hrvatske enciklopedije Bosne i Hercegovine* (2009, 2015) i prvi tom *Enciklopedije Republike Srpske* (2017).

Temelji enciklopedistike ne uspostavljaju se samo ukazivanjem na enciklopedisku teorijsku misao.

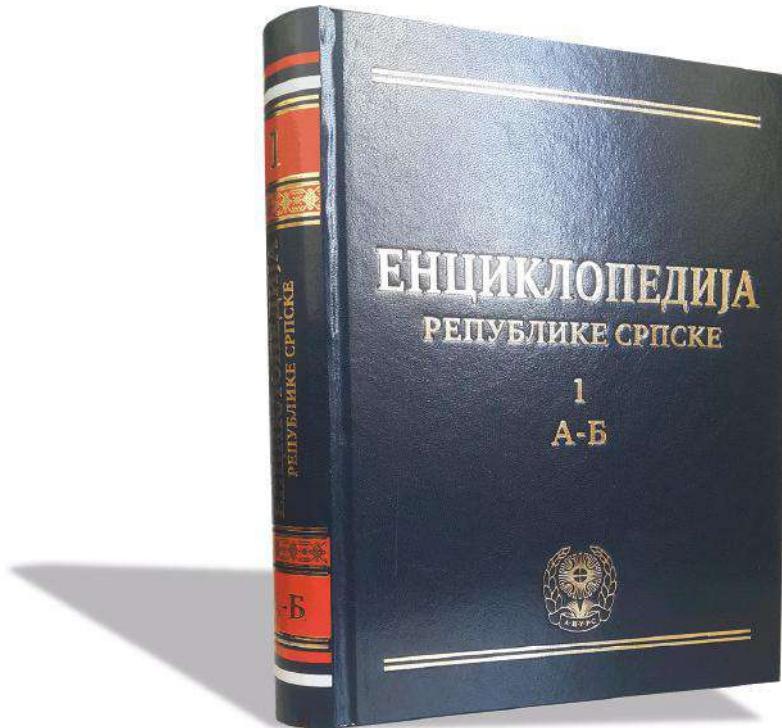
Enciklopedija Republike Srpske

Istorijski prikaz razvoja enciklopedijske teorijske misli i navođenjem najpoznatijih enciklopedija omogućava objektivniji prikaz konkretnih enciklopedijskih djela. Temelji enciklopedistike ne uspostavljaju se samo ukazivanjem na enciklopedisku teorijsku misao. Oni počivaju na izdavanjima sasvim konkretnih enciklopedijskih djela. U Republici Srpskoj upravo se temelji enciklopedistike uspostavljaju realizacijom dugoročnog, sveobuhvatnog, studioznog i najzahtjevnijeg projekta o izdavanju Enciklopedije Republike Srpske (nacionalna enciklopedija opštег tipa). Normativno-pravnu osnovu postavila je Narodna Skupština RS usvajanjem posebog Zakona o Enciklopediji Republike Srpske (Službeni glasnik RS, broj 38/07), a za programsku koncepciju i realizaciju projekta odgovoran je Uredživački odbor (21 član) kojeg je imenovala Vlada Republike Srpske. Centralna redakcija, glavni redaktor i 26 stručnih redakcija su neposredni realizatori projekta

Sredinom 2017. godine Akademija nauka i umjetnosti RS izdala je prvi tom Enciklopedije Republike Srpske (A-B).

Enciklopedija Republike Srpske. Na pisanju teksta odrednica, crtanju geografskih karata i pripremi fotografija angažovano je 550 saradnika. Originalna koncepcija Enciklopedije, velik broj odrednica i autora, nedovoljna iskustva u

pisanju enciklopedijskih djela determinisali su i dužinu vremena za izdavanje prvih tomova enciklopedije. Planirano je da se Projekat realizuje izdavanjem više (pet) tomova enciklopedije. Sredinom 2017. godine Akademija nauka i umjetnosti RS izdala je prvi tom Enciklopedije Republike Srpske (A-B).

Prvi tom *Enciklopedije Republike Srpske (A-B)*

Predstavljanje svakog enciklopedijskog djela je suptilan postupak i on se može izvršiti na više načina. Najjednostavnije predstavljanje enciklopedije jeste deskriptivna analiza. Deskriptivnim predstavljanjem, što je najčešći slučaj, ukazuje se samo na obim enciklopedije, poredak enciklopedijskih odrednica (azbučni ili abecedni) i likovno-grafička rješenja (format, vrsta i velična slova, karte, fotografije, šeme i dr.). Prema takvom pristupa prvi tom Enciklopedije RS (A-B) je enciklopedijsko djelo štampano na 783 stranica teksta (format A4 – 100 - gramski kundruck papir), pisan ciriličnim pismom, tvrdih korica modroplave boje, sa zlatotiskom i klasičnim bordurama grčkovizantiskog stila. Tekstovi su predstavljeni dvostubačno (veličina slova 11 pointa, prored 1). Prvi tom sadrži 1.303 enciklopedijske odrednice, 32 karate i 372 fotografije.

Metodološki složeniji način predstavljanja enciklopedije jeste prikaz njene unutarnje strukture.

Metodološki složeniji način predstavljanja enciklopedije jeste prikaz njene unutarnje strukture. Sa strukturnog aspekta sve vrste enciklopedija su veoma složene. U deskriptivnoj ana-

lizi bitni unutarnji strukturni elementi su malo vidljivi i obično nisu predmet predstavljanja. A baš unutarnji strukturni elementi

Enciklopedija Republike Srpske koncepcijски je zamišljena kao nacionalna enciklopedija opštег tipa.

određuju karakter enciklopedija: opšta, nacionalna, nacionalna opštег tipa, ili strukovna (naučna, umjetnička, tehnička ...) i njenu ukupnu naučnu, informativnu i društvenu vrijednost.

Enciklopedija Republike Srpske koncepcijски je zamišljena kao nacionalna enciklopedija opštег tipa. U njoj su obrađene enciklopedijske odrednice iz svih oblasti nauka, umjetnosti i društvenog života koje izražavaju specifičnost Republike Srpske. U suštini odrednice sadrže sintetizovane informacije o geografskim, istorijskim, kulturnim, religijskim, obrazovnim, privrednim i personalnim specifičnostima ovog prostora i vremena. Kao i kod drugih nacionalnih enciklopedija opštег tipa i u ovom tomu Enciklopedije Republike Srpske teškoću čini i uspostavljanje međusobne funkcionalne povezanosti odrednica iz različitih nauka, umjetnosti i drugih oblasti društvenog života. Problem postoji ne samo kod međuodredničke povezanosti već i kod povezanosti sadržaja (informacija) u okviru jedinstvenih odrednica (odrednice o naseljenim mjestima). Prvi tom Enciklopedije Republike Srpske prepoznatljiv je i prema odnosima odrednica opšteg tipa (aerodinamika, aero-zagađivanje, akciza, akustika, amandman, arbitraža, ban, boljar, brat) i odrednica sa sadržajima koji se u cijelini odnose samo na Republiku Srpsku (Bolnice u RS, Banje u RS, Arhiv RS, Budžetski sistem RS). Svi ti međusobni odnosi u složenim odrednicama i među odrednicama u prvom tomu uspješno su uspostavljeni tako da Enciklopedija u cijelini predstavlja funkcionalnu cijelinu.

Sa aspekta unutarnje sadržinske strukture sve enciklopedijske odrednice (1.303) u prvom tomu mogu se razvrstati u 28 grupa. Razumije se da su grupe odrednica, u odnosu na sadržaj, različito zastupljene. Prvi tom Enciklopedije Republike Srpske

Sa aspekta unutarnje sadržinske strukture sve enciklopedijske odrednice (1.303) u prvom tomu mogu se razvrstati u 28 grupa.

uređen je tako da te grupe odrednica zauzimaju sljedeće pozicije: naseljena mjesta 343 (26,32%), istorija i istorijski događaji 249 (19,11%), visoko obrazovanje 133 (10,21%), sport 75 (5,76%), vojska i ratni događaji 65 (4,99%), kultura i umje-

tnost 56 (4,30%), društvene nauke 54 (4,14%), religije i vjerski objekti 54 (4,14%), jezik i književnost 47 (3,61%), zdravstvo i soci-

jalno osiguranje 47 (3,61%), odrednice geografskog karatera 26 (2,00%), privreda i industrija 22 (1,69%). Ostale grupe odrednica (prirodno-matematičke nauke, poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda, jezik-lingvistika, pravosuđe i dr.) sadrže manje od 20 (1,00%) enciklopedijskih jedinica. Komparativna analiza unutarnje strukture ovog toma pokazuje da je on sličan strukturi drugih nacionalnih enciklopedija opšteg tipa, ali je takođe bitno, što je ona primjereni specifičnostima, realnom stanju, potrebama, vrijednostima i perspektivama Republike Srpske.

Prvi tom Enciklopedije ilustrovan je sa 32 posebno crtane karte.

Unutarnju strukturu enciklopedija moguće je analizirati i sa drugih aspekata. Sa aspekta dužine teksta odrednica one su u prvom tomu različito ispisane. Po obimu najduža je odrednica o Bosni i Hercegovini 90 stranica (11,49%), zatim slijede odrednice o gradovima Banjoj Luci 37 (4,72%), Bijeljini 13 (1,66.%), Brčko Distriktu BiH 9 (1,14%) i opština Bileća 9 (1,14%), Brod 7 (0,89%), Bratunac 4 (0,51%) i Berkovići 3 (0,38%). Odrednice o naseljenim mjestima s obzirom na veličinu teritorije, broj stanovnika i nivo razvijenosti imaju ujednačenu dužinu teksta (1-2 str.). Značajan prostor posvećen je i jednom broju pojedinačnih odrednica: Banje u Republici Srpskoj (9 str.), Balkansko poluostvrvro (5 str.), Bitka na Sutjesci (4 str.), arheološka nalazišta u RS (3 str.), apotekarstvo u RS (3 str.), autohtone sorte gajenih biljaka (2,5 str.).

Prvi tom Enciklopedije ilustrovan je sa 32 posebno crtane karte. Karte sadrže sve bitne kartografske elemente (razmjer, reljefnu strukturu, granice, vodene tokove, oznake naseljenih mesta, saobraćajnu strukturu) i precizno ispisane legende. Odrednica o BiH sadrži 20 karata (geografske karte, demografske karta, istorijske karte, političke karte, Dejtonska karta BiH, agrarna karta, karte šumskih područja i dr.) a ostalih sedam geografskih karata su u odrednicama o gradovima (Banja Luka) i opština (Berkovići, Bileća, Bratunac) i karta Brčko Distrikta BiH. S obzirom na dužinu teksta odrednice, veličinu geografskog područja (teritorije) i broj stanovnika karte su crtane u tri različita formata (1, 1/2, ili 1/3 stranice). Sa kartografskog ali i aspekta sadržine teksta može se uočiti da skoro sve karte funkcionalno ilustruju sadržinu teksta odrednica.

Jedan broj odrednica su mikropodijske (složenog karaktera).

Posmatrano sa likovno-grafičkog aspekta ovaj tom Enciklopedije Republike Srpske ilustrovan je sa 372 fotografije.

su jedinstvene ali jedan broj odrednica sadrži i više pododrednica. Tako naprimjer odrednica o Banjoj Luci sadrži više podnaslova (geografija, demografija, istorija, privreda, obrazovanje, kultura, štampa i mediji, vjerske prilike, zdravstvo, sport). Takvu odrednicu prati i jedan broj posebnih odrednica: vjerski objekti (8,5 str.), vaspitno-obrazovne ustanove (8,5 str.) i Dom zdravlja (2 str.). Značajnije institucije republičkog karaktera sa sjedištem u Banjoj Luci imaju posebne odrednice.

Posmatrano sa likovno-grafičkog aspekta ovaj tom Enciklopedije Republike Srpske ilustrovan je sa 372 fotografije. To su fotografije ličnosti, panorame gradova i naseljenih mjesta, fotografije prirodnih ljepota, spomenika kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa, istorijskih događaja, kao i fotografije djela istaknutih umjetnika. Fotografije su sadržinski i likovno dobro uređene (grafička obrada i legende). U svakoj enciklopediji sa aspekta unutarnje strukture posebno je složen problem keriterijuma odabira fotografija ličnosti. Prema unaprijed utvrđenim kriterijumima tekstualne odrednice sa fotografijom u ovom tomu imaju poznate istorijske ličnosti, narodni heroji iz NOR, komandanti većih vojnih formacija Vojske Republike Srpske, najistaknutiji naučnici, akademici, doktori nauka, najpoznatiji umjetnici, književnici, vjerski dostojanstvenici i jedan broj po-

Enciklopedija Republike Srpske prepoznatljiva je i prema odrednicama za sva naseljena mjesta.

znatnih društvenih radnika. Tekstove sa fotografijama ima manji broj društveno-političkih radnika među kojima su predsjednici Republike Srpske, predsjednici Narodne skupštine i Vlade

Republike Srpske (od formiranja do sada). Prema tim kriterijumima u prvom tomu Enciklopedije tekstualne odrednice ima 689 ličnosti a samo njih 70 (10%) ima i fotografije. Sve fotografije ličnosti rađene su u istoj veličini (5,0 x 6,0 centimetara) u kolor ili crno-bijeloj tehnici.

Enciklopedija Republike Srpske prepoznatljiva je i prema odrednicama za sva naseljena mjesta, pa čak i ona koja poslije posljednjeg popisa nemaju stanovnika (opustjela naselja). Od-

Jedan broj odrednica su mikropedijske (složenog karaktera). Takve odrednice su odrednice o Bosni i Hercegovini, Banjoj Luci, Balkanskom poluostrvu, bolnicama i banjama u Republici Srpskoj. Sa strukturnog aspekta odrednice

rednice o naseljenim mjestima mogu se uslovno klasifikovati u dvije grupe: a) jedinstvene odrednice za manja naseljena mjesta i b) složenje odrednice sa pododrednicama. Je-

dinstvene odrednice imaju ujednačen osnovni tekst koji sadrži prikaz svih prepozntljivih karakteristika tog naseljenog mjesta. Uz tekstove sa istim elementima u složenim odrednicama

I pored toga na teritoriji Federacije BiH nalaze se i reperzentativni spomenici srpske kulture i značajni objekti srpske pravoslavne crkve.

pridodate su i pododrednice najčešće o privrednim objektima, školama, vjerskim objektima (crkve, manastiri, džamije), zdavstvenim i kulturnim ustanovama i drugim značajnim institucijama za to naseljeno mjesto. Prema takvom rješenju uz 1.303 odrednice (prvi tom) pridodata je 271 pododrednica.

Strukturna analiza prvog toma Enciklopedije Republike Srpske ukazuje na saznanje prema kojem ovo enciklopedijsko djelo izražava ukupnost zbivanja na dejtonskom prostoru Republike Srpske. U odgovarajućoj mjeri predstavljena je kulturno-istorijska baština svih konstitutivnih i drugih naroda, uz razumljivu prevagu sadržaja iz kulture, tradicije i istorije srpskog naroda. Sa istorijskog, ali ne samo istorijskog, već i državno-pravnog aspekta oderdnici o Bosni i Hercegovini posvećena je posebna pažnja. Jer, i na prostoru BiH (van teritorije Republike Srpske) postoje opštine i naseljena mjesta u kojima je većinski srpski narod (Bos. Petrovc, Grahovo, Drvar). I pored toga na teritoriji Federacije BiH nalaze se i reperzentativni spomenici srpske kulture i značajni objekti srpske pravoslavne crkve. Stoga, enciklopediju ovakvog karaktera, bez obzira na njen naziv (Enciklopedija Republike Srpske), nije moguće omeđiti međuentitetskom pa čak niti međudržavnom granicom. Stoga je prihvatljivo rješenje prema kojem su u enciklopediji ugrađene i odrednice o poznatim svjetskim ličnostima iz srpskog naroda koji su živjeli ili žive i rade ne samo u Federaciji BiH već i u drugim državama i kontinentima. Sa tog šireg aspekta u ovom tomu obrađene su i posebne odrednice o značajnim spomenicima kulture svih konstitutivnih naroda, osnovnim i srednjim školama, visokoškolskim ustanovama, važnijim republičkim institucijama, privrednim objektima, sportskim savezima, manastirima/samostanima, kao i nekim drugim događajima i procesima koji su bitnije uticali na formiranje i razvoj Republike Srpske.

Kritički uvid u tekstove odrednica pokazuje da je u pisanju skoro sva-ke odrednice primjenjivan istraži-vački pristup.

Zaključni osvrt

Kritički uvid u tekstove odrednica pokazuje da je u pisanju skoro svake odrednice primjenjivan istraživački pristup i naučno-stručna obrada suštinskih pitanja o prošlosti i sadašnjosti zasnovan na pouzdanim izvorima, provjerenim činjenicama i u na-

Tekst odrednica oslobođen je od predarasuda i ideologija i obuhvata sistematizovana znanja iz različitih naučnih i umjetničkih disciplina.

uci prihvatljivim načinima istraživanja. Takav pristup omogućio je da se obrade i predstave i oni procesi, događaji i ličnosti svih nacionalnosti koji su bitno uticali na zbivanja na sadašnjim prostorima Republike Srpske. Kritički uvid u

tekstove odrednica pokazuje da činjenice dominiraju nad vrijeđnosnim sudovima, slobodnim komentarima i interpretacijama. Tekst odrednica oslobođen je od predarasuda i ideologija i obuhvata sistematizovana znanja iz različitih naučnih i umjetničkih disciplina. Enciklopedija u cijelini nema samo informativan karakter već pruža sintetizovana znanja o opštim i specifičnim pojmovima, ustanovama, događajima, biografijama istaknutih naučnika, kulturnih poslenika, umjetnika, istorijskim i drugim ličnostima.

Prvi tom sa orginalnom strukturom, kvalitetom teksta odrednica, izborom fotografija i kvalitetom karata postavio je solidnu osnovu za realizaciju cjelokupnog projekta Enciklopedije Republike Srpske (pet tomova). Novija teorijska enciklopedijska saznanja i stečena iskustva predstavljaju solidne temelje za razvijanje enciklopedistike (posebna naučna disciplina) u Republici Srpskoj. Za razvijanje enciklopedistike kao posebne naučne discipline u Republici Srpskoj neophodan je dalje razvijati enciklopedijsku teorijsku misao (izdavanje posebnih knjiga, članka, rasprava), uvrštavanje ove discipline u više univerzitetskih

Novija teorijska enciklopedijska saznanja i stečena iskustva predstavljaju solidne temelje za razvijanje enciklopedistike.

studijskih programa (jezik i književnost, bibliotekarstvo, žurnalistika, istorija, sociologija, pedagogija, demografija, pravo, ekonomija i dr.), te organizovati naučne rasprave o bitnim problemima enciklopedistike. Razvijenost enciklopedijske teorijske misli i iskustva u izdavanju enciklopedijskih

djela bitne su prepostavke za formiranje kompetentnih kadrova sposobljenih za izdavanje ne samo opšte već i enciklopedija iz različitih oblasti nauke, umjetnosti i drugih oblasti stvaralaštva.

Prof. dr Branimir Kuljanin¹

OLIGARHIJSKA GLOBALIZACIJA I ZLOUPOTREBA DEMOKRATIJE

Sažetak: Određeni krugovi u SAD već dvije godine bez ikakvih dokaza optužuju Rusiju za miješanje u američke predsjedničke izbore 2016. Kada su ih Rusi pitali da li se oni miješaju u njihove, ruske izbore odgovorili su im da to rade, da imaju pravo na to jer nose demokratiju! Šta je demokratija i ko ima pravo na „demokratizaciju“ pojedinih zemalja i oblasti svijeta? U rukama svjetske oligarhije, prvenstveno finansijske, demokratija se pretvorila u sredstvo ovladavanja državama i pokoravanja svijeta pod lozinkom globalizacije tzv. „zapadnih vrijednosti“.

Šta je demokratija i ko ima pravo na „demokratizaciju“ pojedinih zemalja i oblasti svijeta?

Ključne riječi: demokratija, globalizacija, oligarhija, diktatura, fašizam.

¹ Prof. dr Branimir Kuljanin, profesor Fikloofskog fakulteta Univerziteta u Banja Luci
časopis za društvena/politička pitanja

Uvod

Predsjednik Rusije Vladimir Putin se 1. marta 2018. obratio Saveznoj skupštini (Državna duma) porukom u kojoj je govorio i

Predsjednik Rusije Vladimir Putin se 1. marta 2018. obratio Saveznoj skupštini (Državna duma) porukom u kojoj je govorio i o najnovijim modelima ruskog strateškog oružja.

o najnovijim modelima ruskog strateškog oružja. Ovaj govor je nekoliko dana bio glavni predmet za strane medije. Mnogi građani i stručnjaci su se odmah zapitali kako je Rusija, uprkos ekonomskim i drugim zapadnim sankcijama i sa vojnim budžetom 12 puta manjim nego u SAD,

uspjela da prevaziđe svoje inostrane suparnike. SAD ne mogu uništiti rusku vojsku². Američki budžet je 12 puta veći od ruskog, ali američka vojska troši na kupovinu novih modela opreme samo 8%, a sve ostalo je izdržavanje vojske. U Rusiji je to samo 60%. Uz to, proizvodnja sličnog oružja u Rusiji košta pet puta manje nego u SAD. Plate su manje i troškovi proizvodnje niži. U SAD proizvođači oružja zarađuju ogroman novac ugrađen u njegovu cijenu, ostvaruju velike dobiti, a u Rusiji toga nema. Ruske vadušno-kosmičke snage (VKS) sa svojim vojnim budžetom već 3 godine dobijaju više borbenih aviona nego vazduhoplovne snage SAD. Amerikanci grade novi nosač aviona za 13 milijardi dolara, i to ne uključujući vazduhoplovnu grupu. Grade krstariću za 2,5 milijarde dolara. Pristup SAD vrstama oružja, vojnom budžetu i troškovima je sasvim različit. Rusija, polazeći od onoga što ima, stvara uzorke oružja ne gore od američkih, a u nekim oblastima i bolje, zahvaljujući tome što radi drukčije.

Pored Rusije, drugi problem SAD je Kina. One se suprotstavljaju i ovoj velikoj i moćnoj zemlji. Kinezi već ispituju svoje hiperzvučno oružje, a Amerikanci još uvijek ne. Kinezi već postavljaju svoj peti nosač aviona.

Pored toga, Rusima i Amerikancima je potrebno različito oružje. Danas se Rusija može napasti ili: 1) sa Arktika, gdje već gradi odbranu, ili 2) sa Sredozemnog mora, na kom je povratila Sevastopolj iz kog je otjerala Amerikance, ili 3) sa istoka, ali na Kurilima su već moćni primorski odbrambeni sistemi.

Pored Rusije, drugi problem SAD je Kina.

² https://nesekretno-net.ru/blog/43607314604/%C2%ABotkuda-dengi,-Vova%C2%BB:-eks-glava-razvedki-Izrayilya-raskryil,-poc?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1

Amerikanci su računali da će u slučaju rata dovoditi svoju flotu do obala Rusije i rušiti rakete. Zato nisu gradili odbranu u svojoj zemlji, nadajući se da će ih zaštитiti okeani, Atlantski i Tihi. Ali, sada se njihova flota pokazala beskorisna za takav rat, a prostor SAD nezaštićen sistemom protivraketne odbrane (PRO). Sada oni moraju ponovo planirati sistem PRO; razraditi nove sisteme i rasporediti ih, a za to je neophodan ogroman novac. Za SAD je sada glavni problem šta da rade sa flotom, koja je postala tako ranjiva, jer je ona osnovna snaga američke vojske. Bez nje američka vojska nije vojska.

Američka globalizacija je zapela na Rusiji i Kini.

Američka globalizacija je zapela na Rusiji i Kini. Ove dvije velike i moćne države su odlučne da vode svoju, samostalnu politiku u interesu svojih građana, a ne bjelosvjetske mafije, koja je skoro uspjela da ovlada svijetom.

Kraj hazarske mafije

Šta se dešavalo tokom protekle zime?

Bura, koja je započeta 4. novembra provjetravanjem u Saudijskoj Arabiji, nastavljena je u SAD čišćenjem korporativnih medija (NBC, ABC news i drugih) od agenata CIA. To je omogućio upad ekspedicionog korpusa pomorske pješadije u štab CIA 18. novembra. Tramp je 20. oktobra potpisao uredbu o pozivu vojnikā u ostavci u službu radi Buš-Klinton gangstērā, evropske mafije i čišćenja CIA i FBI od izdajnikā. Ogromna količina operativnih tajnih podataka je dobijena nakon što je vojni korpus zauzeo štab CIA³ u Lengliju, u Virdžiniji 18. novembra. Evo nekih od važnijih.

Pomoću oduzetih računara i dokumenata utvrđeno je 400 baza narkotika: Američka vojska ih je počela bombardovati u Avganistanu već 19. novembra. Objavljeno je da se na tim mjestima nalaze talibani, da svijet ne bi znao da je unutar vojno-industrijskog kompleksa (VIK) u SAD u toku građanski rat. To je bila najveća operacija protiv narko-mafije u istoriji. Uz od-sijecanje heroinskog novca iz Avganistana hazarsku kabalu je oslabilo i presijecanje dotoka novca od amfetamina iz Sjeverne

Ove dvije velike i moćne države su odlučne da vode svoju, samostalnu politiku u interesu svojih građana.

³ <http://www.divinecosmosunion.net/t2397-topic>

Koreje. Presijeca se i kokainski novac iz Južne Amerike. Zaoštren je rat protiv vojnikā kabale MS-13 („Salvadorska banda“) kada su na sjeveroistoku SAD uhapšene njene vođe. Time je prekinut

U štabu CIA je nađeno 35 triliona dolara ukradenih iz blagajne SAD.

privremeni zaštitni status za 200.000 Salvadorača, a isto se može desiti i sa 60.000 Hondurašana.

U toku su masovna hapšenja i protjerivanja El Salvadorske bande MS-13, ubičā koje je okupio narkobaron El-Čapo, a i novi napad na meksičke i kolumbijske narkokartele. I legalizacija marihuane u cijelom svijetu odsijeca izvor crnog novca hazardskoj mafiji.

Međunarodni krivični sud je spreman da pozove na odgovornost CIA i „Buševsku kabalu“ za mučenja i druge vojne prestupe u Avganistanu i drugim zemljama.

Jedan od najvećih korupcionih skandala u vojnoj istoriji SAD je i istraga 440 lica, među njima 60 admirala, što je trećina zapovjedništva vojno-pomorskih snaga. Odstranjenje tih potkupljenih oficira, koji su službovali uglavnom u Aziji, znači da će Sedma flota uskoro prestati da štiti potkupljene političare Japana, Južne Koreje i tajnu hazardsku koloniju Sjeverne Koreje. Poslijepo hapšenja u SAD uslijediće i hapšenja u Aziji.

U štabu CIA je nađeno 35 triliona dolara ukradenih iz blagajne SAD. Novac je vraćen u blagajnu. Bušovi i Clintonovi su ukrali ogromna sredstva.

Tramp je ponovo otvorio djela o ubistvu Džona Kenedija, za kojim je stajao Džordž Buš-stariji.

Hilari Clinton je dala naređenje za ubistvo Vinsa Fostera, zamjenika savjetnika Bijelog doma, 1993., Rona Brauna, ministra trgovine, i Viljema Kolbijja, direktora CIA, 1996., Džona Kenedija-mlađeg, sina ubijenog predsjednika Kenedija, 1999. i drugih. Nađeni su dokazi da je Hilari Clinton narkodiler, kao i da je krvotvorila izbore i podsticala na nerede. Buš-stariji je 3 puta pokušao da ubije Regana za 8 godina njegove vladavine. On i Hilari Clinton su 7 puta pokušali da ubiju Trampa. Buš je bio povezan

Tramp je ponovo otvorio djela o ubistvu Džona Kenedija, za kojim je stajao Džordž Buš-stariji.

sa 25 zavjera protiv drugih krupnih političara, među njima članova Kongresa i Senata.

Na izborima 2.000. pobijedio je Al Gor, senator iz Tenesija, kandidat Demokratske partije, ali njegova

pobjeda je ukradena. Da Buši nisu uspjeli da je ukradu i da je Gor stupio na dužnost, postojala je zavjera za njegovo udaljenje nakon kog bi potpredsjednik Liberman preuzeo S Mosadom su povezani predstavnik republikanaca u Kaliforniji Adam Šif,

Reporter krupne mreže medija je namjeravao da objavi dokumentarni film, koji se i danas nalazi u njegovom stolu, da je vlada bila povezana sa dječijim domovima u cijeloj zemlji i plaćala im da dovoze siročad u Vašington da bi Dik Čejni, Džordž Buš i drugi pedofili mogli birati one sa kojima su htjeli da se bave seksom. Potom su djecu odvozili na večernje sjediljke, na kojima su bile i prostitutke. Članove Kongresa su opijali narkoticima i fotografisali sa tom djecom-siročadi u sekualno kompromitujućim položajima. Ogroman dio Kongresa drže pod nadzorom pomoći učjēnā.

Sav teroristički čin 11. 9. 2001. je krivotvoren. Morski pjesadinci su pri zauzimanju štaba CIA obnovili sve finansijske, osiguravajuće i druge dokumente, koji su postojali do izvršenja terorističkog napada. Svi ti dokumenti su sada u posjedu obavještajne službe vojno-pomorske flote.

Država Viskonsin, FRS i bivši guverner Viskonsina 2001-05. Tomi Tompson su povezani s pljačkom trilion dolara (1.000 milijardi) iz blagajne SAD. Guverner Viskonsina Hauard Skot Voker mora predati sve što se u njega nalazi.

Guverner Kalifornije demokrata Džeri Braun ima podatke o istrazi „pedogzita“ u svojoj stranci, uključujući vođu kalifornijske Republikanske manjine Nensi Pelosi i američkog senatora Kamala Harisa.

S Mosadom su povezani predstavnik republikanaca u Kaliforniji Adam Šif, član stalnog komiteta Predstavničkog doma za obavještajni rad, i gradonačelnik Čikaga Ram Emanuel, bivši šef Obamine administracije. I Šif i Emanuel su pedofili. Čitav niz novinara vodećih medija su na platnoj listi CIA. Aleks Džons iz Infowars je izdajnik, povezan s Mosadom.

To su samo neki od podataka nađenih u štabu CIA.

Dženet Jelen je bila prinuđena da dā ostavku na dužnost predsjednika Savjeta Federalnog rezervnog sistema (FRS), mada

Dženet Jelen je bila prinuđena da dā ostavku na dužnost predsjednika Savjeta Federalnog rezervnog sistema.

Hazarci pokušavaju da pomoću izraelskih snaga i najamničkih vojski u Saudijskoj Arabiji sačuvaju nadzor nad većim dijelom svjetske nafte.

su joj punomoćja trebala biti produžena do 2024. To znači da će štamparska mašina biti oduzeta od hazarske mafije i da ogromna sredstva mogu postati dostupna SAD, čime bi se one obnovile kao država i društvo. SAD neće imati manjak ukoliko pokradeni novac bude vraćen, a radi se o više od 100 triliona dolara.

Potrebljeno je i odstraniti propagandne korporativne medije da bi se narodu mogla početi saopštavati istina. Na tome se dosta radi. Trampova vlada zaustavlja pokušaj mafije da natjera Rupertu Merdoka da proda „Fox“. Neminovalno je hapšenje bosova vodećih medija.

Hazarci pokušavaju da pomoći izraelskim snaga i najamničkim vojski u Saudijskoj Arabiji sačuvaju nadzor nad većim dijelom svjetske nafte. Očekuje se da će se zabrana isporuke oružja proširiti na Izrael. Ugovor o 10-godišnjoj vojnoj pomoći od 38 milijardi dolara, zaključen u vrijeme Obame, može biti ukinut.

Prestupnike treba pohapsiti, a narod oslobođiti duhovnog i dužničkog ropstva. U Kini, na Filipinima, Africi i Njemačkoj su otkriveni prstenovi pedofila povezani s Klintonom. Broj vojnih sudova i optužničā raste širom SAD. Protekli događaju navoještavaju smjenu vlasti u Izraelu, Japanu, Njemačkoj, Italiji, Francuskoj i Britaniji. Ako se to desi i dođe do masovnih hapšenja to će biti znak da se približava kraj hazarskog dužničkog ropstva. „Duboka država“ je sinonim za „tajnu vladu“ ili „vladu u sjeni“ u SAD. Tramp je krenuo protiv pedofilā „duboke države“, ali oni su sklanjali njegove ljude s dužnosti i postavljali svoje, pa su nastojali da i preko članova njegove porodice utiču na predsjednika. Cijeli svijet je u užasu od toga što je u posljednje vrijeme saznao o osobama koje su desetinama godina upravljale najmoćnjom državom svijeta.

Ministarstvo odbrane SAD je spremno da uvede vanredno stanje jer su se Ministarstvo pravde i FBI razobličili kao prestupnici⁴.

Ministarstvo odbrane SAD je spremno da uvede vanredno stanje jer su se Ministarstvo pravde i FBI razobličili kao prestupnici.

Kabali je zadan mat time što je Tramp spremjan federalizovati Nacionalnu gardu u slučaju nerēdā ili građanskih nemira. Logori FEMA će biti iskorišteni kao zatvori za masovna hapše-

⁴ <http://www.divinecosmosunion.net/t2427-topic>

nja, a u Gvantanamo se mogu razmještati posebno vrijedni objekti dok vojni sudovi budu iznosili operativne optužnice. Takva krajnja dejstva su neophodna zbog podmitljivih sudija, koje je postavio Obama, i Kongresa, punog agenata Izraela. FBI prikri va pokolj stotina Amerikanaca u Las Vegasu, gdje su iskorišteni najamnici G4S. Poslije mnogih godina upravljanja Komija, nečasnih i neplodnih istraga Hilari Clinton i drugih, ugled FBI je pao niže nego ikada u istoriji.

Na bazu Vojno-vazdušnih snaga (VVS) SAD Duvr izvršen je nuklearni udar ili je primijenjeno neko drugo oružje slične snage. Napad je u korporativnim medijima opisan kao zemljotres snage 4,4 bala. Međutim, bili su vidljivi znaci primjene nuklearnog ili talasnog oružja⁵. Napad je izведен sutradan nakon što je Sjeverna Koreja objavila da ima međukontinentalne balističke rakete (MBR), koje mogu dostići sav prostor SAD. To je bio dio neobjavljenog građanskog rata unutar vojno-industrijskog kompleksa. U bazi Duvr se „obrađuju“ leševi američkih vojnika. Ona je i mjesto za vazdušni prevoz tovārā na dalekim rastojanjima. Pošto je CIA u SAD krijumčarila heroin u mrtvačkim sanducima u vrijeme rata u Vijetnamu, može se prepostaviti da je baza uništena, jer je bila krupna međustanica za avganistanski heroin.

Nastavljen je dugi kosmički rat na niskoj orbiti oko Zemlje, jedni dugima obaraju satelite. Glava strateškog komandovanja SAD general Džon Hiten je 2. decembra rekao da nekoliko zemalja pokušava da nanese štetu američkom kosmičkom potencijalu. Bilo je dosta saopštenja o padu meteorā i „kosmičkog smetlja“ u cijelom svijetu.

I u Japanu je počela čistka, kada je car Naruhito uzeo vlast od svog oca Akihita. Mada Akihito ne mora da zvanično predala vlast do aprila 2019., Naruhito je već de facto postao imperator. Mnogobrojni američki vojnici i obavještajci su godinama potkupljivani gejšama i novcem. Mnogo japanskog novca su pokrali Korejci, koji su se pretvarali da su Japanci, kao što je bivši predsjednik vlade Jasuhiro Nakasone, i dali ih Rotšildima, Bušima, Klintonima i drugim hazardskim gangsterima na visokim dužnostima.

Nastavljen je dugi kosmički rat na niskoj orbiti oko Zemlje, jedni dugima obaraju satelite.

Finansijska napetost između SAD i Kine jača.

⁵ talasno oružje – laserski zraci ili energetski, talas čestica visoke energije (jona, protona, neutrona, elektrona), koji djeluje na cilj

Borba za vlast i neobjavljeni građanski rat u gornjim slojevima tajnih struktura vlasti na Zapadu su pojačani poslije masovnih hapšenja hazarskih gangstera širom SAD.

Finansijska napetost između SAD i Kine jača. Američko-kineski ekonomski pregovori su prekinuti. Smanjenje porezā, koje je objavio Tramp, je moguće ostvariti samo ako SAD objave bankrotstvo i puste novu valutu. U protivnom trebaće im novi veliki zajam od Kine, koja

više nije voljna da baca novac u crnu jamu korporativne vlade SAD. Kinezi se nadaju da će SAD bankrotirati i da će biti osnovane Sjedinjene Države Sjeverne Amerike (SDSA), pod vodstvom Kanade. Znak da se Kina i njeni saveznici u BRIKS-u pripremaju za bankrotstvo SAD je njihova izjava da namjeravaju otvoriti svoju trgovачku mrežu zlatom. I Venecuela je objavila da je stvorila kriptovalutu uz pomoć zlata, nafte i dijamantata, da bi zamijenila dolar. Ministarstvo finansija Rusije je upozorilo da će oduzimanje inostranih rezervi Rusije, ukoliko to SAD urade, smatrati za objavu finansijskog rata. Glavni plan je slom cijelog svjetskog sistema u 3. četvrtini 2018.

Borba za vlast i neobjavljeni građanski rat u gornjim slojevima tajnih struktura vlasti na Zapadu su pojačani poslije masovnih hapšenja hazarskih gangstera širom SAD i u drugim zemljama, kao i vatreñih obračuna u Kaliforniji. U njoj sukobljene grupe koriste energetsko oružje slično laserima. Stanje je zaostreno kada je požar u Bel-Ejru u Los Andelesu bio upravljen na Heti-Centar, podzemnu bazu pedofila, a u isto vrijeme požar u San-Diegou na bazu vojno-pomorske flote SAD Kemp-Pedlton. Požari su izazvani laserskim zracima s neba. Oganj potpuno uništava građevine, a drveće okolo ostaje nepovrijeđeno. To je lov na članove hazarske grupe u Kaliforniji, koji su mučili djecu, prisnisi ih na žrtvu i jeli njihova tijela. To je tako užasno da je ljudima teško povjerovati da se dešava. Holivudski režiser i glumac Mel Gibson je govorio o holivudskoj eliti, koja jede dječija tijela.

Holivudski režiser i glumac Mel Gibson je govorio o holivudskoj eliti, koja jede dječija tijela.

Njujork Tajms piše da Ministarstvo pravde istražuje optužbe eugeničke organizacije Planned Parenthood da prodaje tijela i organe pobačene djece.

Hazarski satanisti, koji to rade, upravljaju svijetom tako dugo da se osjećaju bezbjedni i javno pokazuju svoja znamenja svuda. Zgrada Banke Japana, izgrađena 1882., ima porodični grb nad glavnim vratima i na bočnim ulazima. To je grb hazarskih

kraljevskih porodica. Dva lava su heraldički znaci, poznati kao Lav Judejski (ljudi koji pokazuju taj znak tvrde da su potekli od cara Davida). Znak u središtu je oko Gôra, kakav vidimo u gornjem dijelu novčanice jednog američkog dolara. Japanom upravlja hazarski satanistički svjetski štab, koji se nalazu u Cugu, u Švajcarskoj. Japan je hazarsko-cionistička kolonija od 1863.

Ramsfeld je uoči 11. septembra javno rekao da su iz budžeta Pentagona nestala 2,3 triliona dolara.

Pravi gospodar Sjeverne Koreje nije Trampov „raketmen“ Kim Jong Un, već gazda SpaceX Elon Mask, koga je Obama finansirao da naoruža tu zemlju. Ne iznenađuje to što je izraelski Mossad, povezan sa informaciono/dezinformacionim sajtom DEBKA, koji se hvali svaki put kada povjerljivô lice hazara Sjeverna Koreja ispaljuje raketu ili ispituje nuklearno oružje. Kompanija u čijem je savjetu direktôrâ bio bivši ministar odbrane SAD Donald Ramsfeld daje Sjevernoj Koreji tehnologije potrebne za obogaćenje plutonija i izgradnju nuklearnog oružja. Ramsfeld je povezan s Bušima. Oni su odgovorni za 11. septembar 2001., koji je organizovao Izrael, a sa Dikom Čejnjem i za druge zločine. Ramsfeld je uoči 11. septembra javno rekao da su iz budžeta Pentagona nestala 2,3 triliona dolara. Ali, sada je Ministarstvo odbrane pod dosad neviđenom vojno-sudskom provjerom zbog krâđâ i povrata nedostajućih triliona od „duboke države“.

Tramp je u Kemp-Dejvidu sa generalima razrađivao strategiju uništenja hazarske mafije u cijelom svijetu⁶. Već u decembru je bilo zapečaćeno 10.000 optužnica, jer sve više hazarskih prestupnika daju optužujuće podatke o svojim saučesnicima. Dešavaju se i mnoge vansudske kazne. Liberalni gradonačenik San-Franciska je nađen mrtav nakon što je ilegalni doseljenik oslobođen optužbe za ubistvo, čak poslije toga što ga je priznao. Smrt Lija je poruka gradonačelnicima Čikaga

I hazarska mafija ubija mnogo ljudi.

Ramu Emanuelu i Njujorka Bilu de Blasio.

I hazarska mafija ubija mnogo ljudi. U Japanu su iznenada umrla dva bivša rukovodioca „Tošibe“ zato što su se pripremali da daju dokaze o napadu na Fukušimu 11. marta 2011. i nuklearnom teroru izvršenom protiv Japana. Napad su izvršili ljudi porodice Rokfeler, u koje spadaju i Hilari i Bil Klinton. Rokfeleri dobijaju naređenja od masonske lože P2. Porodica Rokfeler je,

⁶ <http://www.divinecosmosunion.net/t2480-topic>

Obama, nakon što je odbijen u Kini, traži politički azil u Britaniji.

nakon smrti Davida, za svog novog gazdu izabrala Mela, Nelsonovog sina. U Kanadi je Bari Šerman, vlasnik farmaceutskog giganta Apotex,

nađen obješen zajedno sa svojom ženom na porodičnom bazenu. Šermana su ubili da zametnu tragove prema Fondu Klintônâ i njihovim zločinima na Haitiju. Oni su zajedno na Haiti isporučivali slabe preparate, a razliku u cijeni uzimali za sebe.

Vlast pročišćava Senat i Predstavnički dom, u kojima ima mnogo potkupljenih političara. Senator Džon „IDIL“ Mekejn još uvijek izigrava važnog političara, ali njegovi mnogobrojni zločini će uskoro postati poznati javnosti. Hilari Clinton nosi ortopedsku cipelu na desnoj nozi ne da izlječi navodno slomljeni palac, već da sakrije elektronsku GPS-narukvicu, koju je dobila na poklon od policije. Više od 30 članova Kongresa i Senata je dobilo zadatak da dā ostavku ili, ako to ne uradi, ići će u zatvor. Čiste i Trampovu upravu. I sva mreža FBI i Ministarstva pravde, koji su pokušali da zaštite Hilari Clinton od istrage se razobličava i razgrađuje. Sada su čak i korporativni mediji prinuđeni da priznaju da je CIA stvorila takozvanu „Islamsku državu“. Obama, nakon što je odbijen u Kini, traži politički azil u Britaniji. Anglosaksonski svijet je podijeljen na Britaniju, kojom upravljaju rodoslovne porodice, i SAD, kojima vladaju njima suprotstavljeni gnostički iluminati.

Videći kako se ruši njihova vijekovima stvarana vladavina svijetom 13 „rodoslovnih porodica“ mole za mir⁷. Predstavnici velike sedmorke G7 su se susreli s Azijatima radi razmatranja uslôvâ uspostavljanja međusobnog mira. G7 je samo politički zaklon za 13 porodica koje vladaju Zapadom. Taj susret je postao moguć zahvaljujući ljudima unutar vojno-industrijskog kompleksa, koji se rukovode hrišćanskim načelima. Predlog rodoslovnih porodica za provođenje pregovôrâ je uslijedio nakon što je

Anglosaksonski svijet je podijeljen na Britaniju, kojom upravljaju rodoslovne porodice, i SAD, kojima vladaju njima suprotstavljeni gnostički iluminati.

Tramp, po okončanju Hanuke, 20. decembra 2017. objavio vanredno stanje Ukazom o Blokiranju imovine u slučaju ozbiljnih narušavanja pravâ čovjeka ili korupcije. Ovim ukazom se zamrzavaju aktivi porodica Buš i Clinton, Soroša,

Obame i svjetske jevrejske mafije. Objavljivanje nacionalnog vanrednog stanja dozvoljava predsjedniku SAD da oduzima aktive

⁷ <http://www.divinecosmosunion.net/t2502-topic>

i šalje vojne jedinice da izvrše masovna hapšenja i izriče sudske odluke putem vojnih sudova. Tramp je prilikom izlaganja strategije nacionalne bezbjednosti SAD 18. decembra nosio ljubičastu košulju u znak „poštovanja“ ljubičaste revolucije Soroš/Klinton i pio vodu iz obe ruke, kako rade ljudi s lisicama na njima.

Uviđajući stanje u kom su se našle, rodoslovne porodice su tražile susret 23. decembra, na dan rođenja japanskog cara. Njihov predstavnik je doslovno vodio pregovore o predaji. Rekao je da rodoslovne porodice hoće da sačuvaju nacionalne države i ustanove kakve jesu, ali i da su spremne da sarađuju i finansiraju novu međunarodnu agenciju za planiranje ekonomske budućnosti. Azijati su se saglasili da nacionalne države i ustanove treba da i dalje postoje, ali su se i založili za uvođenje određenih novina. Dvije strane su se saglasile da treba ukinuti vještačku podjelu Korejskog poluostrva i ujediniti Sjevernu i Južnu Koreju. Saglasili su se i da je OUN u sadašnjem obliku nedjelotvorna i da je treba temeljito izmijeniti. Međutim, predstavnik rodoslovnih porodica je rekao da one hoće da sačuvaju nadzor nad centralnim bankama i stvaranjem novca, jer, navodno, kada bi ljudi imali kontrolu nad monetarnom politikom niko ne bi radio. U Švajcarskoj postoji Savjet od 13 ljudi, koji predstavljaju svaku od porodica. Međutim, mnoge glave tih porodica, kao i japanski car, u stvari ne potiču iz njih, već porodice postoje više kao ustanove, prvenstveno ekonomske, nego kao stvarne rodoslovne loze. Azijati su zauzeli stav da ljudi koji drže centralne banke treba da štampaju novac da bi plaćali zdravstvo, obrazovanje, nauku, vojsku, upravu i druge poslove. Azijati traže i otpisivanje svih dugova, državnih i privatnih, zajedno s jednokratnom preraspodjelom svih nečasno stečenih aktiva. Ako ti uslovi budu usaglašeni rodoslovne porodice mogu nastaviti djelovati s umanjenom ulogom u korporativnom dijelu ekonomije. Pregовори су bili prekinuti jer predstavnik rodoslovnih porodica nije bio ovlašten da pregovara o prekidu rada privatnih centralnih banaka i o otpisivanju dugova. Ipak, porodice koje nadziru dio finansijskog sistema obezbjeđen zlatom su pristale na dalje pregovore, s tim da SAD počnu ekonomski prelaz. Dok vojna vlada pobjeđuje

Azijati su zauzeli stav da ljudi koji drže centralne banke treba da štampaju novac da bi plaćali zdravstvo, obrazovanje, nauku, vojsku, upravu i druge poslove.

Azijati traže i otpisivanje svih dugova, državnih i privatnih, zajedno s jednokratnom preraspodjelom svih nečasno stečenih aktiva.

Trampovo priznanje Jerusalima za prestonicu Izraela navodi ljude na misao da je on cionistički agent.

u SAD, rodoslovne porodice imaju i dalje jaku vlast u drugim zemljama.

Džordž Soroš je uhapšen i nekoliko mjeseci bio pod istragom, a onda je preveden iz Atlante u bazu VMS u Kemp-Dejvidu. I mnogi drugi veliki oligarsi su u zatvoru i nemaju vezu s vanjskim svijetom. Generalni sekretar odbrane SAD Džejms Matis je 21. decembra boravio u Gvantanamu da pripremi „posebno mjesto“ za Soroša i njegovo društvo, gdje će biti „kršteni“. I izraelskom djamantskom miliarderu i agentu Mosada Denu Hertleru je potrebno „krštenje“. On je kažnjen za veze s Markom Ričijem, koji je odsjeo u Cugu, u Švajcarskoj, kod Rotšildā, i s Fondom Klintonā. I drugi jevrejski oligarsi, šef Google-a Erik Šmit i Facebook-a Mark Cukerberg očekuju svoje „krštenje“.

Osamljivanje hazarskih oligarha, mafijaša i satanista, se pokazalo u diplomatskom porazu Izraela u OUN prilikom glasanja o rezoluciji kojom se osuđuje plan SAD o jednostranom preseljenju svog poslanstva iz Tel-Aviva u Jerusalim. Jedine zemlje koje su glasale protiv Rezolucije su, uz SAD i Izrael, Gvatemala, Honduras, Maršalova ostrva, Mikronezija, Nauru, Palau i Togo. Rezultat glasanje je bio 184:9. To će možda natjerati SAD da skinu Izrael s vrata i prepuste Rusiji, Kini, Evropskom savezu (ES, EU) i OUN da budu posrednici u pregovorima o miru između Izraela i Palestine. To u stvari nije bilo glasanje o Jerusalimu, već poruka svijeta Izraelu da može imati svoj mir samo kada bude uvažavao svoje susjede i časno pregovarao s njima. Svijet je umoran od stalnog raspaljivanja ratova i laži vjerskih fanatika, koji smatraju da imaju neko božansko pravo da upravljaju njim iz Jerusalima.

Trampovo priznanje Jerusalima za prestonicu Izraela navodi ljude na misao da je on cionistički agent. Međutim, tvrde da je to bio smisljeni korak da se raspali mržnja prema izraelskoj cionističkoj vladi u cilju njenog svrgavanja. SAD i dalje ne pri-

Istovremeno dok se ovo dešava, vlade SAD i Kanade su dozvolile isporuku oružja Ukrajini.

znaju grad Jerusalim po pasošima i zvaničnim dokumentima. Poslanstvo SAD neće biti presljeno u Jerusalim. Trampovo naređenje se neće ostvariti tokom narednih pola godine, a do tada

će se mnogo šta izdešavati. Treba imati u vidu da Vatikan vlada Jerusalimom vijekovima, sve do dana današnjeg.

Istovremeno dok se ovo dešava, vlade SAD i Kanade su dozvolile isporuku oružja Ukrajini, a američki general Robert Neler je prilikom posjete Norveškoj, istupajući pred pomorskom pješadijom, pozvao vojsku da se priprema za nuklearni rat s Rusijom, Kinom, Iranom i Sjevernom Korejom. U Evropi ojačavaju mostove čelikom da bi mogli prevoziti tešku

U Evropi ojačavaju mostove čelikom da bi mogli prevoziti tešku vojnu tehniku.

Krajem 2017. stotine vodećih hazarskih gangstera, među njima i porodica Buš, su smješteni u Gvantanamo⁸. Većina američkih glavnih organizatora lažnog „rata s terorom“ je sprovedena u taj logor. „Radnici“ Rotšildā Džordž Soroš, Piter Mank, Piter Saterland, Bušovi, Podeste i mnogi drugi su avionima prebačeni tu da bi izašli pred vojni sud. Ministarstvo odbrane ulaže 500 miliona dolara u osavremenjavanje zatvora i značajno povećanje broja vojnih policajaca i pomorskih pješadina.

Znak promjena je i to što se u 2018. 30 članova Kongresa neće vratiti na svoj posao. Bil Klinton, nadajući se na nagodbu s priznanjem krivice, otkriva kompromitujuće podatke o bivšem direktoru CIA Džonu Brenanu, glavnom agentu Mosada u SAD Rahimu Emanuelu, bivšem potpredsjedniku SAD Diku Čejniju i drugim osobama koje su obavljale najviše dužnosti u toj državi. Uz to, Tramp je januar 2018. proglašio mjesecom „anti-ropstva“; centri trgovine ljudima u cijelom svijetu su napadnuti i zatvaraju se. U Saudijskoj Arabiji je 3.000 djece oslobođeno seksualnog ropstva. U SAD su 27. decembra u Diznilend, poznat po pedofiliji, upale jedinice za borbu protiv trgovine robljem. S tim su, po svoj prilici, povezene smrti nasljednika Vašington Posta Bila Grahama i Džordana Feldštajna, brata glumca Džona Hila.

Drugi korak je bio prevod Džulijana Asanža iz ekvadorskog poslanstva radi udaljenja kabale i njegovog mogućeg pomilovanja zajedno s Majkom Flinom.

U božićnoj noći 24/25. decembra odred „Delta“ je zauzeo vilu Baraka Obame u Tajlandu. Ona je bila puna oružja, eksploziva i zlata. Tajni tuneli ukazuju da je on povezan s bivšim predsjednikom Vlade Tajvana

U božićnoj noći 24/25. decembra odred „Delta“ je zauzeo vilu Baraka Obame u Tajlandu.

8 <http://www.divinecosmosunion.net/t2534-topic>

Većina zlata koje će biti iskorište-
no za podršku nove svjetske valu-
te čuva se u Džakarti.

Taksinom Činavatijem, Bušima i s trgovinom
ljudima.

Većina zlata koje će biti iskorišteno za po-
dršku nove svjetske valute čuva se u Džakarti.

Tu se nalazi više od 100.000 metričkih tona. To je „neuračunato“ zlato iz doba Sukarna, kada je on bio M1 na hipotekarnim računima. Dio tog zlata je ukraden krajem decembra 2018. Prilikom premještanja, 100 tona zlata je ukradeno na moru u međunarodnim vodama. Bilo je utovareno na podmornicu i poslato „bez traga“ u Singapur. To je dio igre, koju su pripremili i vode haza- ri. Samu krađu zlata su izveli glavni članovi vlada Indonezije i Singapura. Imena kradljivaca su već poznata, oni sa nigdje neće moći sakriti. Čeka ih zatvor, ako ne šta gore. Na skupu ATES u Vijetnamu na tajnom susretu je dogovoren da se to zlato isko- risti kao dio nove valute, zajedno s Rusijom, Kinom i Indijom. Međutim, cionistička kabala još ima veliki uticaj u Indoneziji. Ona je naredila tim političarima da zlato ukradu. Kabala namje- rava da paralizuje finansijski sistem, da tržište fondova svede na nulu, opustoši bankarske račune i zatvori bankomate.

U januara 2018. ulozi Rusije u državne obligacije SAD su smanjeni za 5,3 milijardi dolara, sa 102,2, koliko su iznosili u de- cembru 2017., na 96,9%. I druge zemlje će sve manje ulagati u njih zato što je ekonomska i ukupna politika SAD sve grublja, čak i prema svojim saveznicima. Raspad Vašingtonskog konsenzusa, koji je u toku, i smanjivanje značaja SAD u svjetskoj trgovini koji će se brzo topiti u narednom desetljeću, će ojačati značaj drugih tržišta, među njima i ruskog i kineskog. Stvaranje novog finan- sijskog sistema najavljuju dogovor Rusije, Indije, Kine i mno- gih drugih zemalja o prelazu na valutu sa zlatnom podlogom, najava Kinēzā da će preći na trgovinu naftom za juane i zlato i zamjena cijele uprave FRS u SAD. Svjetska tržišta fondova se sve više udaljavaju od stvarnosti. Cijene padaju kada ljudi više prodaju nego što kupuju. Uprkos tome, američko tržište fondova

U januara 2018. ulozi Rusije u držav-
ne obligacije SAD su smanjeni za
5,3 milijardi dolara.

je dostiglo neviđenu visinu, mada od 2013. broj prodavaca značajno prevazilazi broj kupaca. Stvarnost se uvijek može nadograđivati, ali ilu- zije ne traju vječno. Pad je, prije ili kasnije, nemí-

9 https://social.rt.com/blog/43889761049/Ekonomit-rasskazal,-k-chemu-mozhet-privesti-sokraschenie-Rossie?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1

novan. Postoje i znaci približavanja još jednog šoka tipa Lehman Brothers. U svakom slučaju, tokom ove godine može se očekivati kraj vladavine hazarske mafije SAD-om i svijetom, ako budu preduzeta potrebna dejstva.

Stvarnost se uvijek može nadograđivati, ali iluzije ne traju vječno.

Sva istraživanja, uključujući rad Rotšilda, Rokfelera i druge aktere, upućuju na to da je glavni problem pokusaj masonske lože P-2 da stvori jednu, svjetsku vjeru i svjetsku fašističku imperiju, kojom bi vladali nasljednici cezara. U tv-seriji „Identifikacija Borna“, koja se pojavila krajem 1980-ih, istorija lova na poznatog teroristu Karlosa Šakala (Ramireza Sančeza), koji je djelovao tokom 30 godina, pokazuje da se on skriva u manastirima i vježbalo u crkvama. Leo Zagami, član masonske lože P2, je tvrdio da je ona upravljala kako katolicizmom, tako i komunizmom. Karlos je uhapšen 1994. Objavio je knjigu „Revolucionarni islam“ 2003., u kojoj propagira terorizam. Hazarska mafija već dugo raspaljuje ratove na kojima se bogati i drži cijeli svijet u strahu preko medija, koji su pod njenim nadzorom. Da bi se dobio rat protiv tih zločinaca treba se pozabaviti poluostrvom Kalabrija u Italiji, Rimom, Milanom, Tel-Avivom, Cugom i Bazelom u Švajcarskoj. Tu treba izvesti iz stroja socijalne inžinjere koji stvarno vode terorizam, operacije pod lažnom zastavom, masovno preseljavanje muslimana u Evropu i druge poslove. Rimski papa je glava te demonske sile koja hoće da cijeli svijet savije pod svoju šapu.

Dugotrajni rat za nadzor nad finansijskim sistemom, a time i nad budućnošću Zemlje dostiže svoj opasni vrhunac¹⁰. Glavno je to što je američka vojska odvukla pažnju svjetske javnosti lažnim sukobom Trampa i njegovog bivšeg savjetnika Stiva Benona iskoristivši je da pomoću SpaceX ispalili svoj tajni satelit Zuma. Satelit Elektro Magnetic Pulse (EMP – elektromagnetski impuls) je pušten u vezi sa isticanjem roka ultimatuma koji je vlada SAD postavila Sjevernoj Koreji do 31. januara i koristiće se protiv te zemlje. Pošto je Sjeverna Koreja proksi-server (server posrednik), koji može biti zahvaćen napadom EMP, to je skrivena prijetnja švajcarskim kontrolorima, koji su razorili SAD i stvorili Kinu. Treba obratiti pažnju na to da tajna zapadna vlada sve svoje krupne geopolitičke događaje podešava s kretanjem nebeskih tijela; za posljednjih 150 godina

Pad je, prije ili kasnije, neminovan.

10 <http://www.divinecosmosunion.net/t2578-topic>

31. januar 2018. je bio prvi spoj plavog mjeseca, supermjesečine i pomračenja mjeseca.

Dugotrajni rat za nadzor nad finansijskim sistemom, a time i nad budućnošću Zemlje dostiže svoj opasnii vrhunac.

Američki sistem naftnog dolara je u smrtnoj opasnosti kada veliki izvoznici u Rusiji, Venecueli i Iranu prodaju naftu mimo njega. Napori američke agencije za smjenu vlasti u Iranu i Venecueli su pretrpjeli neuspjeh. To podstiče i

druge velike izvoznike energetika, takve kao što su Katar i Indonezija, da razmišljaju o napuštanju naftnog dolara. Uz to, Rusija je od 1. januara 2018. udvostručila svoj izvoz nafte u Kinu pomoći novog naftovoda.

I Pakistan je zadao težak udarac starom sistemu objavivši da će koristiti kineski juan u trgovini, zatim potiskujući 1,4 miliona Avganistanaca iz zemlje i pozivajući Kinu da u njemu izgradi svoju vojnu bazu. To znači da mogu doći u pitanje dohoci od heroina iz Avganistana. Pošto se petro-dolar tačnije naziva petro-narko-dolar i to je veliki udarac po starom ekonomskom sistemu.

Na tom fonu Kina priprema početak trgovine fjučersima (kupovina u bliskoj budućnosti po sadašnjoj cijeni) za naftu, izraženu u juanima i zlatu. Zato dok Amerikanci govore o napadu EMP na umu su im zadnja vrata za „zatvaranje finansijskog sistema“. U sklopu toga treba primijetiti i to da se uz obale Šangaja zapalio iranski tanker s naftom. Najvjerojatnije to je bilo američko prikriveno upozorenje kineskom vojno-industrijskom kompleksu da oni mogu odsjeći veliki dio energetike Kine. Drugim riječima, daju znak Kinezima da odustanu od jednostrane zamjene starog finansijskog sistema dok ne bude postignut dogovor o novom.

Nakon što su više glave satanske hazarske mafije u SAD uništene, „bijeli šeširi“ hvataju evropske pedofile i hazarske mafijaše i otpravljaju ih u vojnu bazu SAD na ostrvu Diego Garsija u Indijskom oceanu.

I Pakistan je zadao težak udarac starom sistemu objavivši da će koristiti kineski juan u trgovini.

Istovremeno Đulijan Asanž se nalazi u SAD u apsu. Dao je zaista važno obavještenje vojnicima iz Pentagona i redu „Bijeli šeširi“. Između ostalog, oni sada prate najmanje 7 kontejnera za prevoz ljudi da bi zaustavili trgovinu robljem. U kampanji protiv hazar-

skih trgovaca robljem druga epizoda serije „MaxMafija“ na BBC je pokazala da su žene iz Rusije i Istočne Evrope postale žrtve trgovaca u Izraelu preko Egipta. Odmah poslije objavljivanja, šou u Egiptu je okupio 75 ljudi za trgovinu ljudima. Izraelski gangster Moša Harel je uhapšen zbog stvaranja svjetske mreže trgovine ljudima.

Đulijan Asanž se nalazi u SAD u apsu.

U toku je i ozbiljan napad na hazarske hedž-fondove i njihove operatore. U rušenju aviona u Kostarici ubijeno je 10 haza, među njima i Brus Štajnberg, izvršni direktor hedž-fonda Bridgewater Associates. To je ujedno i upozorenje ilegalnim bankarima i njihovim investorima. Nastavljaju se napadi na hedž-fondove i izraelski prljavi novac.

Komisija za istragu prevārā s biračima na predsjedničkim izborima u SAD 2016. je podigla više od 10.000 optužnica. Hilari Klinton za djelo po uranu, rad Fonda Klinton, korištenje elektronske pošte i druga djela može biti optužena i osuđena za državnu izdaju. Zapavo, ona i mnogi drugi bi trebali biti obješeni za masovna ubistva, a ne samo izdaju. Njihova djela su korištenje podvodnog nuklearnog oružja na Haitiju i u Fukušimi, što je dovelo do zemljotresa i cunamijā sa ogromnim brojem poginulih i postradalih ljudi. Ta istraga bi dovela i do japanskih političara.

Napad na Fukušimu i Japan je bio dio plana Rotšildā i njihovih skrivenih švajcarskih saučesnika da svoj azijski štab premjeste iz Tokija u Sjevernu Koreju. Cilj tog zločinačkog poduhvata je bio da se 40 miliona ljudi preseli iz oblasti Tokija na Korejsko poluostrvo.

Japanski car Hirohito je u Drugom svjetskom ratu bio samo frontovski maršal britanske vojske. Zadatak Japana je bio da izvuče zlato iz Azije da bi za Rotšilde i druge hazardne obebjedio nadzor nad svjetskim finansijskim sistemom. S druge strane, mnogi istoričari i drugi istraživači smatraju da su ključ razumijevanja događajā u svijetu Vatikan i Katolička crkva. U svakom slučaju, nema sumnje da su Hazari i Vatikan suparnici i ujedno saveznici u borbi za svjetski presto.

Komisija za istragu prevara s biračima na predsjedničkim izborima u SAD 2016. je podigla više od 10.000 optužnica.

Predsjednik vlade Malezije Nadžib Razak, povezan s hazardima, se priprema zabjekstvo. Pokušava da dobije azil u Saudijskoj Arabiji. Ukrao je više od 5 milijardi dolara. Bio je uključen u

fondovski skandal s učešćem Saudijske Arabije i Goldman Sachs. On je i ključni čovjek koji ima podatke o letovima nestalih ma-

Japanski car Hirohito je u Drugom svjetskom ratu bio samo frontovski maršal britanske vojske.

lezijskih aviona. U Saudijskoj Arabiji neće naći pribježište jer vlast više nije u rukama njegovih saučesnika u prestupima. Tu zemlju je faktički pod svoj nadzor uzela vojska SAD. Umjesto

toga, utočište bi mogao tražiti u Ukrajini, ali prestupna hazarska vlada te zemlje nema neke izglede na duže postojanje. Većina zemalja Istočne Evrope, na koje su oni računali, izaziva Rusiju i postepeno se udaljava od projekta hazarskog fašističkog Evropskog Saveza (EU). Njih 16 su odbile da prime milione mlađih muslimana, a rade i na stvaranje istočno-evroazijskog infrastrukturnog projekta.

Njemačka je bila tvrđava projekta ES. Ali, njemački nacionalisti su sve jači i traže nezavisnost nakon 70 godina anglo-američke okupacione vladavine. Danas je najistaknutiji hazarski državnik na Zapadu Angela Merkel. Vlada koju ona vodi je tako upropastila Njemačku da je stopa rađanja oštro pala, a opstanak njemačkog naroda doveden u pitanje. Čistka starješinā evropskih hazara je započeta, ali ona se i dalje uporno drži vlasti. Mnogi činovnici su nestali iz štaba ES u Briselu. Nestaju iz vidnog polja i u Italiji i Švajcarskoj. U toku je preokret na Zapadu. Kada će se P-2 i papa Francisk dogоворити о предаји?

U Italiji i Njemačkoj policajci su uhapsili oko 170 mafijaša, članova organizacije „Ndrangeta“, a zajedno s njima i neke mje-sne činovnike radi primanja mita. Uhapsili su ih u okviru borbe s klanovima Farao i Marinkola. Oni su duboko prodrli u razne oblasti ekonomije i preduzetništva. Mafijaška grupa se pretvorila u pravi „kriminalni holding“.

Kabala je 13. januara pokušala da izvrši raketni napad na Havajska ostrva¹¹ i za početak svjetskog rata, koji odavno pokušavaju da izazovu, optuži Sjevernu Koreju. Presječen je pokušaj Izraela da navede svijet na pomisao da je napad izvršila ta zemlja. Ispaljivanje raketa je uočeno u Tihom okeanu oko obala

Predsjednik vlade Malezije Nadžib Razak, povezan s hazarima, se priprema za bjekstvo.

Havajskih ostrva. Rakete su pogodjene i uništene. Ispaljene su sa nevidljive atomske podmornice, koja je takođe ubrzano otkrivena i uništena.

11 <http://www.divinecosmosunion.net/t2614-topic>

Prepostavlja se da je doplovila iz neke dubokovodne podzemne vojne baze. Napad nije uspio i objavljen je kao navodno lažna uzbunga. To je bio drugi pokušaj kabale da se uvede vojno stanje i tako zaustave političke promjene koje su u toku u SAD i svijetu. Poslije napada su pojačani zemljotresi i rad vulkana, koji mogu biti napad na baze podmornica u Čileu, Peruu, Papua, Novoj Gvineji. Postoje mnoge podvodne baze, koje su sada izložene sistematskim napadima.

Indija, Rusija, Kina, Indonezija, a i Švajcarska i Britanija podržavaju novu valutu sa zlatnom podlogom.

Indija, Rusija, Kina, Indonezija, a i Švajcarska i Britanija podržavaju novu valutu sa zlatnom podlogom. U svijetu raste napetost između rodoslovnih porodica i iluminata kako se ocrtava konačni obračun u korporativnoj vladni SAD. Trgovina naftom u juanima obezbjeđenim zlatom i sve bliži rok otplate ogromnih dugova vlade SAD izazivaju veliku uznemirenost na Zapadu.

Između Trampove vojne vlade SAD i velikog dijela ostalog svijeta je došlo do ozbiljnih nesporazuma. Osim toga, oduzeti su svi tajni dokumenti iz predsjedničke biblioteke Obame, pomoću kojih Ministarstvo pravde može razobličiti cijelu njegovu vladu. Poslije čistki u Saudijskoj Arabiji i SAD, čistka u ES počinje sa smrću globaliste Pitera Saterlenda, bivšeg komesara ES i predsjednika Goldman Sachs.

Kabala priprema finansijski slom. Očekuje se da će indeks Dau-Džonsa dostići pokazatelj 30.000 punktova. Taj broj je neophodan da se potpuno obezvrijede preostali likvidni aktivi. To bi izazvalo kolaps. Plan je da se taj lom pretvori u svjetski cunami. Očekuje se da će se poslije njega pojavitи valuta obezbjeđena zlatom, uz učešće Rusije, Kine, Indije i Indonezije.

Istraživanje Fonda Klintona otkriva velike prljave poslove u cijelom svijetu, jer su mu mnoge strane vlade davale razne priloge. Taj Fond je kriv za masovne otmice, posebno na Haitiju. Zemljotres i cunami na Haitiju su izazvani nuklearnim oružjem, koje je na morsko dno postavila podmornica kabale. To je bio napad sličan napadu na AES „Fukušima“ 11. marta 2011. Trag od Fukušime vodi ka masonskoj loži P-2 i visokim dužnosnicima u Davosu.

Između Trampove vojne vlade SAD i velikog dijela ostalog svijeta je došlo do ozbiljnih nesporazuma.

Vlada Kanade ju u Vankuveru okupila predstavnike 20 zemalja (SAD, Britanija, Francu-

ska, Njemačka, Indija, Tajland, Južna Koreja, Japan i druge), koje su u vrijeme Korejskog rata 1950-53. ratovale protiv Sjeverne Koreje, Kine i SSSR. Navodno da razmotre pitanje

Trag od Fukušime vodi ka masonskoj loži P-2 i visokim dužnosnicima u Davosu.

Sjeverne Koreje, a stvarno da utvrde svoj odnos prema Kini i planove u vezi zamjene zapadnog sistema američkog dolara, evra i japanskog jena

valutom obezbjeđenom zlatom. Bankrotstvo korporativne vlade SAD se približava i postavlja se pitanje ko će i kako pregovarati s Kinezima i njihovim saveznicima. Kanada je, nasuprot SAD, uspjela da okupi ljude raznih nacija i rasa iz cijelog svijeta i omogući im skladan razvoj.

Vlada SAD je najveći dužnik u istoriji svijeta, a većina tog duga otpada na Kinu¹². Pentagon je provjerom utvrdio da je 1998-2015. nestao 21 trillion dolara! Taj novac je potrošen za stvaranje ogromnih najamničkih vojski van nadzora zvaničnih organa vlade (Islamska država „ID“, rat u Jemenu, Blek-voter i drugo). Veliki dio sredstava je potrošen i za tajne kosmičke programske. Tu je u prvom redu Elon Musk, sa svojim kompanijama Tesla Motors i SpaceX. Tržišna kapitalizacija Tesla Motors od 350 milijardi dolara 50 puta prevazilazi njene prodaje, a 218 dobit. Razumnom se smatra 10-struka tržišna kapitalizacija. Musk je glavni kanal za pranje ukupnog privatnog novca centralne banke. SpaceX i Musk su osumnjičeni da su izazvali i nedavnu sjevernokorejsku raketnu „prijetnju“.

Tu je i Google, čiji je skoro otpušteni predsjednik Erik Šmit posjetio Sjevernu Koreju 2013., prije nego što je počeo novi raketni program. Tada je Google bio povezan s nestankom maloaziskog aviona, kao i mikrobiolôgâ i inžinjerâ-programerâ, koji su bili u njemu. Moguće je da je tajni kosmički program korišten za uništenje raketa usmjerenih na Havaje i Japan, i za to da zaustavi kabalu u uništenju Zemlje. Kabalisti hazarske mafije su posljednjih godina pokušavali da stvore svoje nuklearno oružje i

Vlada SAD je najveći dužnik u istoriji svijeta, a većina tog duga otpada na Kinu.

počnu „Armagedon“, ali svaki put su ih zaustavljale neke tajanstvene snage. U svakom slučaju, oligarsi zapadne obale SAD su izloženi napadima u svojim kalifornijskim tvrđavama. Nedavne tajanstvene požare u Kaliforniji su pratili isto tako tajanstveni zemljotresi u Rinu, u Nevadi. Rino je posljednje krupno nere-

ne tajanstvene požare u Kaliforniji su pratili isto tako tajanstveni zemljotresi u Rinu, u Nevadi. Rino je posljednje krupno nere-

12 <http://www.divinecosmosunion.net/t2651-topic>

gulisano središte ofšornog bankinga u svijetu, gdje se okupljaju porodice Rotšildā. Podzemna baza u Rino je bila povezana na antigravitacioni disk i nacističke tehnologije na Antarktiku.

Tajna vlada SAD je pod još neviđenim pritiskom zbog dugotrajnog sloma društvenog ugovora u zemlji. Imovina 1% najbogatijeg stanovništva raste eksponencijalno, dok su mase sve siromašnije. U Kaliforniji su se uporedo s kućama bogatih pojavila ogromna šatorska naselja za beskućnike. Uzrujanost je došla dotle da autobuse koji prevoze radnike Apple i Google gađaju kamenjem i pucaju na njih iz vatre nog oružja. Na fonu te napetosti seoska Kalifornija se kreće ka odvajanju od San-Diega, Los-Anđelesa i priobalnih izuzetno bogatih enklava u San-Francisku. Od kada se to dešava vlada Kalifornije i mjesni gradonačelnici su stupili u otvoreni ustank protiv savezne vlade SAD. Zato su američke oružane snage slijedile hapšenja oligarhā Istočne obale Hazarskog rejona masovnim hapšenjima u Kaliforniji, koja traži nezavisnost, odvajanje od savezne države.

Sadašnja korporativna vlada SAD gubi podršku u cijelom svijetu. Turska, saveznik SAD u NATO, je počela napad na snage u Siriji koje SAD podržavaju. Kanada, Indija, Japan, Brazil, Kina i ES napadaju protekcionističku trgovacku politiku Trampa. Centralne banke ES prebacuju svoje rezerve iz dolara u kineski juan. Te smrtne muke su natjerale vladu SAD da na skupu u Davosu traži punomoćja atlantskog, zapadnog saveza. Jedna struja se bori za obnovu Republike SAD. Druga za finansiranje prijateljskog upijanja od strane Kanade i stvaranje stručno upravljenih Sjedinjenih Država Sjeverne Amerike, odnosno za ujedinjenje s Kanadom.

Američka hegemonija nestaje, da li će je zamijeniti kineska? Kinezi govore da teže stvaranju svjetske vlade, koja bi bila prijateljska i pravedna prema svim narodima svijeta. Tvrde da neće i ne traže kinesku hegemoniju. Ipak, neke struje smatraju da je došlo vrijeme da Kina vlada i upravlja svijetom. Kako vrijeme protiče Kina jača, a Zapad slabi. Zapadna društva tonu u dugove, potresaju ih vapijuće razlike u bogatstvu, stanovništvo stari. Zapad bi morao temeljito izmijeniti svoj društveni, privredni, politički i državni poredak, kao i sistem vrijednosti i normi da bi se izvu-

Tajna vlada SAD je pod još neviđenim pritiskom zbog dugotrajnog sloma društvenog ugovora u zemlji.

Sadašnja korporativna vlada SAD gubi podršku u cijelom svijetu.

kao iz krize u kojoj se nalazi. Kalifornija je samo predigra, najava promjēnā koje će neminovno uslijediti. Stanje u cijelom svijetu je nepostojano i izmiče ispod nadzora SAD.

Sada izgleda vjerovatnije da ćemo narednih godina vidjeti svjetsku vladu, a ne svjetski rat.

Sada izgleda vjerovatnije da ćemo narednih godina vidjeti svjetsku vladu, a ne svjetski rat¹³. Svjetski forum u Davosu 2016. je predvodio predsjednik Kine Si Činping, a 2018. Tramp i druge vođe Zapada. Tema oba skupa je uglavnom ista: stvaranje svjetske zajednice u savremenom uzburkanom svijetu. Amerikanci i Kinezi se nadmeću u tome ko će odgovarati za tu „zajedničku budućnost“.

Azijati su pregovarali s nacističkom grupacijom svjetskog vojno-industrijskog kompleksa da mijenjaju svoje djelovanje. Ona ima nove tehnologije, među kojima protivgravitacione, a i nadzvučne (Mach 20+) vazdušne brodove. Zločinci iz Drugog svjetskog rata se i nisu skrivali. Većina nacističkih vođa koji nisu bili uhapšeni krajem rata nisu otišli u Argentinu, druge zemlje Južne Amerike ili na Antarktik, već u Španiju. Poslije rata njom je i dalje upravljala fašistička vlada generala Franka. Mnogi su ostali u Španiji, a drugi su prešli na Kubu i u Nevadu. Po zlu poznata Zona 51 i druge baze u državi Nevada su poligoni za ispitivanje nacističkih aerokosmičkih tehnologija. Nacističke baze na Antarktiku su mnogo manje i slabije nego što mnogi smatraju. Lažni podaci o ogromnim nacističkim bazama na njemu su namjerno podmetnuti da bi se lovci na naciste skrenuli sa pravih tragova.

Suprotstavljene strane u Aziji su se dogovorile da daju „bijelim šeširima“ da koriste krupna ležišta zlata u Buhenvilu, Indoneziji i na drugim mjestima. Zlato će se koristiti za podršku nove kriptovalute. Ona će se upotrebljavati za finansiranje projekta razvoja Zapada, sličnog ili čak većeg od kineskog projekta „Jedan pojas, jedan put“.

Azijati su pregovarali s nacističkom grupacijom svjetskog vojno-industrijskog kompleksa da mijenjaju svoje djelovanje.

U SAD se nastavlja čistka hazarskih sata-nista na svim ravnima vlasti. Trampov govor u Kongresu je dao zeleno svjetlo za čišćenje Vlade od „duboke države“. Ministri su dobili široka

13 <http://www.divinecosmosunion.net/t2686-topic>

ovlaštenja da nagrađuju dobre i otpuštaju činovnike koji rade protiv interesa naroda i države.

Krupno otkriće je da je medicinsko-farmaceutski kompleks počinio masovno ubistvo.

Jedan od sapronalazača virusa HIV dr Robert

Galo je priznao da su ga natjerali da ga stvori da bi „istrijebili afričku rasu“. Kao odgovor američki vojnici su uništili laboratorije i oborili satelite kabale. U zauzetoj podzemnoj bazi kabale su nađeni ljudi u kavezima, svi mogući genetski mješanci (hibridi) ljudi i životinjā svjesno zaraženih patogenima, i mnogi drugi užasi. Pojavljuju se i sve pouzdanija sapštenja o masovnoj sterilizaciji putem davanja vakcīnā. U Keniji je protiv svoje volje neplodnim učinjeno pola miliona žena. Rekli su im da im daju vakcinu protiv tetanusa.

Pretražuju i industriju oboljēnjā od raka. Ljudima namjerno podmeću kancerogene tvari u proizvodima svakodnevne upotrebe (hrani, piću i drugim), a nakon obolijevanja radijacijom i hemijskim sredstvima ubijaju svoje žrtve. Očekuje se upad u Američko medicinsko udruženje i porodične arhive Rokfelērā prije nego iskoriste mogućnost uništenja dokazā masovnog ubijanja pomoću raka. Masovna hapšenja tih ubica su u punom zamahu.

Američka vojska traži preduzetnike za izgradnju objekata za 13.000 zatvorenika i 5.000 čuvara na području Gvantanama. Vojska je osnovala i vojni sud sa 12 sudija pod zaštitom vojno-pomorske flote, koji radi iza kulisa, da bi mnoge poslala na vješala za metež i izdaju. Borba s „dubokom državom“ postaje sve žešća. Kongres ima milion dokumenata, koje Tramp sve može objaviti neredaktirane da bi uništio demokrate i „duboku državu“. Pokušaj ubistva članova Kongresa koji su učestvovali u pripremi objavljuvanja memoranduma FISA (koji razobličava prestupnike u Ministarstvu pravde, FBI, Demokratskom nacionalnom savjetu, CIA i organizacijama Obame i Hilari Klinton) pomoću željezničkog saobraćajnog udesa čudom nije uspio. Borba s kabalom nije završena. Ona je na objavljuvanje memoranduma FISA odgovorila padom indeksa Dow Jones na 666 punktova. Mafija namjerava da iskoristi svoj nadzor nad računarima bankarskih sistema da pokuša narednih mjeseci

Krupno otkriće je da je medicinsko-farmaceutski kompleks počinio masovno ubistvo.

Američka vojska traži preduzetnike za izgradnju objekata za 13.000 zatvorenika i 5.000 čuvara na području Gvantanama.

Kabala priprema i novi pokušaj izazivanja Trećeg svjetskog rata.

uništiti finansijski sistem. Potrebno je izraditi uslove da se narod snabdiće hranom, gorivom i drugim svakodnevnim potrepštinama u slučaju da finansijski računari i bankomati budu zatvoreni. Portoriko je bio nevelika proba.

Kabala priprema i novi pokušaj izazivanja Trećeg svjetskog rata. Postoji mogućnost izbjivanja rata s učešćem Izraela. Počeo bi u Libanu, u oblasti Gaze. Međutim, bilo kakav pokušaj primjene nuklearnog oružja će biti onemogućen. Rotšildi su odlučili da zatvore svoj „Projekt Izrael“. Umjesto njega u Ukrajinu prebacuju ljude, novac i oružje, gdje namjeravaju stvoriti „novu Hazariju“. Sjeverna Koreja je tajnā kolonija SAD. Korištena je kao opravdanje za prodaju oružja u Istočnu Aziju, kao mogući povod za početak rata.

Vatikan, Komunistička partija Kine, Britanska imperija i Pentagon pregovaraju o stvaranju svjetske vlade¹⁴. Posljednja potvrda toga je sporazum Vatikana i kineske vlade o zajedničkom izboru i imenovanju episkopā Katoličke crkve u Kini, u kojoj ima oko 9 miliona katolika. U stvari, to je sporazum o raspodjeli vlasti u svijetu, kako govore članovi masonske lože P2 i azijskih tajnih društava. Po sporazu, svaka strana ima pravo veta na to koga naznačiti za episkopa. To će biti model za odnose Istočka i Zapada u izboru članova svjetske vlade. Većini takozvanih „svjetskih vođa“ se pri stupanju na dužnost stavljaju veliki depoziti na račun u Banci Vatikana i daje im se na znanje da imaju izbor između „srebra ili svinjca“ (mīta ili metka). Većina izabira „srebro“. Drugim riječima, većina „svjetskih lidera“, predstavljenih u OUN, dobija naređenja od Vatikanske masonske lože P2. Sporazum Vatikana i Kine je, znači, sporazum između starog svjetskog poretka, koji prevladava prvenstveno na Zapadu, i pokreta Nove ere (New Age), koji prevladava u Aziji. Moguće je da će Kinezi objaviti „hrišćanstvo s kineskom osobenošću“ za

Vatikan, Komunistička partija Kine, Britanska imperija i Pentagon pregovaraju o stvaranju svjetske vlade

svoju nacionalnu vjeru, što bi bio sastavni dio tog sporazuma. Na to upućuje i rektor Papske akademije društvenih nauka, argentinski episkop Marselo Sanchez Sorondo, koji kaže da u sadašnjem trenutku Kinezi „ostvaruju katoličko socijalno učenje bolje od svih drugih“.

14 <http://www.divinecosmosunion.net/t2772-topic>

Britanska imperija je već otvoreno stala na stranu azijskih planova o svjetskoj vladi objedinivši svoja finansijska tržišta s kineskim, podržavši Azijsku banku infrastrukturnih investicija (AIIB) i projekt „Jedan pojas – jedan put“, a tajno i zlatom obezbjeđeni juan za zamjenu dolara SAD. Britanska zajednica (Komonvelt), katolička crkva i Kina su odgovorni za sudbinu 5 od 7,6 milijardi ljudi. Zemlje kao što su Njemačka, Indonezija, Pakistan, Rusija i Iran podržavaju taj plan i to jasno govori da se svijet kreće u novo doba.

Kurir kabale Henri Kisindžer je tajno putovao po svijetu vodeći pregovore o stvaranju svjetske vlade. Poslije susreta s Trampom u oktobru 2017. rekao je da njegova vlada prati trenutak kada će se steći posebno povoljne prilike za stvaranje konstruktivnog svjetskog poretka. Nedavno je, nakon susreta s Trampom, rekao da se u njegovoj vladi rađa nešto novo i značajno.

Očekuje se skoro ujedinjenje Sjeverne i Južne Koreje. Sjevernom Korejom upravljuju Rotšildi, a Južnom Rokfeleri. Nakon smrti Davida Rokfelere nema razloga da ostrvo i dalje bude podijeljeno. U slučaju ujedinjenja vođa Sjeverne Koreje Kim Jong Un će dobiti ceremonijalnu ulogu, sličnu onoj koju ima japanski imperator, a svakodnevne poslove bi obavljala vlada političārā i tehnokrātā. Američka vojska bi ostala gdje se i danas nalazi, južno od 38. paralele, navodno da bi obezbjedila nezavisnost Koreje od Kine. Što bi Amerikanci trošili svoje pare za tuđu nezavisnost; valjda imaju svoje, kao i prije, imperijalne interese?

Drugo pitanje koje je Kisindžer razmatrao s Trampom je Bliski Istok i sudbina hazarskih oligarha. Kabala je u potpunoj panici poslije propasti pregovora s Trampom, zato se Kisindžer brzo odvojio od njih. Netanijahu treba da dā ostavku i ide u zatvor. On treba da napusti vlast zato što je duboko uvučen u napad na Fukušimu s masovnim žrtvama. Nastojeći da izade iz tog stanja, on je pretrpio novi neuspjeh u pokušaju da započne rat s Irandom i u njega uvuče SAD i Rusiju. Umjesto toga izgubio je podršku vojske nakon što su ona i njeni vazali dobili po nosu i umili se krvlju na nekoliko frontova.

Kurir kabale Henri Kisindžer je tajno putovao po svijetu vodeći pregovore o stvaranju svjetske vlade.

Očekuje se skoro ujedinjenje Sjeverne i Južne Koreje. Sjevernom Korejom upravljuju Rotšildi, a Južnom Rokfeleri.

Kabala svim snagama nastoji da sakrije tragove i izbavi se od svjedôkâ, jer se mreža zakona nadvija nad njom sa svih strana. Smatra se da je pad ruskog aviona 11. februara sa 71 poginulim putnikom teroristički čin izvršen radi ubistva radnika Rosatoma

I porodica Rotšildâ pokušava da sakrije svoje tragove.

Vjačeslava Ivanova, u vezi sa djelom Uranium One. Ivanova su mogli tiho ubiti, moguće je da je katastrofa bila odgovor na jačanje saradnje

Rusije i SAD poslije putovanja rukovodstva Spoljne obavještajne službe (CBP), Federalne službe bezbjednosti (ФСБ) i Glavne obavještajne uprave (ГПУ), odnosno vojno-obavještajne službe, u Vašington. Ime Ivanova nije bilo na spisku poginulih.

I porodica Rotšildâ pokušava da sakrije svoje tragove. Lovacko imanje Longau u Austriji od 13.000 akri¹⁵, koje su imali od 1875., su prodali da izbjegnu hapšenje na osnovu naređenja Trampa, jer je ono izgleda korišteno za lov na ljude. Kraljevske porodice su uplašene do smrti jer su njihovi članovi hvatali i ubijali djecu, sijekući novorođenčad na dijelove i prinosili na žrtvu. Sada je objavljen lov na lovce. U svijetu je uhapšeno 90.000 pedofila, 45.000 ih čeka na hapšenje, a broj optužnica se približava ka 14.000. Izvršni direktor „Carlyle“ je uhapšen u Šangaju. Moguće je da će se Rotšildi odreći akcija Apache, Chevron, Cisco i drugih aktiva, ali neće moći izbjegći krivičnu odgovornost.

Vojna parada može biti iskorištena za dovođenje Nacionalne garde u Vašington poslije masovnih hapšenja, kao pokazivanje sile radi zaštite Trampa i vojnih sudova. Biće to ironija sudbine kada oficiri koje je smijenio Obama njega optuže za državnu izdaju. Za vrijeme rada vojnih sudova trebaće isplaćivati plate vojski. Zato finansijski rat ne prestaje, kao i hapšenja i ubistva do kojih dolazi tokom te epske borbe za vlast. Pokazatelj žestine borbe je rekordni pad cijenâ akcijâ upravo na dan kada je Tramp 5. februara 2018. postavio Džeroma Pauela za glavu Federalnog rezervog sistema (FRS). Pad akcijâ, je kao i prethodni pad kriptovalutâ, bio dio plana prve etape nakon koje slijedi isključenje finansijskog sistema uoči njegove preoptrećenosti.

Vojna parada može biti iskorištena za dovođenje Nacionalne garde u Vašington poslije masovnih hapšenja.

Da pucanje mjeđuhâ akcijâ ne bi načinilo štetu stvarnoj privredi, vojski SAD i agenciji

15 akra – 4046,8 m²

„Bijelih šešira“, Azijati i njihovi saveznici rade na svom finansijskom sistemu za Zapad. S tim ciljem je obezbjeđena dovoljna količina zlata za finansiranje projekta „Jedan pojas, jedan put“ u Kini s nekoliko triliona dolara, kao odgovor G7. U njega će biti uključena izgradnja tunela koji povezuju Aljasku s Azijom, i Japan i Koreju s Rusijom. Saobraćajna i druga infrastruktura SAD, koja se raspada, će u potpunosti biti osavremenjena. Drugi projekti uključuju oživljavanje pustinjā i oblasti Arktika, čišćenje i poribljavanje svjetskog okeana, naseljavanje drugih planeta itd. Predviđen je i projekt od 3 triliona dolara za iskorjenjivanje svih bolesti, pa i same smrti.

Velika finansijska bitka je zaoštrena krajem februara i početkom marta.

Velika finansijska bitka je zaoštrena krajem februara i početkom marta¹⁶. U toku je žestoki trostrani sukob kriptovalute i kineskog juana, a bore se i za zamjenu sadašnjeg privatnog finansijskog sistema zapadne banke, naftnog dolara, evra i japanskog jena. „Rukavica izazova“ je bačena prvenstveno Kinezima, jer oni prelazom na trgovinu fjučersima sa zlatnom podlogom juana, koju su najavili za 26. mart bacaju izazov naftnom dolaru SAD. I Rusija namjerava da izade iz međunarodnog platnog sistema SWIFT, kojim vladaju zapadne zemlje. Ako ona počne trgovati bez korištenja međunarodnih trgovačkih računa SWIFT i u potpunosti pređe na kineski međubankarski platni sistem CIPS mnoštvo drugih zemalja će odmah poći za njom. Postoji mišljenje da predsjednik vlade Rusije Medvedev uveliko zavisi od londonskog Sitija i da će, ukoliko bude dato naređenje za izlazak iz sistema SWIFT, dolar SAD prosto umrijeti. U tom slučaju Londonski finansijski okrug i Britanska zajednica (Komonvelt) sa 2,4 milijarde ljudi bi se priključila Rusima i Kinezima odbacujući dolar.

Postoji i veliki interes za zamjenu naftnog dolara zlatnim kriptovalutama, koje mogu biti suparnici kineskom juanu za uticaj. Masonska loža P2 nadzire postojeći sistem dolar/evro/jen. Ona pregovaraju s Azijatima. S predstavnicima azijskih tajnih društava, koja drže stvarnu vlast, japanske carske porodice i drugima su se u Japunu sreli i obavještajci američke flote. Glavni generali Trampove vlade (ministar odbrane Džejms Matis, načelnik štaba Bijelog doma Džon Keli i predsjednik Združenog

Postoji i veliki interes za zamjenu naftnog dolara zlatnim kriptovalutama.

¹⁶ <http://www.divinecosmosunion.net/t2809-topic>

komiteta načelnikā štabova Džozef Danford) su bili generali morske pješadije. Najvažnija razmatranja su bila usredsređena

Azijati su spremni da podrže kriptovalutu sa zlatnom podlogom, ali samo ako dobiju dokaze da to zlato zaista postoji.

na ideje zamjene postojeće zapadne ekonomske paradigmе. Izneseno je mišljenje da stvarna cijena proizvodnje robā treba biti uključena u cijenu proizvoda. Proizvođači treba da snose na samo neposredne ekonomske troškove, već i društvene

(obrazovanje i zdravlje radnika i slične). Postignuta je opšta saglasnost o neophodnosti zamjene ili ukidanja finansijskog sistema privatnih centralnih banaka. O kriptovalutama su iznesena različita mišljenja. Kinezi su u februaru 2017. odlučili da prekinu podršku kriptovaluti zato što se pribojavaju da „prevarantski vještački intelekt“ može početi nadzirati njihov finansijski sistem i na taj način uticati na razvoj ljudskog društva. Međutim, Azijati su spremni da podrže kriptovalutu sa zlatnom podlogom, ali samo ako dobiju dokaze da to zlato zaista postoji. Zalihe zlata se nalaze u Indoneziji i drugim zemljama, a trebale bi se dobijati ekološki čistim tehnologijama. Čak i tekuće kriptovalute, koje podržavaju samo računari i ljudska psihologija, plaše vlasnike postojećeg finansijskog sistema. Na primjer, Arizona, Florida i Vajoming sada dozvoljavaju plaćanje porezā u kriptovaluti, bez obzira na njihovu pouzdanost.

Zato je Agustin Karstens, glavni direktor Banke međunarodnih obračuna (BIS), svojevrsne centralne banke među svim centralnim bankama, 6. februara rekao da kriptovalute mogu postati opasnost za osnovni finansijski sistem. Kriptovalute brzo rastu i mogu dovesti u pitanje značaj centralnih banaka kao nosilaca društvenog povjerenja. Sa svoje strane, uprava BIS je puna tajnih poslova koji se tiču cijelog svijeta, a ne odgovara ni jednoj vladi i niko je nije birao. Libor, Lehman i drugi su upropastili svako povjerenje prema sebi, koje je ikada postojalo. Uništenje dubokovodnih vojnih baza kabale, laboratorijā, satelitā i drugih

Starim sistemom naftnog dolara upravljaju masoni lože P2.

vojnih objekata stvara uslove za stvaranje novog svjetskog finansijskog sistema. Priprema se i uvođenje nove afričke valute.

Starim sistemom naftnog dolara upravljaju masoni lože P2. Oni pregovaraju o miru s Azijatima, ali nisu spremni na ustupke. Moraće biti odstranjeni od vlasti u potpunosti. Prelomni događaj će biti početak trgovine naftom preko juana obezbjeđenog zla-

tom. Očekuje se poništenje svih dugova u svijetu, a i preraspodjela lažnih aktiva kao polazne tačke za novi finansijski sistem. OUN, G7, Svjetska banka i druge kompanije-kćeri lože P2 treba da stvore novu agenciju za planiranje razvoja planete.

Sljedeći korak će biti udaljenje od vlasti Netanijahua, kojeg ispituje izraelska policija. On pokušava da jevrejske građana Izraela drži kao taoce prijeteći samoubistvenim ratom s Iranom. I posljednji oružani napad na Floridi je bio pokušaj da se Jevreji uplaše da bi se i dalje potčinjavali. To je bila poruka jevrejske mafije, a ne „obična školska paljba“, kako govore izvori iz Pentagona, jer su 40 % učenika škole Parklend Jevreji, a to su i 5 od 17 poginulih. To što postoji „obična školska paljba“ mnogo govori o stanju u kom se nalaze SAD. Parklend je bolnica Teksasa u kojoj je ukazana prva pomoć Džonu Kenediju kada je ustreljen, tako da je to poruka i Bušima i Izraelu.

Vitezovi Templari su se nakon 711 godina vratili u unutrašnje svetilište monoteizma¹⁷. Prvi put od „crnog petka“, 13. oktobra 1307. oni su ponovo pozvani u njega. Tako je nepravda, koja je porodila sujevjerje petka 13-og, konačno riješena. To je još jedan znak činjenice da preživljavamo događaje koji se mogu opisati samo kao biblijski po svom značaju. Rimska i ruska crkva su donekle riješile svoj 1.000-godišnji raskol februara 2016. Da li su bliski kraju judaistički, hrišćanski i muslimanski raskol?

Sada će se templari slivati s malteškim vitezovima i to će im omogućiti pristup samom Vatikanu. Osim toga templari će dobiti pristup unutrašnjem svetilištu vjérā Avraama, viđenih s pristupom Vatikanu i Svetoj Zemlji. Ta unutrašnja Svetinja će u sebe uključivati i pristup osporavanom Prioratu Siona. Taj događaj je samo posljednji znak temeljne izmjene pravca zapadne civilizacije, koja bi, umjesto ratova, trebala da se usmjerava na mir i razvoj. Ako sve bude teklo kako treba trilioni dolara će uskoro biti dostupni kako za gašenje duga vlade SAD tako i za privatno preduzetništvo, za prevladavanje siromaštva i prekid uništavanja prirode, u konačnom za pretvaranje Zemlje u mjesto za život, a ne strah i stradanja. Zemaljski savez, koji se bori za oslobođenje od

Sada će se templari slivati s malteškim vitezovima i to će im omogućiti pristup samom Vatikanu.

Vitezovi Templari su se nakon 711 godina vratili u unutrašnje svetilište monoteizma.

17 <http://www.divinecosmosunion.net/t2852-topic>

vavilonskog dužničkog ropstva, pobjeđuje na više frontova, a stariji satanski kabalisti umiru, nestaju ili ubrzano gube vlast. David Rokfeler, Zbignjev Bžežinski, Jakob Rotšild, Džordž So-roš i mnogi drugi vođe oligarhijskog poretka koji se ruši odlaze Bogu na istinu ili će to uskoro učiniti.

Kabala gubi i na mnogim drugim frontovima u finansijskom ratu.

Tokom odstranjenja starijih i mlađih vođa kabale uništeni su kosmička flota kabale nad Nevadom, a energetskim oružjem i podmornička

baza u Papua Novoj Gvineji, čime je spriječeno razaranje Jelou-stonske kaldere (vulkanskog kratera). Iz te baze je izvršen napad na atomsku stanicu u Fukušimi i izazvan zemljotres i cunami u Meksiku. I u Britaniji je vještački izazvan čitav talas zemljotresa nizom rušenjā podzemnih baza mafije u Velsu i Irskoj.

Anonimna „Q“ saopštenja, na koja je sada pretplaćeno više od 20 miliona ljudi, su dio borbe vojno-obavještajne službe SAD protiv „duboke države“. Posljednji masovni pokolj kabale u SAD se obrnuo protiv nje same i njenih propagandističkih medija. Uprkos očajničkim pokušajima CNN i Google-a da cenzurišu istinu o akterima priča se širi. Google koristi oznaku „Ruski agent“ da omete novinare i insajdere koji osujećuju njegov plan upravljanja javnim mnenjem.

Kabala gubi i na mnogim drugim frontovima u finansijskom ratu. Posljednji korak protiv nje je problem kriptovalute, podržane venecuelanskom naftom, koja je sabrala 735 miliona dolara za tu zemlju već prvi preprodajni dan. Maduro pravi velike probleme „dubokoj državi“. I Rusija i Turska se spremaju da puste kriptovalutu kao sredstvo borbe sa sankcijama SAD. ASEAN (Singapur, Malezija, Tajland, Brunej, Indonezija, Filipini, Kambodža, Laos, Vijetnam i Mianmar) priprema nacionalizaciju centralnih banaka, koje su u vlasništvu zavjerenikā. Privatni utjerivači dugova sada progone 77 miliona građana SAD. Mnogi od njih su u privatnim zatvorima za dugove od po nekoliko desetina dolara!

Približava se kraj igre za članove kabale, kojima se smješka Nirnberg¹⁸. Ona je pripremala svjetsku fašističku vladu. Dio hazarske mafije je pokušao da započne treći svjetski rat i uništi do 90 % čov-

Približava se kraj igre za članove kabale, kojima se smješka Nirnberg.

18 <http://www.divinecosmosunion.net/t2893-topic>

ječanstva (više od 6 milijardi ljudi), ali je pretrpio potpuni neuspjeh. Najpouzdaniji znak je naredba i prilog njoj na 636 stranica, koje su 1. marta objavili predsjednik SAD Donald Tramp i Ministarstvo odbrane, otvarajući put za sud u Nirnbergu. Suština tih naređenja je u tome da sva građanska lica podliježu vojnem zakonodavstvu i da oružane snage mogu unajmljivati nevojne stručnjake za pravna pitanja da pomognu sudijama u pripremi materijalā za sudske procese. Vlada po potrebi može privremeno uvesti vojno stanje. Tramp je potpisao izvršno naređenje da bi pripremio javnost za vojne sudove Nirnberg 2. Masovne ubice se ne mogu osloboediti odgovornosti za počinjene zločine.

Sljedeći korak Trampove vlade je bio paljenje prvih prepreka novom trgovačkom ratu. Prvi od njih je bio objava povećanja carinā na uvoz čelika na 25 i aluminijuma na 10 %, što je neobično, jer je usmjereni prvenstveno protiv saveznikā SAD. Kanada, koja je 2017. imala manjak u trgovačkoj razmjeni sa SAD, daje 16 % uvoza čelika i 41 % uvoza aluminijuma. Kina, koja je 2017. imala 288 milijardi dolara viška u trgovačkoj razmjeni, daje samo 2 % uvoza čelika i 1 % uvoza aluminijuma u SAD. Druge žrtve tih „ratnih dejstava“ su saveznici kao Japan, Južna Koreja i Brazil. Taj korak nije povezan s vojnicima u vladu. Ministar odbrane Džejms Matis je uputio pismo Ministarstvu trgovine ukazujući na to da oružane snage SAD koriste samo 3 % proizvodnje čelika i aluminijuma u SAD. Izgleda kao da kauboji u Trampovom odjeljenju za trgovinu žele da uplaše slabe zemlje, a ne da imaju posla s godišnjim manjkom u trgovini od 800 milijardi dolara. Ako je borba bila zaista povezana s trgovinom, SAD su trebale sniziti carine na elektronsku opremu vrijednosti 262 milijarde, koju godišnje uvoze iz Kine. Trgovački kauboji se nisu usmjerili na Kinu zato da bi ona davala još više novca radi sprečavanja bankrotstva SAD.

Pravi razlog napada Trampove vlade na Kanadu i druge saveznike je što te zemlje hoće da korporativna uprava u SAD propadne i bude zamijenjena potpuno drugom vlašću. Evropljani, uključujući Britaniju, Njemačku, Italiju, Švajcarsku, Francusku i Kanadu, su se odvojili od hazardnih bandita, koji nadziru finansijski sistem

Pravi razlog napada Trampove vlade na Kanadu i druge saveznike je što te zemlje hoće da korporativna uprava u SAD propadne i bude zamijenjena potpuno drugom vlašću.

Sljedeći korak u velikoj geopolitičkoj šahovskoj igri je prelaz na trgovinu fjučersima za naftu u juanima, koju podržavaju zlatne zalihe Kine.

SAD, da bi sarađivali s Kinom i njenom AIIB, saobraćajnim putem „Jedan pojas, jedan put“ (One Belt, One Road OBOR), koji čini 8 triliona dolara, odnosno oko 60 puta više nego poznati plan Maršala. SAD za sada gube u nadmetanju s Kinom.

Stvarni razlog histerije određenih dijelova američke elite nije Sjeverna Koreja, već skori početak rada vojnih sudova.

Sljedeći korak u velikoj geopolitičkoj šahovskoj igri je prelaz na trgovinu fjučersima za naftu u juanima, koju podržavaju zlatne zalihe Kine. To će zadati još jedan udarac finansijskim kontrolorima naftnih dolara, koji sada nadziru još SAD, Japan, Izrael i Saudijsku Arabiju. Japan i Saudijska Arabija će uskoro izaći s tog tržišta i ostaće samo SAD i Izrael. Tržište fondova se priprema za slom, što će dovesti do bankrotstva preostale članove kabale u SAD i Izraelu i pripremiti tlo za novi finansijski sistem na Zapadu, koji nastaje u Kini.

Vojska SAD zaobilazi Ministarstvo trgovine i otvara neposredne pregovore s Kinom. Oružane snage SAD pripremaju razmjenu visokih tehnologija, posebno u energetici i vazduhoplovstvu, za otpisivanje državnog duga i kredit za opšte strukturno preuređenje ekonomije i infrastrukture zemlje. Postoje i ozbiljni planovi o pokretanju zapadnog projekta sličnog kineskom „Novom Putu Svine“, koji će stvoriti neviđeni „ekonomski bum“. Američkoj vojsci je ostali svijet obećao rast plata i veći budžet kao zahvalnost za pomoć u čišćenju svijeta od hazardne mafije. Zato su oni koji su u opasnosti da izgube posao građani, a ne vojna vlast Trampa. Oni zbog toga pokušavaju da iskoriste prijetnju trgovačkog rata za iznuđivanje novca od saveznika.

Nevojni ljudi u vladi SAD stoje i iza stalnih histeričnih prijetnji da će započeti rat sa Sjevernom Korejom. Američki vojnici ispravno govore da bi taj rat bio potpuna katastrofa i da će nastojati da do njega ne dođe. Umjesto izazivanja rata, američka vojska se saglasila da dozvoli ujedinjenje dvije zemlje na poluostrvu.

Sljedeći korak vojne vlade SAD je bio olakšavanje pristupa tajnim dokumentima 130 članova vlade Trampa.

Stvarni razlog histerije određenih dijelova američke elite nije Sjeverna Koreja, već skori početak rada vojnih sudova. Koliko će oni biti veliki govor podatak da postoji više od 18.500 zapečaćenih optužnica za hapšenje. Njihov broj više od 10 puta premašuje broj osuđenih u Nurnbergu za počinjene zločine. Na

sličan način spisak „zlobnih osoba“, čije je aktive zamrzla državna blagajna SAD, sada čini 1108 stranica.

Sljedeći korak vojne vlade SAD je bio olakšavanje pristupa tajnim dokumentima 130 članova vlade Trampa, uključujući njegovog zeta Džareda Kušnera. Agent Mosada/Habada u Bijelom domu Kušner je neutralizovan s gubitkom pristupa poslovima bezbjednosti. Sada ga ispituju protivobavještajne službe. Čak se i Ivanka Tramp, kćerka predsjednika, našla pod istragom FBI radi svojih veza s Mosadom/Habadiom kada je Tramp morao državne interese staviti iznad porodičnih.

Dok se priprema za prelaz na meritokratiju, vojska SAD je položaj CIA snizila na ravan prostog odjeljenja vojno-obavještajne službe ANB (NSA), obezbjeđujući potpuni vojni nadzor nad obavještajnim aparatom. Ideja vojne vlade brine mnoge, ali vojska ističe da će to biti samo privremena mјera dok banditi ne budu odstranjeni od vlasti i ne počne djelovati zdrava građanska vlada.

Istovremeno mnogo šta se dešava u drevnim vojnim redovima i tajnim društvima. Vode se pregovori uz učešće londonskog Sitija, templara, malteških vitezova, ruskih vojnih redova, gnostičkih iluminata, masonske lože P2 i drugih. Svi su saglasni da je potrebna suštinska izmjena i obnova načina na koji se sada upravlja planetom.

Svjetska mreža hazarske mafije puca, njen konačni poraz je na vidiku¹⁹. To pokazuju dramatični politički događaji u Italiji, Japanu, Koreji i SAD. Očekuje se da će do sličnih promjena doći u Britaniji, Francuskoj, Njemačkoj i Izraelu.

Značajna novost je objava susreta Trampa i Kim Jong Una, vođe Sjeverne Koreje. Oni su se već tajno susretali u novembru prošle godine. Objavljanje susreta označava da je dostignuta saglasnost o ujedinjenju Korejskog poluostrva. Pogodba, u kojoj je veliku ulogu odigrao Si Činping, jamči da američka vojska neće smjeti prelaziti 38-mu paralelu u ujedinjenoj Koreji. Ne smije se zaboraviti da je sličan dogovor postignut u vrijeme prisajedinjenja Istočne Njemačke Zapadnoj, ali NATO ne samo da se proširio na istok

Svjetska mreža hazarske mafije puca, njen konačni poraz je na vidiku.

Očekuje se da će do sličnih promjena doći u Britaniji, Francuskoj, Njemačkoj i Izraelu.

19 <http://www.divinecosmosunion.net/t2925-topic>

te zemlje, već je priključio i čitav niz drugih država, uključujući 3 pribaltičke (Estonija, Letonija, Litva), bivše savezne republike SSSR. Da li se američkim vlastima može i smije vjerovati? Do sada su ne jednom prevarili, pogazili datu riječ.

Smatra se da će se Japanci morati saglasiti sa nacionalizacijom Banke Japana.

Očekuje se da će ropska rotšildovska vlast Sinzo Abea pasti. Ministar finansija Taro Aso će vjerovatno dati ostavku prije nego što Abe bude smijenjen s dužnosti predsjednika Vlade.

Vidan znak je to što su japanska televizija i novine puni skandalā o mitu koje je primala japanska vlada. Pravi skandal je to što je Abeova vlada gradila biološku laboratoriju i tvornicu, koju je predstavljala ka veterinarsku školu Kake. Ona je kriva za vojne prestupe, a manje za mito. Škola je trebala biti otvorena u aprilu, ali bez bilo kakvog prijemnog ispita. Japanska desnica, povezana s imperatorom, tvrdi da su se sve tajne ustanove u Japanu, uključujući Centar strateških i međunarodnih istraživanja, koje nadziru jezuiti, okrenule protiv Abea i da je zato njegova sudbina zapečaćena. Pregovore o budućnosti Japana vode američka vojska i kinesko rukovodstvo. Japanska vlada u najboljem slučaju može da daje svoje primjedbe. Amerikanci su bijesni na Japance od kada su saznali da namjerno sabotiraju njihovu vojnu tehniku tako što im Cobe Still prodaje slab čelik. Govore da to neće ostati nekažnjeno. Smatra se da će se Japanci morati saglasiti sa nacionalizacijom Banke Japana, provođenjem slobodnih i pravednih izbora, a i na amnestiju, koja bi uključivala ne samo poništavanje svih aktiva, već i njihovu jednokratnu preraspodjelu.

Krupna novost je ostavka bivšeg glavnog direktora Goldman Sachsa Harija Kona na dužnost ekonomskog savjetnika Trampa. Bijeli dom je sada slobodan od Goldman Sachsa. Zbog pada Kona, Blankfajn je morao zauzeti dužnost izvršnog direktora te firme. To znači da je sada nacionalistički nastrojeni poslovni savjetnik Trampa Piter Navaro, direktor Uprave trgovacko-ind

Krupna novost je ostavka bivšeg glavnog direktora Goldman Sachsa Harija Kona na dužnost ekonomskog savjetnika Trampa.

dustrijske politike, glavni ekonomski stub Bijelog doma. Objava o oslobođenju od američkih carina na čelik i aluminijum iz Kanade i Meksika, ali ne i iz Evropskog saveza i Japana, govori kakva može biti trgovacka politika SAD. Vojnici

u vlasti SAD su za početak postavili lakši cilj. Trgovacki rat je usmjeren protiv ES i Japana da bi se Zapad objedinio nasuprot

Kini. To su sve pregovori usmjereni na dobijanje koncesija, a ne trgovački rat.

Drugi važan događaj je to što je glavni tužilac Džef Sešns podigao tužbu protiv Kalifornije i predao Kongresu dokumente o krijumčarenju Forsaž oružja Obami. Tilerson je letio u Keniju da spriječi da mu ta zemlja dā politički azil.

Britanska kraljevska pedofilija u Bakingemu i Vestminstenu može biti povezana sa britanskim, australijskim i kanadskim prilozima u Fond Klintona po zahtjevu kraljice. Pedofilija i razvratno ponašanje značajnog dijela britanske elite su u porastu. Evropski sud je utvrdio da je kraljica Elizabeta Druga kriva za otmicu djece iz dječijih domova u Kanadi. Šest međunarodnih sudija su 25. marta 2013. utvrdili da su ona i njen muž princ Filip krivi za nestanak desetero indijanske djece iz katoličke škole-internata „Kamlups“ u provinciji Britanska Kolumbija u Kanadi 10. oktobra 1964. Djeca su otišla na izlet s kraljevskom četom i tada im se gubi svaki trag. Odluku o hapšenju kraljice je donio Međunarodni sud o opštem pravu u Briselu poslije skoro godinu dana sudskih razmatranja. Ta optužba se odnosila na 50.000 nestale djece kanadskih Indijanaca i uključivala je djelo o otmici 1964., s optužbom kraljice za njega. Poslije sudskih istraga papa rimske Jozef Racinger, kraljica Elizabeta i 40 drugih pripadnika svjetske elite su oglašeni krivim za zločine protiv čovječanstva. Ta presuda je vjerovatno uticala na čudnu ostavku pape Racinera, koja je objavljena kasnije te nedelje.

Nazavisno od toga da li će vlast u Britaniji biti smijenjena, Džeremi Korbin, junak 11. septembra, treba da zamijeni Terezu Mej na dužnosti predsjednika Vlade. U Italiji je vlast već smijenjena. Većina protivnika ES i vlasti je dobila parlamentarne izbore. Smjena vlasti će potrajati nekoliko mjeseci, jer predstoje dugi pregovori kako u parlamentu, tako i u tajnim društвima. Preduzima se veliki korak i protiv roba Rotšildā Emanuela Makrona u Francuskoj, u kojoj je osnovan Nacionalni prelazni savjet za zamjenu vlasti. Član Savjeta Erik Fioril je uputio poruku svjetskoj javnosti u kojoj govori da narod u toj zemlji živi u potpunoj diktaturi, da se niko ne osjeća siguran čak ni u svojoj kući. Francuski političari mogu uhapsiti koga hoće bez naloga za hapšenje i iz

Nazavisno od toga da li će vlast u Britaniji biti smijenjena, Džeremi Korbin, junak 11. septembra, treba da zamijeni Terezu Mej.

Tajne pregovore usmjerene na oslobođenje čovječanstva vode Rusija, Iran, Kina i vojska SAD.

bilo kakvog razloga. U Njemačkoj stara vlada Angele Merkel se i dalje drži vlasti. Govore da je njena vlast osuđena na propast. Zadivljujuće uspješni „Q“ psy-ops su pisali o njoj dovodeći u pitanje i njeno porijeklo. Posljednja kockica domina koja će pa-

Svijet će uskoro saznati kakvi su užasni bili prestupi hazarske mafije.

sti biće Izrael. Policija ispituje Netanijahua, navodno radi podmićivanja. On se očajnički drži vlasti, jer od nje zavisi njegov život. Netanijahu je marioneta, njegov gazda je u SAD. Kada on i njegovi saratnici-satanisti budu udaljeni jevrejski narod će se oslobođiti ropstva. Ostaje pitanje kako poslije njega udaljavati vjerske fanatike.

Tajne pregovore usmjerenе na oslobođenje čovječanstva vode Rusija, Iran, Kina i vojska SAD. Pitanje vremena je kada će početi masovna hapšenja i sudovi za ratne zločine, kao i finansijska amnestija i zaživjeti novi meritokratski politički i finansijski sistem, koji će nadzirati ljudi za ljude. Sa čišćenjem gornjeg dijela tajnog sloja vlasti u SAD preostalo rukovodstvo Bijelog doma, CIA, ANB (NSA), FBI, Pentagona i drugih službi sada čine skoro isključivo „Bijeli šeširi“²⁰. Poslije ovih ustanova na redu su znatno obimnija čišćenja nižih slojeva, po dubini. Svijet će uskoro saznati kakvi su užasni bili prestupi hazarske mafije. U SAD je oko milion ljudi učestvovalo u zavjeri da se ubije 90 % sugrađana, a ostali porobe. Tih milion ljudi su se predstavljali kao Jevreji, muslimani i jevandjelski hrišćani, a klanjali su se satani. Princ Bandar ben Halid, jedan od glavnih zagovornika 11. septembra je izvršio samoubistvo 12. marta. da bi izbjegao pravosuđe nakon što je Britanija odbila da mu dā politički azil.

Nakon što je Britanija odbila da mu dā politički azil, Obama traži pribježište od vlade Japana. Vojska SAD je dala uputstvo Japancima da mu ga ne daju. Abeov politički položaj predsjednika vlade je doveden u pitanje. Obama, ipak, ima mugućnost da bude zaštićen ukoliko kaže ono što zna o letu nestalog malezijskog aviona i sličnim događajima, kao i ko je njegov „politički otac“, ko ga je doveo na vlast. On traži zaštitu zato što sve one koji su ga držali na vlasti smjenjuju, hapse ili ubijaju. Posljednji

Nakon što je Britanija odbila da mu dā politički azil, Obama traži pribježište od vlade Japana.

zadatak Tilersona je bio da vlastima Kenije kaže da ga ne primaju.

20 <http://www.divinecosmosunion.net/t2955-topic>

Sam Tilerson je smijenjen nakon što je dao lažnu izjavu da Rusija koristi otrovni gas za uništenje disidenata u Britaniji. Predsjednik vlade Britanije Tereza Mej, predsjednik Francuske Emanuel Makron i kancelar Njemačke Angela Merkel su pokazali svoju ropsku potčinjenost kabali donijevši program „Rusija je kriva“ u vezi trovanja dvojnog, bivšeg agenta GRU i agenta MI-6 Sergeja Skripalja. Nakon što su Tilerson i njegov proteže Stiv Goldstajn smijenjeni, novi ministar inostranih poslova Majk Pompeo, sa iskustvom operacija CIA, će pratiti još dublje čišćenje državnog sekretarijata, FBI i Kongresa od kabale. U toku je i istraga prestupnog djelovanja Džona Kerija, bivšeg državnog sekretara.

Sama CIA prolazi kroz krupnu operaciju čišćenja pod nadzorom vojske. Novi direktor Agencije Džina Haspel ima zadatak da počisti struju Buša, neokonzervatora i drugih prestupnika, a i da riješi probleme u vezi sa „mračnim poslovima“ CIA – narkoticima, prodajom oružja, pranjem novca i sličnim. I FBI i Ministarstvo pravde prolaze kroz čišćenje od kabale. Otpuštanje zamjenika direktora FBI Endi MakKeiba je samo početak. Kabala je u logorima FEMA postavila ili naručila 16.000 gilotinā, koje su bile namijenjene građanima SAD.

Još jedan razlog bijesa vojske na kabalu je 800.000 djece, koja svake godine nestaju u SAD, po podacima Nacionalnog centra za nestalu i iskorištavanu djecu. U isto vrijeme, u Kini, u kojoj živi 4 puta više ljudi (325 miliona : 1,370 milijardi) godišnje nestaje 20.000 djece. U SAD djeца nestaju 160 puta više nego u Kini! Neku od nestale djece nađu, ali mnoga nestaju zauvijek. Ta djeca su silovana, ubijena ili ih je pojela kabala.

Da bi se jednom zauvijek obračunala s kabalom vojska je mnoge generale i druge starješine u ostavci pozvala u službu. Na tom poslu sada rade Majk Pompeo, posebni savjetnik Robert Miler i drugi. Svuda su vidni znaci da hazardska kabala konačno treba da se nađe pred pravosuđem. Njeni prestupi su čudovišni.

Alon Mask iz Tesla Motors je perač novca za Pentagon. To objašnjava mnoge neobičnosti koje okružuju tu kompaniju, a Mask je stajao i iza raketne krize oko Sjeverne Koreje. To znači

Sam Tilerson je smijenjen nakon što je dao lažnu izjavu da Rusija koristi otrovni gas za uništenje disidenata u Britaniji.

Sama CIA prolazi kroz krupnu operaciju čišćenja pod nadzorom vojske.

da su Mask i Tesla koristili njene nuklearne rakete kao sredstvo za pregovore s Kinom. Tesla okuplja saradnike satiričnog sajta

Kina 26. marta prelazi na naftne fjučerse, trgovinu zlatnim kineskim juanom.

novosti The Onion za tajni projekt. Za sada nje-gove vijesti se malo razlikuju od novosti CNN i drugih vodećih medijskih kompanija. Moguće je da Pentagon namjerava da uništi posljednja uporišta povjerenja u hazarske korporativne medije njihovim stavljanjem pod upravu Onion Management.

Kina 26. marta prelazi na naftne fjučerse, trgovinu zlatnim kineskim juanom. Ovaj prelaz se smatra za njenu pobjedu u dugom finansijskom ratu za nadzor nad svijetom. Međutim, haza-rska mafija se ne predaje, nema namjeru da joj prepusti vlast nad svjetskim finansijama. Azijska tajna društva su pružila veliku pomoć u borbi protiv hazarske mafije, koja se klanja Satani. Na Zapadu se nadaju da se ta bitka završava u korist čovječanstva. Ali, hazardi se obraćaju sujeti nekih azijskih vođa obećavajući im ulogu boga-cara na Zemlji. U zamjenu za podršku Kine neki kineski vođe maštaju o njenoj diktaturi nad svijetom. Treba imati u vidu da Zapad još uvijek ima mogućnost da uništi Kinu. On je Kini i drugim azijskim zemljama dao svoja industrijska i tehnička znanja. Da li Zapad hoće da zajedno sa njima riješi problem siromaštva i prekine razaranje prirode? Nalazi li se svijet pred zaključenjem mira između Istoka i Zapada ili tone u novi svjetski rat?

SAD i Kina se ozbiljno sukobljavaju uoči početka kineske trgovine zlatom/naftom/juanom (GOY), koja se s pravom smatra za prijetnju naftnom dolaru i vladavini SAD. Odgovor SAD je ograničen na uvođenje carina na kineski uvoz u iznosu od 60 milijardi dolara i postavljanjem „jastreba“ Džona Boltona na uticajnu dužnost savjetnike za nacionalnu bezbjednost predsjednika SAD Donalda Trampa. SAD su Kini jasno poručile da će prestati kupovati njene proizvode, prekinuti joj dostavu nafta s Bliskog

SAD i Kina se ozbiljno sukobljavaju uoči početka kineske trgovine zlatom/naftom/juanom (GOY), koja se s pravom smatra za prijetnju naftnom dolaru i vladavini SAD.

Istoka i iskoristiti Sjevernu Koreju kao izgovor za početak rata. Odgovor Kine je pokušaj traženja sporazuma u nastavku mirnih pregovora, uz napomenu SAD da je ona u potpunosti spremna za svaki mogući razvoj događajā. Bez obzira na neuravnoteženo ponašanje SAD, pokazuje se da

Kina može izvojevati Pirovu, preskupu pobjedu u trgovinskom

ratu. Moguće krajnosti su prekid trgovine SAD s Kinom, i kinеско oslobođanje njihovih državnih dugova (obligacija). Životni standard Amerikanaca bi pao uslijed nemogućnosti kupovine jeftinjih kineskih proizvoda, a pad dolara bi uvoz iz drugih zemalja učinio skupljim. Uz to, Amerikancima bi trebalo dosta godinā da obnove tvornice kojima bi zamijenili uvoz iz Kine. U konačnom rezultatu sve bi bilo mnogo skuplje.

Kina ne bi mogla uvoziti soju i žito iz SAD, ali mogla bi ih zamijeniti uvozom iz Rusije i Brazila. Gubitak SAD-dolara iz trgovine sa tom zemljom bi je lišio znatnog dijela tvrde valute, koju je koristila za jačanje svog uticaja u svijetu. Vjerovatno je zato započela trgovinu GOY da bi imala zamjenu za dolar, koji bi izgubila u trgovačkom ratu sa SAD.

Trgovački rat Kine i SAD je samo prvo razdoblje u borbi idejā²¹. Kina se od liberalnih reformi 1980-90-ih sa dolaskom Si Činpinga na vlast krajem 2012. okreće većoj ulozi države i Komunističke partije u privredi. Očekivanja vlasti SAD da će se saradnjom sa njom ta velika zemlja postepeno preobraziti u liberalno-demokratsku državu sa tržišnom privredom su se izjavila. Zato je 2017. došlo do zaokreta u politici prema Kini.

Treba primjetiti da je jedan od najpreduzimljivijih trejdera prvi dan trgovine u Šangaju bila kompanija Rotšilda Glossore. Na prvi pogled, Rotšildi i njihova hazardna sabraća su na strani Kine protiv SAD. Međutim, trgovački rat s Kinom bi poslužio vojsci SAD da onemogući tržište fondova i oduzme trilione dolara aktivā ukradenih po cijelom svijetu. Sve je počelo 23. marta, kada je Tramp protiv svoje volje potpisao račun na oko 1,3 triliona dolara za finansiranje vojske, da bi ona mogla putem tajnih i otvorenih operacija „isušiti blato“ po cijelom svijetu. Zakon daje mogućnost finansiranja raznih agencija i programā, onesposobljavanja „loših momaka“ iz CIA i sličnih ustanova. uz to, izvještaj glavnog inspektora otkriva masovnu pedofiliju, ubistva, ucjene, mito, izdaju i nered. Tramp hoće da se narkotrgovci kažnjavaju smrću. O čistki u najvišim vrhovima vlasti govori čitav niz ostavki monarhā, uključujući imperatora Japana, u SAD odlazak senatôrâ i članova Kongresa u mirovinu, nestanak Džordža So-

Životni standard Amerikanaca bi pao uslijed nemogućnosti kupovine jeftinjih kineskih proizvoda, a pad dolara bi uvoz iz drugih zemalja učinio skupljim.

Trgovački rat Kine i SAD je samo prvo razdoblje u borbi idejā.

21 <https://riss.ru/analitycs/48383/>

roša, Bila Gejsa i njima sličnih ljudi. U toku je jak napad na hazardsku mafiju koja nadzire internet-gigante kao što su Facebook i Google. Unuk Davida Rokfelera Mark Cukerberg (Grinberg) ide

U Evropi se nastavlja čistka.

na špijunsku i insajdersku trgovinu nakon što je Stiv Vin (Vajnberg) bio prinuđen da proda sve svoje akcije. Vin je bivši finansijski predsjednik Republikanske stranke. On je držao hotele iskorištene za masovno ubistvo i pokušao je da ubije Trampa u Las Vegasu prošle godine.

U Evropi se nastavlja čistka. Bivši predsjednik Francuske Nikola Sarkozy je zvanično optužen za nezakonito finansiranje svoje predsjedničke kampanje iz Libije sa 50 miliona dolara koje mu je uplatio Gadaфи. Radnici masovno protestuju protiv smanjenja plata, koje Makron hoće da im snizi da bi oligarsi bili još imućniji. U Italiji su stranke Liga Sjevera i 5 zvijezda bliske stvaranju vlade, koja će vjerovatno uputiti izazov fašističkom Evropskom savezu i njegovoju valuti evro.

Hazarška mafija nije odustala od svoje ludačke namjere da počne Treći svjetski rat. Prošle nedelje su ponovo uhvaćeni u proizvodnji otrovnih gasova u Siriji i Britaniji u pokušaju da počnu rat s Rusijom.

Hazarci su ucjenjivali Trampa da ga natjeraju da krajnjeg neokonzervativca Džona Boltona postavi za savjetnika za nacionalnu bezbjednost. Bolton je „pokvarena roba“, ucjenjuju ga optužbama za pedofiliju. Njegov mandat može trajati kratko. Plan mafije o zamjeni Trampa potpredsjednikom Majkom Pensom će propasti jer će on biti uhapšen radi optužbi za pedofiliju. Bolton će prijetiti ratom protiv Irana i na taj način uzeti naftu Bliskog Istoka kao adut u pregovorima s Azijatima o novom finansijskom sistemu. Rusija će sa svojim saveznicima iz Turske, Egipta i Ira-

Hazarška mafija nije odustala od svoje ludačke namjere da počne Treći svjetski rat.

na nastojati da onemogući bilo koji plan Zapada za preuzimanje nafte Bliskog Istoka. Ona hoće mir u svijetu i prijateljske, pravne odnose među državama i narodima. Neće moći vjerovati Zapadu dok hazarci koji stoje iza lažnih napada gasom ne budu udaljeni s vlasti.

Rusija i zapadni globalizam

Tokom redovnog godišnjeg obraćanja Saveznoj skupštini (Državnoj dumi) predsjednik Rusije Vladimir V. Putin je 1. marta 2018. govorio o najvažnijim zadacima u razvoju zemlje²².

Najveće dostignuće je to što se ekonomija bitno izmjenila. Po obimu se od 2000-te, kada je on preuzeo vlast, skoro udvostručila. Putin je podsjetio da je te godine ispod granice siromaštva preživljalo 42 miliona ljudi, što je bilo 29 % stanovništva, a da je 2012. broj siromašnih smanjen na 10 %. U međuvremenu, uslijed ekonomske krize on se povećao na 20 miliona građana. To je dvostruko manje nego 2.000, ali i dalje je isuviše mnogo. Čak i mnogi zaposleni ljudi žive jako skromno. Rusija mora odstranjivati „makaze“ između onih koji zarađuju jako puno i onih koji zarađuju jako malo, smanjivati razlike. Zemlja je prvi put u svojoj novijoj istoriji uspjela izjednačiti najmanju zaradu sa najmanjim iznosom sredstava za preživljavanje. Ta norma će početi da djeluje od 1. maja 2018., što će povoljno djelovati na dohodak oko 4 miliona ljudi. To je važan napredak, ali nije potpuno rješenje problema.

Rusija se 2014-16. našla u dosta teškom ekonomskom položaju uslijed neprijateljske politike Zapada. Ekonomске sankcije su dovele do smanjenja trgovinske razmjene i skoro potpunog obustavljanja stranih ulagānjā. Cijena nafte je sa 108 dolara po barelu septembra 2013. pala na manje od 30 dolara februara 2016. Tokom 2017. ruska privreda je izašla iz recesije jača i postojanija nego što je bila prije nje. Rast 2017. je bio nepunih 2 %, ali manja zavisnost od stranih kredita i niska inflacija od 2 % obećavaju bolje dane. Ipak, uprkos obnovi privrede, ekonomska i finansijska politika još uvijek ostaju najslabija spona ruske strategije. Ruski oligarsi, nespremni i nesposobni da rade u interesu naroda i države, u potpunosti zavise od zapadnih tržišta i tehnologije. Ni prozapadni, neoliberalni dio državne uprave nije tokom protekli 4 godine radio za svoju zemlju već je prvensteno mislio o tome šta će reći SAD i druge zapadne zemlje. Mada je mnogo šta bolje u ekonomiji, glavni zadatak – izmjena njenog sklopa još nije izvršen kako treba. Nije dostignuta ni neophodna brzina rasta

Tokom redovnog godišnjeg obraćanja Saveznoj skupštini (Državnoj dumi) predsjednik Rusije Vladimir V. Putin je 1. marta 2018. govorio o najvažnijim zadacima u razvoju zemlje.

Najveće dostignuće je to što se ekonomija bitno izmjenila.

22 <https://vz.ru/news/2018/3/1/910559.html>

proizvodnosti rada, mada je poznato kako to treba uraditi. Taj zadatak nije bilo moguće riješiti zato što još nisu stvorenii makro-ekonomski uslovi za konkretna dejstva u tom pravcu. Početkom 2.000-ih inflacija je bila 30 %, a sada je 2,2. Zalihe valute u zlatu rastu, makro-ekonomija je čvrsta, postojana. Upravo to daje mogućnost da se učini sljedeći korak u pravcu

U Rusiji je potrebno značajno unaprijediti sklop zaposlenosti, koji je u velikoj mjeri nedjelotvoran i zastarjeo.

povećanja proizvodnosti rada, u privlačenju ulagānjā, među njima i privatnih, i u izmjeni sklopa privrede. Postoje i konkretni pravci razvoja, koji uključuju savremene tehnologije i vještačku inteligenciju, digitalizaciju, biologiju s medicinom, genomna istraživanja i drugo.

U Rusiji je potrebno značajno unaprijediti sklop zaposlenosti, koji je u velikoj mjeri nedjelotvoran i zastarjeo. Radnici treba da dobiju dobre poslove, koji ih nadahnjuju i podstiču na rad, omogućavaju ljudima da se ostvare i donose napredak. Treba stvoriti savremene, dostoјno plaćene poslove. Na toj osnovi se mora riješiti jedan od ključnih zadataka za predstojeće desetljeće – obezbjediti pouzdan, dugoročan rast stvarnih dohodaka građana, a za 6 godina najmanje dvostruko smanjiti broj siromašnih. Cijeli sistem društvene pomoći, o kom se mnogo govori, konačno treba izgraditi na načelima pravednosti i njenog davanja ljudima i porodicama kojima je zaista potrebna.

Rusija je uspjela da preokrene kretanja u oblasti stanovništva. Zemlja je 1990-ih godišnje gubila skoro milion ljudi, a početkom 2.000-ih stanovništvo se smanjivalo za skoro 900.000 ljudi godišnje. To je bila istinska katastrofa, ali demografska politika vlade je omogućila zaustavljanje pada. Stanje je preokrenuto, zemlja je čak izašla na prirodni prirast. Smrtnost novorođenčadi je najmanja moguća, a materinske praktično nema. Ostvaruje se program podrške materinstva i djece. U narednom desetljeću je neophodno obezbjediti postojani rast stanovništva. Program materinskog kapitala je produžen, obezbjeđene su isplate pri rođenju prvog, drugog i trećeg djeteta. Za 5 godina

Rusija je uspjela da preokrene kretanja u oblasti stanovništva.

više od pola miliona porodica s djecom mogu poboljšati uslove stanovanja pomoći preferen-

cijalne hipoteke. Pokreće se i program obnove dječijih poliklinikā i dječijih polikliničkih odjeljenja u bolnicama. Treba obezbjediti i mjesta u jaslicama za sve porodice, kojima su ona neophodna.

To će mladim majkama omogućiti da nastave obrazovanje ili da što prije počnu da rade, ne gubeći zanimanje. Predviđeno je da se za 3 godine izgradi više od 270.000 mjeseta u jaslicama. Država će iz saveznog budžeta dati regionima pomoći od oko 50 milijardi rubalja (oko milijardu dolara). Za razvoj stanovništva, zaštitu majke i djeteta predviđeno je više od 3,4 triliona rubalja (oko 60 milijardi dolara) u narednih 6 godina.

Rusija u novom, četvrtom Putinovom predsjedničkom mandatu 2018-24. konačno treba da se osloboди prozapadnih ekonomskih „stručnjaka“ u državnoj upravi.

Nova Vlada će morati pripremiti program podrške za poboljšanje života starijih ljudi. Najvažniji pokazatelj blagostanja građanā i društva u cjelini je dužina života. Posljednjih godina brzina rasta srednje dužine života u Rusiji je jedna od najviših u svijetu. Sada iznosi 73 godine, uvećana je za više od 7. Međutim, i to je nedovoljno. Dužina života u Rusiji treba da poraste na više od 80 godina, to je zadatak koji стоји pred društvom i državom. Time bi ušla u klub zemalja „80 plus“, u kojima građani žive najduže na svijetu (Japan, Francuska, Njemačka). U planu je da ona 2024. poraste na 78, a 2030. na 80 godina. Pri tom, ubrzano treba da raste i dio zdravog, punog života u kom ljude ne ograničavaju bolesti i staračka iznemoglost. Imajući u vidu uspjehe postignute proteklih godina taj cilj je dostižan. Zemlja treba da se snažno razvija da bi život svakog njenog građanina postao bolji..

Rusija u novom, četvrtom Putinovom predsjedničkom mandatu 2018-24. konačno treba da se osloboди prozapadnih ekonomskih „stručnjaka“ u državnoj upravi, riješi pitanje pljačkaške privatizacije iz vremena Jeljcina 1990-ih, uz izvoz energetika ojača proizvodnju savremenih visokih tehnologija i riješi pitanje oligarhije u ruskom društvu i privredi.

Nova trka u naoružanju

Putin je u obraćanju Državnoj dumy objavio da je Rusija razradila nekoliko novih sistema oružja, među njima i novu međukontinentalnu balističku raketu, koja ima nuklearni motor i čini sisteme njenog otkrivanja i zaštite od nje beskorisnim²³. Navodni zapadni analitičari, zapravo propagandisti su to označili kao rusku objavu novog „hladnog rata“. Nije Rusija bila začetnik i nosilac novog naoružavanja, već je bila prisiljena da odgovori na jednostrani izlazak SAD

Nije Rusija bila začetnik i nosilac novog naoružavanja.

23 <http://kremlin.ru/events/president/news/57027>

2002. iz Ugovora o ograničenju protivraketne odbrane (PRO) i američki program njenog razvoja. Trka u naoružanju je počela te godine. Rusija je pokušala da je sprijeći. Pregовори су vođeni 2003-04. Predlagala je američkim partnerima zajednički rad na tim programima.

Smanjenje strateškog udarnog oružja i sistem PRO su razne stvari.

Prvo, molila ih je da ne ruše taj dogovor jednostranim izlaskom iz njega. Čak i nakon što su SAD to učinile, Rusija im je predložila zajednički rad imajući u vidu ogromne koristi za cijeli svijet za dugo vrijeme u poslovima strateške bezbjednosti. SAD su odbile sve ruske predloge, tvrdili su da PRO grade prvenstveno protiv Irana, što je bila bezočna laž, mada su morali priznati da će njihov sistem PRO obezvrijediti mogućnosti Rusije za održavanje strateške ravnoteže.

Rusi su Amerikancima dali na znanje da će morati razvijati udarne sisteme da bi prevladali američku PRO, ali oni su rekli da se to njih ne tiče, da rade šta hoće. Računali su da Rusija, čija su se privreda, vojna industrija i vojska tada nalazile u vrlo lošem stanju, neće moći uzvratiti ničim, da za tako kratko vremena neće uspjeti da izvrši taj ogromni prodor na naučno-tehničkom planu u oblasti strateškog naoružanja. CIA je u to uvjeravala predsjednika SAD, a Pentagon da će stvoriti moćan savremeni svjetski sistem PRO. Ruske vlasti su ih svih proteklih 15 godina ubjeđivali da to ne rade, jer je preskupo, nepouzdano i štetno za obe zemlje. Čak su im 2004. otvoreno rekli da će razvijati udarni raketni sistem „Avangard“ da bi sačuvali stratešku ravnotežu i kako će on djelovati. Ali Amerikanci nisu htjeli da ih slušaju. Smanjenje strateškog udarnog oružja i sistem PRO su razne stvari.

Po ugovoru SNV-3 obe strane bi smanjivale broj nosača i udarnih glava, ali pritom bi jedna – SAD razvijale protivraketne sisteme. To bi dovelo do stanja u kom bi sav raketni potencijal Rusije bio obezvrijeden, sveden na ništa. Zato je ruska strana to dvoje uvijek povezivala, i u sovjetsko-američka vremena.

Smisao ugovora zaključenog 1972. je bio da se SAD i SSSR zaštite od međusobnog uništenja, koje je moglo doći samo iz tih zemalja.

Smisao ugovora zaključenog 1972. je bio da se SAD i SSSR zaštite od međusobnog uništenja, koje je moglo doći samo iz tih zemalja. Ali, 2002. SAD su se odlučile da oko Rusije grade sistem PRO po cijelom svijetu, u zemljama koje je okružuju. Sistem PRO je usmje-

ren protiv balističkih raket, koje teroristi nemaju. Priča o borbi tim sistemom protiv terorizma poslije 11. septembra 2001. je bila za domaćice, koje slušaju američku televiziju.

Velike države se trebaju zajednički boriti protiv terora, a ne stvarati prijetnju jedna drugoj.

SAD su na Aljaski izgradila sistem PRO.

SAD su na Aljaski izgradila sistem PRO. Udaljenost između nje i Čukotke, ruske obale, je samo 60 km. U Istočnoj Evropi grade 2 rejona. Jedan je već izgrađen u Rumuniji, a u Poljskoj završavaju izgradnju drugog. I vojni brodovi SAD stoje u neposrednoj blizini ruskih obala, i na jugu i na sjeveru. Šta bi Amerikanci rekli i radili kada bi ruska vojska postavila rakete duž meksičko-američke i kanadsko-američke granica i brodove i istočno i zapadno od američkih obala?

Rusija sada ima 4.000 komada nuklearnog oružja. Ono može probiti američki protivraketni sistem. Domet i tačnost američkog protivraketnog oružja napreduju, usavršavaju se, tako da ona mora razvijati svoj raketni sistem. Ispitivanja svih raket su prošla uspješno, dva od tih sistema su već u naoružanju vojske. Još 2004. nije bilo sumnje da će uspjeti razvoj raket s takozvanim krilatim blokom za planiranje. Rusija gradi samo jednu sasvim novu raketu teške klase. Ona će zamijeniti raketu „Vojvoda“, koju Amerikanci zovu „Satana“. Umjesto nje će biti postavljena nova, moćnija raka. Samo ona je balistička, svi ostali sistemi su nebalistički. Sav smisao je u tome, jer sistem PRO radi protiv balističkih raket. A Rusija je stvorila čitav komplet novog strateškog oružja koje se ne kreće po balističkim putanjama i protiv kojeg su sistemi PRO nemoćni. To znači da je novac američkih građana bačen u vjetar. To oružje će biti primijenjeno u slučaju da na Rusiju bude izvršen napad nuklearnim ili običnim oružjem koji je prijetnja opstanku države.

Rok dejstva SNV-3 se uskoro završava. Rusija je spremna za produženje pregovorā. Ona je spremna na smanjenje nosilaca i udarnih glava ili produženje postojećih uslova, ali sada kada ima oružje koje lako prevladava sve sisteme PRO za nju nije kritično važno smanjenje količine balističkih raket i udarnih glava.

Rusija sada ima 4.000 komada nuklearnog oružja.

Novi sistemi o kojima je govorio Putin bi postali dio novih pregovôrâ o smanjenju strateških udarnih oružja sa stano-

Sam Putin je 17 godina bio oficir vojno-obavještajne službe.

višta da i količina nosilaca i količina udarnih glava koje mogu biti razmještene na njima ili će se razmještati treba da se uključi u opšti obraćun. Među vojnicima postoji razumijevanje kako se provode te provjere, u načelu postoje razrađeni mehanizmi i dovoljno visoki nivo povjerenja. Vojnici rade dovoljno profesionalno jedni s drugima. Dok političari mnogo pričaju, oni znaju šta rade.

Sam Putin je 17 godina bio oficir vojno-obavještajne službe. To je bilo veliko iskustvo, u raznim oblastima. Bilo mu je korisno kada je prešao na rad na građanske poslove. Putin je tu prvo radio kao pomoćnik rektora Peterburškog univerziteta. To je posao s ljudima u kom treba znati uspostavljati veze, pokretati i objedinjavati ih na određene poduhvate, što je vrlo važno u akademskoj sredini. Potom je radio kao zamjenik gradonačelnika Peterburga, gdje je odgovornost još veća, šira. Odgovarao je za međunarodne veze Peterburga, megapolisa sa 5 miliona stanovnika. Na tom poslu se upoznao s Henrijem Kisindžerom. Kasnije mu je to dopunsko iskustvo bilo korisno na radu u Moskvi.

U SAD su se za vrijeme dok je on na vlasti smijenila 4 predsjednika. Sa svima od njih on je, uprkos neslaganja o mnogim, čak ključnim pitanjima, uspio sačuvati dobre lične odnose. U protivnom, stanje u rusko-američkim odnosima i u cijelom svijetu bi bilo mnogo gore nego što jeste. Snaga državnika ima nekoliko dimenzija. Prvo, on treba biti uvjeren u ispravnost, pravednost onoga što radi, i drugo, treba biti spremna da ide do kraja u dostizanju ciljeva koje je sebi postavio.

SAD su optužile Rusiju za miješanje u njihove predsjedničke izbore 2016. U izvještaju Milera optuženo je 13 Rusa, 3 kompanije, Jevgenij Prigožin i mnogi drugi, koji su navodno vodili kiberrat iz svojih ureda u Peterburgu. U optužbi su data imena, mjesta zavjere, parole. Za navodni „napad“ optužene su vlasti Rusije, između ostalih i sam predsjednik Putin. Lica koja su izvršila „napad“ su fizička (pitanje je da li su to uopšte radila) ne

U SAD su se za vrijeme dok je on na vlasti smijenila 4 predsjednika.

predstavljaju rusku vlast. Navodno stotine ljudi sa budžetom od 1,2 milijardi dolara! su izvršili kibernapad s ciljem miješanja u američke izbore.

A ruska država je optužena za miješanje u unutrašnje političke poslove SAD! Vlada i Predsjednik Rusije se nikada nisu mješali u unutrašnji politički život u SAD. Moguće je da su ti Rusi časopis za društvena/politička pitanja

iz Peterburga radili za neku američku kompaniju, za nekog od kandidata. Iz Ukrajine su neki državni poslenici nakon izbora poslali pozdravni telegram Hilari Klinton, mada je pobijedio Tramp, i niko ih nije optužio za miješanje u američke izbore. Kakav je cilj i smisao, ako ga uopšte ima, optužbě Rusije? Pokazalo se da je Manafort, preko kojeg su ruske vlasti optužene za kibernapad, imao veze s Ukrajinom, s kojom su se u njega pojavili određeni problemi.

Rusija ne podstiče i ne naručuje miješanje u izbore u drugim zemljama. Ljudi u SAD koji su htjeli da dostignu određene rezultate su mogli koristiti izvjesna sredstva u drugim zemljama, takve političke tehnologije postoje. Mogli su slati određene podatke iz Francuske, Njemačke, iz Azije ili bilo koje zemlje, Rusija s tim nema nikakve veze. Čak i ako su tih 13 ljudi bili Rusi oni ne predstavljaju rusku državu i vlast, a moguće je da i nisu Rusi, da su Ukrajinci, Tatari, Jevreji ili ko drugi s ruskim građanstvom. Treba provjeriti i da li imaju dvojno državljanstvo ili zelenu kartu, kao i da im za taj rad nisu platili Amerikanci? U slučaju optužbe, američke vlasti su na osnovu međunarodnog prava, dužne ruskim predati optužnicu zasnovanu na konkretnim djelima. U svakom slučaju Rusija svoje građane neće predati nikome, kao što to ne rade ni SAD. Tim više što nisu izvršili nikakvo protivpravno djelo. I treće, Rusija je više puta predlagala SAD da uspostave odgovarajuće odnose u toj oblasti, da potpišu međudržavni ugovor o predaji prestupnikā za izvršena krivična djela. SAD to neće. Nasuprot tome, one očekuju da drugi njima isporučuju ljude, a one ne! Međunarodni poslovi se ne mogu tako voditi.

Ruske vlasti su sasvim skoro skrenule pažnju američkim da se one stalno miješaju u njihov unutrašnji politički život. I šta su im odgovorili? Ne samo da ne poriču da to rade, već su Rusima otvoreno rekli da imaju pravo na to, jer oni donose demokratiju! Dok Rusi to ne mogu raditi, nemaju pravo. Vlasti SAD vode međunarodne poslove nasuprot svim normama civilizovanog ponašanja.

SAD i SSSR su se, kada su shvatili da stvari s nuklearnim oružjem idu ka mogućem međusobnom uništenju, dogovorili kako da se ponašaju u oblasti obezbjeđenja sigurnosti pri postojanju sredstava za masovno

Rusija ne podstiče i ne naručuje miješanje u izbore u drugim zemljama.

Ruske vlasti su sasvim skoro skrenule pažnju američkim da se one stalno miješaju u njihov unutrašnji politički život.

uništenje. Još u vrijeme Obame Rusija je SAD predložila da se dogovore o uspostavljanju jasnih, svima razumljivih pravila ponašanja u kiber-prostoru, kojih bi se pridržavali. Obamina vlada

Ekonomske i druge sankcije koje su SAD uvele Rusiji, navodno radi miješanja u izbore (što je samo izgovor), su uvedene da se zaustavi njen razvoj.

nije prihvatile taj predlog. Rusija je danas spremna da se dogovori kako se ponašati u kiber-oblasti, koja ranije nije postojala sa tim svojstvima koja danas ima i u tim razmjerama. Nasuprot njoj, SAD računaju na svoju izuzetnost – pravo

da drugima propisuju pravila ponašanja, a da one same nikome ne polažu računa o svom. Tu je savremeni rasizam - rasistički, najmračniji poznati oblik fašizma.

Rusija se ne miješa u tuđe izbore prvo zato što se drži moralnih načela, a i zato što nema takva sredstva kakva imaju SAD, kao što su svjetski mediji – CNN, NBC i drugi. Jedno jedino sredstvo masovnog obavještavanja koje ima je Rossia Today, koje su američke vlasti proglašile za stranog agenta i ne daju mu da normalno radi. SAD imaju cijeli sistem medija, između ostalog i internet je njihov. Sva sredstva upravljanja internetom se nalaze u SAD, u rukama Amerikanaca. Mogućnosti djelovanja Rusije i SAD u kiber-prostoru se prosto ne mogu upoređivati, zato američke vlasti odbijaju da se dogovore o pravilima ponašanja u njemu računajući na svoje tehničko-tehnološke prednosti. Ali, pri tom zaboravljaju drugu, u krajnjem slučaju odlučujuću dimenziju javnosti – moralni karakter sadržaja i politike koje ne samo da nude već i nameću svijetu.

Ekonomske i druge sankcije koje su SAD uvele Rusiji, navodno radi miješanja u izbore (što je samo izgovor), su uvedene da se zaustavi njen razvoj. Ta politika obuzdavanja Rusije se provodi već desetinama godina, s vremenom na vrijeme. Sada su joj se ponovo vratili. To je pogrešna politika, ona šteti ne samo rusko-američkim odnosima, već i američkom preduzetništvu zato što oslobađa prostor njegovim suparnicima da se pojave na ruskom

Najviše preduzetnikā na Peterburškom ekonomskom forumu je bilo iz SAD, ali vlasti im ne daju da rade s ruskim da bi suzbili i oslabili Rusiju.

tržištu. Najviše preduzetnikā na Peterburškom ekonomskom forumu je bilo iz SAD, ali vlasti im ne daju da rade s ruskim da bi suzbili i oslabili Rusiju. To rade između ostalog i zato da one moguće razvoj ruske odbrambene industrije.

Ali, Rusiju nisu obuzdali i neće nikada uspjeti u tom. To je podli pokušaj ubistva jedne velike zemlje koju vide i doživljavaju kao

svog suparnika u svjetskim poslovima. Umjesto saradnje ili u gorem slučaju civilizovanog suparništva izabrali su treću, najgoru mogućnost - vode prljavi, podli rat protiv nje prepun zlobe i podmetanja. SAD ne mogu obuzdati ni Sjevernu Koreju, a kamoli Rusiju. Nju ne treba optuživati za haos u SAD, sami su ga stvorili svojim unutrašnjim borbama i sukobima. Neka se SAD

Svijetu je potreban mir da bi mogao da rješava bezbrojne probleme.

same presaberu, a Rusiju neka ostave na miru. Ona i bez njih ima dosta svojih unutrašnjih problema. Upravo stav da SAD imaju pravo da se mijesaju uvijek i svuda zato što donose „demokratiju“ izaziva krvave sukobe po cijelom svijetu.

Kada je zauzimala Mosul američka vojska je cijeli grad srunila sa zemljom, a u Raki još nisu izvukli tijela ubijenih građana iz ruševina stambenih naselja i sahranili ih. Radi se o desetinama hiljada zvјerski ubijenih ljudi, masovnom zločinu sličnom onima koje su američka i britanska avijacija počinile krajem Drugog svjetskog rata. Zapadni mediji o tome ništa ne izvještavaju. U isto vrijeme Asadovu vladu i vojsku optužuju za upotrebu otrova zarina protiv stanovništva, za ubijanje djece. Govore o moralu zloupotrebljavajući ga za svoje zločinačke namjere i djela. Sličnu optužbu CIA je podmetnula državnom sekretaru Kolinu Pauelu kao izgovor za napad na Irak. On se kasnije izvinio za to, ali zemlja je u međuvremenu uništena. U sukobima je već poginulo oko milion njenih građana. SAD su duž granica Rusija postavile raketne sisteme, uvele joj sankcije, a potom je Kongres proglašio za glavnog neprijatelja! SAD su izazvale državni prevrat u Ukrajini. Uložile su milijarde dolara da na vlast dovedu naciste. I to ne kriju, naprotiv, zvanična lica su to otvoreno priznala. Izazivaju državne prevrate i ratove i u drugim zemljama. Zašto to rade?

Svijetu je potreban mir da bi mogao da rješava bezbrojne probleme. Samo pregovorima, a ne silom, se može doći do nekih rješenja. Tramp bi htio da pregovara s Rusijom, ali određene snage u SAD to ne dozvoljavaju. Raketna problematika, kiberprostor, borba protiv terorizma su samo neki od gorućih problema savremenog svijeta. Samoj Rusiji je potrebna moćna dinamika razvoja, postojana demokratija s dobrim izgledima da koristi posljednja dostignuća tehnološke revolucije. Potrebno je i dalje usavršavanje političkog i sudskog sistema. Sve to zajedno može

Samo pregovorima, a ne silom, se može doći do nekih rješenja.

Izgradnja Krimskog mosta je trenutno najveći i ujedno jedinstven po rješenjima građevinski poduhvat u Rusiji.

učvrstiti jedinstvo naroda i države u dugom istorijskom razdoblju.

Putin je 14. marta posjetio Sevastopolj, koji se brzo obnavlja poslije 23-godišnje zapuštenosti u Ukrajini. Krim i Sevastopolj su, protivno zakonima SSSR, 1954. otrgnuti od RSFSR i predati Ukrajini. Građani Krima su na referendumu 2014. pokazali cijelom svijetu šta je „istinska, a ne pravidna demokratija“²⁴. U Simferopolju je u toku izgradnja novog aerodroma, koji će moći da opsluži 7 miliona putnika godišnje, s mogućnošću povećanja na 10 miliona. U toku je i izgradnja pouzdanog energetskog sistema Krima, a autoput „Taurida“ od Kerča do Simferopolja u dužini od 250 km treba biti izgrađen u potpunosti do 2020. godine. Krim će skoro biti povezan mostom s ruskim kopnjom. Dužina Krimskog mosta²⁵ je 19 km. Biće to najveći most u Evropi sa 4 trake, uporednim kolovozima za drumski i željeznički saobraćaj u oba pravca. Trasa mosta počinje na Tamanskom poluostrvu, ide po postojećem 5-kilometarskom nasipu i ostrvu Tuzla, zatim presijeca Kerčenski moreuz zaobilazeći sa sjevera rt Ak-Burun i izlazi na obalu Krima. Preko mosta će moći prelaziti do 40.000 automobila i do 47 parova vozova dnevno brzinom do 120 km na sat za putničke i 80 km za teretne. Propusti za brodove će biti široki 227, a visoki 35 metara. Izgradnja Krimskog mosta je trenutno najveći i ujedno jedinstven po rješenjima građevinski poduhvat u Rusiji na kom rade stručnjaci iz cijele zemlje.

Putin se 16. marta, dva dana uoči izbora, obratio građanima Rusije, s molbom da u nedelju 18. marta izađu na glasačka mjesta i po svojoj savjesti, shvatanju istine i pravednosti i ljubavi prema Otadžbini biraju budućnost za svoju veliku zemlju, jer je po Ustavu narod jedini izvor vlasti²⁶.

SAD - republika ili imperija?

Američka vojska i njene tajne službe, uz pomoć islamskih terorista, pripremaju provokaciju s upotrebom hemijskog oružja.

Dok svoju zemlju čiste od blata u kom se guši i nastoje da obnove republiku, vlasti SAD na međunarodnom planu nastavljaju sa svojom

24 <http://kremlin.ru/events/president/news/57063>

25 <http://www.most.life/o-proekte/#footer>

26 <http://kremlin.ru/events/president/news/57077>

starom, imperijalnom politikom. Njihova glavna meta su Rusija i njeni saveznici. SAD se ne odriču namjere da vladaju svijetom, u kom bi kao jedina supersila utvrđivale pravila ponašanja za sve druge zemlje i narode. I istovremeno nikome nizašta ne bi odgovarale.

SAD se ne odriču namjere da vladaju svijetom.

Može li jedna zemlja biti zaista demokratska u unutrašnjoj politici i istovremeno autoritarna imperija u vanjskoj, kakve bi htjele da budu SAD? U istoriji je bilo još dosta takvih samozvanih gospodara, ali su neslavno završavali.

Američka vojska i njene tajne službe, uz pomoć islamskih terorista, pripremaju provokaciju s upotrebom hemijskog oružja, koju bi pripisale sirijskoj vojsci i iskoristile za napad na upravnu četvrt Damaska. U njoj se nalaze i vojni objekti, a u njima, uz sirijske, i ruski vojnici. Niki Hejli, predstavnik SAD, je na sjednici Savjeta bezbjednosti UN 12. marta rekla da je Bijeli dom spreman za nova dejstva u Siriji „ako je to neophodno“. Ona je podsjetila da su SAD poslije hemijskog napada u Han-Šejhunu 4. aprila 2017. izvršile udar po aviobazi Šajrat. Otuda je, po njihovoj tvrdnji, sirijska vojska izvršila napad zato što Savjet bezbjednosti „nije mogao da preduzme dejstvo“. Rusija je 12. marta putem svih veza oštro upozorila SAD da to ne pokušavaju uraditi. Dato im je na znanje da će ruska vojska raketama napasti američku u slučaju napada na Damask. Načelnik Generalštaba general armije Valerij Gerasimov je 14. marta upozorio svoje američke „kolege“ da će u slučaju da neka krstarica u Sredozemnom moru ili eskadrila aviona, koji bi poletili iz aviobaze u Turskoj, ispale rakete po Damasku, oni biti potopljeni ili srušeni uzvratnom paljbom²⁷. Ruska flota u Sredozemnom moru hitno je ojačana fregatom „Admiral Esen“, naoružanom krilatim raketama „Kalibar“. SAD na dugo ostaju u Siriji²⁸. Od njih treba očekivati sve moguće provokacije. Poslije izvršenog zločina one optužuju druge. Uvijek nastoje privući pažnju svjetske javnosti na patnje i žrtve mirnog,

SAD na dugo ostaju u Siriji.

27 https://novostikartinaday.xyz/blog/43036223333/Rossiyskie-rakety-i-udaryat-po-flotu-SSHA-v-slushayе-ataki-na-Dam?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1

28 https://mt.360tv.ru/blog/43014701336/Lavrov-vyiskazalsya-o-deystviyah-SSHA-v-Sirii?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1&mid=A26525CDDBA7096D2310806D437FA578

nevinog stanovništva, a potom, pod tim izgovorom, zajedno sa svojim saveznicima napadaju svoje žrtve.

Zapad je iskoristio sve mogućnosti da pojača informacioni pritisak na Rusiju uoči predsjedničkih izbora.

Zapad je iskoristio sve mogućnosti da pojača informacioni pritisak na Rusiju uoči predsjedničkih izbora²⁹. Američki i britanski novinari

su posebno bezobzirni bili u vrijeme Putinove posjete Krimu, navodno „spornom poluostrvu“, koje je Rusija „anektirala“ 2014. Šlag na tortu je bila zvanična izjava na sajtu Državnog departmana pod naslovom „Krim – je Ukrajina“. Šta kažu braća Amerikanci? „Ove nedelje su prošle četiri godina od trenutka kada je Rusija provela nezakoniti, isfabrikovani ‘referendum’ u Ukrajini u beskorisnom pokušaju da ozakoni aneksiju ukrajinske teritorije. Žitelji Krima su bili prinuđeni da glasaju pod bliskim nadzorom teško naoružanih ruskih jedinica. Tvrđnje Rusije da su Ukrajinci izvršili slobodni izbor na tom fiktivnom „referendumu“ nikada neće biti vjerodostojne. Na svom predizbornom skupu na Krimu predsjednik Putin je ponovio lažna posezanja na ukrajinsku teritoriju u novom otvorenom priznanju da ruska vlada ignoriše međunarodno pravo i ne poštuje teritorijalnu cjelevitost suverenih država“³⁰.

Pri ovoj optužbi vrli poštovaoci međunarodnog prava i prostorne cjelevitosti suverenih država su zaboravili da su tokom agresije 1999. Srbiji oteli Kosovo i Metohiju, koje su zasuli zabranjenim uranskim bombama, protjerali srpsko stanovništvo i izgradili svoje vojne baze na srpskoj zemlji! Spisak njihovih zločina, koje su počinili od nestanka SSSR bi bio predug za jedan članak u časopisu. I uvijek su kao izgovor za napad koristili optužbe za autoritarnu, diktatorsku i sličnu vladavinu u državama koje su izabrali za svoje žrtve, odnosno uvođenje „demokratije“. Čudovišno je kako jedno visoko civilizacijsko dostignuće kao što je demokratska vladavina prljaju svojim okrvavljenim rukama

Američki i britanski novinari su posebno bezobzirni bili u vrijeme Putinove posjete Krimu.

koristeći ga za svoje fašističke ciljeve. Dvije jedine zemlje koje su u OUN bile protiv usvajanja rezolucije o zabrani propagande nacizma bile su

29 https://actualino.com/blog/43493592523/Zapad-udaril-po-Putinu-%C2%ABiz-vseh-orudiy%C2%BB...-i-promahnulsyat?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1

30 https://actualino.com/blog/43493592523/Zapad-udaril-po-Putinu-%C2%ABiz-vseh-orudiy%C2%BB...-i-promahnulsyat?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1

SAD i njihova tvorevina - današnja kleronaciistička Ukrajina.

Dvije jedine zemlje koje su u OUN bile protiv usvajanja rezolucije o zabrani propagande nacizma bile su SAD i njihova tvorevina - današnja kleronaciistička Ukrajina.

Slučaj Skripalj

Nikakvo zlo ne može da prođe bez „podlog Albiona“. Britanija je uveče 12. marta Rusiji postavila ultimatum s jednodnevnim rokom! po djelu Skripalja, koji je istekao 14. marta. Ona je bez ikakvih dokaza optužila Rusiju za trovanje bivšeg agenta GRU Sergeja Skripalja, koji je nakon odsluženja kazne zatvora za izdaju, odnosno odavanje vojnih i drugih državnih tajni, dobio britansko državljanstvo i živi u toj zemlji kao njen građanin. Zajedno sa bivšim pukovnikom GRU otrovana je i njegova kćer Julija, koja je doputovala u London da posjeti oca. Ruske vlasti su dale na znanje da nemaju nikakve veze s tim djelom i ukazale britanskim na neophodnost zajedničke istrage, tim više što je jedna od dvije postradale osobe državljanka Rusije. Skripalj i njegova kćer Julija su 4. marta nađeni u Solsberiju u teškom stanju i primljeni na bolničko lijeчењe radi jakog trovanja. Oni su navodno otrovani nervno-paralitičkim gasom novog pokoljenja „Novičok“, koji je tobože razrađen u Rusiji. Gas je proizведен u Uzbekistanu, a njegova hemijska formula je poznata obavještajnim službama Britanije i SAD³¹.

Britanija će morati odgovarati za pokušaj da svjetsku javnost dovede u zabludu o trovanju bivšeg pukovnika GRU Sergeja Skripalja³². Za nju nije priznanje carica dokaza, već sumnja, koju oni sami uspostavljaju i očekuju da je kao dokaz prihvati cijela svjetska zajednica. Rusija ne vidi nikakvih dokaza i ona će braniti međunarodno pravo. Tereza Mej je objavila obustavljanje dvostranih veza s Rusijom, povlačenje poziva Lavrovu da posjeti London i protjerivanje 23 ruska diplomata iz svoje Britanije³³.

Umjesto da rješava pitanja u vezi s tim što se stvarno desila, ona krivicu pripisuje Rusiji. Na- Nikakvo zlo ne može da prođe bez „podlog Albiona“.

31 https://mirtesen.sputnik.ru/blog/43919418567/Vasserman-obyasnili-povedenie-Londona-v-otnoshenii-Rossii?utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1

32 https://mt.gazeta.ru/blog/43573611117/Lavrov:-Britanii-pridetsya-otvechat-zapopytiku-vvesti-zabluzhde?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1

33 https://mt.360tv.ru/blog/43706983663/Assotsiatsiya-diplomatov-otreagirovala-na-zayavlenie-Mey-o-prios?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1

suprot njoj, britanska policija je obavijestila javnost da je istraga u punom zamahu i da će potrajati, da još nema nikakvih osu-
mnjičenih. Znači, da je rano izvoditi bilo kakve zaključke. Škotski dom (Scotland yard) je opo-
vrgao predsjednicu Vlade. Odakle ta neusagla-
šenost policijskih činovnika i najuticajnijih poli-
tičara? Policija opovrgava ne samo Terezu Mej

Britanija će morati odgovarati za pokušaj da svjetsku javnost dove-
de u zabludu o trovanju bivšeg pu-
kovnika GRU Sergeja Skripalja.

i ministra diplomatičke Borisa Džonsona, već i Trampa, koji je takođe rekao da ne sumnja da je Rusija krivac. Jasno je da se ovde radi o atlantskoj solidarnosti, političkoj svršishodnosti, višim ciljevima. Međutim, postoji i unutrašnja, policijska solidarnost. Niko nije upozorio jednog od policijskih istražitelja da je MI-6 obilno razlio otrov po kući Skripalja, tako da i on sam umalo nije umro.

Zloupotrebljavajući neistraženi zločin, demonizaciji Rusije su se pridružile ostale vodeće zapadne zemlje, koje su posebno odgovorne za mir u svijetu. Vođe Britanije, SAD, Njemačke i Francuske su u zajedničkom saopštenju osudili napad na Skripalja ocjenjujući ga kao „napad na suverenitet Velike Britanije“³⁴. Označavaju ga kao prvi te vrste od Drugog svjetskog rata. Za napad optužuju Rusiju i tvrde da je korištenje tog otrova od strane jedne države „javno narušavanje Konvencije o hemijskom oružju, a takođe narušavanje međunarodnog prava, što ugrožava bezbjednost svih nas“. Slično je Hitler optuživao pojedine zemlje za izmišljena djela prije nego što bi ih njegova fašistička vojska napala. Navedene zapadne zemlje traže od Rusije da objavi podatke o gasu „Novičok“. Stalni predstavnik Rusije u Savjetu bezbjednosti OUN Vasilij Nebenzja je na sjednici Savjeta skrenuo pažnju na to da Britanija da bi mogla tvrditi da se radi upravo o gasu „Novičok“ mora imati njegovu hemijsku formulu i uzorak, odnosno da ga je ona sama mogla proizvesti. Treba imati u vidu i to da je Rusija svoje zalihe hemijskog oružja od 40.000 tona u

Zloupotrebljavajući neistraženi zločin, demonizaciji Rusije su se pridružile ostale vodeće zapadne zemlje.

potpunosti uništila, a SAD nisu, na što su bile obavezne prema međudržavnom sporazumu. Uništavanje odlažu navodno zato što nemaju potrebnu tehnologiju. U Moskvi su izjavu Tere-

³⁴ <https://mt.gazeta.ru/blog/43572603369/Frantsiya,-FRG,-Britaniya-i-SSHA-potrebovali-ot-Rossii-raskryit->

ze Mej ocijenili kao „besprimjerno grubu provokaciju“ i najavili uzvratne mjere³⁵.

Zapad preko „Slučaja Skripalj“ pokušava da prisili ruske oligarhe da natjeraju Putina da se predā³⁶. Gas kojim je otrovan Skripalj je pronašao Vil Mirzajanov i za to otkriće dobio Lenjinsku premiju kao jedan od posljednjih obrazaca hemijskog oružja izumljenog u SSSR. „Novičok³⁷“ nije ušao u naoružanje Sovjetske armije, a Mirzajanov je sa svojim pronalaskom 1995. otišao u SAD. Vjerojatno su Amerikanci dali gas Britancima, a čitavu spletku su zakuvali zajedno. Odmah po obznanjivanju zločina stupila je na djelo bratska anglo-saksonska solidarnost, bez i mimo istrage. Kako su britanski policajci mogli odmah znati da se radi o „novičoku“ ako nisu imali njegov uzorak? To hemijsko oružje je u Britaniju moglo dospjeti samo iz SAD jer ga od 1995., kada je Mirzajanov otišao, nema u Rusiji. Što se tiče istrage London vodi smisljenu kampanju i odbija saradnju Rusije nastavljajući dugo nasljeđe provokacijā protiv nje.

Skripalj, dvojni agent GRU i MI-6, je uhapšen 2006., a 2010. je pomilovan i razmijenjen za ruske agente u Britaniji. Lubjanka je još tada od njega saznala sve što je htjela. FSB-u Rusije nije potrebna „otpisana figura“, ona nije imala nikakav razlog da otruje Skripalja. Tajne službe bi to, u slučaju da hoće, obavile na drugi način. Ne bi ostavile nikakvu mogućnost prezivljavanja. Sva ta buka je provokacija usmjerena na optužbu Putina za zločin uoči predsjedničkih izbora 18. marta i bojkot prvenstva svijeta u fudbalu 2018., koje treba da se održi od 14. juna do 15. jula u Rusiji. Mej je od svojih gazda dobila zadatak da okupi jedinstven zapadni front protiv nje koristeći pritom ruske oligarhe.

Skripalj, dvojni agent GRU i MI-6, je uhapšen 2006., a 2010. je pomilovan i razmijenjen za ruske agente u Britaniji.

Šta hoće zapadna oligarhija?

Događaji u Solsberiju i Siriji su povezani, u oba slučaja se radi o hemijskom oružju. Tih dana SAD i Britanija su upozorili

35 <https://mirtesen.sputnik.ru/blog/43919418567/Vasserman-obyasnili-povedenie-Londona-v-otnoshenii-Rossii?tmd=1>

36 <https://mirtesen.tsargrad.tv/blog/43040271945/Delo-Skripalya:-Mey-zastavlyayet-russkih-oligargov-ugovorit-Putin?tmd=1>

37 новичок (rus.) - početnik

Zapad preko „Slučaja Skripalj“ pokušava da prisili ruske oligarhe da natjeraju Putina da se preda.

da se Asadova vojska spremala da upotrijebi hemijsko oružje i da će izvršiti udar na nju. A kad je Asad, naravno, to oružje dobio od Rusa. Cilj im je da ruske vlasti diskredituju u očima svjetske javnosti kao državu koja koristi neljudske načine za dostizanje svojih ciljeva. Velikim ekonomskim sankcijama protiv Rusije, Događaji u Solsberiju i Siriji su povezani, u oba slučaja se radi o hemijskom oružju.

za koje se založila Britanija, suprotstavile su se Francuska, Njemačka i SAD.

Tereza Mej je postavljajući smiješni ultimatum Rusiji izgubila iz vida da Moskva nije Sarajevo i da Skripal nije Ferdinand³⁸. Omanula je. Rusija nikada nije proizvodila otrovni gas pod uslovnim nazivom „Novičok“³⁹. Zašto su izmislili „strašno rusko hemijsko oružje“? Slično je Kolin Pauel svojevremeno iskoristio optužbu za korištenje hemijskog oružja protiv građana za napad na Irak. Naziv „Novičok“ je glupa izmišljotina zapadnih tajnih službi, preparati te vrste su u SSSR imali šifre, koje su se sastojale od brojeva i slova, a ne imena. Naziv „Novičoka“ je A234, a čak ni starještine na visokim vojnim dužnostima nisu znale šta se krije iza tih šifri. Sam naziv (новичок – novajlja, početnik) treba da uputi na Rusiju, na pronađenje novih otrova. Rusija je potpisala Sporazum o neširenju hemijskog oružja i 2017. uništila sve svoje zalihe koje je imala ito pod nadzorom posmatrača tajnih službi iz više zemalja. Njima su pokazali i gdje je hemijsko oružje čuvano. Ono je uništeno u posebnom industrijskom objektu, izgrađenom za tu svrhu. SAD i Britanija ne samo da nisu uništili svoje zalihe, već rade i na stvaranju novih vrsta hemijskog oružja. Britanija to ne krije. Ruski obavještajci znaju gdje se nalazi centar za istraživanja i u kom pravcu ona idu.

Da bi se stvorio radni uzorak hemijskog oružja potrebna je ne samo hemijska formula, već i određeni nivoi tehnologije i proizvodnje, kao i način primjene otrovnih tvari. Poznat je mali

Tereza Mej je postavljajući smiješni ultimatum Rusiji izgubila iz vida da Moskva nije Sarajevo i da Skripal nije Ferdinand.

broj zemalja sposobnih da ih proizvede - provede istraživanja i izvrši ispitivanje. Preparat nije kućni proizvod ili spletka terorista, radi se o pažljivo pripremanom poduhvatu usmjerenom na

38 <https://russnewsinfo.ru/blog/43658404310/%C2%ABMoskva-%E2%80%94-eto-ne-Sarayev,-a-Skripal-%E2%80%94-ne-Ferdinand%C2%BB:-v-SSHA-dal>

39 https://mt.360tv.ru/blog/43579729380/Otravivshiy-Skripalya-%C2%ABNovichok%C2%BB-nikogda-ne-suschestvoval.-Zache?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirlesen.ru&paid=1&pad=1&mid=2A7743BF6C401894E6451DD6325EFEEA

dubok uticaj na politički život Rusije. Ruske vlasti imaju dokaze da je proizvodnja gasa A234 („Novičok“) još 1998. razrađivana u SAD. Formule koje je objavio hemičar Vil Mirzajnov omogućavaju da se u svakoj opremljenoj laboratoriji napravi to jedinjenje.

Šta smeta vlastima SAD? Navodno širenje moći Kine na štetu drugih i miješanje Rusije u unutrašnji politički život drugih zemalja!

Kao odgovor na mjere Britanije Rusija je odlučila da protjera 23 britanska diplomata, opozvala saglasnost za otvaranje britanskog generalnog konzulata u Sankt-Peterburgu i objavila prekid rada Britanskog savjeta.

Zašto su SAD i njihovi vazali u NATO pokrenuli kampanju o trovanju agenta Skripalja?

Tramp je svoj godišnji izvještaj o Nacionalnoj bezbjednosnoj strategiji (National Security Strategy, NSS) predstavio javnosti 18. decembra 2017⁴⁰. Taj dokument je samo još jedan izraz neokonzervativno-hegemonističkog pogleda na svijet u kom ova zemlja sebe vidi kao jedinog, neospornog vođu savremene civilizacije. U njemu se tvrdi da su Kina i Rusija izazov moći, uticaju i interesima SAD, i da nastoje da podriju bezbjednost i napredak te zemlje. Predstavljanje dva evroazijska kolosa kao neprijatelja je i koncepcijski i strateški promašaj. Šta smeta vlastima SAD? Navodno širenje moći Kine na štetu drugih i miješanje Rusije u unutrašnji politički život drugih zemalja! Ovim vlasti SAD samo daju na znanje da hoće da monopolizuju svaki uticaj preko poznatih operacija promjene vlasti širom svijeta i djelovanja na njih preko raznih činilaca svoje moći (vojnih, ekonomskih, političko-diplomatskih i drugih).

Strateški dokument Bijele kuće izjednačava Sjevernu Koreju i Iran kao prijetnje, mada to Koreja sa svojim nuklearnim oružjem jeste, a Iran ni izdaleka nije jer se pridržava svojih obaveza iz sporazuma o kontroli nuklearnog programa iz 2015. U dokumentu se upućuje na potrebu preduzimanja preventivnog vojnog poduhvata protiv Sjeverne Koreje. Mo-

Strateški dokument Bijele kuće izjednačava Sjevernu Koreju i Iran kao prijetnje.

Novina je to što se indopacički region po važnosti stavlja ispred Evrope i Bliskog Istoka. Imajući u vidu Kinu, dokument

40 Срђа Трфковић, Нова америчка безбедносна и војна стратегија, у: Геополитика, број 106, март 2018, с. 20-23

tvrdi da je u toku geopolitička borba između snaga slobode i ugnjetavanja. Snage slobode, naravno, predstavljaju SAD. Cilj je da se azijsko-pacifički region (Daleki Istok i Jugoistočna Azija) proširi na Indiju i Indijski okean radi obuzdavanja Kine. Japan bi tu služio kao sjeveroistočni, a Indija kao jugozapadni stozér lanca koji bi činili i Južna Koreja, Vijetnam, Malezija i Singapur, a kao strateško zaleđe Australija i Novi Zeland. Indija se neće za ljubav SAD odreći svoje neutralnosti, bliskih vojnih veza sa Rusijom i slobode svog djelovanja prema Pakistanu i drugim zemljama u okruženju.

stralija i Novi Zeland. Indija se neće za ljubav SAD odreći svoje neutralnosti, bliskih vojnih veza sa Rusijom i slobode svog djelovanja prema Pakistanu i drugim zemljama u okruženju.

Glavni stavovi NSS su razrađeni u „nacionalnoj odbrambenoj strategiji“ (National Defense Strategy, NDS), doktrini Pentagona, koju je Džeјms Matis, sekretar za odbranu, predstavio javnosti 19. januara. U njemu su najavljene mjere za suprotstavljanje Rusiji i Kini. Umjesto borbe protiv terorizma, SAD pripremaju novi hladni rat, ali i oružani sukob. Suparništvo velikih sila je stavljen u središte borbe. Doktrina Pentagona je otvorenā pobjeda imperijalističkih snaga i vojno-industrijskog kompleksa. Ona nastavlja politiku borbe za ovladavanje svijetom uz korištenje NATO kao svoje udarne nage, a odbacuje težnju za poboljšanje odnosa s Rusijom, o kojoj je govorio Tramp kao kandidat za predsjednika. U dokumentu se zahtijeva osavremenjavanje ofanzivnog nuklearnog oružja, dalji razvoj sistema PRO i sklađištenje oružja i opreme na neuralgičnim tačkama širom svijeta. Kongresu je podnijeta duža, povjerljiva verzija doktrine u kojoj se zahtijeva izuzetno visoki rast sredstava za naoružanje.

Vojna strategija Pentagona ne prihvata samostalnu politiku Rusije i oglašava je za prijetnju nacionalnim interesima SAD! Mada je vojni budžet SAD veći nego sljedećih 8 zemalja zajedno, 3 puta veći od kineskog, a 8 puta od ruskog zahtijeva se njegov dalji rast, jer tobože jačaju izazovi miroljubivoj, civilizatorskoj ulozi te zemlje u savremenom svijetu. Sile zla se ne mire sa pobjedom slobode, mira i ljudskih prava za koje se ona tako nesebično bori. SAD moraju da ostanu najmoćnija sila svijeta, jer će on bez njihove vodeće uloge potonuti u mračne sukobe i bijedu.

Međutim, plemeniti stratezi primjećuju i to da su ruska i kineska vojska tehnološki i organizaciono znatno napredovale

Umjesto borbe protiv terorizma, SAD pripremaju novi hladni rat, ali i oružani sukob.

dok je njihova stajala u mjestu i tako izgubila mnoge prednosti. Ako se ne povećaju sredstva za vojsku opašće uticaj SAD, a gubitak tržištā će dovesti do pada životnog standarda; bez jake vojske nema debelih novčanika i debelih trbuha!

Planere Pentagona posebno brine nastojanje Kine da osavremenjavanjem vojske stekne regionalnu, a potom i globalnu nadmoć i vodeću ulogu u svijetu.

Planere Pentagona posebno brine nastojanje Kine da osavremenjavanjem vojske stekne regionalnu, a potom i globalnu nadmoć i vodeću ulogu u svijetu. Pentagon je za cilj postavio pobjedu u nuklearnom ratu, a ne njegovo sprečavanje. Priprema za rat postaje glavni zadatak društva i države. Oba dokumenta, usvojena u decembru prošle i januaru ove godine, gube izvida da SAD nisu ono što su bile. Njihovo učešće u svjetskom proizvodu je sa jedne polovine poslije Drugog svjetskog rata palo na jednu petinu, a stotine hiljada vojnika u 800 baza u 150 zemalja širom svijeta (najviše u „savezničkim“, zapravo vazalnim zemljama – Njemačkoj, Japanu, Južnoj Koreji, Italiji), su sve veći teret za američku imperiju. Vojska SAD i njeni snabdjevači, vojno-industrijski kompleks, traže opravdanje za svoje postojanje. Građani te zemlje, a posredno i cijelog svijeta, su taoci ove politike jer će ona dovesti do novih ratova. Neokonzervativno-neoliberalna elita nije izgubila vlast poslije Trampove pobjede i nastaviće da gura svijet u provaliju. Njihova politika će biti utoliko opasnija ukoliko bude jačao otpor neofašističkom globalizmu, koji predvodi zapadna oligarhija.

Vojska SAD je ubrzala pripreme za veliki kopneni rat⁴¹. Objavila je da kupuje 150.000 granata za 155-mm haubice. Narudžbina je porasla za 825 % u odnosu na prethodne. Uključuje i projektile „Ekskalibur“ za blisku borbu. Bijeli dom je ranije od Kongresa zatražio 6,3 milijarde dolara za „evropsku inicijativu za odvraćanje“, kojom hoće da zaustave „rusku agresiju“ u regionu. Sredstva su namijenjena za jačanje američke vojske u Evropi. Američki budžet za „obuzdavanje Rusije“ je sa 3,4 2015. porastao na sadašnjih 6,3 milijardi dolara.

Nešto se veliko priprema u svijetu: Britanci sa Skripaljem, Nijemci sa svojim čudnim uvodnikom u Di-Veltu, Amerikanci sa svojim

Pentagon je za cilj postavio pobjedu u nuklearnom ratu, a ne njegovo sprečavanje.

41 <https://news.mail.ru/politics/32568714/?frommail=1>

prijetnjama da će bombardovati Siriju⁴²... Stanje podsjeća na prognoze 2014., kada je NATO namjeravao da izazove i započne rat sa Rusijom u vezi krize oko Ukrajine. Sva ta istovremenost nije slučajna.

Mogući cilj optužbi Rusije po „djelu Skripalja“ je da pripreme javno mnjenje za vojni udar na nju.

Svijet se nalazi u veoma opasnom stanju. Rusija pokazuje svoje vojne mogućnosti (rakete i druga oružja) da bi odvratila Zapad od njegovih zlikovačkih namjera. Do ove krajnje napregnutosti su doveli ekonomski i drugi obračuni u vrhovima zapadne elite, koje ona hoće da riješi, kako je naučila tokom posljednjih vjejkova, na račun Rusije. Sama Rusija ne smije dozvoliti da zapadna oligarhija i društvo svoje probleme rješavaju na njen račun. Ima isuviše gorkog istorijskog iskustva te vrste.

Mogući cilj optužbi Rusije po „djelu Skripalja“ je da pripreme javno mnjenje za vojni udar na nju⁴³. U pripremi tog napada Zapad koristi sva sredstva informacionog, političkog i ekonomskog rata. Zapadne elite osjećaju i vide prijetnju za svoju vladavinu i nadmoć u svijetu, koju nisu spremne ispustiti iz ruka ni po koju cijenu. One vrše pritisak na druge zemlje da protjeraju ruske diplome. Ucjena za protjerivanje pokazuje da je u Evropi ostalo samo nekoliko nezavisnih država⁴⁴. Ukupno više od 25 zemalja protjeruje više od 140 ruskih diplomata. Spisak predvode SAD sa 60 ljudi (zatvaraju ruski konzulat u Sietlu sa 48 radnika i protjeruju 12 diplomata u poslanstvu Rusije u OUN, na što nemaju pravo), a slijede Britanija sa 23 i Ukrajina sa 13. Za njima slijede Njemačka, Francuska, Poljska, Italija, sav Pribaltik, Španija, Češka, Mađarska i Hrvatska. Za sada je 16 zemalja ES odlučilo da protjera ruske diplome. Tu su i druge (Kanada, Australija i druge zapadne zemlje. NATO protjeruje 10, rusko predstavništvo smanjuju sa 30 na 20 ljudi. To protjerivanje je najveće u istoriji. „Djelo Skripalja“ je postalo laksus-papir koji pokazuje koliki je stepen neprijateljstva prema Rusiji u vlasti pojedinih zemalja.

„Djelo Skripalja“ je postalo laksus-papir koji pokazuje koliki je stepen neprijateljstva prema Rusiji u vlasti pojedinih zemalja.

ki je stepen neprijateljstva prema Rusiji u vlasti pojedinih zemalja. Istovremeno, male i slabe zemlje ne uspijevaju da se otmu snažnom pritisku SAD i Britanije da osude Moskvu. One ucjenjuju

42 https://focusvnimaniya.mirtesen.ru/blog/43663699729/CHto-to-zavarivayetsya-nastolko-krutoe,-chto-mozhet-rvanut-na-ve?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1

43 <https://social.iz.ru/blog/43355501295/Kosachev-uvidel-v-%C2%ABdele-Skripalya%C2%BB-podgotovku-k-voennomu-udaru-p?tmd=1>

44 <http://24sata.info/vijesti/svijet/313494-lavrov-neki-protjeruju-nase-diplomate-a-na-uhoh-nam-sapcu-izvinjenje.html>

neposlušne. Potpuno neosnovanoj osudi odbijaju da se pridruže Švajcarska, Austrija, Irska, Slovačka, Grčka, Kipar, Portugal, Slovenija, Island, Malta, Luksemburg, Belgija i Bugarska. Treba

imati u vidu da ove zemlje imaju poslove i ekonomsku korist iz vēzā s Rusijom. Nije im u interesu da kvare odnose s njom. Pitanje je koliko će se te nevelike zemlje pokazati otporne na pritiske SAD i njihovih vjernih sljedbenika. Čak i „teškaš“ kakva je Italija je pokleknuo. SAD ucjenjuju sve, bez izuzetka. Takvog pritiska nije bilo ni u vrijeme Hladnog rata (1949-91). To je krajnje opasno, svjesno zaoštravanje odnosa s Rusijom.

Vlasti zapadnih zemalja neosnovanim, potpuno izmišljenim optužbama pripremaju svoje narode za teške posljedice⁴⁵. Na otvorenim lažima su zasnovani i napadi na čitav niz zemalja, kojima su one uništene (Irak, Jugoslavija, Somalija, Libija, Jemen, Sirija, Ukrajina), a sada potresaju Iran i Venecuelu. Ovim napadima Zapad bezobzirno ostvaruje svoj geopolitički program. Vlasti SAD i Britanije nemaju časti, stida ni ljudske savjesti, tako da im ni pri kakvim okolnostima ništa ne treba vjerovati. Cilj provokacija s trovanjem Skripalja je da se onemogući gradnja gasovoda Sjeverni tok 2⁴⁶. Slične pokušaju SAD su preduzimale i 1970-ih uoči izgradnje gasovoda koji je povezao SSSR i Zapadnu Evropu. Ali, tadašnje evropske vođe su se odlikovale samostalnošću i dostojanstvom, za razliku od današnjih. Jedan od razloga je i korištenje Rusije kao „opštег neprijatelja“ da bi se sprječio raspad Evropskog saveza, koji puca po šavovima. Britanske vlasti, zajedno s američkim, nastoje i da svoje evropske saveznike natjeraju na trku u naoružanju u korist vojne industrije⁴⁷. I izlazak Britanije iz ES je neviđeni izazov za jedinstvo Evrope, moćni pokretač podjelā na kontinentu, koji će značajno uticati na privredu Britanije, Evrope i svijeta. Od Rusije kao svjetske drža-

Vlasti zapadnih zemalja neosnovanim, potpuno izmišljenim optužbama pripremaju svoje narode za teške posljedice.

Od Rusije kao svjetske države se može očekivati neočekivānō, kao što je bilo s Krimom i u Siriji.

45 https://actualino.com/blog/43992683187/Kreyg-Roberts-obyasnili,-pochemu-Rossii-stoit-polnostyu-otkazatsy?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1&mid=C3D78D317110B0AE3A6877F4D167D0FC

46 https://novostikartinaday.xyz/blog/43481007333/Gipoteza-o-prichastnosti-TSRU-k-otravleniyu-rossiyskogo-shpiona?-utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_1&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1&mid=C3D78D317110B0AE3A6877F4D167D0FC&tmd=1

47 <https://riss.ru/analytics/48773/>

ve se može očekivati neočekivānō, kao što je bilo s Krimom i u Siriji⁴⁸.

Da li su događaji na Kosovu 26. marta povezani sa najnovijom demonizacijom Rusije?

Da li su događaji na Kosovu 26. marta povezani sa najnovijom demonizacijom Rusije? Imajući u vidu da je hapšenje Marka Đurića, direktora kancelarije za Kosovo i Metohiju, izvršeno uz otvorenu podršku EULEX-a (misije Evropskog saveza) nema nikakve sumnje da je to nova provokacija usmjerena na izazivanje Srbije, a i Rusije da učine korake koji bi poslužili za novu optužbu protiv njih. Srbija konačno treba da postane svjesna da joj nije mjesto u Evropskom savezu, sa neprijateljem. Ona treba da u svoj sastav vrati Kosovo i Metohiju uz podršku provjerenih prijatelja i saveznika, a ne da gleda na drugu stranu. Mada će narednih godina u središtu pažnje Rusije biti Ukrajina, koja je za njenu bezbjednost ključna susjedna zemlja, i Bliski Istok, zbog svog geostrateškog značaja, Balkan i Srbija će zauzimati visoko mjesto u spoljnopolitičkoj strategiji evroazijskog kolosa. Krajnji cilj Zapada je uništenje istočnohrničanske, pravoslavne civilizacije i Slovēnē kao samostalnog subjekta evropske i svjetske istorije, prvenstveno ruskog i srpskog naroda i njihovih država. Protiv takvog neprijatelja samo zajedničkim snagama možemo odbraniti i sačuvati svoje zemlje, narod i slobodu.

Srednjeazijski poligon

U Kazahstanu su se sjetili zamisli CIA o odvajanju Sibira od Rusije⁴⁹. Planovi veterana CIA Pola Gobla su našli odjeka. Kazaški nacionalisti, koji mrze sve rusko, s osloncem na američke planove maštaju o uništenju „Orenburškog koridora“. To je pojas zemlje koji razdvaja Kazahstan od Tatarstana i Baškirije

Krajnji cilj Zapada je uništenje istočnohrničanske, pravoslavne civilizacije.

i, po njihovom mišljenju, ometa sticanje državne nezavisnosti ove dvije autonomne republike Ruske Federacije. „Orenburški koridor“ ne da mira turskim nacionalistima i američkim geopolitičarima.

Sovjetska vlast je u vrijeme Staljina stvorila ovaj „koridor“ razdvojivši dva dijela turskojezičnog svijeta. Dok je

48 <https://cont.ws/@glavbushka/895990>

49 <https://focusvnimaniya.mirtesen.ru/blog/43247111168/V-Kazahstane-vspomnili-ideyu-TSRU-ob-otdelenii-Sibiri-ot-Rossii>

Kazahstan 1991. kao savezna republika dobio državnu nezavisnost, Tatarstan i Baškirija su ostali u sastavu Rusije.

Pol Gobl smatra da se to stanje može izmijeniti. Prvo, u Orenburgu raste broj Turaka-muslimana. Drugo, prostorna bliskost nije toliko važna kao u prvoj polovini 20. vijeka. Treće, granice Rusije se mogu izmijeniti, poslije čega bi se Orenburška oblast mogla podijeliti između Kazahstana i „turskih država srednje Volge“. Pol Gobl je još 2013. u svom članku izložio projekt razvala Ruske Federacije. Taj agent CIA je iznio i cilj uništenja „Orenburškog koridora“ – odvajanje Sibira od Rusije.

Pol Gobl je još 2013. u svom članku izložio projekt razvala Ruske Federacije.

Zapad je 1990-ih upravo s tim ciljem podržavao separatizam, terorizam i islamski ekstremizam na Sjevernom Kavkazu, posebno u Čečeniji. Sjeverni Kavkaz i Donje Povolžje su prostorno povezani i događaji koji bi započeli u jednoj lako bi se mogli preliti u drugu oblast. U planovima američkih stratega u odvajanju Zauralske Rusije (Sibira, s njegovim ogromnim prirodnim bogatstvima) od Douralske (u kojoj živi većina Rusâ) Tatarima i Baškirima je namijenjena uloga koju su sirijski suniti dobili u pokušaju podjele Sirije. Rezultat sirijskog građanskog rata je, za sada, više od pola miliona poginulih ljudi, milioni izbjeglica i razorena zemlja.

U uništenju „Orenburškog koridora“ sada je, umjesto Sjevernom Kavkazu, glavna uloga namijenjena Kazahstanu. Kazaski nacionalisti svoju zemlju vide kao nasljednika „Zlatne Orde“, u čiji su sastav ulazila ne samo plemena Kazaha, koji su se naziivali Kirgiz-Kajsaki, već i Tatari, Baškiri i drugi narodi Povolžja i Priuralja. Oni raspad Zlatne Orde, uspon Moskovske Rusije i stvaranje Ruske imperije vide samo kao prolazno razdoblje ka obnovi imperije Čingizidâ, koja je vladala Velikom stepom. Zato postavljaju zahtjeve ne samo prema Orenburgu, koji je 1920-25. bio prestonica Kirgiske (Kazaške) ASSR u sastavu RSFSR, već i prema drugim gradovima oko kojih su svojevremeno nicala turska hanstva (Omsk, Tjumenj, Astrahan, Samara, Saratov i drugi).

Ukrajinski nacisti i muslimanski kleronacionalisti imaju planove da čitav jug odvoje od Rusije.

Ukrajinski nacisti i muslimanski kleronacionalisti imaju planove da čitav jug odvoje od Rusije, a nju na taj način od Kaspijskog i Crnog mora. Time bi

ona bila gurnuta na sjever, u snijeg i led i pretvorila se u trećazrednu državu. A srednjeazijskim muslimanima bi bio otvoren najkraći put u „Evropu“.

Bliski istok – kapija Azije

SAD mijenjaju svoju politiku na Bliskom Istoku⁵⁰. Tramp je smjenu Tilersona objasnio i razilaženjem s njim u politici prema Iranu. Nešto ranije zapovjednik Centralne komande VS SAD

SAD mijenjaju svoju politiku na Bliskom Istoku.

(CENTKOM) general Džozef Votel, u čiju oblast odgovornosti ulaze Bliski Istok, Istočna Afrika i

Srednja Azija, je rekao da Iran ostaje glavna prijetnja interesima i saveznicima SAD zato što namjerava da pomoći svojih saveznika u Iraku, Siriji i Libanu stvori „luk uticaja na Bliskom Istoku“. Zato vlasti SAD svoj glavni zadatak u ovoj oblasti vide u suprotstavljanju Iranu.

Suprotno, Tillerson je prošlog ljeta ubijedio Trampa da zvanično potvrdi da Teheran ispunjava svoje obaveze preuzete sporazumom o njegovom nuklearnom programu iz 2015. Tramp je bio nezadovoljan i nesposobnošću državnog sekretara da po scenariju Bijelog doma riješi sukob između Saudijske, emirata i Katar. Kao rezultat pojavio se savez Turske, Katara i Irana, između dva bivša saveznika - Turske i Saudijske Arabije je počela borba, a značaj američke vojne baze u Kataru je poništen učvršćenjem Turske u njemu. Na ostale baze uticaj ima borba među Arapima. Američke vlasti smatraju da uspjehe borbe protiv „Islamske države“ u Iraku i Siriji u najvećoj mjeri koristi Iran učvršćujući svoj uticaj u toj oblasti, dok istovremeno SAD ne uspjevaju da „izvuču“ Tursku iz saveza sa Rusijom i Turskom u Siriji.

Sve to je ocijenjeno kao neuspjeh diplomatičke politike SAD na Bliskom Istoku. Očekuje se da će Majk Pompeo, doskorašnji šef CIA ojačati „os snage“ u Bijelom domu, koju predvodi šef Pentagona Džejms Matis. Pompeo Iran upoređuje s „Islamskom državom“

Tramp je smjenu Tilersona objasnio i razilaženjem s njim u politici prema Iranu.

i optužuje ga za surovu policijsku vladavinu. SAD će vjerovatno raskinuti nuklearni sporazum s Iranom, što će jako otežati stanje na Bliskom Istoku.

50 <https://mt.news-front.info/blog/43093237588/ZHdyot-li-Pompeo-%C2%ABdiplomaticeskaya-Golgofa%C2%BB?tmd=1>

skom Istoku. Međutim, i Iran može jednostrano raskinuti sporazum o zabrani razrade nuklearnog oružja.

Prvo pada u oči težnja SAD da se učvrste u Siriji i počnu takozvanu „meku podjelu“ te zemlje da bi doobile mogućnost da zatvore pristup Iranu u Liban i time onemoguće njegovu podršku šiitskom pokretu „Hezbolah“. Drugi cilj SAD je da učine nedjelotvornim sporazum o prekidu borbi, koji su u Astani usvojili Rusija, Iran i Turska, a predviđa stvaranje 4 „zone deeskalacije“ u Siriji, i pokrenuti propagandu s optužbama Asadove vlade za korištenje nepostojećeg oružja za masovno uništavanje da bi potpalile rat. Treći cilj je stvaranje saveza protiv Rusije koji bi predvodila Saudijska Arabija. Od tog saveza se očekuju konkretna dejstva, uključujući vojna. Pri tom ne treba isključiti početak operacija protiv Irana iz Avganistana, u kom ne menjavaju sukobi. Može se očekivati i promjena politike SAD u Zakavkazju, posebno prema Azerbejdžanu. Vlasti SAD ne skrivaju namjeru da izvrše prevrat u Iranu, oslanjajući se na mjesne opozicione i nacionalističke snage.

Pompeo je od Tilersona dobio „vruć krompir“. On će morati razigrati regionalne karte uz gubitak mnogih prijašnjih polugā uticaja. Moraće pregovarati s Moskvom i Ankarem, koje su se učvrstile kao uticajna „središta moći“ na Bliskom Istoku. Pri tom Ankara, kao saveznik SAD u NATO, teško da će im predati svoj uticaj imajući u vidu namjeru te zemlje da prekroje kartu ove oblasti stvaranjem države Kurdistan. Osnovu Sirijskih demokratskih snaga (SDF) čine kurdske Odredi narodne samoodbrane (YPG)⁵¹. Oni su se zajedno sa sirijskom vojskom borili za oslobođenje od terorističke „Islamske države“, ali uz podršku SAD zauzeli su velike prostore i postali nepomirljivi u namjeri da na dijelu Sirije stvore Kurdistan, svoju kurdsку nacionalnu državu. Mala je vjerovatnoća i da će Iran ostati usamljen u oblasti zato što SAD stvaraju samo nevolje i opasnosti za zemlje Bliskog Istoka. I stanje u Državnom sekretarijatu je teško, jer su mnogi iskusni diplomati napustili tu službu.

Vlasti SAD ne skrivaju namjeru da izvrše prevrat u Iranu, oslanjajući se na mjesne opozicione i nacionalističke snage.

Pompeo je od Tilersona dobio „vruć krompir“.

51 https://social.rueconomics.ru/blog/43775502290/Boevye-deystviya-v-Afrine:-YPG-stroit-Kurdistan-%C2%ABna-kostyah%C2%BB-mi?utm_source=mirtesen&utm_campaign=social&tmd=1

Ljudsko društvo je sazдано на моралу.

Pompeo će morati početi od postavljanja poslanikā u ključnim zemljama (Egipat, Jordan, Južna Koreja, Turska, Južnoafrička Republika). Trebaće mu i dosta vremena da uspostavi radne

odnose s evropskim i drugim saveznicima i partnerima. Novi državni sekretar je s poslova nacionalне bezbjednosti prešao na spoljni obav-

ještajni rad, a sada u diplomaciju, u kojoj je potpuno nov. Oblast Bliskog Istoka je isuviše složena da bi se u njoj mogla voditi politika bez duge i ozbiljne pripreme. Tilerson je stradao na tom putu, Pompeo ga tek počinje.

Zaključak

Ljudsko društvo je sazдано на моралу, главна одлика socijal-darvinizma, који је основа америчке друштвено-политичке идеологије и real-politike, је ослонак на силу, наспрот свим моралним vrijednostima i normama који су мукотрпно стварани hiljadama godina. Без међусобног уваžавања и повјеренja ljуди i nārōdā, državā i civilizacijā, које треба брижљиво njegovati, човјечанство ће потонути у живо blato iz koјег неће znati ni moći izaći. Pravna država nam ту neće mnogo помоći, moral је stariji i važniji od prava. Pravo uopštava, izjednačava nejednakost, а moral čuva ne-prikosnovenost ličnosti како човјека pojedinca тако и isorijskih ličnosti као што су narodi, rase i civilizacije. Istinska demokratija је priznanje ličnosti, njenog prava на самосталан razvoj bez obzira на porodično, друштвено, nacionalно, rasno, vjersko i ma koje друго porijeklo.

Veliki problem savremenog svijeta је rast bijelog rasizma u Evropi i SAD prema crncima, „latinosima“ i Azijatima. Покушаји istrebljenja čitavih народа, па и rasa, који неjenjavaju, су пријетња opstanku i same ljudske civilizacije. Ni она nije neranjiva. Zapadni rasizam је nakon sloma SSSR, који је branio slabe, ponovo otvoreno isplivao na površinu. Milioni ubijenih i na sve moguće načine unesrećenih ljudi od Jugoslavije 1991. do Sirije i Ukrajini

Bez međusobnog uvažavanja i povjeranja ljudi i nārōdā, državā i civilizacijā, које треба брижљиво njegovati, човјечанство ће потонути у живо blato.

ne 2018. su žrtve tog rasizma. Suze i krv теку rijekama već skoro 30 godina. Zapadna oligarhija ujedinjava svijet ognjem i mačem i pri tom koristi parole demokratije i ljudskih prava. Moguće je да u istoriji nije bilo ciničnije zloupotrebe

najviših vrijednosti i ideala za ostvarivanje najmračnijih ciljeva. Krajnji cilj globalizacije takozvanih „zapadnih vrijednosti“ (liberalne demokratije, otvorenog društva, slobodnog tržišta i multikulturalizma) po viđenju te oligarhije je uništenje slobodnih, samostalnih država, stvaranje svjetske vlade i istrebljenje glavnine čovječanstva (preko 6 milijardi ljudi) da bi se oslobođio prostor za „dostojne“ - samoizabranu manjinu koja, otrovana beskrajnom pohlepolom i sujetom, sebe vidi kao gospodara svijeta jedinog dostojnog da hoda po Zemlji. Sve otvoreniye divljanje fašista u zemljama tek oslobođenim od komunističkog totalitarizma pokazuje da on nije pao pred demokratijom već otrovnim zmijskim leglom zla preobraženog i obnovljenog rasizma.

Svetlost dolazi s Istoka.

Tog zla nije pošteđena ni plavooka, zlatokosa

Rusija. Naprotiv, ona je njegova glavna meta, jer neće pod sviralu; isuviše je velika i ponosna da bi igrala kako drugi zahtijevaju. Srpskom narodu ne preostaje ništa drugo nego da, vjeran svom kosovskom zavjetu, svoje mjestu traži u zajednici sa borcima i stradalnicima za Božiju i ljudsku istinu i pravdu. Svetlost dolazi s Istoka.

Banja Luka, 27. mart 2018.

Literatura

- <https://nesekretno-net.ru/>
blog/43607314604/%C2%ABotkuda-dengi,-
-Vova%C2%BB:-eks-glava-razvedki-Izrayilya-raskryil,-
-poc?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1
- <http://www.divinecosmosunion.net/t2397-topic>
- <http://www.divinecosmosunion.net/t2427-topic>
- <http://www.divinecosmosunion.net/t2480-topic>
- <http://www.divinecosmosunion.net/t2502-topic>
- <http://www.divinecosmosunion.net/t2534-topic>
- https://social.rt.com/blog/43889761049/Ekonomist-rasskazal,-k-chemu-mozhet-privesti-sokraschenie-Rossie?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1
- <http://www.divinecosmosunion.net/t2578-topic>
- <http://www.divinecosmosunion.net/t2614-topic>
- <http://www.divinecosmosunion.net/t2651-topic>

- <http://www.divinecosmosunion.net/t2686-topic>
- <http://www.divinecosmosunion.net/t2772-topic>
- <http://www.divinecosmosunion.net/t2809-topic>
- <http://www.divinecosmosunion.net/t2852-topic>
- <http://www.divinecosmosunion.net/t2893-topic>
- <http://www.divinecosmosunion.net/t2925-topic>
- <http://www.divinecosmosunion.net/t2955-topic>
- <https://riss.ru/analytcs/48383/>
- <https://vz.ru/news/2018/3/1/910559.html>
- <http://kremlin.ru/events/president/news/57027>
- <http://kremlin.ru/events/president/news/57063>
- <http://www.most.life/o-proekte/#footer>
- <http://kremlin.ru/events/president/news/57077>
- <https://novostikartinaday.xyz/blog/43036223333/>
Rossiyskie-raketyi-udaryat-po-flotu-SSHA-v-slu-
chaye-ataki-na-Dam?utm_campaign=transit&utm_
source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.
ru&paid=1&pad=1
- [https://mt.360tv.ru/blog/43014701336/Lavrov-vyiskazalsya-
o-deystviyah-SSHA-v-Sirii?utm_campaign=transit&utm_
source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.
ru&paid=1&pad=1&mid=A26525CDBA7096D2310806D
437FA578](https://mt.360tv.ru/blog/43014701336/Lavrov-vyiskazalsya-
o-deystviyah-SSHA-v-Sirii?utm_campaign=transit&utm_
source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.
ru&paid=1&pad=1&mid=A26525CDBA7096D2310806D
437FA578)
- [https://actuallno.com/blog/43493592523/Zapad-uda-
ril-po-Putinu-%C2%ABiz-vseh-orudiy%C2%BB...
-i-promahnulsya?utm_campaign=transit&utm_
source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.
ru&paid=1&pad=1](https://actuallno.com/blog/43493592523/Zapad-uda-
ril-po-Putinu-%C2%ABiz-vseh-orudiy%C2%BB...
-i-promahnulsya?utm_campaign=transit&utm_
source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.
ru&paid=1&pad=1)
- [https://actuallno.com/blog/43493592523/Zapad-uda-
ril-po-Putinu-%C2%ABiz-vseh-orudiy%C2%BB...
-i-promahnulsya?utm_campaign=transit&utm_
source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.
ru&paid=1&pad=1](https://actuallno.com/blog/43493592523/Zapad-uda-
ril-po-Putinu-%C2%ABiz-vseh-orudiy%C2%BB...
-i-promahnulsya?utm_campaign=transit&utm_
source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.
ru&paid=1&pad=1)
- [https://mirtesen.sputnik.ru/blog/43919418567/Vasserman-
-obyasnil-povedenie-Londona-v-otnoshenii-Rossii?tmd=1](https://mirtesen.sputnik.ru/blog/43919418567/Vasserman-
-obyasnil-povedenie-Londona-v-otnoshenii-Rossii?tmd=1)
- [https://mt.gazeta.ru/blog/43573611117/Lavrov:-Britanii-
-pridetsya-otvechat-za-popyitku-vvesti-zabluzhde?utm_
campaign=transit&utm_source=main&utm_
medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1](https://mt.gazeta.ru/blog/43573611117/Lavrov:-Britanii-
-pridetsya-otvechat-za-popyitku-vvesti-zabluzhde?utm_
campaign=transit&utm_source=main&utm_
medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1)
- [https://mt.360tv.ru/blog/43706983663/Assotsiatsiya-
-diplomatov-otreagiovala-na-zayavlenie-Mey-o-](https://mt.360tv.ru/blog/43706983663/Assotsiatsiya-
-diplomatov-otreagiovala-na-zayavlenie-Mey-o-)

- prios?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1
- <https://mt.gazeta.ru/blog/43572603369/Frantsiya,-FRG,-Britaniya-i-SSHA-potrebovali-ot-Rossii-raskryit->
- <https://mirtesen.sputnik.ru/blog/43919418567/Vasserman-obyasnili-povedenie-Londona-v-otnoshenii-Rossii?tmd=1>
- <https://mirtesen.tsargrad.tv/blog/43040271945/Delo-Skripalya:-Mey-zastavlyaet-russkih-oligarhov-ugovorit-Putin?tmd=1>
- <https://russnewsinfo.ru/blog/43658404310/%C2%ABMoskva-%E2%80%94-eto-ne-Sarayevo,-a-Skripal-%E2%80%94-ne-Ferdinand%C2%BB:-v-SSHA-dal>
- https://mt.360tv.ru/blog/43579729380/Otravivshiy-Skripalya-%C2%ABNovichok%C2%BB-nikogda-ne-suschestvoval.-Zache?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1&mid=2A7743BF6C401894E6451DD6325EFEEA
- Трфковић, Срђа, Нова америчка безбедносна и војна стратегија, у: Геополитика, број 106, март 2018, с. 20-23
- <https://news.mail.ru/politics/32568714/?frommail=1>
- https://focusvnimaniya.mirtesen.ru/blog/43663699729/CHto-to-zavarivayetsya-nastolko-krutoe,-chto-mozhet-rvanut-na-ve?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1
- <https://social.iz.ru/blog/43355501295/Kosachev-uvidel-v-%C2%ABdele-Skripalya%C2%BB-podgotovku-k-voennomu-udaru-p?tmd=1>
- <http://24sata.info/vijesti/svijet/313494-lavrov-neki-protjeruju-nase-diplomate-a-na-aho-nam-sapcu-izvinjenje.html>
- https://actuallno.com/blog/43992683187/Kreyg-Roberts-obyasnili,-pochemu-Rossii-stoit-polnostyu-ot-kazatsy?utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_0&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1&mid=C3D78D317110B0AE3A6877F4D167D0FC
- https://novostikartinaday.xyz/blog/43481007333/Gipoteza-o-prichastnosti-TSRU-k-otravleniyu-rossiyskogo-shpiiona?-utm_campaign=transit&utm_source=main&utm_medium=page_1&domain=mirtesen.ru&paid=1&pad=1&mid=C3D78D317110B0AE3A6877F4D167D0FC&tmd=1
- <https://riss.ru/analytcs/48773/>

- <https://cont.ws/@glavbushka/895990>
- <https://focusvnimaniya.mirtesen.ru/blog/4324711168/V-Kazahstane-vspomnili-ideyu-TSRU-ob-otdelenii-Sibiri-ot-Rossii>
- <https://mt.news-front.info/blog/43093237588/ZHdyot-li-Pompeo-%C2%ABdiplomaticeskaya-Golgofa%C2%BB?tmd=1>
- https://social.rueconomics.ru/blog/43775502290/Boevyiye-deystviya-v-Afrine:-YPG-stroit-Kurdistan-%C2%ABna-kostyah%C2%BB-mi?utm_source=mirtesen&utm_campaign=social&tmd=1

Antonije Živković, ma¹

Dekriminalizacija krivičnog djela klevete u krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije

Apstrakt: U radu se analizira normativno uređenje uvrede i klevete kroz istorijsko, uporedno i pozitivno zakonodavstvo Republike Srbije. Autor ističe da se specifičnost regulisanja zaštite časti i ugleda u Srbiji ogleda u činjenici da je Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog Zakonika Republike Srbije ("Službeni glasnik RS" broj 121/12) iz 2012. godine dekriminalizovana krivično djelo klevete, dok je uvreda kao lakše djelo ostala zaštićena krivičnim zakonodavstvom. Kao jedan od osnovnih argumenata koji je išao u prilog ovakovom rješenju sastoji se u tome da se propisivanjem krivičnog djela klevete ugrožava sloboda izražavanja i medija. Zaštita od težeg delikta klevete ostala je samo u domenu parničnog postupka naknade štete. Jedinstvenost ovakvog regulisanja ogleda se i u činjenici da je i u zemljama koji su povukli nasljeđe iz istog jugoslovensko pravnog sistema, a koja su izvršili dekriminalizaciju krivičnih

Zaštita od težeg delikta klevete ostala je samo u domenu parničnog postupka naknade štete.

¹ master pravnik (uža naučna oblast krivično pravo) sa položenim pravosudnim ispitom; e mail: antonije.zivkovic@hotmail.com

djela protiv časti i ugleda (Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Makedonija), Srbija je jedina zadržala uvredu u krivičnom zakonodavstvu. Nasuprot zemljama koje su dekriminalizovale krivična djela protiv časti i ugleda, u krivičnim zakonodavstvima

Nakon raspada SFR Jugoslavije i nastanka samostalnih država, zbog novonastalih prilika nužno dolazi do promjena.

Hrvatske i Slovenije egzistiraju ne samo uvreda i kleveta, već je krivično djelo sramoćenja po ugledu na zemlje sa bogatom pravnom tradicijom kao što su Njemačka, Austrija i Švajcarska. Rad se sastoji od uvodnog dijela

u kojem su analizirani pravni argumenti i društvene okolnosti prilikom kojih je donešen Krivični zakonik Srbije, zatim su u glavnom dijelu rada detaljno analizirana krivična djela uvrede i klevete sa sudskom praksom, te su na kraju iznešeni razlozi za (ne)opravdanost dekriminalizacije klevete i autorovi zaključci.

Ključne riječi: uvreda, kleveta, sloboda izražavanja, sloboda medija, dekriminalizacija, zaštita časti i ugleda, ljudsko dostojanstvo, demokratsko društvo.

1. Uvodna izlaganja

Nakon raspada SFR Jugoslavije i nastanka samostalnih država, zbog novonastalih prilika nužno dolazi do promjena u krivičnom zakonodavstvu država nastalih na ovom prostoru. U vrijeme postojanja državne zajednice Srbije i Crne Gore (prethodno Savezna Republika Jugoslavija), 2004. godine obrazovana je komisija eksperata koja je sačinila Nacrt novog Krivičnog zakonika Srbije. Nakon završetka javne rasprave, Narodna skupština Srbije je donijela Krivični zakonik 29.09.2005. godine, koji je stupio na snagu 01.01.2006. godine. 2006. godine prestaje postojanje državne zajednice Srbije i Crne Gore, ali u

Narodna skupština Srbije je donijela Krivični zakonik 29.09.2005. godine.

Srbiji i dalje ostaje na snazi Krivični zakonik donesen 2005. godine.² U stručnim raspravama povodom donošenja novog Krivičnog zakonika Srbije, osim mnogih istaknutih teoretičara

krivičnog prava, učešće su uzele i sudije sa dugogodišnjim iskustvom u praksi koji su isticali značaj zaštite časti i ugleda za samo društvo i pravnu državu. Tako se ističe da pojma časti i

² Stojanović, Z. (2014), *Krivično pravo – opšti deo* (21. izd.). Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Pravna Knjiga, str. 40.

ugleda nije identičan na svim područjima čak i iste države, a ta različitost se ogleda i kroz različite vremenske periode. Ovakva razmišljanja, koja nisu usamljena, ističu da u postupcima koji se vode protiv optuženih za krivična djela protiv časti i ugleda treba da postupaju iskusne sudije koje posjeduju perfektno pravnično znanje potkrepljeno životnim iskustvom. Poznavanje sredine gdje je djelo učinjeno, naravi ljudi, običaja i morala i svih drugih okolnosti koje su u međusobnoj vezi, predstavlja neophodan uslov da bi se donijela

pravična odluka. O stepenu društvene opasnosti i neophodnosti zaštite časti i ugleda krivičnim pravom, govori i činjenica da je iz stručnih krugova došla i preporuka da u slučaju nastupanja težih posljedica uslijed izvršenja krivičnih djela protiv časti i ugleda u prvom stepenu treba da sudi Okružni sud koji inače predstavlja prvostepeni sud samo za najteža krivična djela. Upravo sistemi u kojima su čast i ugled zaštićeni i krivičnim i drugim pravnim normama, govori da takav sistem karakteriše stabilnost, tradiciju i demokratiju.³

O važnosti slobode mišljenja i izražavanja u korpusu ljudskih prava i sloboda, osim međunarodnih akata, najviše govori činjenica da je ovo pravo u Srbiji ustavna kategorija. Tako član 46. **Ustava Republike Srbije** nosi naziv „*Sloboda mišljenja i izražavanja*“ i navedenom članu propisuje: „*Jemći se sloboda mišljenja i izražavanja, kao i sloboda da se govorom, pisanjem, slikom ili na drugi način traže, primaju i šire obaveštenja i ideje. Sloboda izražavanja može se zakonom ograničiti, ako je to neophodno radi zaštite prava i ugleda drugih, čuvanja autoriteta i nepristrasnosti suda i zaštite javnog zdravlja, morala demokratskog društva i nacionalne bezbjednosti Republike Srbije*“⁴ Tumačeći tekst Ustava možemo zaključiti da, iako je pravo na slobodu mišljenja i izražavanja zagarantovana Ustavom, ono nije apsolutno, i kroz čast i ugled.

O važnosti slobode mišljenja i izražavanja u korpusu ljudskih prava i sloboda, osim međunarodnih akata, najviše govori činjenica da je ovo pravo u Srbiji ustavna kategorija.

Potrebno je pomenuti i Zakon o javnom informisanju.

3 Promjene Krivičnog zakonika moraju da budu takve da sam Krivični zakonik mora biti primjenljiv odmah u vrijeme donošenja, a da pri tom sistematski mora izražavati i neke nove tendencije u savremenom krivičnom zakonodavstvu, te kao takav biti aktuelan, primjenljiv u narednom periodu što je duže moguće. Kiš, P. (2005). „Dekriminalizacija i depenalizacija uvrede i klevete (razlozi za i protiv)”, Nove tendencije u savremenoj nauci krivičnih prava i naše krivično zakonodavstvo“, Zlatibor – Beograd: Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Srbije i Crne Gore, str. 267-272.

4 Ustav Republike Srbije („Službeni glasnik RS“, broj 98/2006).

Period tranzicije, u kojem se nalazi-
la Srbija zajedno sa njenim susjed-
nim zemljama, označavan je kao
proces koji traje godinama.

informisanju iz 1998. godine, ni u osnovnim načelima nije pomenuo zaštitu časti i ugleda, te možemo zaključiti da ovaj Zakon propagira i stoji na temeljima široke slobode govora, prava na slobodu izražavanja i slobode medija.⁶ I pored tendencije ka supremaciji prava na slobodu izražavanja nad zaštitom časti i ugleda, u raspravama koja se vodila u stručnim krugovima povodom nacrta novog Krivičnog zakonika, kao temeljan zaključak apostrofirano je da nema mjesta razmišljanju o dekriminalizaciji krivičnih djela uvrede i klevete.⁷ Postojala su, doduše, i drugačija mišljenja, koja su zagovarala ideju za potpunom dekriminalizacijom krivičnih djela koja se obično nazivaju verbalnim deliktima ili deliktima mišljenja. Zastupnici ovakvog razmišljanja zauzeli su stav da se propisivanjem navedenih krivičnih djela dolazi do ograničenja prava na slobodu govora i slobodu izražavanja mišljenja. Na kraju, stručni krugovi su donijeli zaključak da se demokratičnost jednog društva cijeni, između ostalog, upravo po tome da li su u krivičnom zakonu propisana krivična djela protiv časti i ugleda, i da li se za svako

U glavi sedamnaestoj, pod nazivom „Krivična djela protiv časti i ugleda“, regulisana su krivična djela uvrede i klevete.

kao nužna.⁸

Potrebno je pomenuti i Zakon o javnom informisanju⁵ Republike Srbije koji je važio u vrijeme donošenja novog Krivičnog zakonika, i koji, za razliku od ranijeg Zakona o javnom

izneseno mišljenja odgovara. Period tranzicije, u kojem se nalazila Srbija zajedno sa njenim susjednim zemljama, označavan je kao proces koji traje godinama. U ovakovom periodu zaštita uvrede i klevete krivičnim pravom se nameće

5 Zakon o javnom informisanju („Službeni glasnik RS“, br. 43/2003, 61/2005, 71/2009 i 89/2010 – odluka US i 41/2011 odluka US)

6 Konatar, I. (2007). *Krivično djelo klevete i uvrede – magistarska teza*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str.33.

7 Naime, na Savjetovanju Udruženja za krivično pravo i kriminologiju SCG istican je značaj krivičnih djela protiv časti i ugleda posmatrajući kroz prizmu nestabilnog društva gdje i pojedinac i kolektiviteti traže svoje mjesto, gdje su sa jedne strane pojedinci posebno osjetljivi i posebno drže do časti i ugleda, dok sa druge strane postoje različiti razlozi da se vrijeda tuđa čast i ugled. Činjenice kojima se najgrublje vrijeda ljudsko dostojanstvo najčešće su isticane u političkim borbama između predstavnika različitih opcija. Po pravilu, uvreda i kleveta na ovaj način vršila se putem štampe, elektronskih medija i na javnim skupovima, što je sve nerijetko za posljedicu imalo teške posljedice za pasivnog subjekta. Vid. P. Kiš, str. 273.

8 Kao potkrepljenje za ove tvrdnje navodi se da u poslednje vrijeme podnosi veliki broj privatnih tužbi upravo za ova krivična djela, što govori da je povreda časti i ugleda učestala, da se pasivni subjekti osjećaju uvređenim, i da sud, sudeći po objektivnim kriterijumima, u nizu slučajeva utvrđuje postojanje krivičnih djela

U glavi sedamnaestoj, pod nazivom „Krivična djela protiv časti i ugleda“, regulisana su krivična djela uvrede i klevete (do donošenja ZID KZ iz 2012). Društvene karakteristike i državne okolnosti koje su postojale u vrijeme izrade Krivičnog zakonika su nesporno izvršile veliki uticaj na predmetne inkriminacije. Ideje o dekriminalazaciji uvrede i klevete, koje su

Depenalizacijom krivičnih djela uvrede i klevete za njih bi bila propisana samo novčana kazna.

postojali u nekim zemljama Istočne Evrope i čije su karakteristika da zaštitu časti i ugleda svedu samo na građansko pravo⁹, nisu imali takav uticaj kakav će imati nekoliko godina kasnije. Osim dekriminalizacije, postojali su razlozi za i protiv i vezano za depenalizaciju kazne za klevetu i uvredu. Depenalizacijom krivičnih djela uvrede i klevete za njih bi bila propisana samo novčana kazna. Opravданje za ovakvo rješenje imalo je svoju unutrašnju logiku da se za delikte mišljenja i verbalne delikte ne ide u zatvor. Ipak, uz postojeći izuzetak, ako se novčana kazna nije mogla naplatiti, dolazi do zamjene u supletorni zatvor. Nedostaci u ovakovom rješenju ogledali su se u definisanju visine novčane kazne s obzirom na materijalne prilike učinioca.¹⁰

Izvjestan uticaj je ipak ostvaren rješenjem kojim je izvršena *depenalizacija* kazni za uvredu i klevetu, te je prvi put u srpskim krivičnim zakonnicima za krivična djela protiv časti i ugleda

Grupni zaštitni objekat krivičnih djela protiv časti i ugleda, kako im samo ime kaže, su čast i ugled.

uvrede i klevete pravosnažnom sudskom presudom i izriče krivičnu sankciju. Sve ovo govori u prilog da u vrijeme donošenja novog Krivičnog zakonika Srbije nije bilo mesta dekriminalizaciji uvrede i klevete Kiš, P. (2005). „Dekriminalizacija i depenalizacija uvrede i klevete (razlozi za i protiv)”, *Nove tendencije u savremenoj nauci krivičnog prava i naše krivično zakonodavstvo*”, Zlatibor – Beograd: Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Srbije i Crne Gore, str.274.

9 Konatar I. (2007). *Krivično djelo klevete i uvrede – magistrska teza*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 32

10 Kao primjer za navedeni stav možemo uzeti da se različito pogađa radnik sa porodicom bez imovine, koji ima mjesečnu platu od 15.000 dinara, gdje kazna teško pogada i njega i njegovu porodicu jer visina kazne je cijela njegova mjesečna plata i student bez imovine koga izdržavaju roditelji, gdje on nije lično pogoden već njegovi roditelji. Parafrasirajući slučaj iz sudske prakse, predsjednik Okružnog suda u Zrenjaninu ističe da u završnoj riječi bahati sin imućnih roditelja se obratio sudiji riječima: „sudija, izrecite novčanu kaznu u iznosu koliko hoćete, ionako istu plaća tata, a u zatvor, makar to bio i jedan dan, moraću sam ići.“ S obzirom na navedeno, predlagano je da se kazna zatvora zadrži u sistemu krivičnih sankcija (što u kraćem trajanju) kada dolazi do teških posljedica oštećenog ili u slučaju povrata. Na kraju, u pogledu novčane kazne, ističe se sa jedne strane prijedlog da se novčana kazna može naplatiti, dok sa druge strane postoji ograničenje da se novčana kazna, u slučaju nemogućnosti naplate printutnim putem , ne može zamjeniti u kaznu zatvora. Kiš, P. (2005). „Dekriminalizacija i depenalizacija uvrede i klevete (razlozi za i protiv)”, *Nove tendencije u savremenoj nauci krivičnog prava i naše krivično zakonodavstvo*”, Zlatibor – Beograd: Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Srbije i Crne Gore, str. 276-277.

Zaštita krivičnim pravom pružena je pojedinim članovima grupe kao pojedincima.

propisana samo novčana kazna, a kazna zatvora je izbačena kao sankcija za uvredu i klevetu.¹¹

Grupni zaštitni objekat krivičnih djela protiv časti i ugleda, kako im samo ime kaže, su čast i ugled. Budući da je riječ o zaštiti prava na čovjekovo dostojanstvo i poštovanje njegove ličnosti, istaknuti teoretičari krivičnog prava su stava da je krivičnopravna zaštita u ovoj oblasti nužna i neophodna i da njen zaštita građanskim pravom ili nekim drugim mehanizmima nije dovoljna.¹² U pogledu *pasivnog subjekta*, vladajuće shvatanje jeste da to može biti svaki čovjek. Iako su postojale određene dileme da li pasivni subjekti mogu biti djeca, duševno bolesna lica, umrla lica, pravna lica i drugi kolektiviteti, opšteprihvaćeno shvatanje jeste da svi oni mogu imati svojstvo pasivnog subjekta. U pogledu umrlih lica, članom 177. stav 2. propisano je da se gonjenje preduzima po privatnoj tužbi „*bračnog druga ili lica koje je sa umrlim živjelo u trajnoj vanbračnoj zajednici, srodnika u pravo liniji, usvojioca, usvojenika, brata ili sestre umrlog lica*“. U pogledu određenih kolektiviteta koji nemaju status pravnog lica, i pored najvećih dilema, vladajuće mišljenje jeste da se i njima priznaju svojstvo pasivnog subjekta, ali pod uslovom da se posmatraju u jednom restriktivnom smislu, na način da ovo svojstvo pasivnog subjekta treba priznati samo onim kolektivitetima koji predstavljaju jasnu organizacionu cjelinu koja postoji, obavlja svoju djelatnost i donosi odluke na osnovu pravnih propisa, i kao takva je slična pravnom licu.¹³ Što se tiče druge grupe ili zajednice ljudi, zaštita krivičnim pravom pružena je pojedinim članovima grupe kao pojedincima, tako da svojstvo pasivnog subjekta može imati svaki član takve grupe ukoliko pripada određenom krugu lica čija je čast povrijeđena, pa se ističe da nije potrebna krivičnopravna zaštita takvog kolektiviteta. Uslov je da je taj krug

Uslov je da je taj krug lica dovoljno određen na način da se kroz krivično djelo može identifikovati o kojim je tačno licima riječ.

¹¹ Može se reći da je na ovaj način napravljen prvi konsenzus i svojevrstan kompromis između savremenih tendencija o proširenju prava na slobodu izražavanja, ali je zaštita časti i ugleda i dalje zadržana u domenu krivičnog prava, ispostaviće se ne za još dug vremenski period. Vid. I. Konatar, str. 32

¹² Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str. 503.

¹³ Kao primjer možemo navesti da se svojstvo pasivnog subjekta priznaje ne samo onim fakultetima koji imaju status pravnog lica, već i onim koji su u sastavu univerziteta, a nije im priznat status pravnog lica prema važećem Zakonu o visokom obrazovanju. Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str.504.

lica dovoljno određen na način da se kroz krivično djelo može identifikovati o kojim je tačno licima riječ. Za postojanje ovog krivičnog djela nije dovoljno reći npr. da su svi koji pripadaju određenoj profesiji korumpirani i slične paušalne ocjene. Zajednička karakteristika za krivično djelo uvrede (član 170. KZ), klevete (do brisanja član 171. KZ ZID KZ iz 2012. godine) i iznošenje ličnih i porodičnih prilika (član 172. KZ), ogledaju se u tome da se gonjenje preduzima po privatnoj tužbi.¹⁴

Budući da su osnovna krivična djela protiv časti i ugleda uvreda i kleveta, i da sva ostala krivična djela predstavljaju posebne oblike ovih krivičnih djela, u centralnom dijelu rada biće detaljnije obrazložena uvreda i kleveta.¹⁵

U krivičnom zakonodavstvu Srbije, u opštem dijelu krivičnog prava, propisana je *odgovornost za krivična djela učinjena putem štampe i drugih sredstava javnog informisanja*. Budući da su krivična djela učinjena putem štampe i drugih sredstava po pravilu teža djela, i pored nekih spornih pitanja, ustanovljena su posebna pravila odgovornosti za tri kategorije lica: 1) odgovornog urednika 2) izdavača (u vezi sa izdavačem izuzetno i štampara) i 3) proizvođača.¹⁶ Naime, osnovno pravilo propisano u članu 38. stav 1. glasi: "Izvršiocem krivičnog djela izvršenog objavljinjanjem informacije u novinama, radiju, televiziji i drugom javnom

U krivičnom zakonodavstvu Srbije, u opštem dijelu krivičnog prava, propisana je *odgovornost za krivična djela učinjena putem štampe*.

U slučaju postojanja neotklonjive stvarne zablude isključena je krivica odgovornog urednika.

¹⁴ Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str. 503-520.

¹⁵ U ovom centralnom izlaganju rada biće obrađena krivično djela uvrede i klevete i pored toga što je krivično djelo klevete brisano iz krivičnog zakonodavstva Zakonom o izmjenama i dopunama Krivično zakonika Srbije iz 2012. Naime, budući da (ne) opravdanost dekriminalizacije uvrede i/ili klevete predstavlja jednu od osnovnih hipoteza ovog rada i zbog najkompletnijeg prikaza ovih djela u Srbiji, krivično djelo klevete će biti obrađeno onako kako je ono egzistiralo u krivičnom zakonodavstvu Srbije do pomenutih ZID KZ iz 2012. godine.

¹⁶ Kaskadna odgovornost predstavlja odgovornost po redoslijedu određenih lica, hijerarhijski po stepenu odgovornosti od najvišeg do najnižeg, te ona kao takva spada u domen objektivne odgovornosti i u koliziji je sa nekim osnovnim postulatima krivičnog prava, prije svega načelu individualne subjektivne odgovornosti. Tako, ako se ne može utvrditi odgovornost po hijerarhiji najviše odgovornog urednika, poslije njega štampara, odgovarati može i najniži u hijerarhiji odgovornosti tj. prodavač. U krivičnom zakonodavstvu Srbije u jednom slučaju zadržana je kaskadna odgovornost i to kada umjesto izdavača odgovara štampar. Stojanović, Z. (2014), *Krivično pravo – opšti deo* (21. izd.). Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Pravna Knjiga, str.208.

*glasilu, smatra se autor informacije.*¹⁷ U istom članu kao izuzetak propisana je *odgovornost urednika*. Naime, odgovorni urednik, Krivično djelo uvrede ima osnovni i kvalifikovani oblik.

odnosno lice koje ga je zamijenjivalo u vrijeme objavljivanja informacije u novinama, radiju, televiziji ili drugom javnom glasilu, smatraće se izvršiocem krivičnih djela učinjenih putem navedenih sredstava informisanja u sledeća tri slučaja: 1) ako je autor ostao nepoznat do završetka glavnog pretresa pred prvostepenim sudom, 2) ako je bez saglasnosti autora objavljena informacija i 3) ako su u vrijeme objavljivanja informacije postojale stvarne ili pravne smetnje za gonjenje autora, koje i dalje traju. Osim gore navedenih, postavlja se i dodatni uslov da glavni urednik nije bio u neotklonjivoj stvarnoj zabludi u pogledu nekih od tih okolnosti. U slučaju postojanja neotklonjive stvarne zablude isključena je krivica odgovornog urednika. Ista tri navedena slučaja važe i za odgovornost izdavača (izuzetno štampara) i proizvođača, te se i oni mogu smatrati izvršiocem krivičnog djela.¹⁸

2. Krivično djelo uvreda (član 170. KZ)

Krivično djelo uvrede ima osnovni i kvalifikovani oblik. Osnovni oblik (član 170. stav 1.) inkriminisan je na sljedeći način: "Ko uvredi drugog, kazniće se novčanom kaznom od dvadeset do sto dnevnih iznosa ili novčanom kaznom od četrdeset

Radnja izvršenja se sastoji u omalovažavanju nekog lica.

17 Krivični zakonik Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014 – u daljem tekstu KZ Srbije)

18 Izdavač (u tri navedena slučaja) će se smatrati izvršiocem krivičnog djela koje je učinjeno putem nepovremene štampane publikacije, kao što su udžbenik, knjiga, monografija. Ako postoje stvarne ili pravne smetnje za gonjenje izdavača ili nema izdavača, izvršiocem krivičnog djela se smatra štampar (kaskadna odgovornost). Proizvođač (u istim slučajevima) smatra se izvršiocem krivičnog djela učinjenog putem gramofonske ploče, magnetofonske trake, kompakt - diska i drugih auditivnih sredstava, filma za javno i privatno prikazivanje i dijapositiva, video – sredstava ili sličnih sredstava namijenjenih širem krugu lica. U članu 39. stav 2. KZ Srbije propisano je da ako se izdavač, štampar ili proizvođač pojavljuju u svojstvu pravnog lica ili državnog organa, izvršilac krivičnog djela je fizičko lice koje u tom pravnom licu ili državnom organu odgovara za izdavanje, štampanje ili proizvodnju. Na kraju, u članu 41. KZ Srbije propisana je zaštita izvora informacija. Naime, lica koja ovdje imaju supsidijarnu odgovornost u odnosu na autora (urednik, izdavač, štampar), neće se smatrati izvršiocem krivičnog djela zbog toga što sudu ili drugom nadležnom organu nisu otkrili identitet izvora ili autora informacije, osim u slučaju da je izvršeno krivično djelo za koje je kao najmanja mjera kazne propisan zatvar u trajanju od pet ili više godina, ili je to neophodno da bi se izvršenje takvog krivičnog djela sprječilo. Stojanović, Z. (2014), *Krivično pravo – opšti deo* (21. izd.). Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Pravna Knjiga, str.208-210.

*hiljada do dvesta hiljada dinara.*¹⁹ Iz zakonskog opisa bića krivičnog djela možemo zaključiti da zakonodavac nije odredio pojam uvrede. Teorija krivičnog prava i sudska praksa uvredu definišu kao „izjavu ili ponašanje kojim se omalovažava ili ponižava drugo lice”,²⁰ a koja je saznata od drugog.²¹ Uvreda se pojavljuje kao osnovno i opšte krivično djelo protiv časti i ugleda, te ono postoji samo ako uvredljivim ponašanjem nije ostvareno neko drugo krivično djelo protiv časti i ugleda.²²

Radnja izvršenja se sastoji u omalovažavanju nekog lica. Omalovažavanje možemo definisati kao potcjennjivanje ili negiranje vrijednosti koje čine čast jednog lica. Razlikujemo tri vrste uvrede: 1) *verbalnu uvedu* 2) *realnu uvedu* i 3) *simboličnu uvedu*. *Verbalna uveda* jeste izjava omalovažavanja koja se vrši rječima, usmeno ili pismeno.²³ *Realnu uvedu* predstavljaju pojedini oblici djelovanja na tijelo drugog lica pod uslovom da time nije povrijeđen tjelesni integritet i ostvareno obilježje nekod drugog krivičnog djela protiv života i tijela. Iako postoje određene dileme u pogledu razgraničenja realne uvrede od drugih krivičnih djela koji su se dešavali u sudskej praksi²⁴, realnu uvedu treba razgraničiti od radnji koje prerastaju u neko teže krivično djelo, kao što je laka tjelesna povreda (član 122. stav 1.) ili zlostavljanje (član 137. stav 1.). U slučaju posebne subjektivne usmjerenosti, radnje koje objektivno predstavljaju realnu uvedu mogu prerasti i u krivično djelo nedozvoljenih polnih

Treći oblik uvrede je *simbolična uvreda*, koja se vrši simbolima odnosno gestovima.

19 KZ Srbije

20 Lazarević, Lj. (2011). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str. 593.

21 Profesor Zoran Stojanović definiše pojam uvrede kao izjavu omalovažavanja „koja je saznata od nekog.” Upor.: Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str. 505.

22 Ovako shvaćena uvreda, sadržana je i u nekim drugim krivičnim djelima, prije svega krivičnim djelima protiv polne slobode, zatim krivičnim djelima protiv života i tijela i protiv slobode i prava i građanina. Lazarević, Lj. (2011). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str. 592-593.

23 U pogledu verbalne uvrede neophodno je cijeniti omalovažavajuću izjavu u cijelini, gdje svaka riječ „sama za sebe ili u sklopu celine može da ima odlučujući značaj za utvrđivanje smisla onog što je rečeno“ (VSS Kž I 1440/73) Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str.505.

24 Odluka Vrhovnog suda Srbije, da i udarac motkom po glavi predstavlja uvedu ako nije nanesena laka tjelesna povreda (Kž 31/71) opravданo je kritikованo, jer se ovdje prije može raditi o zlostavi. Lazarević, Lj. (2011). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str.593.

Obična nepristojnost i neučitivost nisu dovoljne za postojanje simbolične i realne uvrede.

radnji (član 182. stav 1.).²⁵ Najzad, treći oblik uvrede je *simbolična uvreda*, koja se vrši simbolima odnosno gestovima. Budući da je i ovdje riječ o uvredi djelom, razlika od realne uvrede jeste da se ne preduzima na samom pasivnom subjektu. Obična nepristojnost

Obična nepristojnost i neučitljivost
nisu dovoljne za postojanje
simbolične i realne uvrede.

i neučitljivost nisu dovoljne za postojanje simbolične i realne uvrede, osim ako nije riječ o ekstremnim slučajevima nepristojnosti koje dovode do omalovažavajućeg karaktera

preduzetih radnji.²⁶ Kao uslov postojanja uvrede neophodno je da je izjava omalovažavanja saznata od nekog (lica na koje se ta izjava odnosi ili nekog drugog lica). Postoji nekažnijiv pokušaj uvrede ukoliko izjavu omalovažavanja još niko nije saznao. Kod kriterijuma za utvrđivanje da li nešto predstavlja omalovažavanje, kao mjerodavna uzima se procjena sa aspekta moralnih, običajnih i drugih normi u određenoj sredini. Budući da je naša teorija i sudska praksa prihvatile ovakav objektivni kriterijum, irelevantno je kako je to shvaćeno od strane lica kome je izjava upućena.²⁷ Međutim, treba istaći da kad se objektivno posmatra da li je određeno ponašanje uvredljivo, ne znači da treba u potpunosti zanemariti stav pasivnog subjekta, jer jedna ista izjava za jedno lice može biti uvredljiva, a za drugo lice ne.²⁸

Izjava kojom se omalovažava može predstavljati i tvrđenje u pogledu činjenice i (negativne) vrijednosne sudove, po čemu se

Utvrđivanje istinitosti je relevantno
iz razloga što istinitost isključuje
klevetu, ali ne i uvodu.

krivično djelo uvrede razlikuje od krivičnog djela klevete. Potrebno je istaći da kletva (izražavanje želje da se neko zlo dogodi određenom licu), ne predstavlja omalovažavanje, te samim tim ne može se obuhvatiti krivičnim djelom uvrede.²⁹

25 Primjeri realne uvrede su pljuvanje (OSB Kž 168/02), čupanje za kosu (OSB Kž 456/03), prosipanje prljave vode na oštećenog (OSB Kž 374/00). Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str.505.

26 Razlikovanje između realne i verbalne uvrede nije naročito relevantno za srpsko krivično zakonodavstvo, budući da nije propisana strožija kazna za realnu uvredu u odnosu na verbalnu uvredu, kakav je slučaj sa krivičnim zakonodavstvima nekih drugih zemalja. Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str.506

27 Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str. 506

28 Vrhovni sud Srbije u presudi Kž. 34/78 nalazi da postoji krivično djelo uvrede kada je „učinilac psovao boga, sveštenom licu.“ Lazarević, Lj. (2011). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str.594.

29 Želje da se nešto loše dogodi nekom uz pomoć viših sila tj. upućivanje kletve nekom licu može kod tog lica izazvati „osećaj uznemirenosti, ljutnje ili besa, a kod sujevinskih lica i strah od nastupanja zla koje je predmet izjave koje čine kletvu nema vrednosni značaj sa stanovišta pojma časti i ugleda drugog lica“ odnosno ne

Sadržaj uvredljive izjave ne mora biti neistinit da bi postojalo krivično djelo uvrede. Budući da verbalna uvreda vrlo često sadrži psovke, vulgarne i pogrdne izraze koji kao takvi nisu ni podobni da se utvrđuje njihova istinitost. Utvrđivanje istinitosti je relevantno iz razloga što istinitost isključuje klevetu, ali ne i uvredu.³⁰ Vicevi i šale na račun drugog lica, po pravilu, ne moraju da znače uvredu. Izuzetak od navedene konstatacije postoji ako se na taj način omalovažava drugo lice, a posebno ako se pasivni subjekat na izričit način tome suprostavlja i izjašnjava se da to ne prima kao šalu već ga takve izjave vrijeđaju, čime ovakvo ponašanje postaje povreda tuđeg dostojanstva. Možemo zaključiti da utvrđivanje da li je ono što se iznosi uvredljivo predstavlja faktičko pitanje koje se rješava od slučaja.³¹

Da bi uvreda postojala, ona se mora odnositi na određeno lice na način da je to lice izričito pomenuto u izjavi ili da se iz sadržine izjave ili načina ponašanja učinioca može zaključiti i nedvosmisleno utvrditi na koga se to odnosi. Izjave da među trgovcima ima mnogo lopova i prevaranata i slične uopštene izjave sa uvredljivim sadržinom ne znače ovo djelo. Za postojanje uvrede nije neophodno da se pasivni subjekat osjeća kao omalovažavan ili ponižen, odnosno da je lice kome je uvreda upućena bilo sposobno da shvati uvredljivo značenje. Dakle, pasivni subjekat krivičnog djela može biti i dijete i duševno bolesno lice. Prema ovim licima su moguće realne uvrede (šamaranje, vučenje za kosu itd.), a ako je riječ o verbalnim uvredama, djelo neće postojati kad je takvu izjavu čuo duševni bolesnik ili dijete, a nisu je razumjeli, ali postoji u

Vicevi i šale na račun drugog lica, po pravilu, ne moraju da znače uvredu.

predstavlja omalovažavanje i samim tim ne postoje obilježja krivičnog djela uvrede (Vrhovni kasacioni sud Kž. 39/11). Stojanović Z., Delić, N. (2014). *Krivično pravo posebni deo* (2. Izd.). Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Pravna knjiga, str. 71. fus. 27.

Pasivni subjekat krivičnog djela može biti i dijete i duševno bolesno lice.

³⁰ Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str. 506.

³¹ Kao kriterijum za utvrđivanje ovog pitanja, prihvaćeni su stavovi iz dvije odluke Vrhovnog suda Jugoslavije. U prvoj odluci je navedeno da „postoji povreda časti drugog lica kada se protivpravnim delom izaziva osećaj uvređenosti, povređenosti, i umanjuje njegov ugled u društvu, o čemu sud ceni prema prosečnom shvatanju u datom vremenu i u datoj društvenoj sredini.“ (Rev. 241/64). U drugoj odluci ističe se da „kad se šaljivi izrazi i postupci čine u takvom vidu da predstavljaju omalovažavanje određenog lica koje se tome suprostavlja i pokazuje da ga te izjave i postupci vredaju, onda to prestaje da bude šala i prelazi u nedopušten napad na tuđu čast.“ (Kž. 21/72) Lazarović, Lj. (2011). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str.594.

Za postojanje krivičnog djela neophodno je da je uvreda saznata od nekoga.

slučaju ako je izjavu čulo ili razumjelo treće lice. Djelo je svršeno kada je izjava sa uvredljivim karakterom upućena onome na koga se odnosi ili kada je takva izjava upućena trećem licu, na koga se uvreda ne odnosi. Dakle, za postojanje krivičnog djela neophodno je da je uvreda saznata od nekoga.³² Opšteprihvaćen stav sudske prakse vezano za uvredu jeste da je ona uvijek supsidijarnog karaktera u odnosu na druga krivična djela protiv časti i ugleda, pa i u odnosu na neka druga krivična djela čija radnja izvršenja može da se ispolji i u vrijedanju dostojanstva čovjeka.³³

Teži oblik uvrede propisan je u stavu 2. člana 170. i postoji ukoliko je uvreda „*učinjena putem štampe ili drugih sredstava javnog informisanja, ili na javnom skupu*“.³⁴ Ovakav teži oblik uvrede predstavlja tzv. javnu uvodu koja je kvalifikovana posebnim okolnostima (sredstvo i mjesto izvršenja krivičnog djela) i okolnostima koje moraju biti obuhvaćene umišljajem učinioca.³⁵ Do skoro važeći Zakon o javnom informisanju taksativno je odredio šta sve spada u javna glasila. Tako član 11. Zakona o javnom informisanju je naveo da u javna glasila spadaju: „*novine, radio programi, televizijski programi, servisi novinskih agencija, internet i druga elektronska izdanja navedenih javnih glasila, kao i druga sredstva javnog informisanja koja pomoći reči, slike ili zvuka*

Teži oblik uvrede predstavlja tzv. javnu uvodu koja je kvalifikovana posebnim okolnostima.

objavljuju ideje, informacije i mišljenja namenjene javnoj distribuciji i neodređenom broju korisnika.“

Članom 12. istog Zakona propisano je da: „*Ne smatraju se javnim glasilom, u smislu ovog zakona,*

32 U praksi Vrhovnog suda Srbije prihvaćen je stav da se djelo može izvršiti pred trećim licima i pravilno se ističe da je djelo svršeno „kada su izgovoreni inkriminirani izrazi, a ne tek onda kada je oštećeni za njih saznao.“ (Kž. 86/53) Vrhovni sud Jugoslavije zauzima isti stav po ovom pitanju, te ističe da je „krivično delo uvrede izvršeno kada je pismo sa uvredljivom sadržinom pročitalo treće lice, a ne ono na koje je bilo adresirano.“ Potrebno je svakako da je treće lice koje je upoznato sa uvredljivom izjavom nju kao takvu i razumjelo. Ne postoji krivično djelo ako treće lice ne razumije jezik na kome je izjava napisana ili zbog starosnog doba ne shvata značaj. (Kž. 48/76).“ Lazarević, Lj. (2011). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str.595.

33 „Uvreda može da postoji samo ako u konkretnom slučaju nisu ostvarena zakonska obeležja nekog drugog krivičnog dela“ (OSS Kž. 22/00) Z. Stojanović (2012), str.507.

34 KZ Srbije

35 Ako je krivično djelo učinjeno putem sredstava javnog informisanja, pri osudi sud može odlučiti da se o trošku osuđenog istim putem ili na drugi odgovarajući način, objavi sudska presuda u cjelini ili izvodu (član 89. KZ Srbije).“ Lazarević, Lj. (2011). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str.595.

periodično izdanje iz određene stručne oblasti namenjeno isključivo informisanju ili obrazovanju određene profesionalne grupe, publikacije, katalozi i programi koji sadrže isključivo oglase, reklame i informacije namenjene tržištu, novine, biltenci i slične publikacije namenjene internom informisanju koje se ne distribuiraju javno, službena glasila države, jedinica teritorijalne autonomije i lokalne samouprave, kao ni druga službena glasila, a takođe ni leci, plakati i slični oblici javnog obaveštavanja.“³⁶

Javni skup je definisan kao svako okupljanje građana u kojem se saziva ili održava zbor ili drugi skup na za to primjerenom prostoru.

Što se tiče pojma javnog skupa, sudska praksa najviših sudova u Srbiji je zauzela stanovište da ovaj pojam ne obuhvata one skupove u kojima prisustvuje tačno određena lica, čak i ako je riječ o velikom broju lica.³⁷ Primjeri okupljanja građana u okviru određenih političkih organizacija, takođe ako je riječ o tačno određenim licima, ne predstavljaju javni skup.³⁸ U članu 2. stavu 1. Zakona o okupljanju građana javni skup je definisan kao svako okupljanje građana u kojem se saziva ili održava zbor ili drugi skup na za to primjerenom prostoru.³⁹

Institut oslobođenja od kazne predviđen je u stavu 3. člana 170. KZ Srbije koji daje tu mogućnost sudu da u slučaju da je pasivni subjekt uzvratio uvredu, i to kako u odnosu na izvršioca, tako i u odnosu na obe strane. Uslov za korištenje ove mogućnosti jeste postojanje tužbe obe strane. Do završetka glavnog pretresa, pa čak i poslije proteka roka za podnošenje privatne tužbe, okrivljeni može podići tužbu tj. protivtužbu protiv tužioca koji mu je uvredu uzvratio (član 53. stav 2. Zakona o krivičnom postupku). *Osnov isključenja postojanja krivičnog djela* predviđen je u stavu 4. navedenog člana gdje se navodi da krivično djelo uvrede neće postojati i ako je uvredljiva izjava saznata od nekog ukoliko su kumulativno ispunjeni i objektivni i subjektivni uslov. Objektivni uslov predstavlja situaciju kada je izjava uvredljivog

Institut oslobođenja od kazne predviđen je u stavu 3. člana 170. KZ Srbije.

36 Zakon o javnom informisanju („Sl. glasnik RS“, br. 43/2003, 61/2005, 71/2009, 89/2010 – odluka US, 41/2011-odлука US)

37 Javni skup u smislu ovog krivičnog djela ne predstavlja skupština akcionara (OSB Kž. 1620/04) Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str. 507.

38 Vrhovni sud Srbije smatra da politički sastanak na koji su pozvana samo određena lica ne može se smatrati javnim skupom. (Kž. I-191/87) Lazarević, Lj. (2011). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str.595.

39 Zakon o okupljanju građana („Sl. glasnik RS“, br. 51/92, 53/93, 67/93 i 48/94, „Sl. list SRJ“, br. 21/2001 - odluka SUS i „Sl. glasnik RS“, br. 101/2005 - dr. zakon)

sadržaja data u okviru sljedećih djelatnosti: 1) vršenje službene dužnosti, novinarskog poziva ili političke djelatnosti, 2) ozbiljna kritika u naučnom, književnom ili umjetničkom djelu i 3) odbrana nekog prava ili opravdanog interesa. Subjektivni uslov znači da nije postojala namjera omalovažavanja kod onog čija izjava objektivno predstavlja omalovažavanje nekog lica, odnosno povredu njegove časti.⁴⁰

Za postojanje uvreda na subjektivnom planu mora postojati *umišljaj*. Opšte prihvaćen stav teorije krivičnog prava i sudske prakse je da, osim umišljaja, ne treba zahtjevati *namjeru omalovažavanja*. Iako ona nije sadržana u zakonskom opisu djela, tumačenjem *argumentum a contrario* iz osnova isključenja protivpravnosti iz člana 170. stav 4., može se doći do zaključka da namjera ipak ulazi u pojam ovog krivičnog djela. Iako namjera formalno ne ulazi u biće krivičnog djela, bez nje dolazi do poteškoća pri utvrđivanju da li neka radnja zaista ima uvredljivi karakter. Iako namjera nije potrebna, izvršilac krivičnog djela uvrede je svjestan činjenice da njegova izjava ima omalovažavajući karakter i on to hoće (direktni umišljaj) ili bar na to pristaje (eventualni umišljaj).⁴¹

Za uvredu je propisana samo novčana kazna, ali se za nju prema odredbama opšteg dijela krivičnog prava može izreći kazna rada u javnom interesu, oduzimanje vozačke dozvole i sudska opomena. Za krivično djelo uvrede gonjenje se preduzima po privatnoj tužbi.⁴²

Opšte prihvaćen stav teorije krivičnog prava i sudske prakse je da, osim umišljaja, ne treba zahtjevati *namjeru omalovažavanja*.

3. Krivično djelo klevete

(analiza člana 171. KZ do donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog Zakonika Srbije iz 2012. godine)

⁴⁰ Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str.507.

⁴¹ Kao primjer možemo navesti slučaj kada neko u svom ličnom dnevniku za nekoga napiše tvrdjenja koja imaju uvredljivi karakter, pa to sticajem okolnosti neko sazna, neće postojati krivično djelo uvrede jer nedostaje umišljaj kao subjektivni element da uvredljiva izjava bude saznata od nekoga. Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str.507.

⁴² Z Stojanović Z., Delić, N. (2014). *Krivično pravo posebni deo* (2. Izd.). Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Pravna knjiga, str. 73.

Krivično djelo klevete je bilo propisano članom 171. Krivičnog zakonika Srbije.⁴³ Osnovni oblik (stav 1.) glasi: "Ko za

drugog iznosi ili pronosi šta god neistinito što može škoditi njegovoj časti ili ugledu, kazniće se novčanom kaznom od trideset do sto dvadeset dnevnih iznosa

Krivično djelo klevete je bilo propisano članom 171. Krivičnog zakonika Srbije.

ili novčanom kaznom od dvadeset hiljada do dvesta hiljada dinara."

Osim osnovnog oblika, u pomenutom članu bila je propisana i javna kleveta kao teži oblik (stav 2.) i najteži oblik klevete (stav 3.). Radnja izvršenja osnovnog oblika ovog djela sastoji se u pronošenju ili iznošenju neistinitih tvrdjenja. Prinošenje se definiše kao saopštavanje nečega što je saznato od drugog lica, a iznošenje je saopštavanje sopstvenih saznanja. Način pronošenja ili iznošenja može biti različit: pisanim putem, usmeno ili gestovima. Uslovi za postojanje klevete su: 1) ono što se iznosi ili pronosi mora biti *neistinito*, 2) da je po prirodi takvo da je *podobno da škodi ugledu i časti* nekog lica i 3) treći uslov koji nije sadržan u zakonskom opisu eksplicitno, ali je opšteprihvaćen u teoriji i sudskoj praksi sastoji se u tome da se *neistinito tvrdjenje odnosi samo na činjenice, ali ne i na vrijednosne sudove*.⁴⁴ Nekada nije moguće povući oštru granicu između tvrdnje o postojanju neke okolnosti i izjave o njenom vrednovanju. Radi se o u faktičkom pitanju koje se rješava od slučaja do slučaja.⁴⁵ Neistinitost onoga što se pronosi ili iznosi postoji onda kada to ne odgovara stvarno postojećim činjenicama. Neistinitost obuhvata i kada se tvrdi da je nešto potpuno suprotno i kada se nešto bitno razlikuje od postojećih činjenica. Specifična karakteristika krivičnog djela

klevete jeste upravo neistinitost i ona se po tome *Radnja izvršenja osnovnog oblika ovog djela sastoji se u pronošenju ili iznošenju neistinitih tvrdjenja.*

Najsloženiji segment krivičnog djela kleveta tiče se *tereta dokazivanja* („onus probandi“). Teret dokazivanja, koji se u

43 Zbog važnosti izlaganja glavne hipoteze ovog rada o (ne)opravdanosti dekriminalizacije krivičnog djela uvrede i klevete u Srbiji, i pored brisanja člana 171. ZID KZ Srbije iz 2012. godine, biće izloženo krivično djelo klevete kako je ono egzistiralo u krivičnom zakonodavstvu Srbije do pomenutih izmjena i dopuna.

44 Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str.509.

45 Izjave da je neko lice nesposobno, lijeno ili prevarant, ne predstavljaju radnju klevete, osim u onim slučajevima kada u kontekstu sa ostalim okolnostima ukazuju na određeno psihičko ili fizičko stanje drugog lica (kada se tvrdnje da je neko agresivan ili grub upravljene na to da se drugo lice prikaže kao duševno poremećeno). Vid. Lazarević, Lj. (2011). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str.600.

teoriji označava kao „breme dokazivanja“, označava subjekta krivičnog postupka koji je dužan da podnese dokaze, izvede ih u postupku ili ukaže na potrebu korištenja određenih dokaznih sredstava ili izvora dokaza, sve radi utvrđivanja postojanja i

Najsloženiji segment krivičnog dje-
la kleveta tiče se **tereta dokaziva-
nja.**

nepostojanja određenih činjenica. Po pravilu, teret dokazivanja optužbe u krivičnom postupku je na tužiocu, a dokazi se izvode u skladu sa odredbama Zakonika o krivičnom postupku.

Međutim, za neka krivična djela, u koje spada i krivično djelo klevete, teret dokazivanja se u određenoj mjeri odnosno u pogledu određenog elementa bića krivičnog djela, prebacuje na okrivljenog. U pogledu krivičnog djela klevete za koji je pokrenut krivični postupak koji se vodi po privatnoj tužbi, okrivljeni bi morao da dokaže istinitost svojih tvrdnjki, odnosno da dokaže da je imao osnovan razlog da povjeruje u istinitost onoga što je iznosio ili prinosio. Ukoliko okrivljeni uspije u tom dokazivanju, u tom slučaju ne može biti osuđen za klevetu, mada može krivično odgovarati za krivično djelo uvrede, ako su radnjom okrivljenog ispunjena sva obilježja ovog krivičnog djela. Pri ovakovom stanju stvari nije cjelokupan teret dokazivanja na okrivljenom, na koga se u ovakovom slučaju odnosi pretpostavka nevinosti. Naime, u procesnom smislu okrivljeni je dužan da dokaže istinitost klevete kao njen osnovni element, te u pogledu toga snosi i rizik nedokazivanja, jer ako u tome ne uspije, postajaće krivično djelo klevete i on će, ako se ispunе ostali zakonski uslovi biti, oglašen odgovornim za ovo krivično djelo. Osnovni teret dokazivanja u ovom pogledu je na ovlašćenom tužiocu odnosno privatnom tužiocu, koji u svom optužnom aktu mora učiniti izvjesnim, na nivou osnovane sumnje zasnovanim dokazima, da je okrivljeni preuzeo radnju izvršenja, iznošenje ili pronošenjem nečega neistinitog što može povrediti njegovu čast i ugledu. Dakle,

Osnovni teret dokazivanja u ovom pogledu je na ovlašćenom tužiocu odnosno privatnom tužiocu.

okrivljeni je dužan da dokaže istinitost onoga što je iznosio ili prinosio, te u slučaju uspjeha, neće biti odgovoran za klevetu. I pored uspjeha u gore navedenom, može odgovarata za krivično

djelo uvrede ako su njegovom radnjom ispunjena sva obilježja ovog krivičnog djela.⁴⁶

46 Ovakav primjer se uzimao kao ilustrativan u udžbenicima Krivičnog procesnog prava, gdje se nedvosmisleno navodi da za brisanje krivičnog djela klevete iz krivičnog zakonodavstva Srbije nije bilo nikakvog valjanog opravdanja. Škulić,

Dva su osnovna razloga na kojima se temelji *ratio legis* ovakvog rješenja: 1) veoma je otežano dokazivanje negativnih činjenica, pa se u ovom slučaju teret dokazivanja načelno prebacuje na onoga koji tvrdi da takve činjenice zaista postoje, odnosno da je iznošenje ili pronošenje istinito 2) načelna prepostavka da je svaki čovjek častan i ugledan dovodi i do razloga elementarne pravičnosti koji nalažu da nijedan građanin nije dužan da dokaže nepostojanje činjenica koje povređuju njegov čast i ugled.⁴⁷

Veoma je otežano dokazivanje negativnih činjenica.

Dakle, opšteprihvaćen stav teorije i sudske prakse jeste da ovdje treba napraviti izuzetak od opštег pravila da sud mora da utvrdi postojanje svih bitnih obilježja krivičnog djela, te da se istinitost prepostavlja, osim ako se ne dokaže suprotno.⁴⁸ Drugi teoretičari krivičnog prava su stava da je neistinitost onoga što se iznosi ili pronosi je obilježje ovog krivičnog djela i mora se utvrđivati u svakom slučaju. Sud i drugi državni organi koji učestvuju u krivičnom

Načelna prepostavka da je svaki čovjek častan i ugledan dovodi i do razloga elementarne pravičnosti.

M. (2014). *Krivično procesno pravo* (7. izd.). Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Centar za izdavaštvo i informisane, str. 184-185, fn. 254.

47 Ako neko za određeno lice tvrdi da je nečastan i da nije ugledan, onda taj koji to tvrdi mora da dokaže istinitost svoje tvrdnje, a ne mora obrnuto, onaj koji smatra da je oklevetean, dokazivati da je neistina ono što se za njega iznosi ili pronosi. Škulić, M. (2014). *Krivično procesno pravo* (7. izd.). Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Centar za izdavaštvo i informisane, str. 184-185, fn. 254.str.185.

48 Ovakav stav ze zasnovao na odrebi koje je postojala u našem ranijem zakonodavstvu prema kojoj ako okrivljeni dokaže istinitost svog tvrđenja ili ako dokaže da je „imao osnovanog razloga da povjeruje u istinist onoga što je tvrdio, neće se kazniti za klevetu, ali se može kazniti za uvredu“ (član 92. stav 4. KZS). Osim ovoga argumenta, postoji i drugi koji govore u prilog tome da recimo za svakog čovjeka važi prepostavka da je častan čovjek dok se ne dokaže suprotno, i da postoje ozbiljne poteškoće u dokazivanju neistinitosti, pogotovo ako treba dokazivati postojanje nekih negativnih činjenica. Ovo pitanje je gore navedenih razloga je sporno, iako u krivičnom djelu klevete nema više odredbe koja predstavlja osnov da se od učinioca očekuje da dokazuje istinitost onoga što je prinosio ili iznosio. Stav krivičnopravne teorije da dosadašnje shvatanje u svakom slučaju treba bar ublažiti, i iz razloga što što ono predstavlja odstupanje od procesnopravnih garancija za okrivljenog, ali još više iz razloga što je teško pronaći rješenje koje je zadovoljavajuće na planu materijalnog krivičnog prava koje bi opravdalo to da se ne utvrđuje bitno obilježje krivičnog djela. Jedna od mogućnosti bila bi zauzimanje stava da neistinitost predstavlja objektivni uslov inkriminacije, a ne bitno obilježje krivičnog djela, ali ovaj stav nema osnova. Zato se ističe da sud treba da utvrđuje neistinitost onoga što je iznošeno ili pronošeno kao bitno obilježje bića krivičnog djela klevete. Prepostavci časnog čovjeka moglo bi se pribjeći samo u slučaju kada je teško ili nemoguće utvrditi neistinitost onoga što je iznošeno ili pronošeno. Učinilac krivičnog djela bi imao samo mogućnost da dokazuje nepostojanje ovog bitnog elementa krivičnog djela, ali to za njega više ne bi bila obaveza. Ukoliko se tvrđenje odnosi na učinjeno krivično djelo, kao relevantan dokaz uzimala bi se u obzir samo pravosnažna presuda koja bi dokazivala istinitost te činjenice koja isključuje postojanje krivičnog djela klevete. Vid. Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str. 510.

Sud i drugi državni organi koji učestvuju u krivičnom postupku dužni su da istinito i potpuno utvrde činjenice koje su od važnosti za donošenje odluke.

postupku dužni su da istinito i potpuno utvrde činjenice koje su od važnosti za donošenje odluke. Tako Lazarević ističe da se ne može prihvati stav da kod ovog krivičnog djela teret dokazivanja istinitosti onoga što je pronošeno

ili iznešeno „leži na okriviljenom“, te posebno apostrofirajući da sud, u slučaju kada okriviljeni u postupku ne pruži dokaze o istinitosti, ne može biti oslobođen obaveze da po službenoj dužnosti to utvrđuje. U slučaju da se u krivičnom postupku ne dokaže istinitost tvrdnje, po navedenom autoru, ne može se izvoditi zaključak da je ono što se iznosi ili pronosi neistinito. U ovakvim slučajevima se primjenjuje princip *in dubio contra reum* (u sumnji na štetu okriviljenog).⁴⁹

Ipak, ako okriviljeni dokaže istinitost svojih tvrđenja, sud ga može oslobođiti od optužbe.⁵⁰

Kao drugi uslov već smo pomenuli da *ono što se iznosi ili pronosi mora biti podobno da škodi časti ili ugledu nekog lica*. Dovoljno je da postoji mogućnost povrede časti ili ugleda nekog lica, nije neophodno da je do same povrede zaista i došlo. Teorija krivičnog prava je prihvatile stav sudske prakse kada se prilikom

Ipak, ako okriviljeni dokaže istinitost svojih tvrđenja, sud ga može oslobođiti od optužbe.

utvrđivanja ove podobnosti uzima objektivno – subjektivni kriterijum. Objektivni kriterijum se posmatra sa apsekta određenih relevantnih shvatanja i normi koje važe u određenoj sredini, odnosno da li je nešto objektivno moglo da

šteti ugledu i časti nekog lica, ali se u izvjesnoj mjeri uvažava i

49 Ovo predstavlja izuzetak od primjene jednog od osnovnih načela krivičnog procesnog prava *in dubio pro reo* (u sumnji u korist okriviljenog), koje bi se inače u takvim situacijama primjenjivalo. Međutim, u konkretnom slučaju okriviljeni se neće kazniti za klevetu ako je „imao osnovanog razloga da poveruje u istinitost onoga što je iznosio ili pronosio“ ili samo ako dokaže istinitost. Okriviljeni ako to ne dokaže, odgovara za klevetu (*in dubio contra reum*). Dakle, polazi se od pretpostavke da je ono što je sadržano u izjavi neistinito, a ta pretpostavka nije u postupku oborenata. Na kraju, ovaj autor ističe da su moguća sva dokazna sredstva da bi se dokazala istinitost onoga što je iznošeno ili pronošeno, ali ako se djelo sastoji u tvrdnji da je neko učinio krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti, neistinitost se može dokazati samo pravosnažnom presudom. Druga dokazna sredstva su moguća samo ako gonjenje ili suđenje nije bilo dozvoljeno ili moguće. Lazarević, Lj. (2011). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str.601.

50 „Ako učinilac koji je tužen za klevetu dokaže istinitost svojih tvrđenja ne postoji bitno obeležje krivičnog djela neistinitost onoga što je iznosio, odnosno prinosio i tada ga treba oslobođiti od optužbe, jer delo za koje je optužen po zakonu nije krivično djelo.“ (izvod iz rješenja Okružnog suda u Beogradu, Kž br. 239/05 od 23.02.2005. godine). Stanojčić, G. (2008). *Zbirka aktuelne sudske prakse* (2. izd.) Beograd: Poslovni biro d.o.o., str. 823.

sama povrijedjenost pasivnog subjekta sa aspekta subjektivnog kriterijuma.⁵¹

Kao podobnost nečega da šteti časti i ugledu nekog lica, osim prirode samog neistinitog tvrđenja, neophodan uslov jeste da je saznato od drugog lica. Sporno pitanje je da li postoji krivično djelo klevete ako je nešto učinjeno u najužem krugu, npr. među članovima porodice. Stav krivičnopravne teorije jeste da tumačenjem, bilo jezičkim, bilo teleološkim postoje ogromne poteškoće da se to može protumačiti kao iznošenje ili pronošenje. Sa druge strane, i sam pojedinac ima pravo na svoju slobodnu privatnu sferu u kojoj saopštavanje sopstvenih misli, stavova i ocjena o drugima ne može predstavljati krivično djelo ako je urađeno u njegovom najužem krugu. Treba istaći i da je nesporan stav krivičnopravne teorije da drugo lice koje saznaje neistinito tvrđenje ne može biti samo pasivni subjekat, već je neophodno prisustvo bar još jednog lica.⁵² Dakle, djelo je svršeno kada je ono što se pronosi ili iznosi saznato od trećeg lica. Ako su neistinite tvrdnje neposredno upućene pasivnom subjektu, kada je on jedini saznao za njih, tada je povrijedena njegova čast, ali ne i ugled, što znači da ne postoji krivično djelo klevete. Treba istaći da postoji i stav izražen u sudskoj praksi da treće lice može biti neko iz najužeg kruga izvršioca krivičnog djela.⁵³

Neistine sadržane u klevetničkoj izjavi moraju se odnositi na određeno lice, koje ne mora biti poimenično određeno, ali je neophodno da se iz okolnosti može zaključiti kojem su licu čast i ugled ugroženi. Pasivni subjekat može biti i fizičko i pravno lice.⁵⁴ Neistinito tvrđenje treba da bude i ozbiljno. Očigledne šale, ili absurdna i nemoguća tvrđenja ne predstavljaju obilježja krivičnog djela klevete. I na

Sporno pitanje je da li postoji krivično djelo klevete ako je nešto učinjeno u najužem krugu.

51 Kada se uzima u obzir subjektivni kriterijum, ispravno se upozorava da se ne smije uzimati u obzir preosjetljivost pasivnog subjekta. (OSB Kž- 1938/02). Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str.510.

52 Kao primjer možemo uzeti da se kleveta ne može učiniti upućivanjem pisma samo licu na koje se neistinito tvrđenje odnosi (OSB Kž. 2011/04). Vid. Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str. 511.

53 Moguće je da „treća“ lica budu najbliži srodnici izvršioca krivičnog djela (Vrhovni sud Srbije Kž I 184/87). Lazarević, Lj. (2011). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str.602.

54 Stav izražen u praksi hrvatskih sudova navodi da se ovo djelo može izvršiti i insinuacijom za koje je očigledno na koga se odnose iznošenje ili pronošenje nečega neistinitog što može škoditi časti i ugledu (Vrhovni sud Hrvatske Kž. 670/76). *Ibid.*

Neistine sadržane u klevetničkoj izjavi moraju se odnositi na određeno lice.

kraju, neistinito tvrđenje se ne može odnositi na vrijednosne sudove (izražavanje ocjene, mišljenja i vrednovanja), već samo na činjenično stanje.⁵⁵

Gonjenje za ovo krivično djelo se preduzima po privatnoj tužbi.

na činjenično stanje.⁵⁵

Gonjenje za ovo krivično djelo se

preduzima po privatnoj tužbi. U članu 177. je

propisano da ako je krivično djelo učinjeno prema umrlom licu, gonjenje se preduzima po privatnoj tužbi bračnog druga ili lica koje je sa umrlim živilo u trajnoj vanbračnoj zajednici, srodnika u pravoj liniji, usvojioca, braće i sestara umrlog lica.⁵⁶

Ukoliko se ono što se pronosi odnosi na lični i porodični život nekog lica, ne postoji kleveta, već krivično djelo iznošenja ličnih i porodičnih prilika iz člana 172. KZ Srbije za koje inače irelevantna istinitost iznošenja ili pronošenja.⁵⁷

Subjektivnu stranu krivičnog djela klevete čini umišljaj (direktni i eventualni), koji obuhvata sve bitne elemente krivičnog djela. I pored toga što klevetnička namjera nije potrebna za postojanje ovog djela, učinilac mora biti svjestan da iznosi ili pronosi nešto što je neistinito, što može dovesti do povrede časti i ugleda nekoga lica i on to hoće (direktni umišljaj) ili na to pristaje (eventualni umišljaj). Ovakav stav je i vladajući u sudske prakse Srbije.⁵⁸ Isti stav zauzela je sudska praksa u Republici Makedoniji.⁵⁹ Isključen je umišljaj, a time i krivično djelo, ukoliko ne postoji svijest o neistinitosti. Vladajuće shvatanje jeste da i neotklonjiva i otklonjiva stvarna zabluda isključuje umišljaj, a samim tim i krivično djelo.⁶⁰

55 Nekada je teško napraviti distinkciju između vrijednosnih sudova i činjeničnog stanja kada su one međusobno isprepletene, ali se smatra da je ovaj uslov ispunjen ako takvo tvrđenje, pored vrijednosnog suda, istovremeno sadrži i tvrđenje u pogledu činjenica. Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str.511.

56 Lazarević, Lj. (2011). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str.602.

57 Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str.511.

58 Postojanje klevetničke namjere ukazuje na to da je subjektivni element izražen u najvišem stepenu, što treba uzeti u obzir prilikom odmjeravanja kazne (OSB Kž. 1915/88). Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str. 511.

59 Umišljaj treba da obuhvati i svijest da da su neistinite tvrdnje upućene trećem licu i da se pred njim iznose (Vrhovni sud Makedonije Kzz 8/87). Vid. . Lazarević, Lj. (2011). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str. 603.

60 Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str. 512.

Teži oblik klevete (stav 2.) jeste kleveta učinjena putem *sredstava javnog informisanja* gdje se kao kvalifikatorna okolnost pojavljuje način pronošenja ili iznošenja putem štampe, radija, televizije ili sličnih sredstava na javnom skupu, gdje je za učinioca propisana novčana kazna od šesdeset do sto osamdeset dnevnih iznosa ili novčana kazna od trideset do trista hiljada dinara.⁶¹ Teoretičari krivičnog prava ističu da bi kao kriterijum u pogledu neistinitosti onoga što se iznosi ili pronosi kao karakteristično obilježje krivičnog djela klevete trebalo uzeti dužnu novinarsku pažnju. Nedostajala bi subjektivna strana krivičnog djela ukoliko bi novinar postupao u skladu sa uobičajenim standardima svoje profesije u odnosu na istinitost informacija, iako je i pored toga došlo do iznošenja ili pronošenja nečega što je neistinito.⁶² U Zakonu o javnom informisanju iz 2003. godine sa svim izmjenama i dopunama, obaveza dužne novinarske pažnje bila je propisana u članu 3. navedenog zakona,⁶³ dok je donošenjem novog *Zakona o javnom informisanju i medijima iz 2014. godine* kojim je prethodno pomenuti Zakon stavljen van pravne snage, u članu 9. propisana obaveza novinarske pažnje na sljedeći način: „*Urednik i novinar dužni su da s pažnjom primjereno okolnostima, pre objavljuvanja informacije koja sadrži podatke o određenoj pojavi, događaju ili ličnosti, provere njenog porekla, istinitost i potpunost. Urednik i novinar dužni su da preuzete informacije, ideje i mišljenja prenesu verodostojno i potpuno, a ako se informacija preuzima iz drugog medija – da navedu i naziv tog medija.*“⁶⁴

Teško djelo klevete (stav 3.) glasi: „*ako je ono što se neistinito iznosi ili pronosi dovelo do teških posljedica za oštećenog, učinilac će se kazniti novčanom kaznom od šezdeset do sto osamdeset dnevnih iznosa ili novčanom kaznom od trideset do trista hiljada dinara.*“⁶⁵ Neophodan uslov za postojanje ovog krivičnog djela jeste postojanje uzročne veze između učinjene klevete i teške posljedice, i da

Urednik i novinar dužni su da preuzete informacije, ideje i mišljenja prenesu verodostojno i potpuno.

61 KZ Srbije do donošenja ZID KZ Srbije iz 2012. godine.

62 Z. Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str. 512.

63 Zakon o javnom informisanju („Sl. glasnik RS“, br. 43/2003, 61/2005, 71/2009, 89/2010 – odluka US, 41/2011-odluka US).

64 Zakon o javnom informisanju i medijima („Sl. glasnik RS“, br. 83/2014 i 58/2015).

65 KZ Srbije do donošenja ZID KZ Srbije iz 2012.

Neophodan uslov za postojanje ovog krivičnog djela jeste postojanje uzročne veze između učinjene klevete i teške posljedice.

se teška posljedica može pripisati nehatu učinioца. Budući da je ovdje riječ o najtežem obliku klevete i da posljedice za oklevetano lice mogu biti veoma teške, opravdane su kritike teoretičara krivičnog prava da, posmatrano kriminalno – politički, propisivanje samo novčane kazne za ovaj kvalifikovani oblik nije adekvatno težini učinjenog krivičnog djela. Još više je sporno i

Teške posljedice su nesporne ako je uslijed klevete došlo primjerice do razvoda braka.

podložno opravdanoj kritici krivičnopravne teorije činjenica da je ZID KZ iz 2009. godine snizio zaprijećenu kaznu, tako da ovaj najteži oblik klevete u pogledu propisane kazne je izjednačen sa javnom klevetom, odnosno klevetom učinjenom putem sredstava javnog informisanja. Tako da, iako je suštinski riječ o najtežem obliku klevete, o njemu se sada može govoriti jedino kao o drugom težem obliku klevete. Teške posljedice su nesporne ako je uslijed klevete došlo primjerice do razvoda braka, gubitka posla ili do samoubistva pasivnog subjekta. Ipak treba imati u vidu da ukoliko su navedeni slučajevi modifikovani na način da nije došlo do gubitka posla već, do izostanka neočekivanog napredovanja na poslu, ili do poremećaja bračnih odnosa, ili do pokušaja samoubistva, sud će na osnovu slobodne sudijske ocjene odlučiti da li se radi o teškoj posljedici ili ne. U ovom slučaju težinu posljedice je moguće stepenovati, jer postoji razlika između prestanka bračne zajednice i kratkotrajne svađe bračnih supružnika.⁶⁶

4. (Ne)opravdanost dekriminalizacije klevete ZID KZ iz 2012. godine

Opšti je utisak teorije krivičnog prava, da i pored određenih spornih pitanja o kojima će više biti govoru o ovom dijelu rada, izmjene i dopune Krivičnog zakonika, do kojih je došlo u decembru 2012. godine, predstavljaju korak naprijed u

Činjenica je da krivično zakonodavstvo nije više tako stabilna grana.

usavršavanju krivičnog zakonodavstva Srbije. Činjenica je da krivično zakonodavstvo nije više tako stabilna grana, i da dolazi do sve češćih izmjena i dopuna krivičnih zakonika. Kao dodatni problem u evropskim zemljama predstavlja usaglašavanje krivičnog

66 Iz sudske prakse uzimamo kao primjer odluku da postoji teška posljedica iako brak formalno nije razveden. (OSB – Kž. 422/04). Stojanović, Z. (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.). Beograd: Službeni glasnik, str.512-513.

zakonodavstva sa standarima i pravom Evropske unije, kao i sa relevantnim konvencijama Savjeta Evrope. Iako postoje značajne razlike između nacionalnog krivičnog zakonodavstva pojedinih evropskih zemalja, a nije na pomolu zajedničko krivično pravo EU, u nekim segmentima EU je zainteresovana za ujednačavanje krivičnog prava zemalja članica.

Donošenjem ZID KZ iz 2012. godine, Srbija je preuzeila određene obaveze koje se tiču krivičnog zakonodavstva, a koje proističu iz potvrđenih međunarodnih ugovora, članstva u Savjetu Evrope, kao i iz zahtjeva EU u procesu pridruživanja i sticanju statusa kandidata za članstvo.⁶⁷

Što se tiče reforme krivičnog zakonodavstva koje se odnose na krivična djela protiv časti i ugleda, apostrofiran je stav da tzv. javna kleveta (iznošenje neistinu tvrdnji koje mogu da štete časti i ugledu pojedinaca putem medija) u evropskom kulturnom prostoru nije poželjna. Vladajuće shvatanje koje je prevladalo jeste da je „krivičnopravna represija za klevetu preoštra vrsta državne reakcije koja sputava slobodu medija.“⁶⁸

Samo instistiranje Komisije EU i međunarodnih organizacija na jačanju slobode medija uticalo je da se u ZID KZ Srbije iz 2012. godine izvrši dekriminalizacija klevete.⁶⁹

Srbija je preuzeila određene obaveze koje se tiču krivičnog zakonodavstva, a koje proističu iz potvrđenih međunarodnih ugovora.

Vladajuće shvatanje koje je prevladalo jeste da je „krivičnopravna represija za klevetu preoštra vrsta državne reakcije koja sputava slobodu medija.

⁶⁷ I bez ocjene kriminalnopolitičke opravdanosti tih rješenja, te obaveze je bilo potrebno ispuniti. Preispitivanje granica krivičnog prava prati i dekriminalizacija onih krivičnih djela gdje krivičnopravna intervencija nije nužna i neophodna, ili pak sužavanje kriminalne zone kod nekih krivičnih djela, ali opšti stav krivičnopravne teorije je da to nije učinjeno u dovoljnoj mjeri. ZID KZ iz 2012. godine je imao cilj i da bar djelimično otkloni omaške i nepreciznosti do kojih je došlo ZID KZ iz 2009. godine, te su korekcije bile hitno urađene, a dok su neke oblasti ostavljene za neke buduće reforme. Stojanović, Z. (2013). „Da li je Srbiji potrebna reforma krivičnog zakonodavstva?“, Crimen 2/2013. Beograd: Pravni fakultet Univerzitet u Beogradu, str.119-120.

⁶⁸ Društveni značaj medija, najviše nezavisnog novinarstva, suštinski je razlog zbog koga se poslednjih godina vodi kampanja sa ciljem da se dekriminiše kleveta učinjena putem medija. Skupština Savjeta Evrope se u tom smislu izjasnila usvajajući 2007. godine Rezoluciju o dekriminalizaciji klevete.U prvom paragrafu Rezolucije su kao razlog donošenja istaknuti primjeri kršenja slobodnog novinarstva u pojedinim zemljama. Kao negativan primjer navedena je i Srbija, gdje bi ona, kao i druge pomenute zemlje, trebalo da više pažnje obezbjede za uslove u kojima će mediji nezavisno i nepristrasno djelovati. Vid. N. Mrvić – Petrović, N. (2013) Dekriminalizacija klevete - supremacija slobode izražavanja u odnosu na čast i ugled, *Strani pravni život*. Beograd: Publisher str. 44-45.

⁶⁹ Slične izmjene su učinjene u Crnoj Gori 2011. godine. Tako se Srbija i Crna Gora, uz Bosnu i Hercegovinu (u čijim entitetima su još 2001. odnosno 2002. godine usvojeni posebni Zakoni o zaštiti od klevete), pridružila grupi zemalja u kojima je kleveta brisana iz krivičnog zakonodavstva, a to su: Kipar, Gruzija, Moldavija, Ukrajina,

Sa druge strane, zakonodavci u Njemačkoj, Hrvatskoj i Sloveniji sa razlogom su smatrali da u njihovo pravosudnoj praksi inkriminisanje klevete u korpus normi krivičnog prava nije prepreka za ostvarivanje slobode medija. U Srbiji i drugim

Tehnološki napredak doveo je do toga da se kleveta najčeće vrši putem štampe, radija, televize, te u sve većoj mjeri i na internetu.

zemljama koje su izvršile dekriminalizaciju klevete postojala su mišljenja onih koji su opravdavali ovakvo rješenje, uz ocjenu da se radi o značajnom prilagovađu međunarodnim standardima, te da naknada štete predstavlja

dovoljnu sankciju za povredu časti i ugleda zbog klevete učinjene putem sredstava javnog informisanja. Međutim, treba istaći da su postojali argumenti koji su govorili da je ovakvo rješenje sporno. Tako prvi argument jeste da se sloboda medija ne štiti samo dekriminalizacijom klevete. Drugi argument govori da u savremenim uslovima realnost pokazuje da je tehničko – tehnološki napredak doveo je do toga da se kleveta najčeće vrši putem štampe, radija, televize, te u sve većoj mjeri i na internetu i raznim društvenim mrežama, čime su ugroženi dostojanstvo i privatnost pojedinca, što može dovesti do veoma teških posljedica po oštećenoga.⁷⁰

Specifičnost krivičnog djela klevete ogleda se u klevetničkoj izjavi, koja predstavlja takvu izjava koja sama po sebi dovodi ne samo do moralnog omalovažavanja (kao uvreda), nego

Specifičnost krivičnog djela klevete ogleda se u klevetničkoj izjavi.

umanjuje i socijalnu vrijednost i ugled pojedinca u društvu (a posredno utiče i na mogućnost življena i bavljenja određenim zanimanjem u

Estonija, Irska, Velika Britanija, Rusija itd. Stav krivičnopravne teorije jeste da kada se pogleda krivično zakonodavstvo država iz regionala tzv. zapadnog Balkana, ne može se pobjeći od utiska da su pod pritiskom međunarodnih organizacija, u cilju zaštite nezavisnog novinarstva, spremni žrtvovati čast i ugled kao pravna dobra zaštićena krivičnim pravom. Mrvić – Petrović, N. (2013) Dekriminalizacija klevete – supremacija slobode izražavanja u odnosu na čast i ugled, Strani pravni život. Beograd: Publisher str. 44-45.

70 U ovakvim slučajevima vrlo često dolazi do iznošenja ličnih i porodičnih prilika, uhođenja, neovlaštenog snimanja i drugih vidova virtualnog ugrožavanja. Kako postoji objektivna opasnost od zloupotrebe medijskog izvještavanja, samim tim dolazi i do opasnosti da jedno od osnovnih ljudskih prava kao što su čast, ugled, privatnost i dostojanstvo čovjeka budu ugrožena i oštećena, što može dovesti i do teških posljedica. U takvim uslovima opravdane su kritike da je na drugačiji način trebalo pristupiti izmjenama krivičnog zakonodavstva, te sa jedne strane štiti slobodu medija, a sa druge strane obezbjediti jedinstven koncept krivičnopravne zaštite časti i ugleda, gdje bi čovjekovo dostojanstvo i privatnost dobili zaštitu kakvu, s obzirom na značaj, objektivno i zasljužuju Mrvić – Petrović, N. (2013) Dekriminalizacija klevete – supremacija slobode izražavanja u odnosu na čast i ugled, Strani pravni život. Beograd: Publisher str. 47.

određenoj društvenoj sredini). Sve ovo dovodi do nesporognog zaključka da je društvena opasnost kod klevete mnogo veća u odnosu na krivična djela uvrede ili iznošenje ličnih i porodičnih prilika, koji su nastavili da egzistiraju u krivičnom zakonodavstvu Srbije.⁷¹

Treba istaći da su postojali i usmjeravajući stavovi sudske prakse.

Treba istaći da su postojali i usmjeravajući stavovi sudske prakse da se granice prihvatljive kritike šire kod političara i drugih javno eksponiranih ličnosti koji se dobrovoljno izlažu analizi štampe i javnosti.⁷²

Među stručnom javnošću nisu rijetki stavovi da su postojale druge mogućnosti kojima se mogla postići saglasnost da se krivično kažnjavanje za povredu časti i ugleda dovede u saglasnost sa standardima Savjeta Evrope u pogledu zaštite slobode izražavanja, te da se ograničavanje svede na zabranu propagiranja nasilja i „govora mržnje“.⁷³

71 Tako se u stručnoj javnosti ističe nelogičnost po kojoj je kleveta ukinuta kao društveno opasnija, dok je uvreda zadržana u korpusu normi krivičnoga prava kao radnja izvršenja propisana jednostavnom dispozicijom koja se može primeniti na gotovo svaki postupak za koji je ustanovljeno u konkretnim okolnostima ponižavanje pojedinca. Ovaj autor podsjeća i na činjenicu da je Rumunija dekriminalizovala uvredi i klevetu, a posle ulaska u Evropsku uniju vratila klevetu u krivično zakonodavstvo. Vid. Mrvić - Petrović, N. (2013) Dekriminalizacija klevete - supremacija slobode izražavanja u odnosu na čast i ugled, *Strani pravni život*. Beograd: Publisher, str. 49.

Među stručnom javnošću nisu rijetki stavovi da su postojale druge mogućnosti.

72 Tako pri kažnjavanju za klevetu, Krivično odjeljenje Vrhovnog suda Srbije na inicijativu Sektora za zastupanje pred Evropskim sudom za ljudska prava u okviru Ministarstva za ljudska i manjinska prava, rukovođeno presudama iz slučajeva Filipović i Ljepojević, zauzelo je pravno stanovište „ da su granice prihvatljive kritike šire kada je riječ o javnim ličnostima u odnosu na privatna lica. Za razliku od običnih građana, koji to svojstvo nemaju, javne ličnosti su neizbežno i svesno izložene pomnom ispitivanju svake reči i dela kako od novinara, tako i od javnosti uopšte, te stoga moraju ispoljiti veći stepen tolerancije.“ (Krivično odjeljenje Vrhovnog suda Srbije 2008. godine, Bilten Vrhovnog suda Srbije, 2009, br. 1) Mrvić - Petrović, N. (2013) Dekriminalizacija klevete - supremacija slobode izražavanja u odnosu na čast i ugled, *Strani pravni život*. Beograd: Publisher, str. 49. fus. 11.

73 Evropski sud za ljudska prava u svojim presudama preporučuje da bi vlade trebalo da se uzdrže od pokretanja krivičnih postupaka za povredu časti i ugleda, ali sa druge strane se dopušta da nadležni organi mogu usvojiti mјere (koje obuhvataju i krivične) kojim se u odgovarajućoj mjeri i primjerenou reaguje na uvredljive optužbe koje su bez osnova ili su zlonamerne, naročito ako se radi o ozbiljnim napadima na pojedinca, ili su time druga osnovna prava ozbiljno narušena ili se nalaže potreba očuvanja javnog reda i mira. Ovi argumenti su korišteni u slučajevima: Castells protiv Španije (presuda iz 1992. god, str.42), Bodrožić i Vujić protiv Srbije (presuda od 2009. godine,str. 39), Gavrilović protiv Moldavije (presuda od 2009. godine, str.60). Mrvić - Petrović, N. (2013) Dekriminalizacija klevete - supremacija slobode izražavanja u odnosu na čast i ugled, *Strani pravni život*. Beograd: Publisher, str. 50, fus.14.

Sud bi morao da utvrđuje i postojanje umišljaja učinioca.

Očekivanja međunarodnih krugova od Srbije da dekriminališe klevetu, poslije čitave decenije su ostvarena. Eksperti krivičnog

prava su stava da su postojala druga rješenja kojima se ne bi ograničavala sloboda medija. Tako se ističe da se navedeno moglo postići unošenjem osnova isključenja postojanja krivičnog djela u slučaju da je novinar ili odgovorni urednik postupao poštujući obavezu novinarske pažnje, koje su u to vrijeme bile propisane u članu 3. Zakona o javnom informisanju. Narodna skupština Republike Srbije donijela je 2014. godine novi Zakon o javnom informisanju i medijima⁷⁴ koji je u već pomenutom članu 9. propisao obavezu novinarske pažnje, tako da istaknuti prigovor ostaje da стоји kao osnovan. Ovakvim rješenjem bi se postavio balans između slobode medija i potrebe krivičnopravne zaštite časti i ugleda kao osnovnih prava čovjeka. Na ovaj način, uvođenjem osnova isključenja krivičnog djela, garantovalo bi se svakom novinaru i odgovornom uredniku koji postupa sa obavezom novinarske pažnje da se ne može smatrati izvršiocem krivičnog djela klevete ni onda kada je u sredstvima javnog informisanja, obavljajući svoju profesiju, iznosio ili prinosio za drugog nešto što je neistinito, a što može škoditi časti i ugledu nekog lica. Osim rijetkih izuzetaka, većina evropskih zemalja ima ovakav standard u svojoj sudskoj praksi i u svom krivičnom zakonodavstvu inkriminisano je krivično djelo klevete. Razlog za ovakav korak zakonodavca, koji je učinjen pod pritiskom nekih

Stav eksperata krivičnog prava jest da je zakonodavac mogao ovu stvar riješiti.

međunarodnih organizacija, doprinos je imala i sudska praksa koja je dala neke argumente tim organizacijama iz razloga što je suviše široko shvatala neke elemente ovog krivičnog

djela. Sudska praksa stoji na stanovištu da „učinilac mora da dokaže istinitost onoga što je iznosio ili prinosio, a ne da, kao kod drugih krivičnih djela, sud mora da utvrdi postojanje svih bitnih obilježja krivičnog djela, a to znači i neistinitost onoga što je iznošeno ili pronošeno.“ Sud bi morao da utvrđuje i postojanje umišljaja učinioca u odnosu na sve bitne elemente krivičnog djela klevete, što podrazumjeva svakako i postojanje njegovog znanja u pogledu neistinitosti onoga što je pronošeno ili iznošeno. Stav eksperata krivičnog prava jeste da je zakonodavac mogao ovu stvar riješiti na način da je mogao unijeti u zakonski opis

⁷⁴ Zakon o javnom informisanju i medijima („Sl. glasnik RS“, br. 83/2014 i 58/2015).

krivičnog djela klevete uslov da je učinilac znao da je ono što iznosi ili pronosi neistinito, čime bi usmjerio sudska praksu u drugom smjeru.⁷⁵

Konačno, istaknuti stručnjaci i teoretičari krivičnog prava ističu još jedan dodatni prigovor, iako je prilikom dekriminalizacije težina krivičnog djela predstavljala samo jedan od kriterijuma, očigledno je da je izvršena dekriminalizacija težeg krivičnog djela protiv časti i ugleda (klevete), dok je lakše (uvreda) zadržano u krivičnom zakonodavstvu.⁷⁶

Treba istaći da jedan poseban oblik uvrede postoji i u prekršajnom pravu. Član 9. Zakona o javnom redu i miru koji nosi naziv „vredanje, vršenje nasilja, pretnja ili tuča“ propisano je u stavu 1.: *“Ko vredanjem drugog ili vršenjem nasilja nad drugim ili pretnjom narušava javni red i mir kazniće se novčanom kaznom od 20.000 do 100.000 dinara ili kaznom zatvora od 10 do 30 dana.“* U stavu 3. istog člana propisano je: *“Ko prekršaj iz stava 1. ovog člana izvrši u grupi od tri ili više lica, kazniće se kaznom zatvora od 30 do 60 dana.“* Stav 4. propisao je da se kažnjava i za pokušaj.⁷⁷

Treba istaći da jedan poseban oblik uvrede postoji i u prekršajnom pravu.

5. Zaključak

Faktori koji su značajni za oblikovanje krivičnopravne zaštite su klasni aspekt i konflikt interesa u jednom društvu. Kroz

75 Stanovišta koja su se bazirala na argumentima da je građanskopravna zaštita klevete adekvatna i dovoljna, ne djeluju ni ubjedljivo, pa čak ni ozbiljno. Imajući u vidu da je krivično pravo *ultima ratio* i da je supsidijarno u odnosu na ostale grane prava, kod većine krivičnih djela postoje i drugi vidovi pravne zaštite, ali su oni nedovoljni i ne daju dovoljnu garanciju zaštite, što je slučaj i sa povredom časti i ugleda kod klevete. Argument rasterećenja pravosuda i korištenje njegovih kapaciteta za gonjenje i vođenje postupaka protiv učinioца težih krivičnih djela, koji je legitiman i opravdan argument koji ide u prilog dekriminalizaciji klevete, nije se čuo u raspravama, te se na kraju i ističe da se ozbiljna rasprava u stručnim krugovima o tom pitanju nije ni vodila. Na kraju treba istaći i da se, posmatrajući u odnosu na susjedne zemlje, Srbija priklonila rješenjima koje postoje u Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori, a da je Hrvatska, od koje je takođe traženo da dekriminališe klevetu, zadržala ovo krivično djelo, ali i uvela novo krivično djelo sramoćenja, koje egzistira uz pomenutu klevetu i uvredu u krivičnom zakonodavstvu Hrvatske. Vid. Stojanović, Z. (2013). „Da li je srpski porebna reforma krivičnog zakonodavstva?“ *Crimen* 2/2013. Beograd. Pravni fakultet univerziteta u Beogradu, str.127.

76 Stojanović, Z. (2016). *Komentar krivičnog zakonika* (5. izd.). Beograd: Službeni glasnik, str. 533-534.

77 Zakon o javnom redu i miru Srbije („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 6/2016)

Faktori koji su značajni za oblikovanje krivičnopravne zaštite su klasni aspekt i konflikt interesa u jednom društvu.

obradu glavne teme ovog rada možemo vidjeti da su osnovana mišljenja da je krivično pravo, kao i pravo u cjelini, nužno klasnog

Srbija je dekriminalizacijom klevete kao težeg djela, a zadržavanjem uvrede kao lakšeg dijela u krivičnom zakonodavstvu na jedinstven način regulisala ovu problematiku.

karaktera i da decenijama unazad, pa do danas, klasni interesi dolaze direktno do izražaja u oblasti potrebe inkriminiranja određenih djela. Tako zaključci teoretičara krivičnog prava da u društvu u kojem postoji pluralizam interesa, u kojem djeluju različita kulturna tradicija

i istorijski uslovi, gdje je heterogena vrijednost usvojena od strane pojedinaca i pojedinih društvenih slojeva, gdje postoje različiti pogledi na život i društvo, i kada sve ovo predstavlja karakteristike većine savremenih društava, teško je postići saglasnost u pogledu potrebe, načina i obima krivičnopravne zaštite. Dešava se da je i sam zakonodavac vezan ili pripada određenim društvenim grupama i slojevima ili se nalazi pod direktnim uticajem istih, te to vodi do toga da on svjesno ili nesvjesno zastupa interes određenih društvenih slojeva koji mogu biti različiti od interesa drugih društvenih grupa u vezi sa pružanjem krivičnopravne zaštite.⁷⁸

Bosna i Hercegovina je prva zemlja sa prostora bivše Jugoslavije koja je izvršila dekriminalizaciju klevete i uvrede donošem Zakona o zaštiti od klevete („*Službeni glasnik Republike Srpske*“ br. 37/01) 2001. godine u Republici Srpskoj, a 2002. godine u Federaciji Bosne i Hercegovini („*Službene novine Federacije BiH*“ br. 75/02). Donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore („*Službeni list Crne Gore*“, broj 32/2011-1.) iz 2011. godine brisani su kleveta i uvreda. Identično rješenje primjenjeno je i u Makedoniji donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Makedonije („*Službeni vesnik na Republika Makedonija*“ broj 142/12).

Srbija je dekriminalizacijom klevete kao težeg djela, a zadržavanjem uvrede kao lakšeg dijela u krivičnom

Zaštita od klevete ostala je samo u domenu naknade štete u parničnom postupku.

zakonodavstvu na jedinstven način regulisala ovu problematiku. Zaštita od klevete ostala je samo u domenu naknade štete u parničnom postupku, dok uvreda kao laksje djelo je zaštićena

ne samo u krivičnom zakonodavstvu, već i u prekršajnom.

⁷⁸ Stojanović, Z. (1987). „*Granice, mogućnosti I legitimnost krivičnopravne zaštite*“. Beograd: „Savremena administracija“, izdavačko - štamparsko - knjižarska radna organizacija, str.37-42.

U Kaznenom zakoniku Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15) i Kazenskom zakoniku Slovenije iz 2008. godine su propisana ne samo krivična djela uvrede i klevete, već je i uvedeno i krivično djelo sramoćenja, a sve po ugledu na zemlje sa bogatom pravnom tradicijom kao što su Njemačka, Austrija i Švajcarska. Propisivanje krivičnih djela protiv časti i ugleda u navedenim zemljama nije bila prepreka za ostvarenje slobode izražavanja i slobode medija u punom kapacitetu, a šta je bio jedan od osnovnih argumenata u prilog dekriminalizaciju klevete u Srbiji. Opravdano se postavlja pitanje da li se osnovni elementi ljudskog dostojanstva tj. čast i ugled više cjenjeni u Hrvatskoj i Sloveniji u odnosu na Srbiju, Crnu Goru, Bosnu i Hercegovinu i Makedoniju.

Reforma o dekriminalizaciji klevete koja je primjenjena u Srbiji, iako kritikovana od strane najeminetnijih teoretičara, praktičara i drugih eksperata krivičnog prava, a pozdravljena od strane zagovornika davanja većih prava slobodi izražavanja, na snazi je već više od pet godina, i sama sudska praksa i vrijeme će pokazati racionalnost navedenog rješenja.

Na kraju, možemo zaključiti da su pojmovi časti i ugleda promjenljivi, različito definisani i zaštićeni ne samo kada su u pitanju različite zemlje, već i u okviru određenih dijelova iste zemlje, a sve u zavisnosti od običaja i shvatanja društvene sredine. S obzirom na sve gore navedeno, sasvim je legitimno da se zaštita časti i ugleda ne bude na identičan način regulisana u svim zemljama koji su povukli nasleđe iz istog pravnog sistema bivše SFRJ, ali je poželjno sa aspekta poštovanja osnovnih ljudskih prava i ljudskog dostojanstva da ta zaštita bude bar približno slična.

6. Literatura

1. Konatar, Ivan (2007). *Krivično djelo klevete i uvrede – magistarska teza*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
2. Kiš, Petar (2005). „Dekriminalizacija i depenalizacija uvrede i klevete (razlozi za i protiv)“, *Nove tendencije u savremenoj nauci krivičnog prava i naše krivično zakonodavstvo*“, Zlatibor – Be-

ograd: Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Srbije i Crne Gore

3. Lazarević, Ljubiša (2011). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu
4. Mrvić – Petrović, Nataša (2013) Dekriminalizacija klevete – supremacija slobode izražavanja u odnosu na čast i ugled, *Strani pravni život*. Beograd: Publisher str. 44-45.
5. Stojanović, Zoran (1987). “*Granice, mogućnosti I legitimnost krivičnopravne zaštite*”. Beograd: “Savremena administracija”, izdavačko – štamparsko – knjižarska radna organizacija
6. Stojanović, Zoran (2012). *Komentar krivičnog zakonika* (4. izd.) Beograd: Službeni glasnik, str. 503.
7. Stojanović, Zoran (2013). „*Da li je Srbiji potrebna reforma krivičnog zakonodavstva?*“, *Crimen* 2/2013. Beograd: Pravni fakultet Univerzitet u Beogradu
8. Stojanović Zoran, Delić, Nataša (2014). *Krivično pravo posebni deo* (2. Izd.). Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Pravna knjiga
9. Stojanović, Zoran (2014). *Krivično pravo – opšti deo* (21. izd.). Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Pravna Knjiga
10. Stojanović, Zoran (2016). *Komentar krivičnog zakonika* (5. izd.). Beograd: Službeni glasnik.
11. Škulić, Milan (2014). *Krivično procesno pravo* (7. izd.). Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Centar za izdavaštvo i informisane - odluka SUS i "Sl. glasnik RS", br. 101/2005 - dr. zakon)

Ustav i zakoni:

1. Ustav Republike Srbije („Službeni glasnik RS“, br. 98/2006)
2. Krivični zakonik Srbije (“Sl. glasnik RS”, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014)
3. Zakon o javnom informisanju i medijima („Sl. glasnik RS“, br. 83/2014 i 58/2015)
4. Zakon o javnom informisanju („Sl. glasnik RS“, br. 43/2003, 61/2005, 71/2009, 89/2010 - odluka US, 41/2011-odluka US)

5. Zakon o okupljanju građana ("Sl. glasnik RS", br. 51/92, 53/93, 67/93 i 48/94, "Sl. list SRJ", br. 21/2001 - odluka SUS i "Sl. glasnik RS", br. 101/2005 - dr. zakon)
6. Zakon o javnom redu i miru Srbije („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 6/2016)
7. Krivični zakonik Crne Gore („Službeni list RCG br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i „Službeni list CG“, br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 40/2013 i 56/2013)
8. Zakon o zaštiti od klevete Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ br.37/01)
9. Zakon o zaštiti od klevete Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine u Federaciji BiH, br. 75/02)
10. Kazneni zakonik Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15)
11. Krivičen zakonik Makedonije („Službeni vesnik na Republika Makedonija“ – Prečišćen tekst broj 80/99, 4/2002, 42/2003, 19/2004, 81/2005, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08. 114/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/13, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 115/14 i 132/14)
12. Kazenski zakonik Slovenije iz 2008. godine („Uradni list RS“, 55/08, 66/08, 39/09, 91/11)

Decriminalization of the criminal offense of defamation in the criminal legislation of the Republic of Serbia

Abstract: In this paper the normative order of insult and defamation through historical, comparative and positive legislation of Serbia is being analyzed. The author points out that the specificity of the regulation of the protection of honor and reputation in Serbia is reflected in the fact that the offence of defamation was decriminalized by the Amendments to the Criminal Code of the Republic of Serbia ("Official Gazette of the Republic of Serbia" no. 121/12) of 2012, while the insult as a lesser offence remained protected by criminal legislation. One of the basic arguments in favor of this solution is the fact that the prescription of the offense of defamation is endangering the freedom of expression and media. Protection from the serious delinquency of defamation remained only in the area of litigation proceedings for damages. The uniqueness of this regulation is reflected in the

fact that out of all countries that originate from the same Yugoslav legal system, and which performed the decriminalization of criminal offenses against honor and reputation (Bosnia and Herzegovina, Montenegro and Macedonia), Serbia is the alone one that retained the insult in the criminal legislation. Contrary to the countries that have decriminalized criminal offenses against honor and reputation, the criminal legislation of Croatia and Slovenia includes not only insults and defamation, but also a criminal offense of embarrassment introduced on the model of countries with a rich legal tradition such as Germany, Austria and Switzerland. The paper consists of the introductory part which analyzed the legal arguments and social circumstances in which the Criminal Code of Serbia was passed, the main part of the paper which gave detailed insight in the criminal offenses of insult and defamation with judicial practice, and the final part where the reasons for (un)justifiable application of decriminalization of defamation are stated, along with the author's conclusions.

Key words: insult, defamation, freedom of expression, freedom of media, decriminalization, protection of honor and reputation, human dignity, democratic society.

mr Mišel Buvač¹
mr Danijel Ajanović²

Položaj međunarodnog ugovora u odnosima između država II

Sažetak: Kako je u prvom dijelu rada bilo riječi o osnovnim postulatima međunarodnih ugovora (funkcije, kodifikacije, oblici, osnovne forme ugovora, dijelovi ugovora, subjekti međunarodnog prava i druga pitanja) tako je i bilo za očekivati da će se u nastavku ovoga rada govoriti o drugoj dimenziji međunarodnih ugovora ili bolje rečeno nastavku aktivnosti koje su u vezi sa zaključivanjem međunarodnih ugovora. Naravno, kao što je detaljno objašnjeno u prvim stranicama predhodnog rada, i ovde ćemo nastojati da se bavimo pitanjima koja su ključna za nastavak aktivnosti vezanih za dalje funkcionisanje ugovora ili bolje rečeno njegovo stavljanje u promet kao validni element funkcionisanja država. Sama okosnica ovoga rada biće pitanja revizije i okončanja ugovora kao i način na koji se vrši poništaj ugovora, zatim pitanje zablude, prevare i podmićivanja. Sva ta pitanja su bitna da bi se vidjelo u kojoj

Okosnica ovoga rada biće pitanja revizije i okončanja ugovora kao i način na koji se vrši poništaj ugovora, zatim pitanje zablude, prevare i podmićivanja.

¹ Autor je doktorand na Univerzitetu u Banja Luci, Fakultet političkih nauka.

² Autor je doktorand na Univerzitetu u Travniku, Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju.

Pravo u cjelini, posebno ugovori, budući da su odraz društvenog života, moraju ga sljediti u njegovom razvoju.

su mjeri države stvarno zainteresovane da ugovor u formalnom smislu zaživi i da se njime rješavaju ključni odnosi između država, sa jedne strane, a sa druge, mogućnost da države budu dovedene do situacije u kojoj se ne bi našle da nije bilo nekih aktivnosti druge strane.

Ključne riječi: unutrašnje pravo, Stalni sud Međunarodne pravde, država, međunarodno pravo, međunarodna zajednica, konvencije, međunarodne organizacije.

Revizija i okončanje međunarodnih ugovora

Značaj problema

Pravo u cjelini, posebno ugovori, budući da su odraz društvenog života, moraju ga sljediti u njegovom razvoju, „isto kao i u domenu prirode, tako i u domenu prava, ako postoji jedan izvjestan i siguran faktor sa kojim treba računati da su to promjene“³. Međutim, pitanje revizije međunarodnih ugovora je veoma složeno i delikatno. Razloge za to treba tražiti, prije svega, u institucionalnoj nerazvijenosti međunarodnog poretku⁴, a zatim u dvostrukoj funkciji koju imaju međunarodni ugovori. Kao

što je to istaknuto ranije u formi ugovora međunarodna zajednica⁵ donosi apstraktna pravna pravila. U ovom slučaju međunarodni ugovori imaju istu ulogu kao i zakoni u unutrašnjem pravnom poretku.

Ugovori se pojavljuju kao najpodesniji oblik kroz koji članice međunarodne zajednice obavljaju mnogobrojne pravne poslove.

3 Academie Dipl. Int: Dictionare dipl III supl 1.

4 Međunarodni pravni poredak je sveobuhvatni sistem koji se sastoji od niza elemenata nastalih do i nakon (na temelju) Rimskog prava: povelja, konvencija, kodeksa, papinskih bula, dinastičkih prava. Svi ti propisi se zajedno primjenjuju i na taj način čuvaju čovječanstvo od globalne anarhije kao najteže moguće.

5 Pojam međunarodne zajednice je pojam koji se upotrebljava u javnosti a njegovo značenje u politikološkoj literaturi nije određeno. Koliko je međunarodna zajednica frekventan pojам u međunarodnoj politici, toliko su frekventni pokušaji da se ovom pojmu da jedno naučna i univerzalna definicija. Ali do danas svi ti pokušaji su ostali bezuspješni, stoga nam preostaje da izdvojimo ona određenja koja su najbliža i najjedinstvenija. Prema Vukadinoviću međunarodna zajednica čini središnju kategoriju svih teorijskih analiza međunarodnih političkih odnosa, a istovremeno taj termin je sve prisutniji i u praksi međunarodnog političkog života. Bivši generalni sekretar UN-a Kofi Anan međunarodnu zajednicu vidi kao univerzalistički koncept koji predstavlja podjeljenu viziju boljeg svijeta za sve ljudi i izrazu toga u međunarodnom pravu, međunarodnim institucijama i nesebičnim humanitarnim akcijama. Za francuskog teoretičara Rejmonda Arona međunarodna zajednica predstavlja novi koncept, cjelinu koja obuhvata međudržavni sistem, svjetsku ekonomiju, transnacionalne i nadnacionalne fenomene.

Sa druge strane ugovori se pojavljuju kao najpodesniji oblik kroz koji članice međunarodne zajednice obavljaju mnogobrojne pravne poslove. U ovom slučaju međunarodni ugovori, po sadržini i obliku, mogu se uporediti sa privatnopravnim ugovorima u unutrašnjem poretku.

Revizija pravnih normi, to jest njihovo prilagođavanje mijenjajućim uslovima života u unutrašnjim porecima, vrši se zakonodavnim putem. Budući da u međunarodnoj zajednici ne postoji centralni zakonodavni organ, da ne postoji obavezno sudstvo, to je i problem revizije daleko teži i složeniji, naročito u savremenim uslovima intenzivnog saobraćaja i krupnih promjena do kojih svakodnevno dolazi.

Posebnu teškoću predstavlja danas mnoštvo međunarodnih ugovora različitog profila i sadržine. Otuda je savremeni međunarodno pravni poredak izgradio različitu pravnu tehniku:

- Višestrate ugovore kojima se formiraju međunarodne organizacije;
- Za višestrate ugovore koji sadrže nova pravna pravila;
- Za dvostrate i višestrate ugovore o ekonomskoj, finansijskoj i sličnoj saradnji.

U novije vrijeme, u ugovore se unose revizione klauzule koje ga odlikuju velikom raznolikošću.

Revizione klauzule u višestranim ugovorima

Prema tradicionalnom shvatanju za izmjenu ugovora potreban je pristanak svih strana ugovornica, dakle jednoglasnost. Međutim, kada su u pitanju višestrani ugovori sa velikim brojem strana ugovornica to je teško, gotovo nemoguće postići. Revizione klauzule imaju za cilj da prebrode ove teškoće.

Kao osnovni kriterijum revizione klauzule mogu uzeti:

- Protek određenog vremena;
- Promjenu materijalnog stanja.

Revizija pravnih normi, to jest njihovo prilagođavanje mijenjajućim uslovima života u unutrašnjim porecima, vrši se zakonodavnim putem.

Posebnu teškoću predstavlja danas mnoštvo međunarodnih ugovora različitog profila i sadržine.

Konvencija uopšte ne ulazi u pitanje postupka izmjena.

Povelja UN-a, na primjer, u članu 109 (3) predviđa desetogodišnji period za sazivanje konferencije u cilju revizije, uz uslov da o tome odluči Generalna skupština većinom glasova

i 2/3 većine članova Savjeta bezbjednosti. Nasuprot tome, Pariski ugovor iz 1954. godine, između Njemačke sa jedne strane i triju zapadnih

sila: SAD, Velike Britanije i Francuske, sa druge strane, predviđa reviziju ugovora ukoliko dođe do ujedinjenja Njemačke. Brojni ugovori sadrže revizione klauzule ne ulazeći u opšte uslove pod kojima može biti učinjen prijedlog. Na primjer, član 16 Konvencije o spriječavanju i kažnjavanju zločina genocida predviđa da zahtjev za revizijom može biti podnijet u bilo koje vrijeme, od bilo koje ugovornice posredstvom pismenog saopštenja upućenog Generalnom sekretaru UN-a. Konvencija uopšte ne ulazi u pitanje postupka izmjena već samo određuje da će Generalna skupština, ukoliko nađe za potrebno odlučiti o mjerama koje treba preduzeti u odnosu na takav zahtjev.

Bečka konvencija o ugovornom pravu reguliše ovu materiju povlačeći razlike između: amandmana i modifikacije.

Amandmani ugovora – pod ovim pojmom podrazumjeva se formalni postupak putem koga se vrše izmjene ugovora u odnosu na sve ugovorne strane. Bečka konvencija upotrebljava izraz „amandman“ u generičkom smislu, obuhvatajući njime svaku izmjenu, bez obzira na njene dimenzije, to jest da li se radi o manjim izmjenama ili korijenitoj izmjeni ugovora. Prema tome, Konvencija nije prihvatile razliku koju ustanavljava Povelja UN-a u članu 108 i 109, između pojma „izmjene“ – amandmana samo nekih dijelova ugovora, i pojma „revizije“ cjelokupnog ugovora. Treba ipak dodati da veliki broj država u svojoj praksi slijedi stav koji je došao do izražaja u Povelji UN-a.

Pravilo u vezi izmjena ugovora Konvencija o ugovornom pravu reguliše u formi rezidualnog pravila, koje se primjenjuje

Bečka konvencija o ugovornom pravu reguliše ovu materiju povlačeći razlike između: amandmana i modifikacije.

u odsustvu izričite ugovorne odredbe. Opšte je pravilo da se za izmjenu ugovora ne zahtjeva pristanak svih ugovornica. Pravo svih ugovornica ograničeno je dva formalna elementa:

- Da budu obavještene o prijedlogu za izmjenu ugovora;
- Da uzmu učešća u odlučivanju o prijedlogu za izmjenu.

Sporazum dijela ugovornica o izmjeni ugovora obezvezuje samo strane ugovornice koje su ga zaključile. U odnosima strana ugovornica oba ugovora i strana ugovornica neizmjenjenog ugovora, njihova prava i obaveze regulišu se odredbama ugovora u kome su i jedne i druge strane ugovornice.

Kako se izmjenama pribjegava, po pravilu, u slučaju multilateralnog ugovora otvorenog tipa, nameće se pitanje šta biva sa pravima i obavezama država koje su postale strane ugovornice nakon što je izvršena izmjena ugovora – da li važi pretpostavka da je ta država postala strana ugovornica samo izvornog, neizmjenjenog ugovora ili je postala strana ugovornica oba ugovora – i izvornog i izmjenjenog ugovora. Iz prakse Generalnog sekretara UN-a u svojstvu depozitara međunarodnih ugovora proizilazi pretpostavka da je država, koja je postala strana ugovornica nakon stupanja na snagu sporazuma o izmjeni ugovora, strana ugovornica izmjenjenog ugovora izuzev ukoliko ne izrazi drugačiju namjeru.

U vezi uslova neophodnih da bi amandman stupio na snagu rješenja variraju, s tim što su u izrazitoj brojčanoj prednosti ona koja zahtjevaju pristanak većine ugovornica, dok je uslov jednoglasnosti izuzetak.

Modifikacije ugovora – modifikacija se od izmjene ugovora razlikuje po tome što je bitno obilježena namjerom dijela država ugovornica, dakle ne svih, da izmjene samo izvjesne odredbe višestranjih ugovora u odnosima inter se, tako da izmjenjeni ugovor važi samo u njihovim međusobnim odnosima. Modifikaciju ugovora, kao i izmjenu, treba pojmovno razlikovati od čisto dodatnih akata koji mogu biti naknadno pridodati ugovoru.

Modifikacija ugovora dozvoljena je samo ukoliko to ugovor izričito dozvoljava, ili se iz sadržine ugovora to može zaključiti. Ukoliko, pak, ugovor dozvoljava u jednom ili drugom vidu, modifikacija je moguća pod uslovom:

- Da je spojiva sa ciljem ugovora, odnosno da ne predstavlja smetnje primjeni ugovora, efektivnom ostvarenju predmeta i cilja ugovora uzetog u cjelini;
- Da se time ne vrijeđaju prava ostalih država ugovornica.

U vezi uslova neophodnih da bi amandman stupio na snagu rješenja variraju.

Modifikacija ugovora dozvoljena je samo ukoliko to ugovor izričito dozvoljava.

Ova dva uslova nisu postavljena alternativno već kumulativno. U skladu sa principom dobre vjere obavezna je ugovornica koje pribjegavaju modifikaciji da ostale strane ugovornice obavijeste o svojoj namjeri da modifikuju ugovor. Ova obaveza

Ustanova modifikacije multilateralnog ugovora opravdava se, obično, političkim, istorijskim, ekonomskim i kulturnim posebnostima.

nastaje u onom trenutku kada je namjera da se modificuje ugovor definitivna, odnosno uobličena u odgovorajući prijedlog za modifikaciju ugovora.

Ustanova modifikacije multilateralnog ugovora opravdava se, obično, političkim, istorijskim, ekonomskim i kulturnim posebnostima ili potrebom da se regulativa unapređuje odnosno izbjegava mehanizam veta onih ugovornica koje nisu spremne da tragaju za novim rješenjima (posebno kod konvencije tehničkog karaktera kao što su one koje se tiču poštanskih unija, pomorske plovidbe i slično).

Poništaj ugovora

Pojam

Institut ništavosti ugovora je nastao u okviru građanskog prava i odatle je prenijet na teren međunarodnog prava. Sasvim logično da je u okvirima međunarodnog poretku doživio određene promjene i prilagođen specifičnostima ove grane prava.

Pod pojmom ništavosti podrazumjeva se prestanak dejstva ugovora uslijed otkrivanja nedostataka koji su postojali u trenutku zaključenja ugovora. Osnovne ništavosti možemo podijeliti u dvije grupe:

a. Osnovne relativne ništavosti koje obuhvataju:

Institut ništavosti ugovora je nastao u okviru građanskog prava i odatle je prenijet na teren međunarodnog prava.

- Propise unutrašnjeg prava o nadležnosti za zaključenje ugovora⁶;
- Posebna ograničenja ovlaštenja da se izrazi pristanak države⁷;
- Zabluda⁸;
- Prevara⁹;

⁶ Član 46 Konvencije o ugovornom pravu.

⁷ Član 47 Konvencije o ugovornom pravu.

⁸ Član 48 Konvencije o ugovornom pravu.

⁹ Član 49 Konvencije o ugovornom pravu.

- Podmićivanje ili korupcija¹⁰.

b. Osnovne absolutne ništavosti koje obuhvataju:

- Prinudu nad predstavnikom države¹¹;
- Prinudu nad državom¹²;
- Sukob sa normom jus cogensa¹³.

Kod relativne ništavosti radi se prvenstveno o interesima samih ugovornica.

Razlikovanje osnova ništavosti na osnovne relativne ništavosti i osnovne absolutne ništavosti izvedeno je prema važnosti interesa koji se potvrđuju zaključenjem ugovora.

Kod relativne ništavosti radi se prvenstveno o interesima samih ugovornica, pa otuda, i dispozicija stranaka ima uticaja na valjanost ugovora. Zato je i dopušteno da ugovornica koja se može pozivati na razlog ništavosti od toga odustane izričito ili prečutno i tako otkloni nedostatak ili manu pristanka na obavezivanje.

U osnovi koncepta absolutne ništavosti su interesi međunarodne zajednice kao cjeline. Ugovornica ne može osnažiti takav ugovor jer u pitanju nije sređivanje odnosa između ugovornica u strogom smislu riječi, već usaglašavanje načina zaključenja ugovora i predmeta ugovora sa fundamentalnim načelima međunarodnog pravnog poretku. Kod absolutne ništavosti pravne posljedice nastaju ipso facto. Sporovi koji tom prilikom eventualno nastaju nisu sporovi oko pravnih dejstava osnova absolutne ništavosti, već sporovi o faktičkom postojanju osnova absolutne ništavosti. Relativna ništavost je, pak, latentna ništavost pa je zbog toga preduzimanje određenih radnji materijalna pretpostavka za poništenje ugovora. No, ako se relativno ništav ugovor oglasi ništavim razlika se gubi – i kod absolutne i kod relativne ništavosti, ugovor se po pravilu, lišava pravnih dejstava ob initio.

Relativna ništavost je, pak, latentna ništavost pa je zbog toga preduzimanje određenih radnji materijalna pretpostavka za poništenje ugovora.

Postojanje osnova ništavosti, izuzev ius cogensa, ne dovođi nužno do ništavosti ugovora kao pravnog akta. Ustvari, ako se radi o bilateralnom ugovoru, takav ishod je neizbjegjan. Kod

10 Član 50 Konvencije o ugovornom pravu.

11 Član 51 Konvencije o ugovornom pravu.

12 Član 52 Konvencije o ugovornom pravu.

13 Član 53 Konvencije o ugovornom pravu.

multilateralnih ugovora, po pravilu, odgovarajući ishod je ništavost pristanka na obavezivanje, dakle, lišavanje pravnih dejstava

Osnov ništavosti ili prestanka ugovora ne mora nužno da pogda ugovor kao cjelinu.

konkretnog pojedinačnog pristanka na obavezivanje. Izuzetno, sukob sa normom ius cogensa, s obzirom na karakter ovih normi, neizbjegno vodi ništavosti ugovora kao pravnog akta.

Osnov ništavosti ili prestanka ugovora ne mora nužno da pogda ugovor kao cjelinu. Od bitnog zanačaja je namjera ugovornih strana. Ako se razlog ništavosti ili prestanka ugovora odnosi samo na izvjesne odredbe onda se stranka na taj razlog može pozivati samo u pogledu ovih odredbi pod sljedećim uslovima:

1. Kada je ove odredbe moguće odvojiti od ostalog dijela ugovora u vezi primjene ugovora;
2. Kada proizilazi iz ugovora ili je drugačije utvrđeno da prihvatanje odredbi o kojima je riječ nije za drugu ugovornicu ili ugovornice predstavljalo bitnu osnovu pristanka da bude vezana ugovorom;
3. kada je opravdano da se nastavi sa izvršenjem preostalog dijela ugovora¹⁴.

Djeljivost ugovornih odredbi je izričito zabranjena ako do ništavosti ugovora dolazi uslijed prinude nad predstavnikom države, prinude nad državom kao kolektivitetom i sukoba ugovora sa normom ius cogensa.

Pozivanje na razlog ništavosti ili prestanka ugovora nije apsolutno pravo. Izvjesni akti ili propusti ugovornice koja je inače legitimisana da istakne osnov ništavosti ili prestanka, a koja se u osnovi svode na naknadno osnaživanje manjivog pristanka, lišavaju tu ugovornicu prava da se pozove na osnov ništavosti ili prestanka. Konvencija predviđa da ugovornica koja je bila upoznata sa razlogom ništavosti ili prestanka, gubi pravo da se pozove na te razloge:

a. Ako je izričito prihvatile da ugovor smatra punovažnim ili na snazi;

Djeljivost ugovornih odredbi je izričito zabranjena.

b. Ako se mora smatrati na osnovu njenog ponašanja da se prečutno saglasila sa punovažnošću ugovora ili njegovim ostajenjem na snazi.

¹⁴ Član 44 (3) Konvencije o ugovornom pravu.

U oba slučaja radi se o osnaženju (konvalidaciji) manjivog ugovora. Gubitak prava na povezivanje na razlog ništavosti se opravdava načelom allegans contraria non audiendus est, namjerom da se onemoguće zloupotrebe koje bi podrile pravo pacta sunt servanda.

Pravo na pozivanje na ništavost ugovora ne gubi se jedino u slučaju, prinude nad predstavnikom države, prinude nad državom kao kolektivitetom i sukoba ugovora sa normom ius cogensa, ili u materiji prestanka ugovora u slučaju nastanka nove norme ius cogensa.

Pravo na pozivanje na ništavost ugovora ne gubi se jedino u slučaju, prinude nad predstavnikom države.

Osnov relativne ništavosti ugovora

Propisi unutrašnjeg prava o nadležnosti za zaključenje ugovora

Teorija međunarodnog prava je duboko podijeljena u ocjeni uticaja propisa unutrašnjeg prava na valjanost međunarodnih ugovora. Sjenka ove podjele, koja je u stvari, samo sužena optika monističko - dualističke kontroverze o odnosu između unutrašnjeg i međunarodnog prava, vidljive su i na rješenju koje usvaja Konvencija. Član 46 predviđa da država ne može navoditi kao razlog poništenja njenog pristanka na obavezivanje činjenicu da je taj pristanak izražen na način kojim je narušena neka odredba njenog unutrašnjeg prava o nadležnosti za zaključenje ugovora, izuzev ako je ta povreda bila očigledna i ako se odnosi na neko bitno pravilo unutrašnjeg prava¹⁵.

Teorija međunarodnog prava je duboko podijeljena u ocjeni uticaja propisa unutrašnjeg prava na valjanost međunarodnih ugovora.

15 Postoje dva osnovna, međusobno suprostavljeni, teorijski shvatana. Po internacionalističkom shvataju, međunarodno pravo suvereno i nezavisno od unutrašnjeg prava određuje krug lica koja predstavlja državu na međunarodnom planu i načine na koje može biti izražen pristanak države da bude obavezana ugovorom – Blix, P, Treaty – Making Power, 1960, strana 392. Kod nas naročito Ibler: „Protivustavna ratifikacija“, Jugoslovenska revija za međunarodno pravo 2/1956, strana 271 – 286. Iz toga proizilazi da, ako organ koga međunarodno pravo smatra ovlaštenim da djeluje na međunarodnom planu, izradi pristanak na obavezivanje na način koji predviđa međunarodno pravo, činjenica da je taj organ povrijedio propise unutrašnjeg prava o nadležnosti za zaključivanje ugovora ne može sama po sebi biti istaknuta kao razlog ništavosti ugovora. Na drugoj strani je ustavno shvatanje (takozvano shvatanje po ustavnoj ekscepciji) na osnovu koga unutrašnje pravo određuje lica koja u ime države mogu sklapati međunarodne ugovore i načine na koje se izražava volja države da bude obavezana ugovorom. Zbog toga je poštovanje propisa unutrašnjeg prava o nadležnosti za zaključenje ugovora bitan uslov za formiranje volje države i, samim tim, za valjanost ugovora. Država koja stupa u pregovore radi sklapanja ugovora se zato ne može osloniti na sposobnost državnih organa da zaključe ugovor, pa makar to bili i šef države ili vlade, a da ne dođe u situaciju da zaključeni ugovor, bude napadnut zbog prepostavljene povrede unutrašnjeg prava.

Prema tome, radi se o eklektičkom rješenju. Ona se zasniva na opštem pravilu i izuzetku od toga pravila. Opšte je pravilo da nepoštovanje propisa unutrašnjeg prava o nadležnosti za zaključenje ugovora ne dira u valjanost pristanka datog u odgovarajućoj formi od strane lica koga međunarodno pravo smatra ovlaštenim da izrazi taj pristanak.

Od opšteg pravila postoji izuzetak. U tom smislu je formulisana i presuda Stalnog suda međunarodne pravde u sporu oko Istočnog Grenlanda (1933. godine). Mada je Norveška tvrdila da je Deklaracija njenog ministra inostranih poslova Ihlena, data povodom pitanja danske vlade u vezi proširenja danskog suvereniteta nad cijelim Grenlandom, ništava budući da je protivustavna, Sud je u svojoj presudi, po red ostalog istakao da je: „... van svakog spora da odgovor...dat od ministra inostranih poslova u ime njegove vlade a na zahtjev diplomatskog predstavnika strane sile...obavezuje državu kojoj ministar pripada¹⁶“.

Od opšteg pravila postoji izuzetak na osnovu koga se povreda unutrašnjih propisa o nadležnosti može istaći kao osnovništavosti ugovora pod uslovom da se radi o očiglednoj povredi propisa unutrašnjeg prava od bitnog, osnovnog značaja.

Kada je povreda očigledna? Po Konvenciji, povreda je očigledna ako je objektivno jasna za svaku državu koja u tom pogledu postupa prema uobičajenoj praksi i dobroj vjeri. To znači da u svakom konkretnom slučaju nije nužno da druga ugovornica

Po Konvenciji, povreda je očigledna ako je objektivno jasna za svaku državu koja u tom pogledu postupa prema uobičajenoj praksi i dobroj vjeri.

bude stvarno svjesna prekršaja unutrašnjeg prava. Prepostavka je da je ona znala za prekršaj, ako je taj prekršaj bio jasan za svaku državu koja u tom pogledu postupa prema uobičajenoj praksi i dobroj vjeri¹⁷.

šnjih propisa, te u svakom konkretnom slučaju mora ispitati relevantne propise unutrašnjeg prava drugih učesnica u progovorima – Guggenheim, P. Traite de droit international public, 1986, I, strana 139 – 146; Jones, M. Full powers and ratification 1946, strana 154 – 155.

16 P.C.I.J. Ser. A/B No.53, strana 71.

17 Ovakva definicija očigledne povrede se, izvjesno, teško sprovodila u praksi, i to barem iz dva razloga. Prvo, propisi koji regulišu nadležnost organa za zaključenje ugovora su česti, nejasni i šturi. Teško je reći da li prevagu valja dati samim propisima ili praksi koja može da odstupa od slova propisa. Recimo, u američkom ustavnom sistemu praktično je nemoguće unaprijed znati da li je ugovor koji predsjednik SAD-a zaključi sa stranom silom – ugovor (treaty) ili međunarodni sporazum (executive agreement) za čiju punovažnost nije potrebno odobrenje Senata. Drugo, kako u međunarodnom pravu ne postoji apstraktni standard, kao što je standard bonus pater familiasa u unutrašnjem pravu, teško je vidjeti kako će se, u odustvu obaveznog sudstva, ustanoviti da li je povreda očigledna ili ne.

Predmet očigledne povrede ne može biti bilo koja norma unutrašnjeg prava već samo: 1. norma koja reguliše nadležnost za sklapanje međunarodnog ugovora i 2. norma koja je od bitnog značaja. Smisao prve rezerve jeste u tome da se iz domaća člana 46 isključe slučajevi takozvanih zabranjenih ugovora (recimo, kada federalna jedinica sklapa ugovor na koji nije ovlaštena).

Predmet povrede moraju biti propisi unutrašnjeg prava određene snage.

Predmet povrede moraju biti propisi unutrašnjeg prava određene snage. Po pravilu, radi se o ustavnim propisima u širem smislu riječi, to jest pored ustava relevantni su i zakoni koji regulišu ustavnu materiju.

Konvencija reguliše samo međunarodne posljedice nepoštovanja propisa unutrašnjeg prava. Odgovarajuće odredbe Konvencije su, zbog toga, bez uštrba po sankcije koje unutrašnje pravo predviđa u odnosu na organ koji postupa ultra vires.

Posebna ograničenja ovlaštenja da se izrazi pristanak države na obavezivanje ugovora

Ovlaštenje predstavnika da izrazi pristanak države na obavezivanje može biti podvrgnuto raznovrsnim ograničenjima. Pored ustavnih, ta ograničenja mogu biti i administrativnog karaktera, to jest mogu biti sadržana u nalozima vlade ili drugog organa. Na primjer, predstavniku države može biti naloženo da ne izrazi pristanak na obavezivanje ukoliko kod sklapanja ugovora o zasnivanju službenosti prolaza materijalna naknada prelazi određeni iznos.

Poštovanje tih ograničenja je stvar političke i upravne discipline predstavnika koji prilikom zaključenja nastupa kao organ države. Izuzetno prekršaj tih ovlaštenja može biti od interesa i za međunarodno pravo. Naime, ta posebna ograničenja predstavniku da izrazi pristanak da bude obavezana ugovorom mogu biti istaknuta kao osnov ništavosti u slučaju ako su saopštena drugim državama učesnicama u pregovoru prije nego što je pristanak na obavezivanje izražen¹⁸.

Konvencija reguliše samo međunarodne posljedice nepoštovanja propisa unutrašnjeg prava.

18 Član 47 Konvencije.

Po logici stvari, prekršaj ograničenja nije relevantan sa stanovišta valjanosti ugovora ako ugovor podliježe ratifikaciji, prihvatanju. U tom slučaju država čiji predstavnik nije poštovao ograničenje uzima u obzir tu činjenicu prilikom donošenja odlu-

Zabluda je pogrešna ili netačna predstava u pogledu činjenica relevantnih za zaključenje ugovora.

ke da li će taj ugovor ratifikovati, prihvati i slično. Ako to učini onda je u aktu ratifikacije ili prihvatanja sadržan i akt osnaženja neovlaštenog postupka njenog predstavnika. Prema tome,

prekršaj ograničenja da se izrazi pristanak države na obavezivanje je samostalna pravna činjenica u materiji valjanosti ugovora samo u slučaju ako je predstavnik ovlašten da definitivno izrazi pristanak države na obavezivanje (na primjer, ako ugovor stupa na snagu potpisom).

Zabluda

Zabluda je pogrešna ili netačna predstava u pogledu činjenica relevantnih za zaključenje ugovora. Slučajevi zablude u međunarodnom pravu su rijetki. Svode se, uglavnom, na takozvane geografske zablude ili zablude u pogledu geografskih karata. U jurisprudenciji međunarodnih sudova mogu se naći samo dva slučaja u kojima se raspravljalo o posljedicama zablude¹⁹. Međutim, ni u jednom od ova dva spora pozivanje na zabludu nije prihvaćeno od strane Suda, tako da njihov značaj treba tražiti u negativnom smislu, to jest u utvrđivanju uslova i situacije kada zabluda ne utiče na valjanost datog pristanka.

Rijetkost zablude u postupku međunarodnog ugovora se objašnjava dvema momentima:

- Okolnošću da su države stručno i intelektualno opremljenije od ugovornica u privatno pravnim ugovorima;
- Složenošću samog postupka ugovaranja koji svodi na minimum mogućnost da zabluda promakne pazarne ugovornice.

Slučajevi zablude u međunarodnom pravu su rijetki.

Država se, po Konvenciji, može pozivati na zabludu kao osnov ništavosti ugovora u dva slučaja:

¹⁹ Stalni su međunarodne pravde se ovim pitanjem pozabavio u sporu oko Istočnog Grenlanda (1933. godine) – P.C.I.J. Ser A/B No 53, 71, 91 – Međunarodni sud pravde koji se ticao hrama Preah Vihear – I.C.J. Reports 1962, strana 26.

- Ako se zabluda odnosi na činjenicu ili situaciju za koju je ta država prepostavljala da je postojala u momentu kada je ugovor zaključen;
- Da su ta činjenica ili situacija predstavljale suštinsku osnovu pristanka na obavezivanje ugovora, to jest da se zabluda odnosi na činjenicu ili situaciju bitnu za zaključenje ugovora.

Od zablude u činjenici ili situaciji koja se odnosi na ugovor, treba razlikovati zabludu u pogledu redakcije teksta ugovora.

Izuzetak od pravila po kome se država može pozivati na zabludu predstavlja slučaj kada je država svojim ponašanjem doprinjela zabludi. Formulišući ovaj izuzetak Konvencija se poslužila stanovištem Međunarodnog suda pravde u sporu koji se ticao hrama Preah Vihear po kojoj se osnovno pravilo ne primjenjuje „ako je ugovornica doprinjela zabludi sopstvenim ponašanjem ili ako su okolnosti bile takve da je ona morala biti upozorenata na mogućnost zablude²⁰“.

Klasično međunarodno pravo je povlačilo strogu razliku između zablude u pogledu činjenica (error facti) i zablude u pogledu prava (error iuris). U skladu sa tradicijom koja vuče korijen još iz rimskog prava – ignoratia legis nocet – zabluda u pogledu prava nije priznavan status osnova ništavosti ugovora²¹. Konvencija ne isključuje mogućnost da zabluda u pogledu prava bude od uticaja u ličnom obliku kombinovane ili mješovite zablude to jest zablude u kojoj se stiču elementi pogrešne predstave o činjenicama i o pravu.

Od zablude u činjenici ili situaciji koja se odnosi na ugovor, treba razlikovati zabludu u pogledu redakcije teksta ugovora. Kao ilustraciju ove vrste zablude može se navesti slučaj Varšavske konvencije o unifikaciji izvjesnih pravila koja se odnosi na međunarodni vazdušni transport (1929. godine) u čijem francuskom tekstu je umjesto riječi „ekspeditor“ greškom unijeta riječ „transporter“. Zablude ove vrste pojavljuju se kod ugovora redigovanih na više jezika. One ne predstavljaju osnov ništavosti, već samo razlog da se pribjegne ispravci teksta.

Pod prevarom se podrazumjeva svaka podvala, laž, lukavstvo, zlonamjerno predstavljanje.

²⁰ I.C.J Reports, 1961, strana 30; Application for Revision and Interpretation of the Judgment of 24 February 1982 in the Case Concerning the Continental Shelf (Tunisia/Lybian Arab Yamahiry), ICJ Reports, 1985, page 92.

²¹ U tom smislu vidjeti mišljenje sudije Anzilotta u sporu oko Istočnog Grenlanda – P.C.I.J. Publications, Ser, A/B No 53, strana 92.

Prevara

Pod prevarom se podrazumjeva svaka podvala, laž, luka-vstvo, zlonamjerno predstavljanje koje ima za cilj da kod druge

Iz dostupne prakse proizilazi da se prevara rijetko dešava u postupku ugovorana.

države pregovarača stvori lažnu predstavu na osnovu koje prevarena strana pristane da da pristanak na obavezivanje. Očigledno je da postoji tjesna veza između zablude i prevare. Jer,

prevara je na neki način izazvana zabluda. Razlika između ova dva pojma leži u protivpravnosti, to jest u činjenici da je jedna strana dovedena u zabludu prevarenim, protivpravnim ponašnjem druge strane.

Postoje tri elementa prevare:

- Zla namjera (mala fides);
- Određeno ponašanje, koje poprima različite pojavnne oblike, kao materijalizacija zle namjere;
- Uzročna veza između prevarenog ponašanja i zablude.

Po Konvenciji država, koja je navedena na zaključenje ugovora prevarenim ponašanjem druge države pregovarača, može se pozvati na prevaru kao na osnov ništavosti svog pristanka kao obavezivanje ugovorom²².

Iz formulacije člana 49 proizilazi da se status osnova ništavosti priznaje samo takozvanoj glavnoj prevari (dol principal) to jest prevari koja je odlučujuće uticala na državu pregovarača da da pristanak na obavezivanje.

Negativna dejstva prevare prevazilaze sankciju ništavosti, jer prevara utiče na samu osnovu povjerenja između stranaka u ugovornim odnosima.

Mogućnost da se prevara dogodi, posebno su male kod multilateralnih ugovora.

Iz dostupne prakse proizilazi da se prevara rijetko dešava u postupku ugovorana²³. Mogućnost da se prevara dogodi, posebno su male kod multilateralnih ugovora.

22 Član 49 Konvencije.

23 Objelodanjen je, kako se navodi, samo jedna slučaj prevare, i to prilikom sklapanja mirovnog ugovora između SAD-a i Velike Britanije (Webster – Ashburton), Slučaj Moore, Digest of International Law, V 1906, page 719.

Podmićivanje

Odredba o podmićivanju (korupciji) predstavnika države je inovacija u međunarodnom pravu čije se unošenje u sistem pravila ugovornog prava opravdavala pravno političkim razlozima, to jest na mjerom da se pravno žigošu moguća pribjegavanja podmićivanju kao suptilnijem obliku navođenja predstavnika države da da pristanak na obavezivanje.

Konvencija predviđa da „ako je pristanak države na obvezivanje ugovorom postignut putem podmićivanja njenog predstavnika posrednom ili neposrednom radnjom druge države koja je učestvovala u pregovorima, država se može pozvati na podmićivanje kao razlog poništenja njenog pristanka na obvezivanje ugovorom²⁴“.

Podmićivanje se odnosi samo na akte sračunate da izvrše odlučujući i suštinski uticaj na predstavnika države u cilju zaključenja ugovora. Uobičajene pažnje i milosti koje se ispoljavaju prema predstavniku države su irrelevantne. Na primjer, dodjeljivanje odlikovanja predstavnicima država po završetku važnih diplomatskih pregovora se smatra aktom priznavanja i dobroj vjeri predstavnika države.

Smisao formulacije „posrednom ili neposrednom radnjom druge države koja je učestvovala u pregovorima“ nije u zahtjevu za vidljivošću, već u mogućnosti da se akti podmićivanja mogu posredno ili neposredno propisati drugoj ugovornici.

Osnovi absolutne ništavosti ugovora

Prinuda nad predstavnikom države

Opšte je mišljenje da prinuda nad predstavnikom države u odnosu na njegovu ličnost ili u njegovom ličnom kapacitetu sa ciljem da se pribavi pristanak na obavezivanje ugovorom predstavlja osnovni ništavostni ugovora. Pri tome se polazi od analogije sa rješenjima ustanovljenim u unutrašnjem pravu i insistira na odsustvu saglanosti (consensus ad idem). Postoji više klasa

Podmićivanje se odnosi samo na akte sračunate da izvrše odlučujući i suštinski uticaj na predstavnika države u cilju zaključenja ugovora.

Pod prinudom u užem smislu podrazumjeva se nanošenje fizičkog zla licu odnosno organu koji predstavlja državu.

²⁴ Član 50 Konvencije.

fikacija prinude nad predstavnikom države. Sa stanovišta karta-
tera prinude razlikuju se prinuda u užem smislu ili vis apsoluta
i prinuda u širem smislu ili vis compulsiva.

Prinuda u širem smislu definiše se
kao stavljanje u izgled nekog zla.

Pod prinudom u užem smislu podrazu-
mjeva se nanošenje fizičkog zla licu odnosno
organu koji predstavlja državu u cilju da on iz-
javi volju u određenom pravcu. Odlikuje se totalnom fizičkom
nadmoći jedne strane i odsustva mogućnošću izbora druge stra-
ne. Isključivi i neposredni objekt prinude u užem smislu je sam
pregovorač.

Prinuda u širem smislu definiše se kao stavljanje u izgled
nekog zla u slučaju neprihvatanja ili djelimičnog prihvatanja
zahtjeva drugog pregovarača. Prijetnja može biti neposredna
(ako je usmjerena na ličnost pregovarača) ili posredna (ako se zlo
stavlja u izgled licima bliskim pregovaraču).

Da bi bila relevantna prijetnja mora da posjeduje izvjesne
atribute: prvo, mora biti ozbiljna, to jest takve prirode da kod
pregovarača izazove strah; i drugo, mora biti protivpravna, to
jest činjenje ili nečinjenje koje se stavlja u izgled u slučaju ne-
prihvatanja ugovora treba da bude nedozvoljeno sa stanovišta
međunarodnog prava²⁵.

Prema momentu preuzimanja radnji prinude, razliku-
jemo prinudu u toku pregovaranja odnosa stavljanja potpisa i
prinudu u momentu ratifikacije. Kao primjer ove druge vrste
prinude može se navesti prinuda koju su japanski pregovarači,
vojnici, izvršili nad korejskim carem i njegovim ministrima u ci-
lju pribavljanja njihovog pristanka na Ugovor od 1905. godine,
kojim je ustanovljen japski protektorat nad Korejom. Konven-
cija jednostavno utvrđuje da je „Izražavanje pristanka države da

U pogledu ocjene efekata prinude
nad državom kao kolektivitetom,
međunarodno pravo je doživjelo
radikalnu promjenu.

bude obavezana ugovorom, pribavljenog prinu-
dom nad njenim predstavnikom, aktima ili pri-
jetnjom upućenom lično njemu, lišeno svakog
pravnog dejstva²⁶.

Prema tome, u ovom slučaju radi se o prinudi nad pojedin-
cem kao privatnom ličnošću a ne kao državnom organu. Pored

25 U vezi sa tim, u klasičnom međunarodnom pravu je vođena duga diskusija o tome da li se
zatočeništvo pregovarača može smatrati aktom prinude – River, A. „Osnovi međunarodnog
prava“, 1989, II, 58; Fauchile, P. „Traite International Public“, I, strane 298 – 299.

26 Član 51 Konvencije.

prinude koja se vrši u odnosu na njegovu ličnost relevantna je i prijetnja koja se odnosi, recimo, na njegovu karijeru otkrivanjem momenata koji se odnosi na privatni život, kao prijetnja ili prinuda nad članom porodice sa namjerom da se tako utiče na volju predstavnika države.

Hod ka promjenama na pozitivno-pravnom planu započeo je odredbom Pakta Društva naroda.

Prinuda nad državom kao kolektivitetom

U pogledu ocjene efekata prinude nad državom kao kolektivitetom, međunarodno pravo je doživjelo radikalnu promjenu. Klasično međunarodno pravo je, priznajući rat za normalan oblik međunarodnog opštenja, odricalo bilo kakav uticaj prinude nad državom na valjanost ugovora. Najbolju ilustraciju ovakvog stanja stvari nalazimo u činjenici da klasično pravo nije dovodilo u sumnju valjanost ugovora o miru za koje je sasvim izvjesno da su sklapani prinudom nad pobjeđenom državom.

Hod ka promjenama na pozitivno-pravnom planu započeo je odredbom Pakta Društva naroda koja je ograničavala pravo na vođenje rata, preko Brian – Kellogovog²⁷ pakta iz serije bilateralnih i multilateralnih ugovora²⁸ da bi kulminirao zabranom prijetnje i upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta i političke nezavisnosti država utvrđenih Poveljom UN-a u članu 2 (4) Povelje. Princip zabrane prijetnje i upotrebe sile je lex lata savremenog poretka.

Kako je država apstrakcija, tako da u međunarodnim odnosima nastupa preko fizičkih lica koja djeluju u svojstvu državnih organa, to se u krajnjoj liniji prinuda nad državom kao kolektivitetom ispoljava prima facie kroz pirnudu nad pojedincem²⁹. Razlika između

Razlika, mada teorijski jasna, nije uvijek vidljiva u praksi.

²⁷ Brijan – Kelgov pakt od 27. avgusta 1928. godine predstavlja vrhunac mirovne diplomatiјe jer se njime odriče od rata kao oruđa nacionalne politike. Naziv je dobio po francuskom ministru spoljnih poslova Aristidu Brijanu i američkom državnom sekretaru Frenku Kelogu koji su potpisali pakt.

²⁸ U periodu između 1920 – 1945 godine zaključen je veliki broj ugovora o zabrani pribjegavanja ratu iz čega se izvlači zaklučak da je pravilo o zabrani upotrebe sile konstituisano kao običajno pravilo i prije donošenja Povelje. Brownie, I., „International law and the use of force by States“, 19, page 110. Izgleda da je takvom rezonovanju naginjao i Nirnberški sud. Baxter, R., „Treaties and Custom“, RdC, 1970, vol 129, page 57 – 58.

²⁹ Zbog toga se i javljaju ništenja, naročito u starijoj istoriji, da je prinuda nad državom kao kolektivitetom nemoguća, na primjer, Popović, Đ. „Međunarodno ugovorno pravo“, 1938, strana 58.

prinude nad predstavnikom države i prinude nad državom kao kolektivitetom leži u činjenici da je u slučaju prinude nad pojedincem objekt prinude neko lično dobro (fizički ili moralni auto-

Po ekstenzivnom shvatanju, prinudu treba tumačiti u smislu da obuhvata ne samo oružanu već i politički i ekonomsku prinudu.

ritet predstavnika države kao individue), dok se u slučaju prinude nad državom kao kolektivitetom kao objekt pojavljuje neko državno dobro.

Razlika, mada teorijski jasna, nije uvijek vidljiva u praksi. Na primjer, u prinudi izvršenoj nad predsjednikom CSSR Hahom i ministrom inostranih poslova Hvalkovskim prilikom zaključenja ugovora o njemačkom protektoratu nad Češkom i Moravskom 1939. godine stekli su se elementi prinude nad pojedincem i prinudom nad državom kao kolektivitetom.

Odredba Konvencije na osnovu koje „ništav je svaki ugovor čije je zaključenje postignuto prijetnjom ili upotrebom sile, kršenjem principa međunarodnog prava uspostavljenih u Povelji UN-a³⁰“ samo je refleks opšteg pravila, konkretizacija opšteg principa zabrane prijetnje ili upotrebe sile u materiji ugovornog prava.

Postavljaju se dva osnovna pitanja u vezi sa primjenom člana 52 Konvencije:

- Definisanje pojma „prinuda“;
- Vremenski domaćaj odredbe o ništavosti ugovora zaključenim prijetnjom ili upotrebom sile.

Što se prvog pitanja tiče, mišljenja su podjeljena oko takozvanog ekstenzivnog i restriktivnog tumačenja pojma prinude.

Po ekstenzivnom shvatanju, prinudu treba tumačiti u smislu da obuhvata ne samo oružanu već i politički i ekonomsku prinudu. Ovo shvatanje, koje su na Bečkoj konferenciji zastupale socijalističke i nesvrstane zemlje, polazi od principa suvere-

ne jednakosti i opasnosti koje po harmonične i pravedne međunarodne odnose ima primjena političke i ekonomске prinude.

Politička nezavisnost se, dobrim dijelom, svodi na puku formu ukoliko nije praćena ekonomskom nezavisnošću.

Politička nezavisnost se, dobrim dijelom, svodi na puku formu ukoliko nije praćena ekonomskom neza-

30 Član 52 Konvencije.

visnošću³¹. Restriktivno shvatanje, branjeno uglavnom od strane razvijenih zapadnih zemalja oslanja se na značenje pojma prinude inkorporisano u članu 2 (4) Povelje i navodno nemogućnost da se razdvoje dozvoljeni i nedozvoljeni oblici ekonomske i političke prinude u uslovima velikih disproporcija u snazi država članica savremene međunarodne zajednice.

Pravna svijest čovječanstva izražena u seriji pravnih i političkih dokumenata.

Kompromisno rješenje je iznađeno u usvajanju Deklaracije o zabrani vojne, političke i ekonomske prinude pri zaključivanju ugovora, kojom se „svečano osuđuje prijetnja i upotreba pritiska u svakom obliku, bilo vojnom, političkom ili ekonomskom od bilo koje države da bi prinudila drugu državu da izvrši neki akt u vezi sa zaključivanjem ugovora kršeći principe suverene jednakosti država i slobodnog pristanka“. Mada je Deklaracija sastavni dio Završnog akta Konferencije o ugovornom pravu, izvjesno je da ona ima obaveznu pravnu snagu, nije *jus perfecta* već akt od moralnog i političkog značaja.

Ali pravna svijest čovječanstva izražena u seriji pravnih i političkih dokumenata³², govori u prilog tezi o prerastanju pravila o zabrani upotrebe oružane sile u pravilo o zabrani svih oblika sile u međunarodnim odnosima kao nespojivih sa fundamentalnim načelom ravnopravnosti država. Vremenski domaćaj člana 52 je, takođe, predmet izvjesnih razmimoilaženja, naročito sa obzirom na odredbu člana 4 o retroaktivnom dejstvu Konvencije. Ispravno je shvatanje da se pravilo o ništavosti ugovora zaključenih upotrebom prinude nad državom kao kolektivitetom primjenjuje na sve ugovore zaključene po stupanju na snagu Povelje UN-a. S obzirom na to da postoje indicije da je pravilo o zabrani sile nastao običajnim putem i prije momenta stupaњa Povelje na snagu, treba dopustiti mogućnost da se valjanost ove odredbe ratione temporis protegne i unazad. U prilog ove

Odredba o neretroaktivnom dejstvu Konvencije je u konkretnom slučaju irelevantna.

31 O oblicima neoružane prinude; *Fisheries Jurisdiction case*, ICJ Reports, 1973, Dissenting opinion of Judge P. Nervo., page 47.

32 Na primjer, Povelja organizacije američkih država, u članu 15 i 16 zabranjuje upotrebu svakog oblika prinude u odnosima između država – UNTS, vol 19, strana 52. Veliki broj rezolucija Generalne skupštine proklamuje nedozvoljenost političkog i ekonomskog pritiska u odnosima ravnopravnih subjekata međunarodne zajednice. Posebno su konzistentna u tom pogledu stanovišta nesvrstanih zemalja koje praktično u svim deklaracijama sa sastanka šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja snažno insistiraju na potrebi isključenja iz prakse međunarodnih odnosa političkog i ekonomskog pritiska kao elementa neravnopravnosti i potčinjavanja.

Konvencije peremptorna norma opšteg međunarodnog prava je norma prihvaćena i priznata od cijelokupne međunarodne zajednice.

mogućnosti ide formulacija „principa međunarodnog prava uspostavljenih u Povelji UN-a“ koja ukazuje da Povelja, prema tome, i princip zabrane prijetnje i upotrebe sile nije nastao ex nihilo već evolucijom običajnog međunarodnog prava.

Odredba o neretroaktivnom dejstvu Konvencije je u konkretnom slučaju irelevantna, jer je primjena pravila o neretroaktivnosti bez uticaja na primjenu svih pravila „kojima bi ugovori bili podložni na osnovu međunarodnog prava nezavisno od ove Konvencije“.

Sukob sa peremptornom normom opšteg međunarodnog prava (ius cogens)

U članu 53 Konvencija utvrđuje „ništav je svaki ugovor koji je u momentu zaključenja u suprotnosti sa nekom peremptornom normom opšteg međunarodnog prava. Za svrhu ove Konvencije peremptorna norma opšteg međunarodnog prava je norma prihvaćena i priznata od cijelokupne međunarodne zajednice kao norma od koje nije dopušteno nikakvo odstupanje i koja može bit izmjenjena samo jednom novom normom opšteg međunarodnog prava koja ima isto svojstvo“.

U domenu ugovornog prava norme ius cogensa određuju dozvoljeni predmet ugovora, i samim tim, postavljaju granične autonomije volje ugovornih strana. Na taj način ove norme ustanovljavaju osnovu za promjenu odnosa između suvereniteta država i međunarodnog javnog poretku i za miješanje međunarodne zajednice u ugovornu aktivnost država kada ova dođe u sukob sa opštim interesima.

Ideja o normama koje vezuju države nezavisno od njihove volje je relativno stara. Nalazimo je već u učenju o nužnom

Ideja o normama koje vezuju države nezavisno od njihove volje je relativno stara.

pravu (ius nessesarium)³³ od koga države nisu mogle odstupati u međusobnim odnosima, preko konstrukcije o fundamentalnim pravima država³⁴ i opštim pravnim načelima kogentnog ka-

33 Grotius II, De iure belli ac Pacis, in classics of International Law, ed by J, Scott, 1925, I, strana 38 – 40.

34 Le Fur, La theorie du droit naturel de puis le XVIII-e siecle et la doctrine moderne, RDC, 1927, vol 18, page 349 – 350.

raktera³⁵ do učenje o načelu pacta sunt servanda kao natpozitivnoj objektivnoj normi³⁶.

Elemente ius cogensa kao pozitivnopravne kategorije nalazimo tek u ustavnim aktima univerzalnih političkih organizacija – Društva naroda i naročito, OUN-a. Član 103 Povelje ustanovljavajući hijerarhijski odnos između obaveza sadržanih u Povelji i obaveza po drugim međunarodnim sporazumima, stvara osnov za ocjenu legalnosti predmeta ugovora³⁷.

U toj evoluciji Konvencija ide korak dalje tako što izričito definiše norme ius cogensa i precizno utvrđuje pravne posljedice koje pogađaju ugovor suprotan normi ius cogensa.

Sa formalnog stanovišta, bitno obilježje normi ius cogensa je njihova peremptornost to jest, apsolutno obavezna snaga. Norme ius cogensa ne trpe derogaciju, budući da sadrže bezuslovne zapovijesti od kojih se ne može odstupati u međusobnim odnosima država na bazi saglasnosti. Usljed činjenice da norme ius cogensa posjeduju apsolutno obaveznu snagu, nijedan konkretni režim, bilo da je ustanovljen jednostranim ili dvostranim aktom, ne može steći pravnu snagu, već ostaje u sferi prostih akata.

Koji su to razlozi koji normi ius cogensa daju karakter apsolutno obaveznih pravila ponašanja? Oni leže u činjenici da ove norme izražavaju suštinske, fundamentalne interese međunarodne zajednice kao cjeline, interesu čije je poštovanje imperativ, conditio sine qua non uporednog postojanja suverenih država. Pravila ius cogensa prihvaćena su zbog toga što su nužna za zaštitu javnih interesa društva država ili za očuvanje standarda morala koje su one priznale³⁸. U sadašnjem trenutku razvoja međunarodne zajednice ius cogensa na normativnom planu izražava nužnost miroljubive aktivne koegzistenije i ravnopravne saradnje država i naroda³⁹.

Sa formalnog stanovišta, bitno obilježje normi ius cogensa je njihova peremptornost to jest, apsolutno obavezna snaga.

35 Verdoss, A. *Forbidden Treaties in International Law*, AJIL, 1937, No4, page 572.

36 Anzilloti, D. *Cours de droit international*, 1929, I, page 43 – 44. Traduit Gidel.

37 Analognu odredbu nalazimo u članu 20 Pakta Društva naroda – Lauter II Covenant as a „higher law“, BYIL, 1936, page 13.

38 Mc Nair, op cit, strana 215.

39 Kreća, M. *Some general reflections on Main features of ius cogens as notion of International public Law*, Essays in Honour of W. Abendroth, Frankfurt, New York, 1972, page 28 i dalje.

Pravila ius cogensa prihvaćena su zbog toga što su nužna za zaštitu javnih interesa društva država ili za očuvanje standarda morala koje su one priznale.

Norma ius cogensa je, po definiciji, norma opšteg međunarodnog prava koja je od strane međunarodne zajednice priznata kao norma od koje nije dozvoljeno nikakvo odstupanje. Pod izrazom „međunarodna zajednica kao cjelina“ valja razumjeti volju

Izvori normi ius cogensa su običaji i sveopšti multilateralni ugovori.

pretežne, preovlađujuće većine država. To znači da nije neophodno da konkretno pravilo bude prihvaćeno kao kogentno od strane svih država.

Dovoljno je ako to učini velika većina država, to jest ako jedna država izolovano odbije da prizna kogentni karakter pravila ili ukoliko tu državu podrži vrlo mali broj država, prihvatanje i priznavanje kogentnog karaktera pravila od strane međunarodne zajednice kao cjeline ne bi bilo dovedeno u pitanje⁴⁰.

Izvori normi ius cogensa su običaji i sveopšti multilateralni ugovori. Običaj je formalni izraz jednog broja postojećih kogentnih normi, ali je sa stanovišta potreba savremene međunarodne zajednice sveopšti višestrani ugovor pogodniji izvor. Štaviše, može se reći da se, s obzirom na inherentna svojstva običaja kao formalnog izvora, postojeće kogentno pravilo ne može zamijeniti novim putem običaja. Naime, ako podemo od prakse i svijesti o obaveznosti kao konstitutivnih elemenata običaja, onda vidimo da se praksa u smislu skupa raznovrsnih akata ne može konstituisati ako nije saglasna postojećoj normi ius cogensa, budući da je svaki akt suprotan toj normi, izuzev sveopštog multilateralnog ugovora, lišen pravne snage ab initio.

Običaj je formalni izraz jednog broja postojećih kogentnih normi.

Konvencija ne sadrži listu kogentnih normi⁴¹. Razlozi takvog rješenja su dvojaki.

- Po mišljenju Komisije, navođenje nekih primjera sukoba ugovora sa normom ius cogensa moglo bi dovesti do ne razumjevanja ostalih primjera kogentnih normi koje ne bi bile navedene (*inclusio unis exclusio alteris est*);
- Sastavljanje liste kogentnih normi je, stoga uvezši, van okvira Konvencije o ugovornom pravu.

40 U tom smislu se izjasnila Redakciona komisija na Bečkoj konferenciji o ugovornom pravu, Off Records of UNCLT, 1968, page 472.

41 U Komisiji su sugerisane izvjesne grupe ugovora koji bi bili ništavni uslijed sukoba sa normama ius cogensa: a) ugovor zaključen u cilju nezakonite upotrebe sile protivpravno principima Povelje; b) ugovor zaključen u cilju izvršenja bilo kakvog akta koji se po međunarodnom pravu smatra kriminalnim; c) ugovor zaključen u cilju preduzimanja akata u čijem su suszbijanju sve države pozvane da saraduju kao što su piraterija, genocid i trgovina robljem – YILC, 1966, II, page 248. Ovakvom stanovištu je prigovoreno da se primjeri ugovori su protinji normi ius cogensa ograničavaju na kriminalne akte mada postoje i drugi značajni primjeri takvih akata.

Ali, nezavisno od toga mogu se, exempli causa, sa velikim stepenom izvjesnosti navesti kogentna pravila u pozitivno pravnom međunarodnom planu. U odsustvu hijerarhije formalnih izvora u međunarodnom javnom pravu kriterijum normativne samoidentifikacije je praktično nemoguć. Utvrđivanje kogentnog karaktera norme može se izvesti jedino na bazi materijalnog kriterijuma to jest, pažljivog ispitivanja pozitivne prakse država u kontekstu objektivnih, viših interesa međunarodne zajednice kao cjeline. Možemo reći da danas kogentni karakter posjeduju osnovna načela Povelje i miroljubive aktivne koegzistencije (suverena jednakost, zabrana upotrebe i prijetnje sile, načelo neintervencije, mirnog rješavanja sporova, ravnopravnost i samooperativnost i druga), neka načela iz običajnog prava kao što su sloboda otvorenog mora, zabrana ropstva, piraterija, kao i principi koji se odnose na zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda, zabranu genocida i tako dalje.

Norme ius cogensa nisu jednom zauvijek date već prate socijalno političku evoluciju međunarodne zajednice. Ali, dinamizam tih normi trpi izvjesna ograničenja i to zato što su norme ius cogensa relativno rijetke i predstavljaju izraz fundamentalnih obilježja i stanja odnosa u međunarodnoj zajednici koja će teško pretrpiti radikalnu izmjenu u bliskoj budućnosti. Usljed toga se dinamizam normi ius cogensa izražava na restriktivan način, to jest prvenstveno, mada ne isključivo, kroz akumulaciju i dodavanje novih normi ius cogensa postojećim normama.

Konvencija ne sadrži listu kognitivnih normi.

Možemo reći da danas kogentni karakter posjeduju osnovna načela Povelje i miroljubive aktivne koegzistencije.

Postupak poništenja i posljedice ništavosti ugovora

Konvencija predviđa višestepeni postupak u slučaju ništavosti, prestanak ugovora, povlačenje jedne strane ugovornice ili obustave primjene ugovora:

1. U prvoj fazi država koja se poziva na nedostatak njenog pristanka bude vezana ugovorom (po analogiji ono što važi u ovom slučaju važi i za slučajeve prestanka ugovora, povlačenja iz ugovora ili obustave primjene ako nije navedeno drugačije) obavlja se o svom zahtjevu ostale ugovornice. Obavještenje ili notifikacija pored zahtjeva treba da sadrži

Konvencija predviđa višestepeni postupak u slučaju ništavosti.

i navođenje konkretnih mjera koje valja preduzeti u odnosu na ugovor i razloge koji govore u prilog preduzimanja tih mjera;

2. Ostale strane ugovornice imaju, po prijemu notifikacije, mogućnost izbora u roku koji u hitnim slučajevima ne može biti kraći od tri mjeseca: ili će taj zahtjev prihvati, što ovlašćuje ugovornicu koja je uputila zahtjev da preduzme mјere koje je predložila, ili će zahtjevu prigovoriti. Prepostavka je da ugovornica koja u određenom roku ne stavi prigovor prečutno prihvata zahtjev ugovornice koja se poziva na ništavost;
3. U slučaju da jedna ili više ugovornica stave prigovor, nastaje spor koji valja rješavati u skladu sa članom 33 Povelje, to jest „putem pregovora, ankete, posredovanja, izmirenja, arbitraže, sudskog rješavanja, mirnim načelima“ po izboru stranaka u sporu.

U slučaju da u roku od 12 mjeseci od momenta stavljanja prigovora nije bilo moguće postići rješenje u okviru načina koje predviđa član 33 Povelje, otvaraju se dvije mogućnosti:

- Ako se radi o sporu oko primjene ili tumačenja člana 53 i 64 koji regulišu sukob ugovora sa normom ius cogensa ili novostvorenom normom ius cogensa, svaka strana ugovora može se jednostrano pismenim putem obratiti Međunarodnom sudu pravde na odlučivanje ukoliko strane u sporu zajednički ne odluče da spor iznesu pred arbitražu;
- Ako se, ipak, radi u sporu o primjeni ili tumačenju bilo kog drugog člana koji reguliše ništavost, prestanak, povlačenje iz ugovora ili obustavu primjene ugovora, svaka strana u sporu može pribjeći postupku izmirenja (koncilijacije) utvrđenom u prilogu Konvencije.

Prilgom se predviđa formiranje komisije od pet kvalifikovanih pravnika (po dva imenuje svaka strana u sporu a ovi biraju

U slučaju da jedna ili više ugovornica stave prigovor, nastaje spor koji valja rješavati u skladu sa članom 33 Povelje.

petog koji vrši funkciju predsjednika) koja ispituje zahtjeve i primjedbe i daje prijedloge stranama ugovornicama kako bi mogli da postignu prijateljsko rješenje spora. Komisija sačinjava izvještaj, uključujući tu i svaki zaključak o činjenicama ili o pravnim pitanjima, ne obavezuje strane ugovornice

i „ne predstavljaju ništa više nego iznošenje preporuka podnijeti časopis za društvena/politička pitanja

na proučavanje stranama u sporu kako bi im se olakšalo prijateljsko rješenje spora".

Ništav ugovor je lišen pravne snage ab initio bez obzira na to da li se radi o osnovu absolutne ili relativne ništavosti.

Moguće je da se strane ugovornice ipak preduzele izvjesne akte na osnovu ništavog ugovora. U tom slučaju svaka strana ugovornica je ovlaštena da traži restituciju to jest uspostavljanje stanja koje bi postojalo u međusobnim odnosima da ti akti nisu izvršeni. Sama činjenica ništavosti ugovora ne dira u zakonitost akata izvršenih u dobroj mjeri prije nego što je ništavost istaknuta.

Od ovih pravila izuzimaju se strane ugovornice kojima se može pripisati prevara, prinuda ili podmićivanje. Prevara, prinuda ili podmićivanje mogu, pored posljedica vezanih za pravila ugovornog prava, angažovati i odgovornost ugovornice koja im je pribjegla.

Pravne posljedice sukoba ugovora sa kogentnom normom su, zbog značaja ovih normi, posebno regulisane i odlikuju se većom strogošću. To dolazi otuda što pitanja u vezi sa posljedicama ništavosti u ovom slučaju nisu u tolikoj mjeri uzrokovana interesima strana ugovornica koliko obavezan svake od njih svoju situaciju dovede u sklad sa normom ius cogensa. Svoje međusobne odnose one su dužne uskladiti sa sadržajem ovih normi⁴².

Sankcija ništavosti u slučaju sukoba sa normom ius cogensa pogađa ugovor u cjelini, to jest princip djeljivosti ugovornih odredbi nema primjenu u ovom slučaju.

Od ovih pravila izuzimaju se strane ugovornice kojima se može pripisati prevara, prinuda ili podmićivanje.

Prevara, prinuda ili podmićivanje mogu, pored posljedica vezanih za pravila ugovornog prava, angažovati i odgovornost ugovornice koja im je pribjegla.

Prestanak dejstva i suspenzija ugovora

Uopšte o prestanku ugovora

Razlozi stabilnosti ugovora su u osnovi prepostavke da je dejstvo zaključenog ugovora normalno stanje stvari – ta prepostavka je oboriva utoliko što do prestanka ugovora, njegovog

42 Član 71 Konvencije.

Sankcija ništavosti u slučaju suko-
ba sa normom ius cogensa pogoda-
ugovor u cjelini.

otkazivanja ili povlačenja iz ugovora može doći samo na osnovu primjene Konvencije ili odredbi ugovora⁴³.

U ovoj materiji terminologija je ponešto neprecizna jer izrazi „pristanak“, „otkaz“, „povlačenje“ koriste se za označavanje načina na koji ugovor prestaje da postoji i za označavanje pravnog osnova valjanosti takvih načina. Na ovo terminološko šarenilo je u znatnoj mjeri uticala podjela ugovora na dvostrane i višestrane. Recimo, izraz „prestanak ugovora“ podrazumjeva da, uslijed pravnih činjenica utvrđenih propisima međunarodnog prava ili samim ugovorom, ugovor prestaje da postoji kao pravni akt. Kod bilateralnih (dvostranih) ugovora to je pravilo. Ako se radi o višestranim (multilateralnim) ugovorima, situacija je drugačija utoliko što nastanak takve pravne činjenice ne mora nužno da dovede do prestanka ugovora kao pravnog akta, već samo do prestanka dejstva ugovora u odnosu na ugovornicu ili ugovornice koje se pozivaju na razlog prestanka, otkazivanja ugovora ili povlačenja iz ugovora.

Osnovi prestanka i suspenzije ugovora mogu biti ljudske radnje ili prirodni događaji. Da bi ih međunarodno pravo kvalifikovalo kao osnove prestanka ugovora potrebno je da se odlikuju zakonitošću i autonomnošću. Recimo, sukcesija država, iako može uticati na važenje ugovora, nije samostalni osnov prestanka, već inistitut van sistema ugovornog prava koji ima sekundarno dejstvo i na važenje ugovora. Autonomnost konkretno podrazumjeva da izvjesna pravna činjenica ispoljava svoje osnovno i primarno dejstvo u materiji prestanka ugovora. Zakonitost znači da činjenica koja dovodi do prestanka ugovora mora biti utvrđena međunarodnim pravom. Zbog toga, recimo, rat,

Razlozi stabilnosti ugovora su u osnovi prepostavke da je dejstvo zaključenog ugovora normalno stanje stvari.

iako nesporno utiče na važenje ugovora, Konvencija ne uvršćuje u osnove prestanka. Osnovi prestanka ugovora mogu se podijeliti u dvije grupe:

- Osnovi prestanaka zasnovani na volji stranaka (otkaz, prestanak ugovora prečutnim putem, prestanak ugovora izričitim pristankom svih ugovornica i prestanka ugovora na osnovu ugovornih odredbi – protek roka, raskidni uslov i otkaz);

43 Član 42 (2) Konvencije.

- Osnovi prestanka ugovora zasnovani na pravilima objektivnog međunarodnog prava (naknadna nemogućnost izvršenja, bitno kršenje odredbi ugovora, pravna nemogućnost izvršenja, suštinska promjena okolnosti i izvršenje ugovora).

Stranka ugovornica oslobađa obaveze daljeg izvršavanja ugovora.

U pogledu pravnih posljedica prestanka ugovora ili povlačenje iz ugovora važi pravilo dispozicije stranaka, tako da one te posljedice mogu regulisati ili samim ugovorom ili na drugi način na bazi saglasnosti volja. Konvencija o odgovornosti operatora nuklearnih brodova od 1962. godine, predviđa u članu XIX da po prestanku Konvencije odgovornost za nuklearni incident nastaje da traje izvjestan period u odnosu na brodove koji su registrovani u periodu važenja Konvencije.

Ako ugovornice to pitanje ne regulišu primjenjuje se rezidualno pravilo na osnovu koga se:

- Stranka ugovornica oslobađa obaveze daljeg izvršavanja ugovora;
- Pravo, obaveze ili pravne situacije koji su stvoreni izvršavanjem ugovora prije nego što je ugovor prestao ostaju na snazi.

Suspenzija ili privremena obustava dejstva ugovora

Suspenzija ili privremena obustava dejstva ugovora može, u osnovi, uslijediti na nekoliko načina:

1. **Na osnovu ugovornih odredbi ili po pristanku ugovornica** – u toku izvršenja ugovora mogu se pojaviti izvjesni događaji ili uslovi koji opravdavaju obustavu izvršenja ugovora. Ugovornice na takvu mogućnost mogu reagovati unaprijed tako što će u ugovor unijeti odgovarajuću odredbu ili naknadno što će na bazi saglasnosti obustaviti izvršenje ugovora ili pojedinih dijelova ugovora. Primjena ugovora se može obustaviti u odnosu na sve ugovornice ili samo u odnosu na neke ugovornice u zavisnosti od toga da li su sve ili samo neke pogodjene događajima ili uslovima koji onemogućavaju izvršenje ugovora. Ukoliko ugovor ne sadrži odredbu o obustavi, do nje, shodno članu 54

Suspenzija ili privremena obustava dejstva ugovora može, u osnovi, uslijediti na nekoliko načina

(b), može doći samo na osnovu pristanka svih ugovornica. Kod višestranih ugovora – ustavnih akata međunarodnih organiza-

Obustava primjene ugovora vrši se u tom slučaju na osnovu odredbi ustava organizacije ili odluke Organizacije.

cija suspenzija ima, po pravilu, karakter sankcije. Obustava primjene ugovora vrši se u tom slučaju na osnovu odredbi ustava organizacije ili odluke Organizacije⁴⁴.

Bitno je da obustava ima privremeni karakter. Stoga, i u slučaju primjene odgovarajuće odredbe ili saglasnosti ugovornica, odluka o obustavi treba da sadrži odredbu o periodu u kome se ugovor obustavlja od primjene. U suprotnom, obustava se faktički pretvara u prestanak ugovora.

2. Obustava primjene multilateralnog ugovora na osnovu sporazuma nekih strana ugovornica – s obzirom na to da znatan dio višestranih ugovora djeluje prvenstveno na bilateralnom planu, Konvencija predviđa mogućnost da dio strana ugovornica takvog ugovora zaključi sporazum o obustavi primjene ugovornih odredbi u odnosima inter se. Takav sporazum mora biti izričito dopušten ugovorom, ili pak, da nije izričito zabranjen ugovorom. Ako nije izričito zabranjen ugovorom, do obustave može doći u slučaju da su ispunjena dva uslova:

- a. Da obustava ugovora između dvije ili više strana ugovornica ne dira u uživanje prava drugih strana ugovornica koje one imaju prema ugovoru niti na izvršavanje njihovih obaveza;
- b. Da obustava ugovora ne šteti normalno izvršenje ugovora ili da nije u suprotnosti sa predmetom i ciljem ugovora.

Ugovornice koje zaključuju sporazum o obustavi primjene ugovora u odnosima inter se su u obavezi da o tome obavijeste ostale ugovornice. Obaveza notifikacije nije poseban uslov za

Bitno je da obustava ima privremeni karakter.

punovažnost sporazuma o obustavi primjene višestrukog ugovora već proističe iz načela dobre vjere.

⁴⁴ Na osnovu člana VI sporazuma o međunarodnoj banci za obnovu i razvoj banka može suspendovati članstvo onoj članici koja ne ispunjava svoje obaveze prema Banci, na osnovu odluke većine guvernera. Tako suspendovana članica automatski prestaje da bude članica Banke godinu dana od dana suspenzije izuzev ako ista većina guvernera ne donese odluku o obnovi članstva. Posebna slučaj obustave predstavlja slučaj više sile (vis major). U slučaju više sile do obustave dolazi neposredno, na osnovu primjene objektivnog pravnog pravila.

Osnovi prestanka dejstva ugovora

Prestanak ugovora ili povlačenje iz ugovora na osnovu odredbi ugovora ili po pristanku strana ugovornica

Član 54 Konvencije predviđa da do prestanka ugovora može doći:

- Na osnovu ugovornih odredbi, ili;
- U svako doba na osnovu pristanka svih strana nakon konsultacija sa drugim državama ugovornicama.

Radi se o opštim odredbama koje podrazumjevaju nekoliko samostalnih osnova prestanka. Ugovornim odredbama može se predvidjeti da ugovor prestaje:

1. Protekom roka na koji je ugovor zaključen;
2. Rezolutivnim uslovom;
3. Otkazom ugovora.

1. Kod ugovora sa ograničenim rokom trajanja razlikujemo dvije vrste: u prvu vrstu spadaju ugovori koji predviđaju period važenja u obliku kalendarskih godina (Ugovor o prijateljstvu i saradnji između SSSR-a i Francuske sklopljen na 10 godina) ili određivanjem dana kada ugovor prestaje da važi (Međunarodni sporazum o maslinovom ulju 1955. godine predviđa u članu 37 da će biti na snazi do 30.IX 1960. godine); dok drugu grupu sačinjavaju oni ugovori kod kojih je protek roka trajanja ugovora kombinovan sa automatskim produženjem za određeni ili nedređeni period (Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida zaključena je na period od 10 godina s tim što se automatski produžava na dodatne periode od po 5 godina u odnosu na ugovornice koje je ne otkazu).

Kod prve grupe protek roka na koji je ugovor zaključen dovodi ipso facto do prestanka ugovora. Situacija je drugačija kod ugovora iz druge grupe jer tu faktički osnov prestanka nije sam protek roka već okolnost da je, uslijed otkazivanja, broj ugovornica pao ispod

Ugovornice koje zaključuju sporazum o obustavi primjene ugovora u odnosima inter se su u obavezi da o tome obavijeste ostale ugovornice.

Obaveza notifikacije nije poseban uslov za punovažnost sporazuma o obustavi primjene višestrukog ugovora.

broja koji je ugovorom određen kao minimalan uslov daljih važenja. Stoga, može se reći da ugovori, koji predviđaju automatsko produženje važenja pod izvjesnim uslovima, u osnovi predstavljaju ugovore sa neodređenim rokom trajanja.

Odredbe o mogućnosti otkaza ugovora mogu biti raznovrsne.

2. Nastupanje neizvjesnog događaja (rezolutivnog uslova) dovodi do prestanka ugovora. Ako rezolutivni uslov objektivnog karaktera (na primjer ugovornom odredbom se ustanovi da ugovor o isporuci žita, važi do prve žetve) ugovor prestaje sa mom činjenicom nastupanja tog događaja. U slučaju da je uslov subjektivnog karaktera, ugovor prestaje tek onda kada se na odgovarajući način ustanovi da je uslov ili događaj stvarno nastupio.

Tako je ugovor o uzajamnim garancijama, kao dio Lokarnskog sporazuma, predviđao da će prestatи da važi u momentu kada Društvo naroda osigura dovoljnu zaštitu strana ugovornica. Smatralo se da je taj uslov ispunjen ako odgovarajuća ocjena bude data od 2/3 članica Savjeta Društva naroda na zahtjev bilo koje ugovornice. Kod više estranih ugovora rezolutivni uslov često se formuliše na taj način što predviđa da ugovor prestaje da važi ukoliko broj ugovornica padne ispod utvrđenog broja. Taj broj varira od slučaja do slučaja⁴⁵ i ne zavisi od broja država čiji je pristanak tražen da bi ugovor stupio na snagu.

3. Odredbe o mogućnosti otkaza ugovora mogu biti raznovrsne. Razlike se, uglavnom, tiču datuma kada je izjava o otkazivanju dopuštena i momenta kada takva izjava proizvodi dejstvo. Neki ugovori dopuštaju otkaz u bilo kom trenutku (Sporazum o međunarodnoj banci za obnovu i razvoj od 1945. godine); drugi predviđaju da se otkaz ne može dati u izvjesnom početnom periodu važenja ugovora (Konvencija o ustavu međuvladine pomorske konsultativne organizacije od 1948. godine predviđa u članu 59 da se otkaz ne može dati prije isteka godine dana od stupanja

Neki ugovori dopuštaju otkaz u bilo kom trenutku.

Konvencije na snagu); treći dozvoljavaju periodični otkaz ugovora (Konvencija o genocidu do pušta korištenje prava otkaza poslije isteka roka

⁴⁵ Na primjer, Sporazum koji predviđa primjenu Nacrta međunarodne konvencije o međunarodnom transportu dobara puteva (1949. godine) za minimum uzima dvije ugovornice. Nact Konvencije o međunarodnom prenosu vijesti i pravo na ispravku (1949. godine) šest ugovornica. Obično je taj broj veći s tim što se ističe da ne bi mogao biti manji od dva – YILC, 1963, I, page 95.

od 10 godina, a zatim uzastopnim periodima od po 5 godina). Izjava o otkazu može proizvoditi pravna dejstva momentalno ili nakon proteka određenog perioda. U tom smislu, neki ugovori predviđaju da otkaz počinje da proizvodi dejstvo po proteku određenog roka (obično šest mjeseci ili godinu dana) od prijema notifikacije o otkazu.

Tendencija je da se odredbe o otkazu restriktivnije formulišu kako bi se obezbjedila stabilnost ugovornih odnosa.

Tendencija je da se odredbe o otkazu restriktivnije formulišu kako bi se obezbjedila stabilnost ugovornih odnosa. Proces zaključenja ugovora je dovoljno dug i složen da ugovornicama pruža priliku da meritorno procjene sadržinu ugovora, s jedne strane, a međunarodno pravo predviđa dovoljno sredstava za oslobođanje od ugovornih obaveza ako za to postoje opravdani razlozi, s druge strane.

Otkaz se, po pravilu, kvalificuje kao osnov prestanka ugovora. To nije sasvim tačno. Kod bilateralnih ugovora otkaz povlači prestanak ugovora, i s toga je originarni osnov prestanka ugovora. Ali, kod multilateralnih ugovora stvari stoje na drugoj ravni. Otkaz u ovom slučaju predstavlja samo osnov prestanka važenja pristanka na obavezivanje ugovornice, ili, u terminologiji Konvencije, osnov povlačenja iz ugovora. Dejstvo otkaza na trajanje multilateralnog ugovora se ispoljava indirektno preko ustanove rezolutivnog uslova, to jest ugovor prestaje ako uslijed otkaza broja ugovornica padne ispod broja koji je utvrđen kao minimalan za održavanje ugovora na snazi.

Otkaz ugovora koji ne sadrži odredbe u vezi sa prestankom, povlačenjem iz ugovora ili obustavom ugovora

U pogledu pitanja da li se može otkazati ugovor koji ne sadrži odredbu o otkazu, mišljenja su oštro podijeljena. Na jednoj strani su oni koji odsustvo odredbe o otkazu tumače kao dokaz da pravo na otkazivanje i ne postoji. Podršku ovakvom shvatanju nalaze u nekim primjerima iz novije prakse. Na primjer, odredbe o otkazu ne sadrže Konvencija o konzularnim odnosima (1961. godine), Konvencija o diplomatskim odnosima (1963. godine) i Ženevske konvencije o pravu mora (1958. godine). Na konferenciji o pravu

Otkaz se, po pravilu, kvalificuje kao osnov prestanka ugovora.

mora održanoj 1958. godine, izričito je odbačen prijedlog nekih delegacija da se odredbe o otkazu ugrade u svaku od četiri Konvencije i odlučeno je, umjesto toga, da pet godina po stupanju na snagu svake od četiri Konvencije bilo koja ugovornica može u Konvencija prihvata srednje rješenje.

bilo koje vrijeme da zahtjeva reviziju svake od konvencija, te da će Generalna skupština odlučiti kako da postupi po takvom zahtjevu⁴⁶.

Pristalice ovakvog shvatanja, stoje na stanovištu da u slučaju odsustva odgovarajuće odredbe ugovor može biti otkazan samo na osnovu saglasnosti svih ugovornica⁴⁷. Na drugoj strani su pristalice shvatanja da odsustvo odredbe o mogućnosti otkaza ne treba tumačiti kao zabranu otkazivanja ugovora s obzirom da, po ovom shvatanju, pravo na otkaz ugovora postoji kao običajno pravilo. Pravo na otkaz se naročito zagovara u slučajevima kada dođe do promjene okolnosti na štetu ugovornica⁴⁸.

Konvencija prihvata srednje rješenje. Opšte je pravilo da ugovor koji ne sadrži odredbe o prestanku odnosno ne predviđa mogućnost i ne predviđa da se može otkazati ili iz njega povući, ne može biti predmet otkazivanja ili povlačenja⁴⁹. Od tog pravila postoje dva izuzetka:

- Ako se ustanovi da su ugovornice imale namjeru da dopuste mogućnost otkazivanja ili povlačenja;
- Ako pravo na otkazivanje ili povlačenje može biti izvedeno iz prirode ugovora.

Priroda nekih ugovora kao što su, na primjer, mirovni ugovori ili ugovori o granicama je takva da isključuju mogućnost postojanja namjere ugovornica da dopuste jednostrani otkaz.

Priroda nekih ugovora kao što su, na primjer, mirovni ugovori ili ugovori o granicama je takva da isključuju mogućnost postojanja namjere ugovornica da dopuste jednostrani otkaz.

U cilju zaštite interesa ostalih ugovornica ustanovljena je obaveza notifikacije namjere da se ugovor otkaže i to najmanje 12 mjeseci unaprijed.

46 Off Records of U.N. Conference on the Law of Sea, vol II, strana 56 – 58.

47 U tom smislu je formulisan i Londonski protokol (1971. godine) donijet povodom jednostranog otkaza Pariskog ugovora o neutralizaciji Crnog mora od strane Rusije i član 10 Havanske konvencije o ugovorima (1928. godine).

48 O ostalim opravdanjima prava na otkazivanje ugovora, vidjeti Bartoš. M. op, cit, strana 404 – 405.

49 Član 56 Konvencije.

Prestanak ili obustava ugovora uslijed naknadnog zaključenja novog ugovora

Ovaj osnov ugovora neposredno proizlazi iz same prirode ugovora. Kako je ugovor pravni akt zasnovan na saglasnosti volja – mutuus consensus – nesporno je da može i prestati sporazumom stranaka koje su ga zaključile – mutuus dissensus. U tom pogledu postoji opšta saglasnost u teoriji. Razlike se ispoljavaju u odnosu na oblik naknadno zaključenog ugovora. Postoji shvatanje zasnovano na teoriji o derogacionom aktu (acte contraire) da mora postojati identičnost formi između takozvanog abrogacionog sporazuma i ugovora koji se okončava ili da, barem, te forme moraju biti jednake važnosti.

Ovo shvatanje nije prihvatljivo⁵⁰, jer je u konkretnom slučaju od suštinskog značaja volja ugovornica da okončaju ugovor, a ne forma u kojoj se ta volja izražava. Odricati ugovornicama pravo da na bazi sporazuma okončaju ugovor jednako je, po praktičnim efektima, odricanju prava na sklapanje ugovora.

Kasniji ugovor može ukinuti raniji izričito i prečutno. Izričitim putem to se čini ako se u kasnijem ugovoru unese takozvana abrogaciona odredba. Moguće je da se cilj kasnijeg ugovora iscrpljuje u ukidanju ranijeg, mada je češći slučaj da se kasnjim ugovorom regulišu odnosi koji su bili predmet ranijih ugovora. Recimo, konvencije usvojene na II Haškoj konferenciji 1907. godine su tako zamjenile konvencije donijete na I Haškoj konferenciji 1899. godine o istom predmetu. Ponekad se kasnjim ugovorom samo ustanovljava obaveza ugovornica da otkažu raniji ugovor. Član 80 Čikaške konvencije o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu 1944. godine predviđa obavezu svake ugovornice da otkaže Parisku konvenciju koja se odnosi na regulisanje vazdušne plovidbe 1919. godine ili Havansku konvenciju o komercijalnoj avijaciji 1928. godine.

Prečutnim putem prestaje da važi raniji ugovor ako strane ugovornice ranijeg ugovora zaključe novi ugovor o istom predmetu koji je nesaglasan ranjem u toj mjeri da je nemoguća primjena oba ugovora. I Kon-

Kako je ugovor pravni akt zasnovan na saglasnosti volja – mutuus consensus – nesporno je da može i prestati sporazumom stranaka koje su ga zaključile.

Kasniji ugovor može ukinuti raniji izričito i prečutno.

50 Andrassy, J., „Međunarodno pravo“, 1976, strana 345.

vencija o ugovornom pravu dopušta ovaj način prestanka pod izvjesnim uslovima. Ti uslovi su:

Teorija je podijeljena u pogledu kvalifikacije pravnih posljedica kršenja ugovora.

- Da postoji identitet strana ugovornica;
- Da se ugovori odnose na isti predmet.

Materijalni uslovi sastoje se u:

- Da iz kasnijeg ugovora proističe namjera ili je na drugi način utvrđeno da su ugovornice namjeravale da materiju regulišu kasnjim ugovorom;
- Ako je nespojivost odredbi kasnijeg ili ranijeg ugovora taka da je nemoguće da se oba istovremeno primjenjuju.

Prestanak ugovora uslijed kršenja

Teorija je podijeljena u pogledu kvalifikacije pravnih posljedica kršenja ugovora. Razlikuju se tri osnovna shvatanja: po prvom shvatanju ugovor se u slučaju kršenja automatski okončava. Ovo shvatanje, nastalo je na bazi analogije sa rješenjima u unutrašnjem pravu zastupano je naročito od starijih pisaca⁵¹. Zasniva se na ideji da ugovor predstavlja organsku nedjeljivu cjelinu i da poštovanje svake ugovorne odredbe ima snagu obaveznog uslova.

Drugo shvatanje odgovora na pitanje pravnih posljedica kršenja ugovora pokušava da nađe kroz razlikovanje bitnih i nebitnih povreda ugovora. Pravo da okonča ili otkaže ugovor pripadalo bi, po ovom shvatanju, samo nedužnoj, savjesnoj ugovornici i to u slučaju da druga strana bitno (suštinski) prekrši ugovor. Težište ovog shvatanja je u načelu jednakosti država i u pravilu in adimplete non est adimplendum. Treće shvatanje prihvata oštećenoj strani samo pravo da privremeno obustavi dejstvo ugovora. Inspirisano je željom da se, u uslovima povećane organizovanosti međunarodne zajednice, sporovi oko kršenja ugovora ne rješavaju jednostrano već na bazi odluke autoritativnog međunarodnog tijela. Stoga se obustavi ugovora u slučaju

Konvencija se opredjelila za kom-promisno rješenje.

kršenja daje prelazni, privremeni karakter dok konačnu odluku ne donese nadležni autoriteti.

51 Za pregled ovih i drugih teorijskih shvatanja, vidjeti Sinha, B.P. „Unilateral Denunciation of Treaty because of Prior violations of obligations by other party“, 1966, page 5 – 26.

Konvencija se opredjelila za kompromisno rješenje. Iz formulacije člana 60 Konvencije proizilazi da prestanak i obustava primjene ugovora mogu nastupiti samo u slučaju bitne, suštinske povrede. Bitna povreda se sastoji u odbacivanju ugovora koje nije sankcionisano Konvencijom i povredom odredbe bitne za ostvarenje predmeta i cilja ugovora.

U pogledu pravnih posljedica bitne povrede Konvencija povlači razliku između dvostanih i višestralnih ugovora⁵².

Bitna povreda odredbi dvostranog ugovora ovlašćuje oštećenu stranu ugovornicu da istakne povredu kao razlog za prestanak ugovora ili za obustavu primjene ugovora u cjelini ili djelimično. Drugim riječima, povreda ne dovodi ipso facto do prestanka ili obustave dejstva ugovora već konstituiše odgovarajući pravni osnov za pokretanje postupka utvrđenog Konvencijom. U slučaju da druga strana poriče suštinski karakter povrede nastaje spor koji se ima riješiti mirnim putem u skladu sa opštim pravilima međunarodnog prava.

Situacija je drugačija kod višestralnih ugovora. Kod ove vrste ugovora moguća je zajednička reakcija ugovornica i reakcija ugovornice posebno pogođene kršenjem. Strane ugovornice mogu na osnovu jednoglasnog sporazuma da obustave primjenu ugovora u cjelini ili djelimično, ili da ga okončaju:

- U odnosu između njih samih i država prekršioca;
- Između svih strana ugovornica.

U slučaju individualne reakcije opcija je sužena, tako da se oštećena strana može pozivati na bitnu povredu kao razlog za potpunu ili djelimičnu obustavu vis-a-vis države prekršioca.

Razlog ograničavanja prava oštećene ugovornice u slučaju individualne reakcije leži u namjeri da se zaštite interesi ostalih ugovornica (u slučaju sveopštih višestralnih ugovora) i međunarodne zajednice kao cjeline (u slučaju sveopštih višestralnih ugovora). Zbog toga se posljedica kršenja

Situacija je drugačija kod višestralnih ugovora.

Strane ugovornice mogu na osnovu jednoglasnog sporazuma da obustave primjenu ugovora u cjelini ili djelimično.

52 O okončanju ili suspenziji uslijed kršenja vidjeti, S. Rosenne, Breach of a Treaty, Cambridge, 1985; M.M.Gomat, Suspension of Termination of Treaties on the Grounds of Breach, The Hague, 1996.

u slučaju individualne reakcije svodi na bilateralnu dimenziju to jest na inter se odnos između prekršioca i ugovornice koja je posebno pogodjena kršenjem⁵³.

Ponekad je, međutim, nemoguće na adekvatan način zaštiti individualne interese ugovornica.

Ponekad je, međutim, nemoguće na adekvatan način zaštiti individualne interese ugovornica, jer koristeći pravo na obustavu vis-a-vis države prekršioca, oštećena ugovornica sama dolazi u situaciju da krši ugovor u odnosu na ostale ugovornice.

Suštinska promjena okolnosti (rebus sic stantibus)

Konvencija o ugovornom pravu utvrđuje u članu 62:

1. Suštinska promjena okolnosti nastala s obzirom na okolnosti koje su postojale u momentu zaključenja ugovora i koju stranke nisu predvidjele, ne može se navesti kao razlog prestanka ugovora ili povlačenja iz njega osim ako:
 - Postojanje tih okolnosti predstavlja suštinsku osnovu prestanka na obavezivanje stranaka; i ako
 - Je dejstvo te promjene korijenita promjena domaćaja obaveza koje prestaju da se izvrše u skladu sa ugovorom.
2. Suštinska promjena okolnosti ne može se navesti kao osnov prestanka ugovora ili povlačenje iz ugovora:
 - Ako se radi o ugovoru kojim se ustanovljava granica; ili
 - Ako je do bitne promjene okolnosti došlo tako što je stranka koja se na nju poziva prekršila obavezu iz ugovora, ili neku drugu međunarodnu obavezu prema nekoj drugoj stranki ugovora.

Svaka konvencija, mada zakletvom potvrđena, mora biti shvaćena kao važeća samo dok postoji isto stanje stvari.

Britanije i Holandije od 1585. godine izjavili da „...svaka konvencija, mada zakletvom potvrđena, mora biti shvaćena kao važe-

Smatra se da je pravilo rebus sic stantibus u međunarodno pravo uveo Gentili⁵⁴, savjetujući britansku kraljicu Elizabetu da, u sporu oko važnosti ugovora zaključenog između Velike

53 Vidjeti, V.D.N. Hutchinsan, Solidarity and the Breaches of Multilateral Treaties, British Yearbook of International Law, vol 59, 1981, strana 151 i dalje.

54 S. Avramov, op, cit, strana 386; Nussbaum, op, cit, strana 78.

ća samo dok postoji isto stanje stvari". Otpori pravilu rebus sic stantibus ispoljavali su se indirektno, kroz krajnje restriktivno određivanje slučajevima u kojima se mogla primjeniti⁵⁵ i direktno, kroz otvoreno neprijateljstvo⁵⁶. Vladavina pozitivizma, zasnovana na kvalifikaciji pravila pacta sunt servanda kao nadugovorne, nadpozitivne norme, bilo je neplodno tlo za izrastanje rebus sic stantibus u pravilo međunarodnog prava. To, naravno, ne znači da se rebus sic stantibus nije potezala u konkretnim situacijama, ali je primjena tog pravila bila pod sijenkom političkih momenata, odnosa snaga i oportuniteta. Taj momenat, posebno u periodu između dva rata kada su promjenjene okolnosti poslužile Njemačkoj kao zgodan izgovor da se osloboodi obaveza Versajskog ugovora, ojačao je opoziciju prema rebus sic stantibus i uzrokovao shvatanje da rebus sic stantibus i nije nikakvo pravno pravilo, te da, mada duboko utiče na međunarodni život, predstavlja izraz političkih stremljenja⁵⁷.

Uvjerjeđenje da je rebus sic stantibus dio pozitivnog međunarodnog prava formira se tek krajem XIX vijeka, i u prošlom vijeku. Otuda je i razumljiva konstatacija da „skoro svi moderni pravnici... dopuštaju postojanje u međunarodnom pravu principa... opšte poznato kao doktrina rebus sic stantibus⁵⁸“.

Pozitivno pravno rješenje zasniva se na poimanju suštinske promjene okolnosti objektivnog pravila međunarodnog prava⁵⁹. Suštinska promjena okolnosti je rezidualni uslov prestanka ugovora, to jest osnov koji se primjenjuje u slučaju ako

Uvjerjeđenje da je rebus sic stantibus dio pozitivnog međunarodnog prava formira se tek krajem XIX vijeka.

55 Grotius je, mogli bi, u maniru vezivanja mnogih međunarodnih pravnih instituta za njegovo djelo, reći otac restriktivnog pristupa rebus sic stantibus. Njegov odgovor na pitanje da li obećanje sadrži u sebi prečutni uslov „rebus sic stantibus“ je negativan, ali dopušta dejstvo promjene okolnosti u vezi sa misijom ambasadora; H. Grotius, op, cit, sec XVI, XXV, page 424. Slijedi ga Puffendorf, potom, i veći broj pisaca, naročito onih koji rebus sic stantibus shvataju kao problem tumačenja ugovora ili poistovjećuju rebus sic stantibus sa naknadnom nemogućnošću izvršenja ugovora – strana 214 – 220; 224 – 227.

56 Recimo, Kelse, smatra da je „klauzula rebus sic stantibus“ u sukobu sa jednom od najvažnijih svrha međunarodnog javnog poretku, njegovom funkcijom stabilizovanja međunarodnih odnosa“, te da slučajevi iz prakse u kojima su se države pozivale na suštinsku promjenu okolnosti kao na razlog neizvršenja ugovora, mogu jednostavno biti okvalifikovani kao „kršenje međunarodnog prava“. H. Kelsen, Principles of International Law, 1952, page 359 – 360. U našoj teoriji Popović kaže da se klauzulom rebus sic stantibus „gaženje“ (ugovora – M.K.) želi da pretvori u gašenje“, Đ. Popović, op, cit, strana 208.

57 M. Bourguin, Stabilite et mouvement, Recueil des Cours, 1938, vol 64, page 384.

58 Draft articles on the Law of Treaties with commentaries, Doc.A – 6309 – Rev.1, page 257.

59 O ostalim shvatanjima pravne prirode suštinske promjene okolnosti, vidjeti M. Kreća, Prestanak dejstva ugovora u savremenom međunarodnom pravu, 1988, strana 127 – 137.

Pozitivno pravno rješenje zasniva se na poimanju suštinske promjene okolnosti objektivnog pravila međunarodnog prava.

sam ugovor ili sporazum stranaka ne predviđa odgovarajuće načine prestanka ugovora.

Elementi pozitivno – pravnog rješenja

Fundamentalni karakter promjene podrazumjeva da je promjena okolnosti na predmet ili svrhu ugovora takva da mijenja uslove izvršenja ugovora.

pravde u Fisheries Jurisdiction case (1973. godine) istaknuto je, interalia, da je „jedan od osnovnih zahtjeva ustanovljenih u tom članu (cilja se na član 62 Konvencije – M.K.) da promjena okolnosti mora biti fundamentalnog karaktera“⁶⁰.

Fundamentalni karakter promjene podrazumjeva da je promjena okolnosti na predmet ili svrhu ugovora takva da mijenja uslove izvršenja ugovora u odnosu na zainteresovanu stranu ugovornicu suštinski mijenjajući izvorni balans prava i obaveza. Riječ je, dakle, o objektivnom uslovu koga valja razdvojiti od motiva koje su se opredjelili na davanje pristanka na obavezivanje⁶¹.

2. Promjena okolnosti nije bila predviđena od stranke (izvanredni karakter promjene). Nepredvidljivost promjene okolnosti koje su postojale u momentu zaključenja ugovora je osnovno obilježje rebus sic stantibus kao rezidualnog pravila. Član 62 utvrđuje da je, interalia, promjena okolnosti relevantna ako je „stranke nisu predvidjele“. Gramatičko značenje formulacije koje izvanredni karakter promjene vidi samo sa objektivne strane (ako stranke nisu predvidjele promjenu), treba, sa stanovišta načela dobre vjere, dopustiti onim što čini objektivnu stranu promjene, to jest promjena treba ne samo da nije predviđena već da, prema okolnostima slučaja, nije bila predvidljiva. Jer, prilikom zaključenja ugovora stranke treba da imaju u vidu ne samo po-

stojeće okolnosti, kao pozitivni milje stvari, već i okolnosti koja nastaje uslijed redovnog toka stvari, koje su se, dakle, mogle predvidjeti, ne mogu konstituisati osnov prestanka ugovora.

Prema tome, pravilo rebus sic stantibus se ne primjenjuje ako je promjena okolnosti bila (1) predviđena ili predvidiva.

60 International Court of Justice Reports, 1973, page 18 – 19.

61 Second Report on the Law of Treaties by G. Fitzmaurice, Special Rapporteur, Doc A/CN.4/107, page 61.

Prema tome, pravilo rebus sic stantibus se ne primjenjuje ako je promjena okolnosti bila (1) predviđena ili predvidiva, i (2) prepostavljena.

U prvom slučaju nije ispunjen jedan od materijalnih uslova pravila, a u drugom ugovornice isključuju primjenu pravila formulisanjem odgovarajućih ugovornih odredbi ili zaključivanjem sporazuma koji ustanovljavaju mehanizam za slučaj da promjene nastanu iako njihov sadržaj i obim nije moguće precizno predvidjeti.

3. Suštinski osnov pristanka. Da bi se primjena okolnosti mogla smatrati relevantnim osnovom prestanka ugovora, potrebno je i da se promjena odnosi na one okolnosti koji tvoре „suštinski osnov pristanka stranaka da budu vezane ugovorom“. U tom smislu može se ukazati na shvatanje Međunarodnog suda pravde izraženo u slučaju ribolova iz 1973. godine, po kome se ima obratiti pažnja na „čitav splet okolnosti koje se moraju uzeti u obzir u određivanju šta je navelo obe strane da se sporazumiju“⁶². Iz ovoga se izvlači zaključak da okolnosti koje predstavljaju suštinski osnov davanja pristanka na obavezivanje mogu biti i one okolnosti koje „nisu bile prisutne u svijesti stranke kada su zaključivale ugovor ili kojima one nisu pridavale značaj“, pa se pokaže da je produžena egzistencija tih okolnosti bila od suštinskog značaja za adekvatno izvršenje objekta i svrhe ugovora.

4. Korijenita izmjena obima obaveza koje još treba izvršiti na osnovu ugovora. Naime, riječ je, u stvari, o dva uslova:

- Korijenita izmjena obima obaveza utvrđenih ugovorom;
- Pravilo je relevantno u odnosu na obaveze koje još nisu izvršene.

Bitnom promjenom okolnosti remeti se ugovorom utvrđena ekvivalencija, pa ako taj poremećaj ide do tačke da pretjerano otežava izvršenje prestacije aktivira se pravilo rebus sic stantibus. U tom smislu se izjasnio i Međunarodni sud pravde u slučaju Fisheries Jurisdiction (1973. godine) konstatujući na opšti način „...da bi se primjena okolnosti mogla naći kao osnov prestanka ugovora potrebno je

Bitnom promjenom okolnosti remeti se ugovorom utvrđena ekvivalencija.

Promjena mora povećati težinu obaveze koju treba izvršiti u smislu da izvršenje čini težinu obaveze koju treba izvršiti.

⁶² International Court of Justice Reports, 1973, page 17.

takođe da rezultira radikalnom izmjenom obima koju treba izvršiti. Promjena mora povećati težinu obaveze koju treba izvršiti u smislu da izvršenje čini težinu obaveze koju treba izvršiti u smislu da izvršenje čini nečim suštinski različitim od onoga što je izvorno utvrđeno⁶³. Po prirodi stvari, pravilo rebus sic stantibus se može primjeniti samo u odnosu na one prestacije koje

U doktrini međunarodnog prava navodi se više oblika naknadne nemogućnosti izvršenja ugovora.

nisu izvršene do momenta suštinske promjene okolnosti. U tom smislu, član 62 govori o „obavezama koje treba izvršiti na osnovu ugovora“. Pravilo se, dakle, ne primjenjuje na ugovore čije su odredbe u potpunosti izvršene na obema stranama.

Izuzeci od primjene pravila rebus sic stantibus

Konvencija utvrđuje dva izuzetka od primjene pravila rebus sic stantibus:

- Ugovori kojima se utvrđuju granice;
- Kada do suštinske promjene okolnosti dođe zbog kršenja strane koja se na njih poziva, bilo da se radi o kršenju obaveza iz ugovora ili bilo koje druge međunarodne obaveze koja pripada bilo kojoj drugoj strani ugovora.

Naknadna nemogućnost izvršenja

U doktrini međunarodnog prava navodi se više oblika naknadne nemogućnosti izvršenja ugovora⁶⁴, ali većina pisaca uzima fizičku nemogućnost kao osnovni oblik. Pri tome se fizička nemogućnost poistovjećuje sa nestankom predmeta ugovora. Većina primjera kojima se ona ilustruje su akademske hipote-

Konvencija u članu 61 usvaja koncept fizičke nemogućnosti izvršenja.

ze. Govori se u ugovoru koji za predmet ima prokopavanje tunela što se kasnije pokaže kao neizvodljivo⁶⁵, ili u ugovoru o međunarodnoj

⁶³ Formulacija suda se poklapa sa sadržinom amandmana Venecuele (A/CONF.39/C.1/L.319) podnijetog na Konferenciji – off records og United Nation Conference on the Law of Treaties, First and Second Sessions, Vienna, 26 March – 24 May 1968 and 9 April – 22 May 1969, page 183.

⁶⁴ Pored fizičke nemogućnosti navode se i moralna, sociološka i pravna nemogućnost – opširnije o tome vidjeti Kreća, M. O naknadnoj nemogućnosti izvršenja ugovora u međunarodnom pravu.

⁶⁵ YILC, 1966, II, strana 256.

službenosti nad jednim ostrvom koji prestaje nestankom tog ostrva⁶⁶.

Fizička nemogućnost može biti trajna i privremena.

Konvencija u članu 61 usvaja koncept fizičke nemogućnosti izvršenja. To čini na taj način što fizičku nemogućnost vezuje za slučajeve više sile (vis major, force majeure)⁶⁷. U stavu 1 utvrđuje se da nemogućnost izvršenja proizilazi iz „trajnog nastanka ili uništenja predmeta neophodnog“ za izvršenje ugovora. Ta formulacija pokriva slučajeve kao što su „nestanak jednog ostrva, presušenje rijeke ili uništenje brane ili hidroelektične instalacije...“⁶⁸. Da bi došlo do fizičke nemogućnosti izvršenja potrebno je da se steknu izvjesni uslovi:

- Da nastupi definitivan nestanak ili uništenje predmeta ugovora;
- Da je do toga došlo uslijed više sile i mogućnosti izvršenja;
- Da je nestali ili uništeni predmet neophodan za izvršenje ugovora.

Fizička nemogućnost može biti trajna i privremena. U slučaju trajne nemogućnosti, dolazi do prestanka ugovora, dok je obustava ugovora relevantna posljedica privremene nemogućnosti izvršenja⁶⁹.

Nastanak nove peremptorne norme opštег međunarodnog prava (ius cogens superveniens)

U slučaju da nastane nova peremptorna norma opšteg međunarodnog prava, svaki ugovor koji je u sukobu sa tom normom postaje ništavan i prestaje⁷⁰. Mada ga Konvencija tako ne kvalificuje, očigledno je da se u ovom slučaju radi o pravnoj nemogućnosti izvršenja. Ugovor koji je u trenutku zaključenja bio valjan, prestaje da važi uslijed

U slučaju trajne nemogućnosti, dolazi do prestanka ugovora.

66 Fauchille, P. Traité de droit international public, 1926, I part, III, par 849.

67 Relevantnost force majeure u međunarodnom pravu istakao je još Stalni arbitražni sud u Russian Indemnity case, RIAA, X, strana 96.

68 YILC, 1966, II, strana 256.

69 Uporedno sa stanovištem Stalnog suda međunarodne pravde u Serbian Loans case, PCIJ, A20, strana 39 – 40.

70 Član 64 Konvencije.

Prestanak ugovora na osnovu sukoba sa novonastalom kogentnom normom je lične prirode jer nastupa automatski.

toga što je u sukobu sa novonastalom normom ius cogensa suprotnog sadržaja. Na primjer, ugovor o zajedničkom napadu na treću državu zaključen na neodređeni rok prestaje u trenutku kada biva konstituisano kogentno pravilo o zabrani upotrebe sile u odnosima između država.

Za razliku od postojeće kogentne norme koja nesaglasni ugovor čini ništavnim ab initio, novonastala kogentna norma lišava dejstva ugovor suprotnog sadržaja od momenta svog nastanka. Drugim riječima, ne poništava ga u strogom smislu riječi već zabranjuje njegovu buduću egzistenciju i izvršenje. U dejstvu novonastale norme ius cogensa sadržana je i kategorija intertemporalnog prava.

Konstitutivni elementi pravne nemogućnosti izvršenja bi obuhvatili:

- Postojanje ugovora koji je u trenutku zaključenja ispunjavao uslove legalnosti predviđene opštim međunarodnim pravom;
- Nastanak nove peremptorne norme opšteg međunarodnog prava nakon zaključenja konkretnog ugovora;
- Nesaglasnost ugovora u cjelini ili djelimično sa sadržinom novonastale peremptorne norme.

Prestanak ugovora na osnovu sukoba sa novonastalom kogentnom normom je lične prirode jer nastupa automatski, sa mom primjenom pravnih pravila nezavisno od volje ugovornica. Stranke ugovornice takvog ugovora nemaju mogućnost izbora u pogledu utvrđivanja pravnih posljedica prestanka kao kod ostalih osnova prestanka ugovora, već su te posljedice peremptornog karaktera.

Ostali osnovi prestanka ugovora

U teoriji se, pored osnova izričito ili prečutno sadržanih u odredbama Konvencije, najčešće pominju: izvršenje ugovora, sukcesija, prekid diplomatskih odnosa i rat.

Konvencija stoji na stanovištu da je serija osnova prestanka i obustave ugovora ili povlačenje iz ugovora navedenih u Konvenciji limitativnog karaktera, s tim da može biti korigovana odredbom samog ugovora. U tom smislu je i

formulisana generalna odredba član 54 na osnovu koje prestanak ugovora ili povlačenje iz ugovora može usljediti shodno odredbama ugovora ili po pristanku svih strana ugovornica.

U teoriji se, pored osnova izričito ili prečutno sadržanih u odredbama Konvencije, najčešće pominju: izvršenje ugovora, sukcesija, prekid diplomatskih odnosa i rat.

Sukcesija – ona se često navodi kao mogući osnov prestanka.

1. Izvršenje ugovora – da li izvršenje ugovora kontituiše osnov prestanka, zavisi od sadržine i cilja ugovora. Ako ugovor podrazumjeva jednu obavezu, vremenski ograničenu, ili utvrđeni broj obaveza (na primjer, izgradnju brane ili sistema brana na riječi), onda izvršenjem tih obaveza ugovor prestaje⁷¹. To se može konstatovati i formalnim putem. U tom slučaju ugovor je kao pravni akt ili samo istorijsko značenje, mada izvršavanjem ugovora mogu nastati trajne i definitivne pravne situacije (na primjer, ugovor o povlačenju granice). Prema tome, izvršenje ugovora nije adekvatan osnov prestanka za sve vrste ugovora. Ugovori koji ustanovljavaju generalna pravila ponašanja, recimo, ugovori o mirnom rješavanju sporova izvjesno ne mogu prestati izvršenjem. To isto važi za ugovore od manjeg značaja koji podrazumjevaju sukcesivne radnje ili propuštanja u neodređenom periodu (ugovor o sanitarnoj kontroli).

2. Sukcesija – ona se često navodi kao mogući osnov prestanka. Da akt sukcesije ima uticaj na važnost međunarodnog ugovora, van je svakog spora. Dovoljno je ukazati na Konvenciju o sukcesiji u odnosu na međunarodne ugovore (1979. godine) i njene odredbe o prestanku međunarodnog ugovora u odnosu na nove države koje su prije sukcesije bile zavisne teritorije. Međutim, stvar nije samo u tome već i u pravnoj kvalifikaciji. U tom smislu, mišljenja smo da sukcesija kao zaseban međunarodni pravni institut ima sopstveno normativno značenje, i da je, zbog toga, ne bi valjalo uvrstiti u osnove prestanka. Prestanak ugovora uslijed sukcesije je sekundarna posljedica jedne autonomne ustanove, a ne poseban osnov prestanka

Prekid diplomatskih odnosa – postoji shvatanje da prekid diplomatskih odnosa može imati uticaja na trajanje ugovora.

⁷¹ U teoriji ima i suprotnih shvatanja. Hofbauer smatra da izvršenje ugovora ne može biti osnov prestanka. Razlog vidi u tome što, po ideji na kojoj se bazira Merklova teorija o piramidi pravnih propisa (Stufenbau), nalazi na važeće pravilo međunarodnog prava može biti istinuto samo pravilom istog ili višeg reda, Hofbaure, K. L' execution cause d' extinction du draide international, Revue de Droit International, vox XX, 1937, page 93.

ugovora. Pored toga, ta pravila su dispozitivnog karaktera tako da se efekti sukcesije na ugovore mogu izbjegći na bazi sporazuma.

Vezivanje vršenja ugovora za održavanje diplomatskih odnosa otvara prostor za zloupotrebe i podrivanja pravila pacta sunt servanda.

Kao primjeri bi se mogli navesti ugovori o ekstradiciji na osnovu kojih se zahtjevi za izručivanjem počinilaca krivičnih djela mogu podnosi samo preko diplomatskih predstavnika. Konvencija stoji na stanovištu da prekid diplomatskih odnosa ne utiče na pravne odnose koji su između ugovornica uspostavljeni, osim ukoliko je postojanje diplomatskih ili konzularnih odnosa nepodobno za primjenu ugovora⁷².

U ovom slučaju nastaje neka vrsta privremene mogućnosti izvršenja koja otpada uspostavljanjem diplomatskih odnosa. Ovo rješenje se priklanja tradicionalnom shvatanju za koje danas nema opravdanja⁷³. Teško je zamisliti da je postojanje diplomatskih odnosa uslov za primjenu ugovora, s obzirom da u slučaju da dođe do prekida diplomatskih odnosa ugovornicama ostaju na raspolaganju i direktni kontakti i pomoć trećih država (sila zaštitnica). Vezivanje vršenja ugovora za održavanje diplomatskih odnosa otvara prostor za zloupotrebe i podrivanja pravila pacta sunt servanda.

4. Rat i međunarodni ugovori – shvatanja o uticaju rata na trajanje međunarodnog ugovora, mijenjala su se tokom istorije, prateći suštinske preobražaje karaktera međunarodne zajednice, posebno onih koji se izražavaju u povećanoj međuzavisnosti odnosa. Još u staroj Grčkoj rođena je ustanova diffidatio na osnovu koje se smatralo za uobičajeno da svaka zaraćena strana sveča-

Rat i međunarodni ugovori – shvatanja o uticaju rata na trajanje međunarodnog ugovora, mijenjala su se tokom istorije.

no oglasi da se svi postojeći ugovori sa drugom zaraćenom stranom smatraju ukinutim. To pravilo je dugi period vremena bilo ukorijenjeno u međunarodnoj praksi i naslanjalo se na shvata-

72 Član 63 Konvencije.

73 U modernom pravu preovlađuje stav da prekid diplomatskih odnosa ne utiče na primjenu pravnih pravila o odnosima između država. Tako, Konvencija o konzularnim odnosima (1961. godine) predviđa u članu 2 (3) da prekid diplomatskih odnosa ne podrazumjeva ipso facto prekid konzularnih odnosa.

nje o nepodudarnosti rata i ma kakvog odnosa između zaraćenih država⁷⁴. Tako je u toku diplomatskih kontakata vođenih između Velike Britanije i Pruske 1863. godine, povodom izbijanja Austro – pruskog rata protiv Danske, Bismarck naglasio da izbijanjem rata prestaju da važe svi ugovori između Austrije i Pruske, s jedne strane, i Danske sa druge strane.

Smatra se da izbijanjem rata prestaju da važe ugovori koji su, po prirodi stvari, nespojivi sa ratom.

Paralelno sa prevazilaženjem individualizma u međunarodnim ugovornim odnosima (pojava multilateralnog ugovora) dolazi do napuštanja pravila o automatskom, generalnom ukidanju ugovora u slučaju izbijanja rata⁷⁵. Povlači se razlika u dejstvu rata na međunarodne ugovore s obzirom na predmet i cilj ugovora i namjeru strana ugovornica. S obzirom na ova dva momenta razlikujemo tri situacije:

- Ugovori se izbijanjem rata ukidaju ipso facto;
- Izvjesni ugovori se obustavljaju do izvršenja;
- Izvjesni ugovori počinju da dejstvuju izbijanjem rata, to jest iz latentnog stanja prelaze u stanje primjene.

Linija podjele nije oštra, jer je, istorijski gledano, međunarodno – pravni pristup ovom pitanju bio obilježen pragmatičnošću i uticajem elemenata političkog oportuniteta⁷⁶.

Smatra se da izbijanjem rata prestaju da važe ugovori koji su, po prirodi stvari, nespojivi sa ratom. To bi bili ugovori o političkoj saradnji, mirnom rješavanju sporova i slično.

Recimo, očigledno je da je ugovor o trojnom savezu (Njemačka, Austro-Ugarska, Italija) prestao u momentu kada je Italija prešla na stranu sile Antante protiv centralnih sila. Usljed zabrane trgovine

Usljed zabrane trgovine sa neprijateljem nameće se pravilo da prestaju i ekonomski ugovori.

⁷⁴ Radojković, M., „Rat i međunarodno pravo“, 1947, strana 52.

⁷⁵ Već je Bluntschli istakao da valjanost ugovora ne zavisi od održanja mira i da ugovori ne prestaju primjenom prava u momentu rata; Bluntschli J.C. *Droit international Codifie*, Lardo trans, 1881, art 461. Tako se može odstupati od maskime – *Interbellum et pacem nihil medium est*. Stalni arbitražni sud naglasio je u North Atlantic Coast Fisheries Case (1910. godine) da u modernom međunarodnom pravu veliki broj ugovora ne biva abrogiran u slučaju rata već prije biva suspendovan. RIAA, vol VII, page 115.

⁷⁶ Starke pristupa ovom problemu pragmatično i navodi dva kriterijuma koji se kumulativno primjenjuju. Prvi subjektivni, da li su stranke namjeravale da ugovor ostane na snazi i po izbijanju rata, i drugi objektivan, da li je izvršenje ugovora nesaglasno sa vođenjem rata. International Law, Butterworts, 1989, page 545.

sa neprijateljem nameće se pravilo da prestaju i ekonomski ugovori. Ali, kod ovih ugovora od značaja je i volja strana ugovornica. U Britansko – ruskom ugovoru od 1815. godine, koji se ticao plaćanja kamate na rusko – holandski dug, izričito stoji da na

Po pravilu se od izvršenja suspenduju legislativni ugovori.

primjenu ugovora ne utiče eventualno izbijanje rata između strana ugovornica. U novijoj praksi države u mirovnim ugovorima određuju sudbi-

nu ugovora zaključenih prije izbijanja rata. Članom 289 Versajskog ugovora utvrđeno je da će svaka od savezničkih i udruženih sila saopštiti Njemačkoj, u roku od šest mjeseci od stupanja mirovnog ugovora na snagu, koji se dvostrani ugovori vraćaju u važnost. Ova praksa poštovana je i u mirovnim ugovorima kojima je okončan II svjetski rat. Tako je na osnovu opšte odredbe člana 44 Ugovora o miru sa Italijom, Vlada Jugoslavije notom od 25. februara 1948. godine, saopštila Vladi Italije koje ugovore želi da zadrži u važnosti.

Po pravilu se od izvršenja suspenduju legislativni ugovori. S obzirom na značaj ovih ugovora sa stanovišta opštih interesa međunarodne zajednice suspenzija se prepostavlja, mada se, ponekad, u takve ugovore unosi i posebna odredba o pravu ugovornice koja stupa u rat da suspenzuje ugovor (Vašingtonski ugovor od 1922. godine, po pravilima pomorskog rata). Specifičan je slučaj multilateralnih ugovora kojima se osnivaju međunarodne unije različitog karaktera (Međunarodna telegrafska unija, Svjetski poštanski savez).

Primjena ovih ugovora takođe se suspenduje u odnosima zaraćenih strana, ali pravni odnosi uspostavljeni ugovorom ostaju, i po pravilu imaju retroaktivno dejstvo i po okončanju rata.

Konačno, izbijanjem rata neki ugovori postaju operativni. To su po pravilu, ugovori iz prava oružanih sukoba (*ius in belo*). Kod ove grupe ugovora kao pouzdana indikacija mogu poslužiti predmet i cilj ugovora. Ponekad se u tom smislu formuliše i izričita odredba kao što je, na primjer, slučaj sa članom 24 ugovora o prijateljstvu i trgovini između SAD-a i Pruske od 1785. godine.

Konačno, izbijanjem rata neki ugovori postaju operativni.

Može se postaviti pitanje mjere u kojoj su izložena pravila primjenjivanja u savremenom međunarodnom pravu koje se zasniva na principu zabrane prijetnje i upotrebe sile u međunarodnim odnosima.

Da li ta činjenica čini izlišnim pravila običajnog prava? Bilo bi iluzorno smatrati da su donošenje norme o zabrani prijetnje i upotrebe sile oružani sukobi definitivno izopšteni iz međunarodnih odnosa. Uostalom, izbijanje neprijateljstva je pravno moguće u slučaju mjere samoodbrane i kolektivnih mjera koje preduzima Savjet bezbjednosti.

Priznajući ovu očiglednost Konvencija, ipak nije izričito regulisala posljedice izbijanja neprijateljstva na dejstvo međunarodnih ugovora. Pri tome se rukovodila razlozima pravno političkog karaktera, naročito činjenicom da je izbijanje neprijateljstva nenormalno stanje i da, stoga, pravila koja regulišu pravne posljedice izbijanja neprijateljstva ne treba da čine dio opštег međunarodnog prava koji je zabranjuje u normalnim odnosima između država⁷⁷. Zato valja smatrati da pravila običajnog prava ostaju na snazi. Teško je, međutim, reći nešto preciznije o modalitetima njihove eventualne primjene mada je izvjesno da se, s obzirom na promjenu u karakteru ugovornih odnosa, kvantitativni efekti primjene tih pravila mijenjaju, tako da se ispoljavaju u manjoj mjeri u prestanku ugovora, a u većoj mjeri u suspenziji i aktiviranju zaključenih ugovora. Moguće je, čak, ići dalje u analizi, pa zaključiti da se neki ugovori, kao na primjer oni o mirnom rješavanju sporova ne gase, već suspenduju sporazumom, s obzirom na kogentni karakter obaveze o mirnom rješavanju sporova.

Priznajući ovu očiglednost Konvencija, ipak nije izričito regulisala posljedice izbijanja neprijateljstva na dejstvo međunarodnih ugovora.

Zaključak

U ovom radu akcenat je stavljen na nastanak ugovornog odnosa između država putem zaključenja međunarodnih ugovora (naravno, detaljniji uvod u ovu tematiku napravljen je u predhodnom radu). Razlog za to je jednostavan. Prvo, ugovor predstavlja dvostrani (često i višestrani) ugovorni odnos dva subjekta prava, a kao drugo, javljaju se revolucionističke klauzule koje mijenjaju dio ugovora koji je zaključen. Tu se radi o postupcima gdje se putem određenih metoda na-

U propisanim slučajevima može doći do prestanka dejstva ugovora i suspenzije samog ugovora, kao i privremene obustave dejstva ugovora.

⁷⁷ U tom smislu opredjeljenje Konvencije o ugovornom pravu nije izuzetak. Na primjer, Ženevske konvencije o pravu mora (1958. godine), takođe ne predviđaju slučaj izbijanja neprijateljstva, iako je očigledno da takav čin ne može a da ne dovede u sumnju primjenu jednog dijela propisa iz oblasti prava mora.

stoji ustanoviti zašto su potrebne revizione klauzule uz ugovor. Pitanje koje se postavlja a koje je od suštinskog značaja jeste ko potpisuje te ugovore i u čije ime?

Naravno, savremeni međunarodni odnosi počivaju na dejstvovanju država putem zaključenja ugovora u kome se preciziraju pitanja saradnje dvije ili više država.

Naime, ovlašteni predstavnik države potpisuje ugovor (bolje rečeno izražava pristanak države na obavezivanje) i tom prilikom može biti doveden u određen stepen zablude, prevare ili može biti podmićen što opet dovodi do osnova za poništenje ugovora (u određenim slučajevima).

Nasuprot tome, postoje slučajevi prinude nad predstavnikom države koja može biti dvojaka; u užem smislu (nanošenje fizičkog zla licu ili organu koji predstavlja državu) i širem smislu (stavljanje u izgled nekog zla u slučaju neprihvatanja zahtjeva drugog pregovarača).

U propisanim slučajevima može doći do prestanka dejstva ugovora i suspenzije samog ugovora, kao i privremene obustave dejstva ugovora, kao i niz drugih okolnosti pod kojima se raspravlja o pitanju samog funkcionisanja ugovora (prestanak ili obustava ugovora uslijed naknadnog zaključenja novog ugovora ili uslijed kršenja istog).

Naravno, savremeni međunarodni odnosi počivaju na dejstvovanju država putem zaključenja ugovora u kome se preciziraju pitanja saradnje dvije ili više država ili se regulišu odnosi između dva subjekta prava. Koliko je važno pitanje saradnje govori i činjenica da sve veći broj država nastoji da sa svojim okruženjem ima potpisane neke sporazume (bez obzira na naziv sporazuma ili akta koji se stavlja u promet) kojim bliže uređuje pitanja u odnosima između njih. Međutim, ostaje i dalje otvoreno pitanje, da li je međunarodni ugovor garant sigurnosti potpi-

Koliko je važno pitanje saradnje govori i činjenica da sve veći broj država nastoji da sa svojim okruženjem ima potpisane neke sporazume.

sanih odredbi (zavisno o kojem međunarodnom ugovoru je riječ) ili je on samo prelazna faza ka uređenijim odnosima dvije ili više zemalja?

Korištena literatura

Smilja Avramov, Milenko Kreća, „Međunarodno javno pravo“, Pravni fakultet u Beogradu, Službeni glasnik, Beograd, 2008. godine, strane 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519.

Internet izvori

<http://politheor.net/teorijska-razmatranja-o-pojmu-medunarodne-zajednice/>

https://wiki.royalfamily.ba/wiki/Međunarodni_pravni_pore-dak

https://sr.wikipedia.org/wiki/Бријан-Келогов_пакт

Mr Slobodan Nagradić¹

O INFORMISANJU I JEZIKU NACIONALNIH MANJINA

U oblasti **informisanja**, kao dijelu, rečeno marksističkom terminologijom, tzv. društvene nadgradnje, **položaj nacionalnih manjina u BiH na početku 21. vijeka** je ispod nivoa na kojem su bili pripadnici tadašnjih narodnosti i etničkih grupa prije 20 i više godina, u prijeratnoj BiH i SFR Jugoslaviji, čiji je BiH bila sastavni dio. Ovako decidna ocjena ipak traži dodatno razlaganje i argumentisanje. S obzirom na to da smo u prethodnim nekolikim tekstovima² već eksplcirali društveni položaj nacionalnih manjina u raznim sferama života i rada u Bosni i Hercegovini, a djelimično i stanje u informativnoj sferi koja se odnosi(la) na nacionalne manjine, iz čega je (bilo) vidljivo sa kojim i kakvim resursima su raspolagale same ma-

Položaj nacionalnih manjina u BiH na početku 21. vijeka.

¹ Sociolog i politikolog, direktor Republičkog zavoda za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa

² O tome smo pisali u više radova, među kojima i u: Slobodan Nagradić, *Nacionalne manjine i Romi u Bosni i Hercegovini*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Sarajevo, 2008.; Slobodan Nagradić, *Nacionalne manjine u zakonima u BiH*, „Moderarna uprava“, br. 9/10, Banja Luka, 2013., str. 211-228.; Slobodan Nagradić, *Nacionalne manjine u ustavima u BiH*, Godišnjak Društva članova Matice srpske u Republici Srpskoj, br. 3, Banja Luka, 2013., str. 159-196.; Slobodan Nagradić, *Nekolike ambivalencije društvenog položaja nacionalnih manjina u postdejtonskoj Bosni i Hercegovini*, Godišnjak Društva članova Matice srpske u Republici Srpskoj, broj 4-5, Banja Luka, 2014-2015., str. 103-120 i druge.

njine, a zatim na koji način su se onomadne vlasti trudile da „ugode“ svojim „manjincima“, tj. šta je sve (u)rađeno u tom području, da bi se U postdejtonskoj BiH imala neuporedivo manje elektronskih medija.

skom periodu b-h istorije, neophodno je, makar i simplifikovano, na vidjelo dana iznijeti današnje stanje.

Prva činjenica koja izranja na površinu i kao takva se oblikuje kad se razaberu, tj. analiziraju svekoliki podaci u vezi sa zbiranjima i odnosima u oblasti informisanja, jeste ona koja sadrži i govori istinu o tome da u postdejtonskoj BiH ima neuporedivo manje elektronskih medija komunikacije, odnosno posebnih programa i/ili emisija na jezicima nacionalnih manjina nego u predratnom periodu kad je, inače, ukupno uzev, bilo manje elektronskih sredstava obaveštavanja. **Druga činjenica**, istog reda važenja, pokazuje da na javnim radio i/ili televizijskim stanicama, odnosno programima, ima manje sadržaja koji govore o nekoj dimenziji ili području egzistencije nacionalnih manjina, iako danas programi neuporedivo duže traju nego prije 30 ili 40 godina. **Treća činjenica** pokazuje da u postdejtonskoj BiH ima nešto više štampanih medija komunikacije (novine, časopisi, revije, brošure i sl.) u vlasništvu ili sa većinskim osnivačkim pravima nacionalnih manjina, u odnosu na predratni period, ali i da oni neredovno izlaze, u malim tiražima i uglavnom na jezicima konstitutivnih naroda, a ne samih manjina. Na jezicima manjina poslije 1995. g., svoja glasila su povremeno imali samo Romi, Ukrajinci, Slovenci, Česi i Mađari³, ali i ona su se štampala dvojezično. Iz **četvrte činjenice** saznajemo da u štampanim medijima informi-

Na jezicima manjina poslije 1995. g., svoja glasila su povremeno imali samo Romi, Ukrajinci, Slovenci, Česi i Mađari.

mogla izvršiti validna komparacija sa statusom nacionalnih manjina a-pro-pos medija informisanja i uplivisanja na javnu sferu putem njih u postdejton-

skom periodu b-h istorije, neophodno je, makar i simplifikovano, na vidjelo dana iznijeti današnje stanje.

sanja (dnevne, sedmične i/ili petnaestodnevne novine, revije, magazini, zabavni i/ili drugi listovi itd.) u vlasništvu države, entiteta, distrikta, kantona ili čak i gradova i/ili opština, odnosno printanih sredstava

3 U radu su već pominjani neki od ovih medija, u poglavljiju u kojem su „portretisane“ sve nacionalne manjine u BiH danas. Nije suvišno i ovdje, jedne pored rugih, navesti sve medije koje su publikovalo zakonom priznate etničke manjine u BiH. Svoje štampano glasilo imalo je udruženje Čeha „Česka beseda“ iz Banje Luke; Romi su u Sarajevu imali „Crno-bijeli svijet“, a povremene biltene štampale su i neke romske NVO (npr. Sa e Roma i EuroRom) u Tuzli; takođe isključivo romskom problematikom se bavila i revija „Hodaj pokraj mene“ koju je nekoliko godina izdavala neromska NVO „Budi moj prijatelj“ iz Sarajeva; Udruženje Slovenaca „Ivan Cankar“ u Sarajevu takođe je imalo svoje štampano glasilo, baš kao i udruženje Ukrajinaca „Ukrajinski svit“ iz Prnjavora.

komunikacije koja imaju ulogu **javnih medija nema redovnih rubrika u kojima se ozbiljno, problemski piše o različitim aspektima nacionalno-majinskog pitanja**, odnosno o životu pojedine etničke zajednice ili tek nekom pitanju te provenijencije. **Peta činjenica** nam kazuje da i ono malo medija komunikacije koji su povremeno izlazili i/ili još izlaze u ovovremenoj BiH u izdanju neke nacionalne manjine, tj. njene asocijacije ili NVO, **uglavnom su finansirani sredstvima stranih donatora ili p(o)ri)vremenim projektima koje su opet pokretale i novčano podržavale međunarodne vladine i nevladine organizacije**. Zbog toga takvi mediji komunikacije, rečene novine i časopisi, i nisu bili dugoročno samoodrživi.

Šta generalno govore navedene činjenice?

Šta generalno govore navedene činjenice? Koje se po(r)uke iz njih mogu izvesti, prvo vis-a-vis stanja u medijskoj sferi koja tangira same nacionalne manjine i, drugo, kako se problemi i odnosi, procesi i zbivanja u vezi sa informisanjem nacionalnih manjina i o nacionalnim manjinama odražavaju na javnu recepciju manjinskih pitanja etničkog ishodišta u b-h društvu, te šta sve to znači za sociološku analizu njihovog društvenog položaja u postdejtonskoj BiH?

Prvo, činjenica da je danas u tranzicionoj BiH manje medija informisanja, i elektronskih i štampanih, kako samih nacionalnih manjina, tako i/ili onih koji emituju programe, odnosno štampaju tekstove na njihovim maternjim jezicima, uprkos trendu učestalog pokretanja novih medija i relativno jednostavnoj proceduri za osnivanje i početak njihovog rada, može biti posljedica dejstava samo dvaju reda stvari: ili nije bilo (više) inicijativa ili zahtjeva pravno sposobnih subjekata – a to su, odnosno to mogu biti, organi zakonodavne ili izvršne vlasti na različitim nivoima: opštine, gradovi, kantoni, entiteti itd., zatim postojeće informativne kuće, potom nevladine organizacije nacionalnih manjina i njihovi savezi i/ ili asocijacije i dr. – za osnivanjem novih radio i tv stanica, odnosno novina i drugih štampanih publikacija, ili vlasti nisu odobravale takve projekte i zahtjeve. **S obzirom na posve mašnju socijalnu deregulaciju i liberalizaciju političkih odnosa u postdejtonskoj tranzicijonoj i demokratski nekonsolidovanoj BiH, teško je prepostaviti da bi vlasti**, u konkretnom slučaju nadležna ministarstva (informisanja, komunikacija, saobraćaja i veza itd.),

Koje se po(r)uke iz njih mogu izvesti?

regulatorne agencije za komunikacije i medije i dr., bez krupnih argumenata i velike nevolje odbile zahtjev za registraciju bilo

Da iskazana tvrdnja ima osnove i pokrića u faktima zbilje, najbolje ilustruje brojka novoregistrovanih medija informisanja.

kojeg novog medija informisanja, a još manje ukoliko se takav zahtjev odnosi(o) na sredstva obavještavanja pod pokroviteljstvom i za potrebe afirmacije ljudskih prava pripadnika nacionalnih manjina.

Da iskazana tvrdnja ima osnove i pokrića u faktima zbilje, najbolje ilustruje brojka novoregistrovanih medija informisanja u oba b-h entiteta u postratnom periodu,⁴ uključujući tu, dakako, i cifre o medijima komunikacije u privatnom vlasništvu. Zbog toga je neuvjerljiva i nedokaziva teza da su vlasti u(o)sporavale ili onemogućavale pokretanje novih medija, a posebno da su bile restriktivne kad je trebalo registrovati novine ili radio i tv stanicu za potrebe nacionalnih manjina. Naprotiv, prije bi se reklo da su dozvole za rad i rješenja o registraciji mediji informisanja u službi nacionalnih manjina, dobijali brže od nekih javnih sredstava obavještavanja, čak i kad ona nisu imala ispunjene sve uslove. Biće da je posrijedi ipak nešto drugo, a to drugo je **odsustvo inicijativa samih nacionalnih manjina da imaju svoja sredstva komunikacije**, što je vjerovatno posljedica manjka kapaciteta za takve aktivnosti.

Drugo, iz perspektive reversa tog procesa pokazalo se da je otvorenost nekih javnih i privatnih emitera i štampe za učestovanje predstavnika nacionalnih manjina u pojedinim emisijama i na stranicama novina, (bila) destimulativna za pokretanje nekih posebnih sredstava informisanja samo za to da bi se demonstri-

Biće da je posrijedi ipak nešto drugo, a to drugo je odsustvo inicijativa samih nacionalnih manjina da imaju svoja sredstva komunikacije.

rala prava nacionalnih manjina i dokazao demokratski karakter političkog poretku u kojem žive pripadnici etničkih zajednica. Takođe, do unazad posljednjih pet-šest godina **nije bilo ni dovoljno stručnog kadra** koji bi, posebno u pro-

4 U pojedinim godinama postdjontonske BiH u njoj je bilo registrovano i uglavnom radio preko stotinu radio stanica, što javnih, što privatnih, zatim više desetina televizijskih stanica, takođe javnih i privatnih, a broj štampanih medija informisanja prelazio je cifru od 1000. Gotovo da nije bilo opštine koja nije imala svoju radio stanicu kao javno sredstvo komunikacije. Isto vrijedi za kantone, Distrikti i entitete, a na nivou BiH postoji Radio BiH, kao i televizija BiH. U pojedinim većim gradovima u BiH, poput Sarajeva, Banje Luke, Mostara, Brčkog, Bijeljine, Doboja i dr. postojalo je i po 10-ak televizijskih kuća, a u pojedinim gradovima izlazilo je više desetina printanih novinskih publikacija. Razumije se, neki od naznačenih medija su u međuvremenu, uglavnom iz ekonomskih razloga, prestali da postoje, naročito brojne lokalne radio i tv stanice. Samo je Regulatorna agencija za komunikacije BiH (RAK) u nekoliko slučajeva, koji imaju veze sa sadržajima emitovanih priloga, dakle iz političkih razloga, tražila kažnjavanje nekih medija informisanja, uključujući i njihovu privremenu zabranu, odnosno oduzimanje frekvencija za emitovanje.

gramskom smislu, mogao voditi elektronske ili štampane medije nacionalnih manjina, napraviti ih atraktivnim i za konzumente koji ne pripadaju manjinskim zajednicama, kulturama i jezicima i koji bi mogli **izdržati tržišnu utakmicu**, konkurenčiju sa drugima, jer je opšta evropska tendencija, ako ne i standard, da se **vlasti što je moguće više distanciraju od medija komunikacije, ne samo u uređivačkom pogledu, nego i finansijski, kako bi se obezbijedila tzv. objektivnost i profesionalnost** novinara i drugih aktera kreiranja i emitovanja informacija.

Treće, iako je na kraju, možda je ipak najvažniji, a to je „**faktor odvraćanja**“ nacionalnomanjinskih zajednica da formiraju i o(iz)državaju svoje medije komunikacije, u čijoj osnovi i pozadini je upravo **političko-medijski realizam njihovih mjerodavnih predstavnika**, tj. svijest o njihovoj (malo)brojnosti. Za koga štampati novine na jeziku nacionalne manjine čiji pripadnici žive u manje od stotinu domaćinstava, ili: ko bi dugoročno izdržavao neku televizijsku stanicu koja bi se eventualno osnovala, pa čak mogla praviti i programe na jezicima nekih manjina (npr. ukrajinskom, romskom ili mađarskom), jer ima potrebne kadrove za to, ako je broj potencijalnih gledalaca takvih programa skroman i, uz to, prostorno rasut po cijeloj BiH, što bi znatno oteža(va)lo i poskupilo emitovanje i prenos takvih programa do krajnjih korisnika, ako većina pripadnika tih nacionalnih manjina, kojih inače nema značajan broj, ne razumije svoj maternji jezik. Takvi mediji bi se brzo ugasili, što dokazuje i praksa u vezi sa onih nekoliko medija nacionalnih manjina koji su pokrenuti i povremeni radili u postdejtonskoj BiH. I o tome treba povjesno dijalektički misliti i racionalno postupati.

I prethodno argumentisanje teza u prezentovanoj elaboraciji samo pokazuje **ambivalentnost stanja vis-a-vis informisanja na jezicima nacionalnih manjina ili o životu pripadnika nacionalnih manjina** na jezicima konstitutivnih naroda u službenoj upotrebi u postdejtonskoj BiH. Zato treba pogledati i naličje, revers naracije o aktuelizovanom segmentu teme, odnosno oblasti života u kojoj prebivaju i pripadnici nacionalnih manjina, a to znači sagledati manifestacije i sadržaje

Možda je ipak najvažniji, a to je „faktor odvraćanja“ nacionalnomanjinskih zajednica da formiraju i o(iz)državaju svoje medije komunikacije.

Za koga štampati novine na jeziku nacionalne manjine čiji pripadnici žive u manje od stotinu domaćinstava.

emisija i rubrika u javnim elektronskim medijima i štampi koje su posvećene nacionalnim manjinama. Nije teško dokazati da se

U naznačenom desetljeću bilo je više stotina radio emisija, što reportažnih, što dijaloških, što istorijsko-dokumentarnih, u kojima su pretresana razna pitanja.

u današnjim elektronskim medijima, posebno onim koji imaju funkciju javnih radio i televizijskih servisa, a to su Radio-televizija Republike Srpske, Radio-televizija BiH i Radio-televizija Federacije BiH, mnogo više govorom i slikom pokazuje život nacionalnih manjina, da se o

tome obavještavaju konzumenti tih medija informisanja, ali **sustina tog pitanja je svakako u kvalitetu i efektima tonskih i slikopisnih emisija i novinskih tekstova u kojima se neke dimenzije povijesne egzistencije pripadnika nacionalnih manjina u postdejtonskoj BiH čine dostupnim najširoj javnosti**, svima koji koriste javne telekomunikacione i printane medije. Konstatovano je već u ovoj, te nekolikim prethodnim elaboracijama, da se o fenomenu nacionalnih manjina u emisijama javnih radio i tv servisa, posebno u posljednjoj deceniji, što se skoro sa svim podudara sa periodom usvajanja i stupanja na snagu Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina na nivou BiH (2003.), daleko više i profesionalnije govorilo - čak i u odnosu na predratni period, kad se o nekim specifičnim segmentima života narodnosti nisu pravile posebne emisije, izuzev kad su posrijedile aktivnosti njihovih kulturno-umjetničkih društava i sl., nego se o narodnostima uvijek govorilo „u paru“ sa narodima i vazda potencirala njihova ravnopravnost - o raznim aspektima fenomena nacionalnih manjina, a najviše o ljudskim pravima njihovih pripadnika. **U naznačenom desetljeću bilo je više stotina radio emisija**, što reportažnih, što dijaloških, što istorijsko-dokumentarnih, u kojima su pretresana razna pitanja s ciljem da se najširi krug slušalaca dotičnih radio-stanica informiše o životu i osobenostima nacionalnih manjina koje žive u BiH, a posebno o onima koje se nalaze na teritorijama pod upravom vlasti koje su

Naročito su često pripremani i emitovani programi u kojima se govori(lo) o cijelim spektrima etnografskih karakteristika nacionalnih manjina.

osnovale aktuelizovane radio-stanice i koje one pokrivaju svojim signalom. U takvim emisijama učestvovali su ne samo predstavnici vlasti i pojedini eksperti za pitanja nacionalnih manjina i druge konkretne teme, nego, još i više, predstavnici brojnih udruženja i NVO nacionalnih ma-

njina, pa i sami njihovi pripadnici ukoliko su imali bilo šta reći i pokazati, a da to može biti valjan povod za gostovanje u emisija-

ma. Naročito su često pripremani i emitovani programi u kojima se govori(lo) o cijelim spektrima etnografskih karakteristika nacionalnih manjina, a zatim i o njihovim religijama, crkvama, participaciji u političkom životu i sl. Sve i jedan značajniji pripadnik bilo koje nacionalne manjine, u smislu da imaju neka postignuta i priznata djela u ma kojim oblastima stvaralaštva (umjetnost, sport, politika, privreda, nauka, obrazovanje, medicina i dr.), bili su predstavljeni u nekoj radio-emisiji.

Taj primjer, na sličan način, ali, razumljivo, u nešto manjoj mjeri, slijedile su i javne televizije u BiH. Tu se **posebno isticala Radio-televizija Republike Srpske**, koja je prva krenula sa programima o životu nacionalnih manjina i do sada emitovala više serijala raznih emisija⁵ sa kojima je postigla zapažene rezultate i osvojila brojne nagrade i priznanja.⁶ Teško bi bilo naći relevantnu temu za postojanje i djelovanje nacionanih manjina, a da o njima nije otvorena javna debata u nekoj od televizijskih emisija. I u njima su učestvovali svi istaknutiji predstavnici nacionalnih manjina, posebno rukovodioци nevladinog sektora, pa se **ne bi moglo kazati da javnost u postdejtonskoj BiH nije obavještavana o pravima i položaju nacionalnih manjina u njoj**. Drugo je pitanje učinaka takvih i drugih emitovanih sadržaja, posebno kad se radi o upotrebi jêzika nacionalnih manjina, jer na tim jezicima, izuzev nekolikih embrionalnih poslijeratnih pokušaja u Republici Srpskoj⁷, više na javnim radiote-

Teško bi bilo naći relevantnu temu za postojanje i djelovanje nacionanih manjina, a da o njima nije otvorena javna debata u nekoj od televizijskih emisija.

5 Dugo godina Televizija Republike Srpske je pripremala i jednom sedmično redovno emitovala emisiju o životu pripadnika nacionalnih manjina pod nazivom „Iz života nacionalnih manjina“, a kasnije i emisiju „Korjeni“, da bi se u posljednje vrijeme najviše sadržaja o životu nacionalnih manjina prikazivalo u emisiji „U fokusu“, koja se emituje više puta nedjeljno. Tu emisiju je kasnije počela da preuzima i Radio-televizija BiH, dok se nije opredijelila da i samostalno produkuje sadržaje o nacionalnim zajednicama u BiH. Takođe, Radio Republike Srpske je više godina emitovao „Bona homo“, u kojoj je rečeno gotovo sve što se imalo kazati o etničkim manjinama u Republici Srpskoj, a potom i u cijeloj BiH, tako da se već uveliko većina tih emisija reprizira, što je, inače, odlika ovdašnjih radio-televizijskih servisa. U vlasništvu samih nacionalnih manjina za sada ima samo jedna romska radio stanica u Tuzlanskom kantonu.

6 Rečene emisije Radio-televizije Republike Srpske i njihovi urednici/e dobili/e su brojna priznanja od samih nacionalnih manjina, ali i na profesionalnim festivalima radijskog i televizijskog stvaralaštva.

7 Odmah nakon građanskog rata Radio Prnjavor, kao javni medij jedinice lokalne samouprave, tj. opštine Prnjavor, bio je počeo emitovati programe na ukrajinskom jeziku, što je rađeno i prije rata u prethodnoj BiH, ali je program prekinut pošto je iscrpio sve svoje potencijale nakon samo godinu i nešto više dana, da bi se ta lokalna radio-stanica i sama ugasila sredinom prve decenije ovog vijeka. I Radio Republike Srpske imao je nekoliko eksperimentalnih emisija na jezicima nacionalnih manjina,

levizijskim servisima u BiH nema emisija na jezicima nacionalnih manjina. Izgleda da to nije realno ni očekivati, bez obzira na zakonske norme⁸ po kojima je to obaveza nadležnih resora. Jer, nema odgovora ili je on nepovoljan, na jednostavno pitanje: za koga praviti emisije na jezicima nacionalnih manjina, kad ih na tim jezicima nema ko slušati ili gledati.

Situacija sa printanim medijima informisanja na jezicima nacionalnih manjina još je nepovoljnija

sa stanovišta potrebe ispunjavanja određenih normi iz domaće identitetske legislative i međunarodnih instrumenata o ljudskim pravima pripadnika nacionalnih manjina. Iz jednostavnog razloga što je za pisanu upotrebu nekog jezika potrebno veće znanje i iskustvo nego za korišćenje njegove gorovne varijante i što za štampanje i najjednostavnijih novina, ukoliko pretenduju da koliko-toliko izlaze redovno, treba daleko više finansijskih sredstava i osposobljenih kadrova različitih profila: novinar, lektor, korektor itd., a što u specifičnim uslovima BiH nije lako naći i na duže vrijeme angažovati. Više, dakle, nije problem stručnost kao takva⁹, nego usko-specijalističko znanje i upotreba nacionalno-manjinskih jezika.

Čini se da su tog fakta svjesne i same nacionalne manjine, bar većina njihovih aktivnih nevladinih organizacija, zbog čega se one uglavnom i nisu žalile na to stanje, odnosno kritikovale

Više, dakle, nije problem stručnost
kao takva, nego usko-specijalistič-
ko znanje i upotreba nacionalno-
manjinskih jezika.

vlasti zbog njega. Istine radi, pojedine nevladine organizacije i drugi subjekti etničkomanijskog ishodišta, povremeno su tražile i inicirale dodatnu edukaciju s ciljem osposobljavanja njenih

takođe na ukrajinskom, ali i na slovenačkom jeziku, ali i ta praksa nije se mogla duže održati, uglavnom zbog pomanjkanja kadrova, ali i oskudnog broja slušalaca takvih programa, pošto ima dosta pripadnika nacionalnih manjina u postdejtonskoj BiH koji ne znaju maternji jezik svoje etničke zajednice.

- 8 To nadležnim vlastima nalažu i državni i entitetski zakoni o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina, te državni i entitetski zakoni o javnim radiotelevizijskim servisima u BiH, ali uprkos jasnim obligacijama sadržanim u njima praktični život u ma kojem b-h entitetu ne može da ih „apsorbuje“ i implementiše tako da emisije na jezicima makar nekolikih etničkih kolektiviteta budu održive.
- 9 Već smo naveli dokaze za tezu da je posljednjih nekoliko godina u BiH, a posebno u Republici Srpskoj, dosta mlađih pripadnika nekolikih nacionalnih manjina, uključujući i Rome, završilo ne samo srednje škole, nego i odgovarajuće fakultete koji ih kvalifikuju i za rad u medijima komunikacije, ali i dalje osnovni problem ostaje nedovoljno znanje jezika nacionalnih manjina, tj. iznimno je mali procenat onih koji imaju i formalno visoko obrazovanje i potreban nivo znanja maternjeg jezika svoje nacionalne manjine.

pripadnika za obavljanje nekih specijalističkih poslova u sferi informisanja. U tome su im finansijski i na druge načine pomagale i vlasti, ali i neke institucije i nevladine asocijacije konstitutivnih naroda, kao što su same medijske kuće, pojedine redakcije, udruženja novinara, univerzitetски studijski programi i sl. Tako je u BiH u posljednjoj deceniji održano više seminara, kurseva, akademija i sl., na kojima su se pripadnici manjina osposobljavali za razne uloge i poslove u procesu proizvodnje i diseminacije vijesti i drugih medijsko-informativnih sadržaja. Iz razumljivih i višestruko opravdanih razloga, u tome je najviše „energije“ utrošeno na pripadnike romske nacionalne manjine. Samo u organizaciji Medija centra iz Sarajeva sredinom prošle decenije održano je nekoliko seminara na kojima su polaznici bili mladi Romi, koji su se edukovali za novinare i druga zanimanja relevantna za informativnu sferu. Te aktivnosti romskih udruženja i njihovih saveza državne vlasti su značajno finansijski pomogle¹⁰ i time, koliko-toliko, povećale mogućnosti pripadnika romske nacionalne manjine za apliciranje i angažovanje na poslovima novinara, tonskih i filmskih snimatelja, foto-reportera, montažera itd. Međutim, sa gašenjem brojnih javnih i privatnih medijsko-informativnih ustanova, realno su smanjene i šanse za njihovo zaposlenje. Implikacije te činjenice najviše pogđaju upravo pripadnike romske društvene grupe, pošto pripadnici ostalih nacionalnih manjina u BiH lakše dolaze do posla.

Objektivan analitičar i istraživač tzv. medijsko-komunikacione scene u postdejtonskoj BiH ne može a da ne zapazi **napredak**, makar i minimalan, u **odsustvu neprimjerene i neprihvatljive terminologije** koja se u nekim ranijim periodima koristila za identifikovanje pripadnika pojedinih nacionalnih manjina, posebno ukoliko ih je zbog nečega trebalo žigosati i osuditi njihovo neprihvatljivo ponašanje. Naime, danas se u BiH, uprkos posvemašnjoj **relativizaciji tradicionalnih moralnih normi**, pa i izvrđavanju/neprovođenju pojedinih zakonskih odredbi, što

Objektivan analitičar i istraživač tzv. medijsko-komunikacione scene u postdejtonskoj BiH ne može a da ne zapazi napredak, makar i minimalan.

To je pozitivna posljedica ne samo redovne univerzitetske edukacije medijskih poslenika, nego i dodatnog obrazovanja.

¹⁰ Konstatacija se uglavnom odnosi na učešće Odbora za Rome pri Savjetu ministara BiH, kao njegovog savjetodavnog tijela, u kojem su participirali predstavnici Vijeća Roma FBiH i Saveza Roma Republike Srpske, zajedno sa Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH, u kreiranju samog sadržaja, a potom i oblika i metoda rada seminara za obrazovanje mladih Roma i Romkinja za poslove iz medijsko-informativne oblasti, koji je realizovao rečeni Media-centar iz Sarajeva.

je tipična emanacija svijesti i prakse u većini postsocijalističkih tranzisionih društava, te uočljivoj komercijalizaciji, estradizaciji,

Naravno, još će se, tu-i-tamo, više u štampanim nego u elektronskim medijima, naći poneko etiketiranje nacionalnih kolektiviteta kao problematičnih.

tabloidizaciji i rijalitizaciji mnogih medija informisanja, odnosno senzacionalističkom pristupu i tretiraju većine fenomena, događaja i ličnosti o kojima se piše i ili raportira, ipak **vodi računa o kontekstualizaciji i korektnosti upotrebe**

imena i karakteristika pripadnika nacionalnih manjina, manje je politički nekorektnе retorike, pa i stigmatizacije pojedinih nacionalnih kolektiviteta. To je pozitivna posljedica ne samo redovne univerzitske edukacije medijskih poslenika, nego i dodatnog obrazovanja i osposobljavanja o temama i problemima koje se odnose na ljudska prava, građanske i medijske slobode, nediskriminaciju, mirno rješavanje konflikata i sl., što naravno ima i svoj revers, a donekle i **promijenjenog krivičnog zakonodavstva u BiH i zaprijećenih kazni** za tzv. govor mržnje, vrijedanje na nacionalnoj, rasnoj i vjerskoj osnovi, za raspisivanje netolerancije itd., za šta su osim pravosudnih institucija formirane i nove službe i resori.¹¹ Iskusan istraživač b-h medija komunikacija će brzo uočiti da npr. u štampanim medijima u posljednje dvije-tri godine, u odnosu na period od prije 15 ili 20 godina, ima znatno manje neprimjerene retorike i nominovanja nekih nacionalnih manjina kao kolektivno odgovornih za prestupe pojedinaca iz njihovih redova, što se doskoro gotovo redovno činilo, naročito kad su u pitanju bili pripadnici romske, albanske, njemačke, jevrejske i još poneke nacionalne manjine. Naravno, još

To samo dodatno govori i argumentuje tezu o tome koliko su predrasude i stereotipi ukorijenjeni.

če se, tu-i-tamo, više u štampanim nego u elektronskim medijima, naći poneko etiketiranje nacionalnih kolektiviteta kao problematičnih, predispioniranih za kriminal, nasilničko ponašanje,

11 Osim već pominjane Regulatorne agencije za komunikacije, koja se uglavnom bavi davanjem dozvola za elektronske medije informisanja i kažnjavanje za prestupe i nepodopštine u tim sredstvima obavještavanja, u postdejtonskoj BiH je formirano i djeluje i Vijeće za štampu, u čijoj nadležnosti su printani mediji komunikacije. Vijeće je u nekoliko slučajeva reagovalo na nepodobne tekstove u novinama i revijama, više zarad tzv. krupnih političkih pitanja i „nepravilnog“ tumačenja pojedinih odredbi Dejtonskog mirovnog sporazuma, odnosno etiketiranja nekih politika i političara iz konstitutivnih naroda, nego što su raagovali na diskriminatorske tekstove i stigmatizaciju pojedinih nacionalnih manjina. Takođe, u postdejtonskoj BiH postoji i ombudsman za medije, koji je djelovao u okviru institucije Ombudsmena Federacije BiH i više se bavio zaštitom prava novinara, prava pristupa informacijama i slobodom informativnog djelovanja, nego zloupotreboom slobode informisanja i diskvalifikacijama određenih ljudi, grupa i zajednica zbog njihove pripadnosti ili članstva u ovoj ili onoj zajednici, odnosno organizaciji.

švercovanje, zelenašenje, vjerski fanatizam i ekstremizme drugih provenijencija.

Neiskusnom novinaru, a nemarnom uredniku ili redaktoru još se može desiti da propuste i/ili objave vijest u kojoj stoji da je počinilac nekog krivičnog ili prekršajnog djela Rom ili Albanac, da je neki maloljetnik koji je opljačkao prodavnicu ili benzinsku pumpu pripadnik romske zajednice, pa mu se čak i ime objavi, bez obzira na zakonsku zabranu takvog postupka¹² itd., iako se u drugim primjerima izvještavanja o krivičnim djelima ili nekim drugim „atraktivnim“ događajima, čak i kad se pominju njihovi akteri, tako ne čini, tj. ne navodi se njihova nacionalna pripadnost. To samo dodatno govori i argumentuje tezu o tome koliko su predrasude i stereotipi ukorijenjeni, žilavi, kako se sporo i teško mijenjaju, napuštaju i koliko još treba uložiti pozitivne energije, ma šta to bilo, u razbijanje stereotipa i senzibilizaciji agenasa javnosti za identitete i prava drugih, a posebno onih koji su vjekovima bili stigmatizovani, marginalizovani i kolateralne štete većinskog mišljenja i djelovanja, ali i potrebu još veće profesionalizacije medija komunikacije i zaposlenih u njima.

Naime, ne može se poreći da su vlasti pokušavale (u)činiti ono što je u skladu sa zakonima i međunarodnim instrumentima, da su i finansijski podržavale i pomagale jačanje kapaciteta nacionalnih manjina u sferi informisanja.

S obzirom na naprijed navedene fakte i nekolika njihova, makar i simplifikovana objašnjenja, **proizlazi da bitno, a ne samo kozmetičko i palijativno, popravljanje stanja u tom segmentu i dimenziji informativne sfere a-pro-pos nacionalnih manjina, nadilazi trenutne mogućnosti nadležnih vlasti u postdjenton-skoj BiH**, a da ona kao država u vezi sa tim pitanjem ne može bilo koga izvijestiti o tzv. napretku i pozitivnom razvoju procesa i događaja u toj sferi, pa će i zbog toga još zadugo trpiti kritike, ponekad i nezasluženo – zbog nerazumijevanja konteksta unutar kojeg (treba da) se zbiva sve relevantno za život i opstojnost nacionalnih manjina – od raznih ugovornih tijela instrumenata o ljudskim pravima koje je BiH svojevremeno sukcesijom preuzi-

12 Zakoni u BiH, i to više njih, a i međunarodni instrumenti o ljudskim pravima, naročito *Konvencija UN o pravima djeteta*, izričito zabranjuju otkrivanje identiteta maloljetnih počinilaca krivičnih ili prekršajnih djela. Međutim, i danas pojedini medijski poslenici, skloni senzacionalizmu, odmah otkrivaju imena i prezimena takvih lica, a ako su u pitanju Romi, a u Federaciji BiH i Albanci (pošto ih u Republici Srpskoj danas gotovo i nema), i njihovu nacionalnu pripadnost, čime prave dvostruki prekršaj pravilnog izvještavanja. Nije zabilježeno, osim verbalnog, sankcionisanje takvih novinara, ali je značajno i to što se takva praksa danas smanjuje.

mala od eh Jugoslavije ili bjanko i „đuture“ potpisivala kad god je neko, npr. Ujedinjene nacije, Savjet Evrope, OEBS, Evropski parlament itd., njenim predstavnicima poturio bilo koji „papir“ za potpisivanje. Naročito se to odnosi na izvještaje koji se redovno dostavljaju Savjetodavnom komitetu Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Evrope, koji periodično u zemlje-članice Konvencije šalje

Sadašnje stanje manjinskih medija i medija koji pišu/emituju informacije o nacionalnim manjinama u Bosni i Hercegovini nije zadovoljavajuće.

svoje monitoring-timove da se sami uvjere u stanje u njima vis-a-vis ostvarivanja prava pripadnika nacionalnih manjina.

Budući da iz svega toga, tj. iz i s obzirom na ovdje podastrijetе indicije, podatke, zaključke i manje ili više argumentovane uvide, treba izvesti ocjenu o tome kako se to stanje u medijskoj sferi prelima i upliviše na ukupni društveni položaj nacionalnih manjina u postdejtonskoj BiH, jasno je da ona, ocjena, ne može biti jednoznačna, apodiktična, fiksna, pravolinijska, nego je relativizujuća, polivalentna, sadrži i pozitivne i negativne elemente. Naime, ne može se poreći da su vlasti pokušavale (u)činiti ono što je u skladu sa zakonima i međunarodnim instrumentima, da su i finansijski podržavale i pomagale jačanje kapaciteta nacionalnih manjina u sferi informisanja prema svojim ekonomskim mogućnostima i finansijskim resursima, osnivale nove medije, formirale redakcije na jezicima nacionalnih manjina, ospozobljavale kadrove za poslove u medijima itd., ali uprkos svemu tome ne može se prenebregnuti fakt da danas u BiH skoro da nema nijednog sredstva obavljanja koje emituje program ili u kojem se piše na jezicima nacionalnih manjina, što je jedan od primarnih ciljeva tzv. **afirmativne akcije** spram prava nacionalnih manjina. Zbog toga **stanje stvari i procesi u sferi informisanja ne doprinose jačanju društvenog položaja nacionalnih manjina, ali ga i ne dovode u pitanje, ne derogiraju ga**, odnosno nisu glavni faktor uticaja na javnu svijest i percepciju manjinskih pitanja u b-h društvu.

Mišljenje koje neuvažava taj fakticitet nije povjesno mišljenje.

Umjesto bilo kakvog ekskluzivnog, neopetovanog zaključka povodom teme koju smo, makar jednu njenu dimenziju, problematizovali i, koliko-toliko analitički eksplisirali u prethodnim elaboracijama, ovaj odjeljak rasprave završićemo citiranjem i komentarisanjem, ne slažući se u svemu sa autorovom ocjenom, sadržanom

u dijelu navedenog teksta, tačnije „duhom“ i implikacijama poruke koju citirana ocjena nosi i (može da) preda(je) u nasljeđe novim generacijama, ne samo istraživača – dakako i njima – nego i građanima, pripadnicima konstitutivnih naroda, nacionalnih manjina, takođe, koji sami treba da pronađu formulu modus-a vivendi-ja, koegzistencije i očuvanja samih sebe takvim kakvi jesu, čak i kad nemaju jasan odgovor na pitanje zašto su takvi kakvi jesu ili se takvimi međusobno percipuju, a ne da budu assimilovani u ono što nisu niti voljno žele biti. Dakle: „Sadašnje stanje manjinskih medija i medija koji pišu/emituju informacije o nacionalnim manjinama u Bosni i Hercegovini nije zadovoljavajuće i slabije je od stanja koje je postojalo prije rata 1992-1995. godine.“¹³ Dok se s prvim dijelom citirane ocjene možemo složiti, uostalom i sami smo pokazali kako stoje stvari u vezi sa onim o čemu i prof. Miličević govori, dotle nismo sigurni da je drugi dio zaključka validan. Jer, nakon rata, u postdejtonskoj BiH ne vrijede ista mjerila kao u onoj predratnoj BiH, odnosno čak i isti parametri nemaju isto značenje i važenje. Mišljenje koje neuvažava taj fakticitet nije povijesno mišljenje. Ko to ne shvata i ne prihvata proći će kao onaj junak iz priče o tamnom vilajetu: kajaće se ko uzme, a kajaće se i onaj ko ne uzme. To je Bosna i Hercegovina, juče, danas,

Za te namjene nacionalnim manjinama na raspolaganju stoje, s ciljem očuvanja njihovog identiteta, domaći zakoni, o kojima smo takođe već referisali, zatim međunarodni pravni i politički instrumenti, neka stručna uputstva i sl.

Na kraju ovog dijela elaboracije o **mapiranju i evaluaciji** socijalnog statusa ovovremenih nacionalnih manjina u istorijskom i političko-pravnom ambijentu i „koordinatnom sistemu“ postdejtonske BiH, a unutar životnih sadržaja kulture, i informisanja, svrshodnim se čini, **holističkog pristupa** i eksplikacije radi, napisati i nekoliko rečenica o samom jeziku kao medijumu komunikacije i najbitnijem konstituensu, sredstvu i srčici same kulture i kulturnog identiteta, a preko nje i nacionalnog identiteta, odnosno o stvarnoj upotrebi jezika nacionalnih manjina u javnom prostoru. Za te namjene nacionalnim manjinama na raspolaganju stoje, s ciljem očuvanja njihovog identiteta, domaći zakoni, o kojima smo takođe već referisali, zatim međunarodni

13 Nedjo Miličević, *Stanje i problemi nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini*, cit. izdanje, str. 177. Istine radi, njegov tekst je iz 2004. g., pa su mu i zaključci adekvatni „duhu vremena“ iz tog perioda, ali od tada do 2012., kad mi ovo pišemo, u BiH su se avis-a-vis nacionalnih manjina ipak dogodile nekolike bitne promjene, na bolje.

pravni i politički instrumenti, neka stručna uputstva¹⁴ i sl., među kojima se posebno ističe **Evropska povelja o regionalnim jezicima i jezicima manjina Savjeta Evrope**, o kojoj će još biti riječi u ovoj glosi o jeziku. Korišćenje sopstvenog, kolokvijalno rečeno, maternjeg jezika, a to je jezik koji(m) govore i/ili se služe pripadnici zajednice koju njeni pripadnici osjećaju kao svoju, kao vlastitost, sa kojom se identificuju ili poistovjećuju, u konkretnom slučaju i povodu koji tretira naša analiza – jezika nacionalne manjine, je **ne samo ljudsko nego i prirodno pravo čovjeka**, baš zato što je on, čovjek, kao socijalno biće, determinisan i etnosom, nacionalnim ishodištem i opredjeljenjem. Zbog toga moderna pravna teorija i njome inspirisano zakonodavstvo već skoro jedan vijek promoviše i normira obligaciju po kojoj su javne vlasti u svim državama dužne svim ljudima garantovani pravo na

Zakoni o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina bez obzira na kojem nivou vlasti su doneseni, obavezuju te iste vlasti.

upotrebu maternjeg jezika, bez obzira na njihov nacionalni identitet, odnosno bez obzira kojoj naciji pripadaju i da li ona ima status konstitutivnog naroda ili nacionalne manjine.

U radu je već pokazano koji sve zakoni i na koje načine trebiraju fenomen upotrebe jezika nacionalnih manjina i kako normiraju pravo njegovog korišćenja u praksi, u postdejtonskoj BiH. Takođe, naznačene su i nekolike prakse korišćenja tog prava i

14 Mislimo ovdje, pored već pomenutih *Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina i Evropske povelje o regionalnim jezicima i jezicima manjina, Savjeta Evrope*, i na *Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima*, zatim na *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima*, *Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima*, *Konvenciju o pravima djeteta*, *Deklaraciju o pravima lica koja pripadaju nacionalnim, etničkim, vjerskim i jezičkim manjinama*, *Konvenciju o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije*, *Ujedinjenih nacija*, te *Konvenciju UNESKO-a protiv diskriminacije u oblasti obrazovanja*, pa *Dокумент sa sastanka u Kopenhagenu Konferencije o ljudskoj dimenziji OEBS-a*, 1990., *OEBS-ovu Parisku povelju za Novu Evropu*, *Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda* i *Deklaraciju o slobodi izražavanja i informisanja Savjeta Evrope* i druge, u međuvremenu usvojene, međunarodne instrumente, odnosno uputstva za njihovu implementaciju, poput: *Haške preporuke. O pravu nacionalnih manjina na obrazovanje i objašnjenje*, Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine i Fondacija za međuetničke odnose, London, oktobar 1996., *Preporuke iz Oslo. O pravu nacionalnih manjina na upotrebu sopstvenog jezika i objašnjenje*, Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine i Fondacija za međuetničke odnose, London, februar 1998. i *Preporuke iz Lunda. O djelotvornom učeštu nacionalnih manjina u javnom životu sa objašnjenjima*, Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine i Fondacija za međuetničke odnose, London, septembar 1999., koja mogu poslužiti domaćim vlastima kao smjernice i instrukcije šta i kako da rade a-pro-pos obrazovanja pripadnika nacionalnih manjina. Kao što se vidi, ovdje navedeni nekoliki relevantni međunarodni dokumenti su, uglavnom, „ispod čekića“ OEBS-a, zato što je ona tada bila vodeća u toj oblasti, a u njima su data dodatna objašnjenja u vezi sa pravom nacionalnih manjina na upotrebu maternjeg jezika i obavezama država da to omoguće. Međutim, bez obzira na namjere, eksploratorna vrijednost tih dokumenata je ipak skromna.

problemi na koje se u tom segmentu egzistencije nacionalnih manjina nailazi. U daljoj elaboraciji treba analizirati fenomenologiju implementacije zakonskih normi i međunarodnih standarda i obaveza BiH a-pro-pos jezika nacionalnih manjina. Taksativno navedeno, situacija u toj sferi ima, pored svega onog što je do sada o toj materiji, eksplisitno ili implicitno kazano, sljedeće sadržaje i karakteristike. Zakoni o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina bez obzira na kojem nivou vlasti su doneseni, obavezuju te iste vlasti da u svim naseljenim mjestima u kojima živi odgovarajući(?) procenat pripadnika jedne ili više nacionalnih manjina, sve topografske i druge oznake, kao što su nazivi sela, ulica, trgova, škola, domova zdravlja, dječijih vrtića i drugo, ispišu i na jezicima i, eventualno, pismu dotičnih nacionalnih manjina. Prema stanju na terenu i danas, petnaestak godina nakon što su te norme obznanjene, dvojezičnih na(t)pisa je iznimno, zanemarivo malo, tako da se s pravom može tvrditi da ta obligacija nije ispunjena. Dalje, isto zakonodavstvo garantuje nacionalnim manjinama da tamo gdje žive u nekoj većini ili respektabilnom broju, imaju pravo da zahtijevaju da se sva službena prepiska i usmena komunikacija obavlja i na jeziku i pismu tih manjina. Misli se pri tom na komunikaciju u institucijama sudstva, bankarstva, pošta, zdravstvenih i socijalnih ustanova, penzionih fondova, osiguravajućih kuća, saobraćaja, turizma, u zatvorima i sl., u kojima pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo tražiti usluge na svojim maternjim jezicima, odnosno da razni formulari, koje oni trebaju popuniti da bi dobili traženu uslugu, moraju biti ispisani jezikom i pismom nacionalnih manjina. Nema arhiviranih ili na drugi način sačuvanih podataka o tome da su to pripadnici neke manjine tražili, niti da su im vlasti i drugi subjekti to odbili, odnosno sami od sebe dali. Takođe, nije zabilježeno ni da je bilo koji državni organ ili službenik odbio da postupi u skladu sa zakonskom normom, tj. da o(ne)mogući korišćenje jezika nacionalne manjine, iako je izvjesno da neki od njih o tome nisu (bili) blagovremeno i cjelovito informisani, odnosno da se neki pripadnik nacionalne manjine žalio nadležnim tijelima zbog onemogućava-

Prema stanju na terenu i danas, petnaestak godina nakon što su te norme obznanjene, dvojezičnih na(t)pisa je iznimno, zanemarivo malo.

čak i optuženi pripadnici nacionalnih manjina za neku inkriminaciju nisu tražili da se sudski procesi protiv njih vode na jeziku etničke zajednice za koju se optuženi deklarisao da joj pripada.

nja komunikacije na maternjem jeziku.¹⁵ Čak i optuženi pripadnici nacionalnih manjina za neku inkriminaciju nisu tražili da se sudski procesi protiv njih vode na jeziku etničke zajednice za koju se optuženi deklarisao da joj pripada, iako bi mu to, možda, donijelo neku startnu prednost ili neku drugu pogodnost.¹⁶ O izvođenju redovne nastave na jezicima nacionalnih manjina u osnovnim i srednjim školama u BiH, te o dodatnoj nastavi i drugim formama podučavanja o istoriji, kulturi, književnosti, jeziku, tradiciji, duhovnosti, običajima i obredima, zemljama porijekla nacionalnih manjina u BiH, dovoljno je rečeno u prethodnim

Izgleda da nacionalne manjine, bar većina njihovih pripadnika, nema nikakvih problema sa jezikom svojih predaka i sanarodnika, jednostavno zbog toga što ga ne zna, ne želi da zna, ne uči ga i ne postavlja to kao bilo kakav svoj problem pred institucije vlasti.

elaboracijama da bi se mogli izvesti relevantni zaključci o sudbini jezikâ nacionalnih manjina, a zaključci o tome više nego indiciraju da su za taj segment identiteta nacionalnih manjina ponajmanje zainteresovane same manjine, zbog čega se jezici etničkih grupa u BiH sve manje znaju, uče i koriste. Lapidarno i simplifikovano kazano, izgleda da nacionalne manjine, bar veći-

na njihovih pripadnika, nema nikakvih problema sa jezikom svojih predaka i sanarodnika, jednostavno zbog toga što ga ne zna, ne želi da zna, ne uči ga i ne postavlja to kao bilo kakav svoj problem pred institucije vlasti, obrazovne ustanove, medije informisanja, pred međunarodne monitorne misije i tijela koja nadziru implementacije instrumenata za zaštitu ljudskih prava. Uključujući i pravo na očuvanje nacionalnog identiteta svake nacionalne manjine, pri čemu je upravo jezik najvažniji element tog identiteta.

15 Kao što same pripadnike nacionalnih manjina u BiH štite aktuelizovani i brojni drugi zakoni, uključujući i nekolike iz predratnog vremena, odnosno međunarodni instrumenti o ljudskim pravima, čiji je BiH sukcesor, tako i sve one koji rade, ili su trebali raditi, na njihovoj implementaciji, štite ti isti i drugi propisi. Drugim riječima, nema niti je bilo razloga za ma kakvu njihovu bojazan od šikaniranja, diskriminacije ili pozivanja na odgovornost zbog prekršaja ili neprovodenja nekog zakona ili drugih propisa koji regulišu prava nacionalnih manjina, uključujući tu i norme o pravu upotrebe jezika nacionalnih manjina. Ipak za to što su opstruisane norme o manjinskim pravima нико ne bi mogao i smio biti amnestiran od odgovornosti, niti bi se za dosadašnje propuste ili nečinjenja u toj oblasti mogli pronaći alibiji. A posla u vezi sa zaštitom prava etničkih grupa i očuvanjem njihovog identiteta, kao preduslova za poboljšanje ukupnog društvenog položaja, je bilo i još ga ima dovoljno za sve p(r)ozvane i mnoge druge koji su ostali izvan ovog ovlaš skiciranog brevijara (ne)mogućnosti zaštite prava nacionalnih manjina u BiH.

16 Da je to tako najbolje dokazuje i ilustruje činjenica da u BiH danas, među brojnim sudskim tumačima i prevodiocima za ili sa stranih jezika nema registrovanih agencija ili pojedinaca za prevode sa ili na jezike nacionalnih manjina. Očigledno, to nije unosan posao, jer je malo klijenata.

U vezi sa tom dimenzijom i sadržajem naracije o jeziku kao faktoru i „alatu“ za zaštitu i očuvanje posebnosti narodnosnih identiteta nacionalnih manjina, a s obzirom na stvarno stanje društvenog položaja nacionalnih manjina u BiH i na mogućnosti transcendovanja tog stanja i njegovog supstituisanja još boljim i povoljnijim položajem u društvu nacionalnomanjinskih kolektiviteta, suvislim se čini u taj kontekst „vesti“ sadržaje, značenja i implikacije postojanja i važenja dvaju međunarodno-pravnih instrumenata i, istovremeno, političkih dokumenata o ljudskim pravima, koji se u cjelini i/ili najvećim dijelom odnose upravo na nacionalne manjine. Oba pravna akta ili instrumenta su inkorporisana u Ustav BiH, zbog čega su, makar i posredno, obavezujući i u entitetima, kantonima i distriktu; dio su pravnog sistema postdejtonske BiH; dio su međunarodno-pravne zaštite ljudskih prava u BiH. I jedan i drugi snažno postuliraju i garantuju pravo na upotrebu jezika nacionalnih manjina, te traže od država-članica tih ugovornih instrumentarijuma da obezbijede njegovo nesmetano košćenje i sl. Uostalom, to se najbolje vidi iz naziva jednog od njih: **Evropska povelja o regionalnim jezicima i jezicima manjina.**

Već smo ovdje rekli i pokazali da bi za nacionalne manjine koje žele da koriste, razvijaju i očuvaju svoj jezik, bilo dovoljno da se pozovu npr. samo na Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Evrope, pa da državne vlasti moraju, nekako, reagovati na njihove zahtjeve, čak i da nema, i ako ne bi bilo, domaće legislative o istome. Svjesna tog pravnog i političkog potencijala Okvirne konvencije..., **BiH je taj dokument ne samo potpisala nego i ratifikovala**¹⁷, čime je on postao obavezujući na cijeloj njenoj teritoriji, čak i da nije inkorporisan u njen ustav, mada vlasti nisu postupale u skladu sa imperativima iz nje, sve dok te norme nisu preuzele u svom zakonodavstvu.

Već smo ovdje rekli i pokazali da bi za nacionalne manjine koje žele da koriste, razvijaju i očuvaju svoj jezik, bilo dovoljno da se pozovu npr. samo na Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Evrope.

I dok je Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina relativno brzo ratifikovana u BiH, dotle je sudbina potpisivanja i ratifikacije Evropske povelje o regionalnim jezicima i jezicima manjina značajno drugačija.

¹⁷ U Bosni i Hercegovini postoji zakon o potpisivanju i ratifikaciji međunarodnih sporazuma, ugovora i drugih dokumenata, koji propisuje proceduru izrade, razmatranja i potpisivanja tih dokumenata. S obzirom na konstituciju i istorijsko-političku arhitektoniku i strukturisanost Bosne i Hercegovine, na podijeljene nadležnosti u njoj, procedura donošenja akata, potpisivanja sporazuma sa inostranim subjektima, odnosno potpisivanja i ratifikovanja međunarodnih zakona i pravnih instrumenata u njoj, je iznimno složena i dugotrajna, s neizvjesnim finišem.

I dok je Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina relativno brzo ratifikovana u BiH¹⁸, dotle je sADBINA potpisivanja Fakt da sa jezicima nacionalnih manjina u postdejtonskoj BiH nema problema.

i ratifikacije Evropske povelje o regionalnim jezicima i jezicima manjina značajno drugačija. Ona u Parlamentu BiH nije ratifikovana sve do 2010., uprkos nekolikim pokušajima za to, pa čak i stavljanja rezervi na neke odredbe, tj. na pojedine članove te povelje. S obzirom na njen sadržaj i implikacije po jezičku politiku i možebitnu praksu u BiH, to je, makar djelimično, i razumljivo i opravdivo. Drugim riječima, sporost, nedoumice, pa i otpori koji su pratili ratifikaciju Povelje u BiH, posljedica su, između ostalog, i činjenice što taj međunarodni instrument za zaštitu ljudskih prava garantuje, podstiče, omogućava i, na kraju, obavezuje države koje joj pristupe, što je BiH već uradila, i ratificiraju je, a to BiH još nije završila, na stvaranje uslova za normalno, ničim ograničeno i ometano, i svakodnevno korišćenje jezika nacionalnih manjina, ali i regionalnih jezika, u službenoj upotrebi, što znači u javnom socijalnom prostoru.

Fakt da sa jezicima nacionalnih manjina u postdejtonskoj BiH nema problema, ili ih makar do sada nije bilo, bar ne većih i po društvo i nacionalne manjine ozbiljno štetnih – možda i zbog toga što najveći broj pripadnika pojedinih manjinskih nacionalnih zajednica i ne zna ili ne želi javno da koristi svoj vlastiti, materiji jezik, a to je upravo jezik nacionalne manjine kao socijalnog subjekta, kolektiviteta čija se prava promovišu i štite rečenom poveljom, što je na prvi pogled paradoksalno, teško objašnjivo, višestruko protivrječno, ali to je tema za jedno posebno, veliko i dobro osmišljeno sociološko-lingvističko, ali i psihološko-psihiatrijsko istraživanje – ne znači da stvari sa regionalnim jezicima u BiH stoje isto tako. Naprotiv, one konotiraju značajno drugačije. Ako apstrahuјemo i, iz hermeneutičkih razloga, ostavimo po strani stvarne ili izmišljene razlike između jezikâ konstitutivnih

U BiH nema drugih stvarnih razlika između jezikâ naroda, ili, kako se oni u zvaničnim pravno-potličkim dokumentima nazivaju, jezikâ u službenoj upotrebi u BiH (srpskog, hrvatskog i bosansko

skog, a mi smatramo da je riječ o bošnjačkom jeziku) – po našem mišljenju riječ je, filološki posmatrano, o jednom jeziku, koji se

¹⁸ Okvirna konvencija... je u Parlamentarnoj skupštini BiH ratifikovana 24. februara 2000. godine, a stupila je na snagu 1. juna 2001. godine, otkad teku obaveze BiH proistekle iz ratifikacije.

trenutno, iz konkretno-istorijskih razloga, različito imenuje - i ako znamo da u BiH nema drugih stvarnih razlika između jezikâ po geografskoj, tj. regionalnoj pripadnosti i determinaciji (sitne dijalektske ili fonetske razlike su irelevantne s ovog stanovišta, pa čak i s obzirom na norme iz Evropske povelje o regionalnim jezicima i jezicima manjina), onda je aktualizacija fenomena regionalnih i jezika manjina, te njihovog korišćenja, moguća i legalna, što ne znači i da je legitimna, jedino ako i kad neko, u prvom redu pojedinci, grupe ili neka udruženja građana, zavičajne ili neke druge bliske provenijencije, po volontarističkom kriterijumu, javno deklarišu da govore i služe se nekim posebnim jezikom, tačnije: izgovorom, te ako od državnih vlasti traže da im garantuju korišćenje t(akv)og „jezika“ u službene svrhe, za javnu komunikaciju. Evropska povelja o regionalnim i jezicima manjina stoji na strani takvih grupa i pojedinaca, podstiče ih na posebnost, odnosno garantuje im tu posebnost, bez obzira na to, što ne postoji dovoljno elemenata i uslova za ozvaničenje i etablisanje malih leksičkih i fonetskih razlika u odnosu na magistralni i matični korpus jezičkog fundusa, u poseban jezik, pa čak i uprkos eksplisitnim lingvističko-filološkim kriterijumima i pravilima za definisanje i oposebljavanje nekog jezika. U uslovima BiH, a pozivajući se na odredbe Evropske povelje, moguće je, kad bi samo bilo dovoljno potpisa za takvu inicijativu, da se, npr. oposebi jezik, odnosno izgovor u Semberiji, Bosanskoj Krajini ili, pak, Hercegovini, te da se od državnih vlasti traži da se ta, navodna, posebnost i pravno sankcionise i dopusti njena implementacija u službenoj upotrebi. To bi značilo da, koliko već sutra, grupa građana, npr. iz zapadne Hercegovine, ili istočne, svejedno, može, peticijom ili na neki drugi, proceduralno legalan, način, zathijevati od vlasti u Federaciji BiH, odnosno od institucija BiH, da legalizuju njihov izgovor, specifičan jedino po akcentima i nekolikim nepravilnim ili arhaičnim leksicama, kao poseban, regionalni jezik, i tražiti da svi službenici u javnim institucijama, medijima informisanja i sl., koriste taj jezik u ophođenju sa njima, u svekolikoj javnoj komunikaciji, prepiscu, izdavanju dokumenata i sl. Ako, pak, ne bi bilo tako, odnosno ako bi im vlasti to uskratile, mogli bi da traže zaštitu svojih

Evropska povelja o regionalnim i jezicima manjina stoji na strani takvih grupa i pojedinaca, podstiče ih na posebnost, odnosno garantuje im tu posebnost.

U uslovima BiH moguće je da se, npr. oposebi jezik, odnosno izgovor u Semberiji, Bosanskoj Krajini ili Hercegovini

garantovanih, a ugroženih ljudskih prava, pozivajući se upravo na Evropsku povelju o regionalnim jezicima i jezicima manjina.

Čini se da je etiologija oklijevanja nadležnih vlasti u BiH da ratifikuju Evropsku povelju o regionalnim jezicima i jezicima manjina, pored ostalog, bila upravo u prepoznavanju opisanih mogućnosti i posljedica razvoja stanja u njoj.

Nema sumnje da bi Evropski sud za ljudska prava sa sjedištem u Strazburu, sudeći po nekolikim dosadašnjim iskustvima¹⁹, presudio u korist t(akv)ih apelanata, a protiv države BiH, bez obzira što bi to doprinijelo daljem pogoršanju političke situacije u njoj i multiplikovalo agense konflikata i faktore njene dezintegracije.

Čini se da je etiologija oklijevanja nadležnih vlasti u BiH da ratifikuju Evropsku povelju o regionalnim jezicima i jezicima manjina, pored ostalog, bila upravo u prepoznavanju opisanih mogućnosti i posljedica razvoja stanja u njoj i **strahu** da bi njena implementacija, posebno u dijelu koji se odnosi na regionalne jezike, mogla izazvati dodatno nerazumijevanje, tenzije i konfrontacije, kako nacionalno-jezičkih zajednica, uključujući tu i konstitutivne narode kao cjeline, tako i političke reprezentante i aktere, inače odveć turbulentne političke scene u BiH, pa im nove jezičke „zavrzlame“, do kojih bi navodno ili stvarno dovele provođenje odredbi te povelje, nisu (bile) potrebne. Taj zazor od mogućeg ishoda nekog procesa, zbivanja ili konkretne implementacije jednog pravnog dokumenta se da objasniti i može razumjeti, ali se postavlja pitanje da li se može opravdati toliko duga uzdržanost i „traženje rupe u zakonu da se on ne bi provodio“. Jer, zbog opisane trenutne, doduše to trenutno traje već cijelu deceniju, real-političke situacije u ovoremenoj BiH, **nadležne vlasti nisu smjele smetnuti s uma obligaciju stvorenu pristupanjem toj ugovornoj obavezi** i mehanizmu za njenu implementaciju, a još veći, poseban izazov, te vrste i geneze, će nastati kad se konačno ratifikovana Evropska povelja o regionalnim i jezicima manjina bude eventualno počela primjenjivati, specijal-

Tamo gdje počinje Bosna, prestaje logika.

no kad su jezici nacionalnih manjina posrijedi. Jer, **differentia specifica nacionalnog identiteta i razlikovanja (iz)među nacija(ma) i nacionalnim manjinama** jeste upravo jezik i zbog toga su državne vlasti/vlasti u državi, pored drugih subjekata, ne samo pozvane

¹⁹ Ovo tvrdimo ne samo na osnovu analogije sa presudom tog suda u predmetu Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine, nego i zbog toga što je taj sud, makar po presudama do sada, uglavnom na strani suprotnoj od države, a posebno kad su posrijedi pripadnici neke od manjina, nacionalne, jezičke i sl.

nego i dužne da preuzmu sve mjere koje im stoje na raspolaganju, za koje su čule da negdje postoje, kako znaju i umiju, da se sačuvaju, razviju i nesmetano koriste jezici nacionalnih manjina, a u osvješćivanju građana, ma kojeg ishodišta i konkretnih determinacija oni bili i ma kome pripadali, odnosno ma kako se deklarisali, a to znači i samih pripadnika nacionalnih manjina, i svekolike druge javnosti, o neminovnosti tih mera, snažan i važan instrument je, možebitno, baš Evropska povelja o regionalnim jezicima i jezicima manjina, kako za vlasti, institucije, medije komunikacije, tako i za same manjine i njihove pripadnike.²⁰ Ali, u aktuelnoj b-h stvarnosti, kao što smo pokazali, nije tako. Šta-više mnogo šta je i suprotno i protivno tome. Upravo taj fakt je ta nova, strukturalna protivrječnost postdejtonskog b-h društva, što je još samo jedna, makar i lapidarna, potvrda Andrićevog eseističkog opažanja po kojem, parafraziramo ga, tamo gdje počinje Bosna, prestaje logika. **Zbog jezičkih (ne)prilika unutar i između korpusa konstitutivnih naroda u BiH, skrojenoj po dejtonskom šnitu, ispada da njene nacionalne manjine u Evropskoj povelji... nemaju „saveznika“, da ona nije instrument za zaštitu i jačanje njihovih prava, poluga i podsticaj za očuvanje identiteta i stabilizaciju društvenog položaja manjinskih etničkih zajednica,** nego nešto drugo, a to već nije predmet analize u ovoj elaboraciji.

S obzirom na prethodni „ekspoze“ i hermenutiku ambivalencija i dihotomija Evropske povelje o regionalnim jezicima i jezicima ma-

Zbog jezičkih (ne)prilika unutar i između korpusa konstitutivnih naroda u BiH, skrojenoj po dejtonskom šnitu, ispada da njene nacionalne manjine u Evropskoj povelji... nemaju „saveznika“.

20 Dok se to ne desi, tj. dok zaštita prava, identiteta i društvenog statusa nacionalnih manjina u BiH ne dostigne proklamovane evropske standarde, ali ne i današnju stvarnu praksu u tom komonveltu različitim država i nacija – što je cilj kojem aktuelne vlasti u BiH teže, sa manje ili više erosa, iskrenog opredjeljenja i posvećenosti – ostaje obaveza političkih vlasti, ali i pravnih, prije svega sudskih, institucija i organa, obrazovnih subjekata i medija informisanja da same nacionalne manjine, tačnije: njihove asocijacije i reprezente njihovih interesa i aspiracija edukuju i ospособe, upute i podstaknu ka tome da znaju šta su i traže njihova specifična prava baš kao pripadnika nacionalnih manjina, a ne tzv. opšta ljudska i ostala građanska prava, koja im „sleduju“ zato što su ljudi, građani, državljanji Republike Srbije ili BiH. To je važna distinkcija koju moraju akceptovati i implementisati kako pripadnici nacionalnih manjina, tako i predstavnici vlasti u BiH. Važno je zbog toga što nije isto, tj. to nisu pojave istog reda važenja, kad se nastava ne izvodi na jednom od jezika nacionalne manjine ili kad škola u mjestu u kojem tradicionalno živi respektabilan broj manjinske populacije, a uz to ona, škola, nema na sebi naziva i na jeziku te manjine, i kad, primjera radi, učenici-pripadnici nacionalne manjine nemaju novca da kupe udžbenike ili plate mjesečnu kartu do škole. Prvo je specijalno nacionalnonemanjinski problem, a drugo opštelijudski, jer je izraz ekonomskog stanja društva i potencijala, tj. siromaštva dačkih porodica.

njina, nije nimalo jednostavno odgovoriti na simplifikovano pitanje: **nije li zaobilazeњe i selektivno implementisanje pojedinih normi iz Evropske povelje... oblik diskriminacije pripadnika nacionalnih manjina**, budući da je taj međunarodni instrument i projektovan i usvojen upravo za zaštitu prava manjinskih zajednica, posebno onih etničke determinacije i samoopredjeljenja, i to u oblasti zaštite prava na upotrebu svog, maternjeg jezika, koji je sa stanovišta većinskog(ih) naroda, manjinski jezik? Ako se uzme u obzir sve što smo naveli kao prilog obrazloženju razloga zbog kojih je Evropska povelja ... toliko dugo čekala da bude ratifikovana od strane kompetentnih autoriteta u BiH, **ne bi se moglo kazati da je posrijedi projektovana, ciljana diskriminacija**, preduzeta baš s namjerom da zagorča život nacionalnim manjinama, da

Ako se uzme u obzir sve što smo naveli kao prilog obrazloženju razloga zbog kojih je Evropska povelja ... toliko dugo čekala da bude ratifikovana od strane kompetentnih autoriteta u BiH, ne bi se moglo kazati da je posrijedi projektovana, ciljana diskriminacija.

ih otuđi od njihovog identiteta, od izvornog porijekla, da ih destimuliše u učenju i korišćenju tih jezika, a da prefinjeno podstiče asimilaciju manjina. Stojimo na stanovištu da ipak nije to posrijedi, nego će prije biti nesnalaženje i neodgovornost vlasti da blagovremeno rješavaju probleme proistekle iz (ne)voljno preuzetih obaveza u čiju lukrativnost i efikasnost nisu uvjereni, a koje, kad se implementišu u punom obimu, tj.

po slovu norme, potencijalno mogu donijeti razne neprijatnosti i turbulencije većeg broja građana od svih pripadnika nacionalnih manjina zajedno. Tu je **matematika u funkciji i saveznica politike, a tradicija stavljanja prava u zgrade ili prolongiranja izvršavanja obaveza proisteklih iz normi potpisanih međunarodno-pravnih instrumenata za neka bolja vremena, zasnovana na mimikriji i ketmanstvu, dobila novu potvrdu**. I zbog toga kategorija diskriminacija možda i nije hermeneutički adekvatna u postdejtonskom bosanskohercegovačkom diskursu, jer ona više skriva nego što otkriva.

LITERATURA

1. *Ustav Bosne i Hercegovine*, u: *Ustavi: Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Kantona u Federaciji BiH*, Federalno ministarstvo pravde, Sarajevo, 1999.;
2. *Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina*, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“, br. 2/03, Sarajevo, 2003.;

3. *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina, „Službeni glasnik BiH“, br. 93/08, Sarajevo, 2008.;*
4. *Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 2/05, Banja Luka, 2005.;*
5. *Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 56/08, Sarajevo, 2008.;*
6. *Zakon o zabrani diskriminacije, „Službeni glasnik BiH“, br. 59/09, Sarajevo, 2009.;*
7. *Okvirna konvencija za zaštitu prava nacionalnih manjina (Savjeta Europe), u knjizi: Prava manjina, Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1997.;*
8. *Evropska povelja o regionalnim jezicima i jezicima manjina, Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1997.;*
9. *Univerzalna deklaracija UN o ljudskim pravima, iz 1948. u: Ljudska prava Human Rights I – Odabrani međunarodni dokumenti, Ministarstvo vanjskih poslova BiH i Nezavisni biro za humanitarna pitanja, Sarajevo, 1997.;*
10. *Prvi Izvještaj Bosne i Hercegovine o zakonodavnim i drugim mjerama na provođenju načela utvrđenih u Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Europe u BiH, Savjet ministara BiH, Sarajevo, 2004.*
11. *Drugi Izvještaj Bosne i Hercegovine o zakonodavnim i drugim mjerama na provođenju načela utvrđenih u Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Europe u BiH, Savjet ministara BiH, Sarajevo, 2008.;*
12. *Treći Izvještaj Bosne i Hercegovine o zakonodavnim i drugim mjerama na provođenju načela utvrđenih u Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Europe u BiH, Savjet ministara BiH, Sarajevo, 2011.;*
13. *Nekonstitutivni narodi, Centar za ljudska prava manjina, Budimpešta, 2004.*
14. *Mišljenje Savjetodavnog komiteta Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Europe o Izvještaju Bosne i Hercegovine o ostvarivanju Okvirne konvencije u BiH, Strazbur, 2004.;*
15. *Valenta Leonard, Upoznajmo se! Nacionalne manjine u Bosni i Hercegovi ni, Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju, Sarajevo, 2008.;*

16. Grupa autora, *Prava nacionalnih manjina i lokalne politike – Studije o primjeni standarda zaštite prava pripadnika nacionalnih manjina u BiH, Srbiji, Hrvatskoj i Sloveniji*, Banja Luka, decembar 2009.;
17. Grupa autora, *Ljudska prava u Bosni i Hercegovini 2008.*, Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2009.;
18. Dmičić Mile, *Nacionalne manjine u ustavnom i pravnom sistemu Bosne i Hercegovine*, „Gradiški zbornik“, br. 7, Gradiška, 2005.;
19. Kukić Slavo, *Demografske promjene i položaj manjina u Bosni i Hercegovini*, ISCOMET, Ljubljana, 2001.;
20. *Ljudska prava u Bosni i Hercegovini poslije Dejtona: od teorije do prakse*, Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, bez godine izd.;
21. Miličević Neđo, *Stanje i problemi nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini*, u: *Perspektive multikulturalizma u državama Zapadnog Balkana*, Beograd, 2004.;
22. Miličević Neđo, *Ljudska prava i osnovne slobode nacionalnih manjina u pravnom sistemu BiH*, „Ljudska prava“, br. 2, Sarajevo, 2000.;
23. Nagradić Slobodan, *Nacionalne manjine i Romi u Bosni i Hercegovini*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Sarajevo, 2008.;
24. Nagradić Slobodan, *Strategija Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma*, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Sarajevo, 2005.;
25. Nagradić Slobodan, *Nacionalne manjine u zakonima u BiH*, „Moderna uprava“, br. 9/10, Banja Luka, 2013., str. 211-228.;
26. Nagradić Slobodan, *Nacionalne manjine u ustavima u BiH*, Gođišnjak Društva članova Matice srpske u Republici Srpskoj, br. 3, Banja Luka, 2013.;
27. Nagradić Slobodan, *Nekolike ambivalencije društvenog položaja nacionalnih manjina u postdejtonskoj Bosni i Hercegovini*, Gođišnjak Društva članova Matice srpske u Republici Srpskoj, broj 4-5, Banja Luka, 2014-2015., s. 103-120;
28. Čorni Aleksandar, *Bosna i Hercegovina*, u: *Prava nacionalnih manjina i lokalne politike – Studija o primjeni standarda zaštite prava pripadnika nacionalnih manjina u BiH, Srbiji, Hrvatskoj i Sloveniji*, Helsinski parlament građana, Banja Luka, 2009.;

DODATAK

- Govor člana predsjedništva GO SNSD-a Slavka Mitrovića u Bijeljini 9. septembra 2017. godine

SLAVKO MITROVIĆ

USTAVNA PERSPEKTIVA

Po dnevnom redu našeg savjetovanja su „Ustavne perspektive Republike Srpske“. Najvažnija i početna ustavna perspektiva Republike Srpske je ovo - to je novi Ustav Republike Srpske koji je već napisan i koji će biti stavljen u proceduru kada za to dođe vrijeme. Navedena je 2018. godina. Predviđeno je takođe da donošenje novog Ustava Republike Srpske bude dvočvrzno, da Narodna skupština Republike Srpske prostom većinom utvrdi prijedlog Ustava Republike Srpske i da zakaže referendum na kojem će se građani Republike Srpske izjašnjavati o Prijedlogu novog Ustava. Nakon toga i očekivane odluke na referendumu, tekst se vraća u Narodnu skupštinu gdje bi trebalo da Ustav bude donesen dvo-trećinskom većinom. To podrazumijeva da veći broj poslanika, računajući i na one koji su u opoziciji, da podršku novom Ustavu. Novi Ustav Republike Srpske je potpuno usklađen sa Dejtonskim mirovnim sporazumom i sa njegovim Aneksom 4. odnosno sa Ustavom BiH.

Novi Ustav Republike Srpske je potpuno usklađen sa Dejtonskim mirovnim sporazumom i sa njegovim Aneksom 4. odnosno sa Ustavom BiH.

Ustav BiH je dio međunarodnog ugovora i na njega se primjenjuje Bečka konvencija u pravu međunarodnih ugovora. Ono što se dešavalo svih ovih godina zapravo je bilo flagrantno kršenje međunarodnog ugovora bez ikakvih posljedica po prekršioce i sa tim se mora prekinuti. Naš predsjednik ponekad kaže „ne smijemo biti naijni“, a ja bih dodao „ne smijemo biti ni glupi“.

Ne smijemo dozvoliti da ono što je protivpravno urađeno dobije trajni status i da se na taj način promijeni međunarodni ugovor.

Ne smijemo dozvoliti da ono što je protivpravno urađeno dobije trajni status i da se na taj način promijeni međunarodni ugovor. To je sada više obaveza Republike Srpske, nego što li je njeno pravo i mi ne smijemo od toga odustati.

Kada je u pitanju BiH, ono što je danas na djelu, nije ono što je napisano u Dejtonskom mirovnom sporazumu, u njegovim aneksima, posebno u Aneksu 4. koji je njen Ustav.

Bosna i Hercegovina u državnom smislu nije ništa. Nije ni republika, nije ni federacija, ni konfederacija, ni kraljevina, ni kneževina, ni bilo šta drugo, nego jednostavno „Bosna i Hercegovina“. To govori da oni koji su pisali Dejtonski sporazum i Aneks 4, itekako vodili računa da je Bosna i Hercegovina „država“ koja je sastavljena i koja se sastavlja i koja ima međunarodno pravni legitimitet samo donekle i samo prema spolja. Najveći dio unutrašnjeg suvereniteta pripada entitetima. Da kažem šta po Ustavu NIJE Bosna i Hercegovina: - nije izborna jedinica ni za šta - ni za poslanike u parlamentarnoj skupštini - Predstavničkom vijeću i Vijeću naroda, ni za članove Predsjedništva BiH. Izborne jedinice se nalaze u entitetima. Vlast se sastavlja i sklapa na osnovu izbornih rezultata u entitetima. Predsjednik kaže da Bosna i Hercegovina, nije država, već državna zajednica. Ja se ne slažem s predsjednikom, Bosna i Hercegovina bi se mogla zvati zajednica država, jer u Dejtonske mirovne pregovore, ušle su dvije regularne vojske, iz Dejtona su izašle dvije regularne vojske – Vojska Republike Srpske i Armija Federacije BiH. I nakon Dejtonskih pregovora ostale su dvije regularne vojske. Nijedna država, nijedna

Bosna i Hercegovina u državnom smislu nije ništa.

državna zajednica po svojim ustavnim određenjima, nema dvije regularne vojske, kao što po Dejtonu ima BiH. Ustav BiH nije promijenjen iako je došlo do formiranja zajedničke vojske, oružanih snaga ili kako se to već zove. Bosna i Hercegovina nema Vladu ona ima Savjet ministara. U Ustavu BiH stoji Predsjedni-

štvo BiH i стоји Savjet ministara. Не стоји Savjet ministara Bosne i Hercegovine. Ово су наизглед познате ствари, али те ствари стално требамо понављати. Bosna i Hercegovina nema nikakvo državno pravosuđe. Postoji Ustavni sud BiH koji ima određene ingerencije, koje su neovlašteno proširene i Ustavni sud se pretvorio u instituciju koja dopisuje Ustav, dopisuje međunarodni ugovor, što takođe nema pravo.

Prema Ustavu Bosne i Hercegovine, kada govorimo o njenom spoljašnjem suverenitetu, predviđeno je da BiH ima dva ministarstva - ministarstvo spoljnih poslova i ministarstvo spoljne trgovine. To samo govori da je ona država prema spolja. BiH nema teritoriju, jer teritorija pripada entitetima u omjeru 49:51. BiH ima samo međunarodno priznate granice onakve kakve je imala kao bivša jugoslovenska republika. Znači BiH postoji kao okvir. Sve drugo je stvar entiteta. BiH nema nadležnosti za donošenje propisa osim u tri slučaja. To je u slučaju regulisanja međuentetskog saobraćaja, da doneše propis za useljavanje, azil i izbjeglice, i da doneše Izborni zakon. Nijedno više ovlaštenje nema za donošenje propisa. Sve ovo što je dosada rađeno, bilo je mimo Ustava, jer Ustavom mora biti ovlaštena Parlamentarna skupština BiH da može donositi propise. Ona nije ovlaštena da doneše brojne propise koji su sada na snazi. Čak i tamo gdje su postojali neki sporazumi entiteta, i to nije urađeno kako treba. Uz ta dva ministarstva koja su predviđena Ustavom, dodati su još civilni poslovi, transport i komunikacije, bezbjednost, odbrana, prava, finansije, izbjeglice. Ovo što je sada nakrcano u zajedničkim organima sa 23.000 zaposlenih, to ni japanska produktivnost ne može finansirati. Osim toga članom 8. Ustava BiH predviđeno je da se zajednički be-ha organi finansiraju po principu: dvije trećine obezbjeđuje FBiH, jednu trećinu Republika Srpska, ako Parlament ne odluči drugačije. Ova odrednica „ako Parlament ne odluči drugačije“, nije ovlaštenje da se doneše zakon. Parlament bi svake godine mogao odlučivati koliko treba za institucije BiH ili reći da ta odluka o finansiranju važi do promjene odnosno do opoziva.

Nama se često nameće priča o političkoj korektnosti, to je podvala za naivne i slabe. SNSD je uvijek bila stranka koja je imala svoj stav, to je juče rečeno i mi od svog

Prema Ustavu Bosne i Hercegovine, kada govorimo o njenom spoljašnjem suverenitetu, predviđeno je da BiH ima dva ministarstva - ministarstvo spoljnih poslova i ministarstvo spoljne trgovine.

To samo govori da je ona država prema spolja. BiH nema teritoriju, jer teritorija pripada entitetima u omjeru 49:51.

Uticak je da se Bosna i Hercegovina nezaustavljivo raspada i da tome Republika Srpska ne treba ništa doprinositi.

stava ne treba da odstupamo. Nikome ništa ne namećemo, ništa na silu nećemo provoditi, ali hoćemo jasno da kažemo šta su naši stavovi kada je u pitanju uređenje Bosne i Hercegovine

koje mora da se temelji na Dejtonskom sporazumu kao međunarodnom ugovoru. U slučaju da se ne provodi međunarodni ugovor, po Bečkoj konvenciji o pravu međunarodnih ugovora, ako jedna strana-potpisnica smatra da druga strana nije provodila i nije se držala onoga što je potpisano, (u ovom slučaju druga strana je Federacija BiH), nezadovoljna strana ima pravo da odstupi od onoga što je potpisano, a to znači povraćaj u pređašnje stanje. Ova godina do izbora, a naročito u situaciji poslije izbora, uvodi Bosnu i Hercegovinu u jedno izuzetno turbulentno stanje gdje Republika Srpska neće biti nizašto kriva, već će to biti drugi. Uticak je da se Bosna i Hercegovina nezaustavljivo raspada i da tome Republika Srpska ne treba ništa doprinositi. Sukobi i podjele koje postoje u Federaciji i odnosi između Bošnjaka i Hrvata, teško da se mogu umiriti.

Na sastanku koji smo imali sa rukovodstvom HDZ-a rečeno im je da im se sužava vremenski manevarski prostor, neće dobiti promjenu Izbornog zakona, ponovo sada namještaju Komšića da bude kandidat za hrvatskog člana Predsjedništva BiH, neće se riješiti status grada Mostara, neće dobiti kanal na hrvatskom jeziku, i dalje će ih preglasavati u federalnom parlamentu i federalnoj vladi. To smo im prošle godine rekli i sve im se to dešava. Zbog toga se rukovodstvo HDZ-a, odnosno Hrvatski narodni sabor, opredjeluju da drugačije zaštite prava i interes Hrvata kao kolektiviteta u BiH, kao najmanjeg konstitutivnog naroda. Dragan Čović je prije mjesec dana rekao da će nakon izbora oni pokrenuti pitanje teritorijalnog preustroja Federacije BiH. Teritorijalni preustroj podrazumijeva treći entitet koji se vjerovatno neće tako zvati, ali će zahtijevati neophodni stepen koordinacije

Dragan Čović je prije mjesec dana rekao da će nakon izbora oni pokrenuti pitanje teritorijalnog preustroja Federacije BiH.

kantona sa hrvatskom većinom prije donošenja odluka na federalnom parlamentu i u federalnoj vladi. Rješavanjem položaja Hrvata, može se nešto učiniti za opstanak Bosne i Hercegovine. I ovo sve što mi činimo i za šta se zalažemo jeste u

funkciji opstanka Bosne i Hercegovine, ali dejtonske Bosne i Hercegovine. Kada je prije dva mandata u Stejt Departmentu Tom

Kantrimen bio pomoćnik državnog sekretara, u jednom razgovoru izrečen je stav Republike Srpske „samostalna Republika Srpska u dejtonskoj Bosni i Hercegovini“. Mi smo to promovisali i na prošlim izborima i Kantrimen je rekao: „U čemu je onda problem?“ i mi kažemo sa naše strane ne postoji problem. Da postoji dejtonska BiH, Republika Srpska ne bi imala nijedan problem finansijske prirode i da se naravno isplati još ovo što duguje Federalni zavod PIO/MIO, mi bi imali značajan deficit. Tako bi Republika Srpska mogla više sredstava i napora uložiti u razvojne projekte.

Zašto ne smijemo prihvati neke odluke Ustavnog suda BiH bez obzira što su naizgled legalne? Zato što su donošene preglasavanjem, bez ikakvog pravnog osnova i suprotno ustavnim odredbama. Ključna odluka koja je napravila eroziju u ustavnom sistemu Bosne i Hercegovine je takozvana odluka o konstitutivnosti na zahtjev Alije Izetbegovića. Prije donošenja te odluke koja je imala tri djelimične faze, Alija Izetbegović je dao intervju „Dnevnom avazu“ i rekao otprilike ovako: „Imamo pet sigurnih glasova dvojica naših sudija, trojica sudija stranaca, a možda će se i Hrvati priključiti“. I ta odluka jeste donesena preglasavanjem četvoro sudija Srba i Hrvata. Ta odluka i odluka Ustavnog suda o navodnoj ustavnosti Zakona o суду Bosne i Hercegovine su uništile ustavni sistem Bosne i Hercegovine. Odluka o konstitutivnosti naroda na cijeloj teritoriji BiH, najviše štete nanijela je Hrvatima, jer ih je dekonstituisala u Federaciji, a ništa nisu dobili na nivou BiH. I o tome se malo govori.

Da nema nikakvih igara skrivalica sa strane Bošnjaka, kada je u pitanju djelovanje Ustavnog suda, govori intervju koji je dao Nedim Ademović, tadašnji šef kabineta predsjednika Ustavnog suda BiH, sarajevskom „Oslobođenju“, aprila 2010. godine. Pitanje je bilo: „Kako ocjenjujete današnje ustavno-pravno uređenje BiH, a da ustavni tekst nije pratio promjene?“, Ademović odgovara: „Ustavnopravno uređenje ne odgovara formalnom ustavnom tekstu. Ono se intenzivno razvijalo i mijenjalo od Dejtona do danas, a ustavni tekst nije pratio ove promjene. Najveći jaz postoji u oblasti podjele nadležnosti između države i nižih administrativno-teritorijalnih nivoa vlasti, kao i u oblasti tzv. finansijskog ustava.“

Ključna odluka koja je napravila eroziju u ustavnom sistemu Bosne i Hercegovine je takozvana odluka o konstitutivnosti na zahtjev Alije Izetbegovića.

Ustavnopravno uređenje ne odgovara formalnom ustavnom tekstu.

Ademović i ne spominje entitete i kaže otvoreno da ovo ustavnopravno stanje ne odgovara ustavnom tekstu, jer Ustav BiH ne može biti čak ni Federacija, jer već postoji entitet Federacija BiH. Može postati samo konfederacija BiH ili zajednica država. To bi bilo najbolje rješenje.

BiH nije promijenjen, ali to kao da uopšte nije važno.

Na pitanje „Kakve su mogućnosti za promjene Ustava BiH“, Ademović odgovara: „Nažalost nisam veliki optimista, ako procjenjujem iskustva iz minulog perioda uviđamo da je ustavno-pravni razvoj bio isključivo posljedica međunarodnog intervencionizma“.

Ovdje se misli na nametanje zakona od strane OHR-a. Ne može se međunarodnim intervencionizmom mijenjati međunarodni ugovor. Međunarodni ugovor se mijenja nakon novih mirovnih konferencija, ili sporazumom između strana. Strane sporazumijevanja, u Dejtonskoj BiH su dva entiteta – Republika Srpska i Federacija BiH. Ne postoji više „Republika BiH“. Ona je ionako postojala samo na papiru radi međunarodnog priznanja koje je bilo uvod u krvavi građanski rat. Ta Republika BiH niti je imala svoju teritoriju, niti je imala vlast na teritoriji, niti je imala narod. Ona je samo bila papirnata država. U Dejtonu je i formalno sahranjena Republika BiH, a entiteti su opstali. BiH ne može biti čak ni Federacija, jer već postoji entitet Federacija BiH. Može postati samo konfederacija BiH ili zajednica država. To bi bilo najbolje rješenje.

Takozvana „bonska ovlaštenja“ visokog predstavnika, nisu temeljena na međunarodnom ugovoru, to je fikcija, izmišljotina koja je u BiH kreirala i doprinosi stanju trajne nestabilnosti koje nikome ne koristi. Većina odluka Visokog predstavnika, a potom i Ustavnog suda BiH, bile su usmjerene ka interesima Bošnjaka.

Takozvana „bonska ovlaštenja“ visokog predstavnika, nisu temeljena na međunarodnom ugovoru, to je fikcija, izmišljotina koja je u BiH kreirala i doprinosi stanju trajne nestabilnosti koje nikome ne koristi.

Da li su Bošnjaci zadovoljni takvom antidejtonskom BiH koju su napravili visoki predstavnici i Ustavni sud BiH? NISU! Da li su spremni na razgovor o povratu nadležnosti u skladu sa Dejtonskim sporazumom i Ustavom BiH? NISU! Oni smatraju da je to trajno stanje i da se o tome ne može pregovarati. Ja više nisam za razgovore sa bošnjačkim strankama u Federaciji, jer su to

neiskreni razgovori, čak i kada postignemo određenu saglasnost i potpišemo dosta odgovorne sporazume kao što smo imali

časopis za društvena/politička pitanja

prije tri i po godine sa SDP-om. Prvi mig stranaca i oni od toga odustanu. Mi nemamo partnera u Federaciji, gledajući kao cijelu Federaciju, za pregovore o ustavnim promjenama u BiH.

Ne znam da li ste pratili da je Mario Karamatić, hrvatski poslanik u Vijeću naroda

BiH, rekao da ukoliko Hrvati ne dobiju promjene izbornog zakona, kao što traže, da će oni tražiti povratak na Herceg-Bosnu. A šta je Herceg-Bosna? Herceg-Bosna je ona teritorija gdje Hrvatska elektroprivreda „Herceg-Bosna“ isporučuje i naplaćuje struju. To su opštine u Federaciji gdje Hrvatska elektroprivreda Herceg-Bosna, da kažem, ima svoje nadležnosti.

Jedan od najvećih štetočina od strane visokih predstavnika je bio naravno Pedi Ešdaun. On je u svojoj knjizi „Sretna zemlja“ ili „Sretni ljudi“ pisao tu knjigu kao svoje memoare o tome kako je on postupao sa urođenicima u Bosni i Hercegovini, rekao: „Entitetima treba oduzeti ministarstva sile - vojsku, policiju i oduzeti im finansije pa će oni sami uvenuti“. Da Vas podsjetim nakon 2000. godine do 2006. godine kada SNSD nije bio na vlasti, na nivo BiH otišla je vojska, otišle su finansije, a policija je bila na korak da bude na zajedničkom nivou. Nakon povratka SNSD-a i drugog premijerskog mandata Milorada Dodika 2006. godine, policija Republike Srpske je sačuvana. Taj, navodno tehnički preustroj policije, zapravo je bio pokušaj suštinske promjene Ustava BiH. Ko je sve to omogućio? Mladen Ivanić i SDS.

Mladen Ivanić je najopasniji protivnik ne samo SNSD-a, nego i Republike Srpske. To je čovjek koji ima isključivo lične interese. Njega ne zanima ni PDP ni Republika Srpska, ni privreda, jedino porodica. Mantra Mladena Ivanića je: „Šta kažu stranci“. I tu mantru ponavljaju i ova druga njegova dvojica Borenović i Crnadak - Šta Kažu Stranci. Tako da bi se PDP mogao zvati ŠKS. To je stranka koja je osnovana sa ciljem da nikada ne bude vodeća politička snaga i nikada da ne bude najveća po broju poslaničkih mandata, jer to podrazumijeva odgovornost. Mladen Ivanić nije čovjek koji želi odgovornost. On se hvali kako je zaustavio reviziju procesa protiv Srbije što nije tačno. On je samo nešto načuo nakon mjesec dana, još godinu dana prije zvaničnog stava suda da to ne može proći, pa se onda on pri-

Jedan od najvećih štetočina od strane visokih predstavnika je bio naravno Pedi Ešdaun.

Mladen Ivanić je najopasniji protivnik ne samo SNSD-a, nego i Republike Srpske. To je čovjek koji ima isključivo lične interese.

ključio. Hvalio se kako je on mudro postupio, jer je za proslavu dana Republike Srpske doveo počasni vod iz Sarajeva koji

Mora se znati jasan stav. Republika Srpska ima obavezu da govori jasnim stavom i da od toga ne odstupa.

je trčao za njim po Banjaluci i postrojavao se u njegovu čast. Umjesto da je rekao - ovaj vod je u funkciji proslave i obilježavanja dana Republike Srpske i nikakvo postrojavanje i odavanje počasti jednom čovjeku ne može biti na dan Republike Srpske u Banjoj Luci. Pa je bio protiv referenduma kao nepotrebnog. On kaže da bi Dan Republike nazvao dan osnivanja, pa dan ustavotvornosti, da je dan ovoga-onoga, kako Ustavni sud BiH bude to ukidao, on će predlagati nove nazive umjesto Dana Republike. To nije nikakav stav. To je ljigavost.

Mora se znati jasan stav. Republika Srpska ima obavezu da govori jasnim stavom i da od toga ne odstupa. Nije upereni protiv koga, dosljedno se zalažemo za poštovanje onoga što je zapisano u Dejtonskom sporazumu. To je situacija kojoj smo do rasli i ova situacija oko novog Ustava i kad kažem referendumu, naslanja se na ono što smo imali na prošlom referendumu. To je bio nulti referendum u Republici Srpskoj. Zapravo, to je bilo osvajanje slobode. Nama su htjeli da zabrane i spriječe referendum na kojem se nije donosila odluka, nego se narod izjašnjavao o zadržavanju 9. januara kao Dana Republike. Zakonom o referendumu je predviđeno da u roku od šest mjeseci nakon održanog referendumu, nadležni organ, u ovom slučaju Narodna skupština Republike Srpske doneše odgovarajuću odluku. Ako je to nepotreban referendum, beznačajan, promašen i ne znam kako ga sve još nisu nazivali, zbog čega su ga zabranjivali ?

Ova situacija koja je nastupila poslije izbora 2014. godine, kada je formirana vlast u Sarajevu, od strane gubitnika iz Republike Srpske, je naštetila najviše Bošnjacima. Bakir Izetbegović se osjetio jakim, pa je progurao da Ustavni sud BiH ponovo preglassavanjem sudija iz Srpske, doneše odluku o ukidanju 9. januara, da se falsifikuju rezultati popisa po kojima je Bošnjaka natpolovična većina u BiH. Kakva je to logika i kakva je to pamet?

Ova situacija koja je nastupila poslije izbora 2014. godine, kada je formirana vlast u Sarajevu, od strane gubitnika iz Republike Srpske, je naštetila najviše Bošnjacima.

Da kako tvrde, nakon silnog etničkog čišćenja Bošnjaka i genocida nad Bošnjacima, najvećeg u Evropi ili svih vremena, Bošnjaka bude 7% više na popisu 2013. u odnosu na popis iz 1991. godine. Nakon toga Ustavni sud je donio odluku o

zabrani referenduma. Zašto je to Bakir Izetbegović mogao da uradi? Zato što je uza se imao one koji su izdajnici Republike Srpske. One koji su otišli pod zastavom gubitnika u Sarajevo i koji

Kada dođete u takvu situaciju da neko krši Dejtonski sporazum i Ustav BiH, onda je jedini efikasan način povlačenje iz institucija BiH.

su morali da pristanu na sve Bakirove uslove zbog sarajevskih fotelja. Kada je predsjednik Republike Srpske od takozvanog saveza za promjene tražio da se nakon odluke Ustavnog suda BiH povuku iz zajedničkih institucija, kao što smo mi bez razmišljanja uradili 2007. godine, oni su rekli: „Razmotrićemo!“. A Bakiru Izetbegoviću su rekli da im ne pada na pamet da izlaze iz Savjeta ministara ili iz rukovodstva Parlamentarne skupštine BiH. Bakir kakav je pametan i kakav je nadobudan i bahat, time se odmah pohvali u intervjuu agenciji „Anadolija“. Kada su Mladenu Bosiću, tada još uvijek predsjedniku SDS-a, novinari rekli da je prošao onaj rok od 120 dana kada će oni razmotriti situaciju o povlačenju iz zajedničkih institucija, on je nekontrolisano, mlatarajući rukama rekao: „Razmatramo, razmatramo!“.

Kada dođete u takvu situaciju da neko krši Dejtonski sporazum i Ustav BiH, onda je jedini efikasan način povlačenje iz institucija BiH. Ono što je Nikola Špirić uradio, dajući ostavku na mjesto predsjedavajućeg Savjeta ministara i naši ministri, ono što je Nebojša Radmanović uradio i rekao ja stavljam svoju funkciju člana Predsjedništva na raspolaganje. Tog časa, nije to nika-kva blokada, tog časa samo nema više BiH i to je jedini efikasan instrument. Ova situacija, učešće u vlasti takozvanog saveza za promjene ili da kažem četvoročlane bande - tri stranke iz Srpske i Bakir Izetbegović, doprinijela je da se narodu otvore oči i dala je nama mogućnost da pobijedimo na izborima sa mnogo većom razlikom nego što i sada predviđamo. Naravno, ništa nije završeno i ne trebamo se uljuljkati i ne trebamo misliti da su izbori već završeni. Moramo dosta toga uraditi i sjajna je priča koju je ovdje, juče iznijela Željka Cvijanović kao predsjednik Vlade o ekonomskim pokazateljima u Srpskoj za koje se malo zna, za koje i mi nedovoljno znamo. Mi smo jedna od rijetkih političkih stranaka koja se ne bavi odnosima, ni rezultatima koje postiže i koja nedovoljno prezentuje ono što je urađeno i na lokalnom nivou, i na republičkom. Ljudi su često kratkog pamćenja, pa se misli da nešto oduvijek postoji i da je palo sa

Nakon slijedećih izbora u Sarajevo treba ići pod zastavom Srpske, jedino tako se može obezbijediti jedinstvo i stabilnost i tako se može situacija popraviti na bolje.

neba, a to je urađeno zahvaljujući trudu, pregalaštvu i vizijama koje je imao SNSD i njegovi ljudi i u lokalnim zajednicama i na republičkom nivou.

Nakon slijedećih izbora u Sarajevo treba ići pod zastavom Srpske, jedino tako se može obezbijediti jedinstvo i stabilnost i

Kada sam govorio da Bosna i Hercegovina nije ništa, možda sam bio grub. Bosna i Hercegovina je geografski prostor koji nema svoju teritoriju, nego ima međunarodno priznate granice.

tako se može situacija popraviti na bolje. Ovo bi ujedno mogao biti i prijedlog slogana za slijedeću izbornu kampanju – „**POD ZASTAVOM SRPSKE!**“.

STENOGRAM ZAVRŠNI DIO

SLAVKO MITROVIĆ:

Kada sam govorio da Bosna i Hercegovina nije ništa, možda sam bio grub. Bosna i Hercegovina je geografski prostor koji nema svoju teritoriju, nego ima međunarodno priznate graniče. Teritoriju imaju entiteti, 49 i 51 %. Po matematičkoj logici ne može biti 105 ili 185 % teritorije, nego može biti 100 %. Znači Bosna i Hercegovina nema teritoriju. Kada je došlo do Arbitraže za Brčko, određeno je da je Brčko kao distrikt kondominijum u suvlasništvu dva entiteta baš zbog toga da se ne bi krnjile teritorije entiteta.

Kada nam kažu iz Pravobranilaštva BiH da upis vlasništva nad nepokretnom vojnom imovinom, a u koju spada i zemljište, nije otimanje teritorije Srpske, to je opet podvala i laž. Kada bi se dozvolilo da se poligon Manjača upiše kao vlasništvo BiH, a to je možda i 1% teritorije Srpske, da li bi Republika Srpska ikada imala ikakve ingerencije nad tim prostorom? Da li bi mogla eksproprioisati to zemljište za namjene koje odredi prostorni plan Republike Srpske? Da li bi mogla na bilo koji način raspolagati tim zemljištem? Ne bi, ali BiH bi mogla. Mogla bi recimo da kaže jednog dana ne treba nam Manjača, pa čemo je mi kao vlasnici

Koliko je važnost teritorije pokazuje i spor između Hrvatske i Slovenije u „Evropi bez granica“.

prodati našim arapskim prijateljima iz Saudijske Arabije da osnuju vеhabијски centar radi promicanja islamskog identiteta, a Republika Srpska ne bi mogla ništa da uradi.

Po Dejtonskom sporazumu, po Ustavu BiH, Bosna i Hercegovina je sastavljena iz dva nacionalna entiteta - Republike

Srpske kao entiteta Srba i Federacije BiH kao entiteta Bošnjaka i Hrvata. Zato je određeno da se iz Republike Srpske bira srpski član Predsjedništva, a u Federaciji BiH bošnjački i hrvatski član. Iz Republike Srpske se bira pet srpskih delegata za Vijeće naroda BiH, a iz Federacije BiH po pet Bošnjaka i pet Hrvata za Vijeće naroda BiH. Presude o konstitutivnosti i presuda „Sejdic-Finci“, zapravo su izvrgavanje ruglu međunarodnog prava. I mi moramo jasno o tome govoriti.

SNSD-u ne smeta dejtonska BiH, moglo bi se čak reći i da je poželjna.

Koliko je važnost teritorije pokazuje i spor između Hrvatske i Slovenije u „Evropi bez granica“. Obe te države su članice Evropske unije, obe su članice NATO pakta, pri tom Hrvatska ima i hiljadu kilometara obale, a neda Sloveniji ono parče mora u Piranskom zalivu. Je li to Evropa bez granica po kojoj je dio nacionalnog suvereniteta predat Evropskoj Uniji? Otkuda onda spor Hrvatske i Slovenije oko granice i na drugim mjestima pogranične zone?

Ovdje se govorilo o vojnoj imovini. To je veoma važno pitanje i ono ima mnogo šire reperkusije nego što to sada izgleda. Kolika je važnost u današnje vrijeme nacionalnih država, govore primjeri gdje Mađarska i Bugarska obje članice NATO pakta i obje članice EU, u srednje škole uvode obaveznu vojnu obuku. Ne samo to. U Mađarskoj kažu da će taj predmet podrazumijevati učenje o patriotizmu. Ako su oni u Evropi bez granica i u tom NATO paktu, čemu onda ovo, kakve su to teme uopšte? To samo govori o značaju, da svako mora imati svoje pravo. Ja potpuno razumijem ovo o čemu je govorio naš drug iz Tuzle o statusu Srba u Federaciji.

SNSD-u ne smeta dejtonska BiH, moglo bi se čak reći i da je poželjna. Kamo sreće da je tako bilo odmah nakon Dejtona, da nije počelo prekrajanje i nametanje od strane OHR-a. Danas bi BiH bila daleko stabilnija, imali bi veći stepen međunacionalnog pomirenja i povjerenja. Zajednički bi došli do nekih funkcija na be-ha nivou, naravno sa pravom povrata na entitetski nivo. Stranci su po zahtjevima Bošnjaka, samoproglašenih najvećim, maltene jedinim žrtvama, napravili haos i nered u BiH. Inače, u psihologiji, status žrtve podrazumijeva prava u odnosu na druge.

Bošnjaci i Alija Izetbegović su smisljeno i sistematski gradili status žrtve.

Mijenja se konstelacija snaga u međunarodnim odnosima. To više nije vrijeme Amerike kao jedine i nepri- kosnovene supersile.

Bošnjaci i Alija Izetbegović su smišljeno i sistematski gradili status žrtve. Na sjednici Predsjedništva BiH bez srpskih predstavika, (jer su se Biljana Plavšić i Nikola Koljević već povukli), 02. maja 1992. godine, u razgovoru koji nije ušao u Zaključke, traženo je da se budući sukobi, koje su označili kao neminovne, tretiraju kao agresija na BiH i genocid. I to je dokaz da se Alija Izetbegović i muslimansko rukovodstvo spremao za rat i prljavu propagandu. Po svjedočenju i podacima koje je iznio Miroslav Tuđman, Alija Izetbegović je pisao Franji Tuđmanu i šefovima država još 1993. godine da se mora zaustaviti genocid u Sreberenici, a koji se desio dvije godine nakon toga. Znači riječ je o sistematskom planu stvaranje BiH po viziji Alije Izetbegovića, kao države u kojoj bi bilo uvedeno islamsko društvo, jer ne može postojati islamska država bez islamskog društva. I to piše u njegovoj Islamskoj deklaraciji.

Mijenja se konstelacija snaga u međunarodnim odnosima. To više nije vrijeme Amerike kao jedine i nepri- kosnovene supersile. Amerika više ne može da bude svjetski policajac, možda to čak može i spasiti Ameriku. Sve svjetske države imaju pravo i obavezu da jasno govore o svojim stavovima i interesima i da niko nikoga ne proziva zbog toga. Ako dođemo u situaciju da se ne mogu vratiti nadležnosti po Dejtonu, ovo o čemu je naš mladi drugar iz Teslića predlagao da se onda ide u nezavisnost. Priča o nezavisnosti je vrlo važna i ozbiljna stvar i ne smije biti greške u koracima. Mi nećemo doprinositi nečemu što će dodatno voditi u nestabilnost u BiH, ali ćemo se jasno zalagati za svoja prava. U toj situaciji, SNSD u narednoj godini, a praktično već sada, mora kreirati predizbornu platformu koja će biti sistem jasnih stavova i politika koje će provoditi naša vlast do izbora i nakon

Svijet je još u pretumbavanju. Dvadeseti vijek nije završen, ovo je samo preslagivanje. Možda će za deset godina biti neka situacija gdje će biti stvari jasnije.

izbora. Ovo je situacija kojoj moramo biti doračli i u onim izazovima koje će doći poslije 2018. godine.

Svijet je još u pretumbavanju. Dvadeseti vijek nije završen, ovo je samo preslagivanje. Možda će za deset godina biti neka situacija gdje će biti stvari jasnije, a mi moramo doći u poziciju da imamo svoju samostalnost po Dejtonu, da imamo sigurnost Republike Srpske i svih njenih građana, da imao sigurnost svih građana u BiH, bez

obzira gdje žive i kojoj naciji pripadaju. Mi se zalažemo za takvu BiH. I tražimo uporno partnere iz druga dva naroda za razgovor i dogovor. Problem je i taj problem se neće riješiti, što bošnjački narod, bošnjački nacionalni korpus nema lidera. Oni su jako frustrirani Miloradom Dodikom, zato što smatraju da Bošnjacima kao najbrojnijem narodu pripada lider poput Dodika. Izvor njihovih frustracija je zapravo što nemaju lidera. Bakir Izetbegović još uvijek ima samo prezime, ali to nije bilo dovoljno ni njegovom ocu Aliji da provede svoje ideje.

Vrlo je bitno da mi svi i na ovom skupu i u gradskim/opštinskim odborima neprestano govorimo o tome

šta su stavovi SNSD-a, da ne bježimo od otvorenih razgovora, pogotovo da ukazujemo pripadnicima drugih političkih stranaka u Republici Srpskoj, kakav je značaj i kakve su posljedice

Oni su jako frustrirani Miloradom Dodikom, zato što smatraju da Bošnjacima kao najbrojnijem narodu pripada lider poput Dodika.

Uputstvo za autore

Poštovani saradnici,

Časopis "Argumenti" objavljuje originalne naučne radove, pregledne i stručne članke u kojima se izlažu ideje i stavovi o najznačajnijim problemima prirodnih i društvenih nauka sa težištem na političke, pravne i ekonomski teme. U tematiku časopisa se uklapaju i svi oni radovi u kojima se razmatraju širi teorijski problemi interdisciplinarnog karaktera uključujući i metodološke i didaktičke (metodičke) probleme. U časopisu se, takođe, mogu objavljivati i oni članci iz oblasti koje su neophodne za rad istraživača, te studenata osnovnih i master studija, kao i prikazi i izvodi odabranih diplomskih radova, magistarskih teza, doktorskih disertacija te značajnijih knjiga.

S obzirom na strukturu i potrebe, časopis se može štampati i kao tematski broj. U takvim brojevima se načelno elaboriraju širi teorijski problemi, rezultati nekog značajnijeg istraživanja ili radovi sa naučnih i stručnih skupova i rasprava.

Za objavljene radove se ne isplaćuje honorar, a autor dobija jedan primjerak časopisa.

Primljeni članci podliježu recenziji od strane dva recenzenta, koje određuje uredništvo.

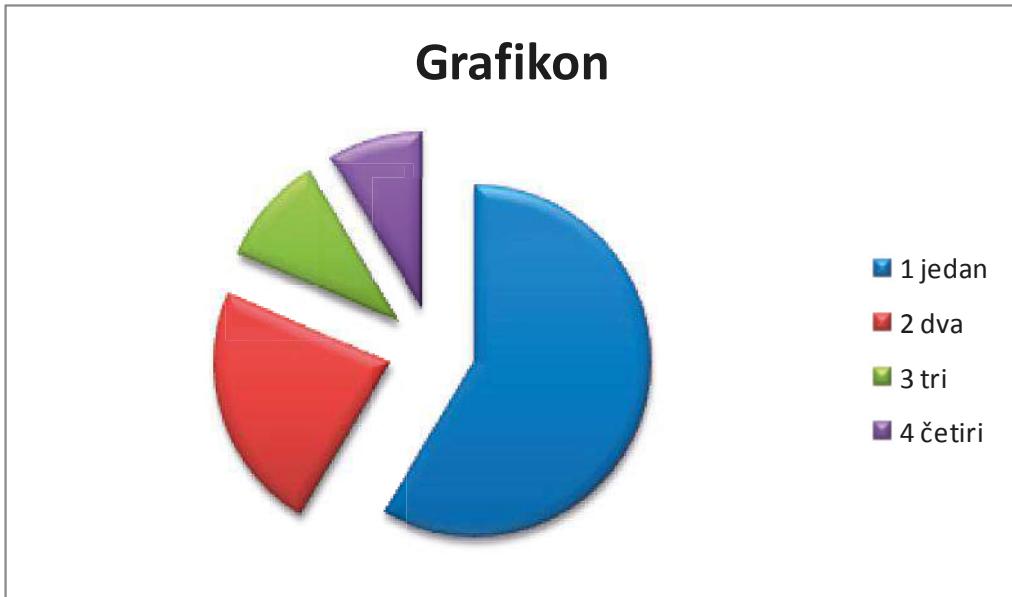
Molimo autore da u svojim radovima zadovolje sljedeće osnovne zahtjeve:

- Naslov rukopisa treba da bude kratak i jasan i da odražava i afirmiše sadržaj;
- Rukopis treba da sadrži rezime (100 do 250 reči) u kome autor kratko ističe suštinu osnovnih ideja i stavova o pitanjima koja se razmatraju u članku, ključne riječi na srpskom – do 10 riječi, Abstract (Sumary) na engleskom jeziku, Key Words, kratak uvod u postavljeni problem, razradu (glavni dio), zaključak i spisak korišćene literaturе;
- Članak treba da bude jezički i stilski korektan, logički sistematizovan sa jasnim iskazima i argumentima, uz korektnu upotrebu naučne i stručne terminologije i bez podataka usmjerenih na kompromitaciju (rušenje digniteta) ličnosti i službenog (povjerljivog) karaktera;
- U dužem tekstu, treba stavljati odgovarajuće među-naslove, a pojedine riječi ili rečenice se mogu istaći kurzivom, „masnim“ slovima ili podvući.
- Obim članka, u principu, treba da bude oko jednog autorskog tabaka (30.000 karaktera – slovnih oznaka, uključujući i bjeline između riječi i fusnote). Zavisno od problema, članak može biti i većeg obima, ali ne preko dva autorska tabaka.
- Rukopis se dostavlja redakciji časopisa u dva primjerka na formatu A-4 ili u elektronskoj formi, rađen u Wordu (Book Antiqua), latiničnim fontom, sa povećanim proredom (exactly 16 pt odnosno 1,15) i razmakom između paragrafa 2 pt after. Prvi red paragrafa da bude uvučen 1 cm. Margine sljedeće lijevo (unutrašnja) 1,8 cm, desno (vanjska) 4,2 cm, gore 1,5 cm i dole 2,1 cm. Veličina slova 11 pt;
- Prilozi rukopisu (šeme, skice, grafikoni) treba da budu urađeni na računaru. Sve podatke koji nisu neophodni u crtežu (ili ga opterećuju) treba staviti u legendu. Slovne i brojčane oznake na jednom crtežu treba da budu iste veličine, a fizičke veličine treba izražavati u mjernim jedinicama međunarodnog sistema označavanja (SI);

Tabela 1. Naziv tabele

Zaglavlje	Zaglavlje	Zaglavlje	Zaglavlje

Grafikon 1. Naziv grafikona

- Inostrana imena fonetski transkribovati u skladu s pravilima pravopisa, a prilikom prvog javljanja u zagradi potrebno je navesti njihov izvorni oblik.
- Dokumentaciona podloga (citati, napomene, biblio-grafija) treba da sadrže osnovne podatke dovoljne za upućivanje čitalaca na korišćene izvore. Autorima preporučujemo **Apa format** uređenja teksta (www.dksgrs.rs/biblioteka/vodicZaCitiranje/apa_format.html). Bibliografska jedinica (bez obzira na korišćeni referativni sistem) treba da sadrži: prezime i ime (ili prvo slovo imena) autora, naziv djela, naziv izdavača, mjesto, godinu publikovanja i, po potrebi, stranicu; npr.
Lukić, L. (2000). *Naziv knjige* (1. izd.). Banja Luka: Centar za izdavačku djelatnost fakulteta u Banjoj Luci.
- Uz rukopis autor treba da dostavi sljedeće podatke: ime i prezime, zvanje, tačnu adresu, e-mail, kontakt telefon, instituciju u kojoj se nalazi i funkciju koju obavlja;
- Rukopisi se mogu dostavljati lično uredniku, što je obostrano korisno, ili slati na adresu Glavni odbor SNSD za "Argumente", Ul. Petra Kočića broj 5, 78000 Banja Luka, e-mail adrese: argumenti@snsd.org, ljepojevic.milan@gmail.com
- Kontakt telefon: +387 51 318 492

- Šablon za uređenje radova u Wordu (Word Template) možete naći na www.snsd.org

Svi tekstovi dostavljeni za štampanje u časopisu „Argumenti“ podliježu recenziji. Recenzija je zatvorena i vrše je dva kompetentna recenzenta za određenu naučnu oblast.

Časopis „Argumenti“ je registrovan na preliminarnoj rang-listi nacionalnih časopisa Ministarstva za nauku i tehnologiju Republike Srbije.

www.snsd.org